

ՀԱՅԿԱՅԵԱՆ
ՇՈՒԹՅԱՆ ԴՐՈՒՄ

8

1986

ტყეა

349

გამოცემის ოცდამათე წელი

8

ა ბ ვ ი ს გ ო

1986

თბილისი

საქ. კვ. ცენტრის გამომცემლობა

ლიტერატურულ-მხატვრული და საზოგადოებრივ-პოლიტიკური ჟურნალი

საქართველოს ალკა ცენტრალური კომიტეტისა და მწერალთა კავშირის ორგანო

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ილია შავჭავჭავაძე — 150

3. ჯანსუღ ღვინჯილია — დანუხნულება

კოეზია და კროზა

6. ნოდარ ადონიშვილი — ლექსები
9. თედო ბაქიშვილი — გდინარები — მთების ცრემ-
ლები. ლექსი.
13. ნატო ლონდარიძე — მე ვარ მფარველი ანგელო-
ზი, გუზა და... მოთხრობა
59. შურად ნებერიძე — ლექსები
61. ნანა გურგენიძე — ლექსები

ჩვენი კულტურის მნიშვნელოვანი ფაქტი

62. კარლო გოლდონი — „როგორც ჰქმნეს, ისე არა
წვიმს“. პიესა. თარგმანი იტალიურადან ივანე
მაჩაბელისა

კოეზია და კროზა

95. ჯურაბ საგაღაშვილი — ლექსები
97. ჯაზა ჭინჭლაძე — ლექსები
99. ლევან სანიძე — გიორგი ათონელი. რომანი.
გაგრძელება

გამოსათხრობარი

131. კონსტანტინე ლორთქიფანიძე.

საერთაშორისო ცხოვრება

134. სოსო ცინცაძე — მორატორიუმი და ბირთვული
მითოლოგია

წერილები

143. სულხან შორაშანი — კატის რეკვიემი
151. გონდო კარტოზია — დიმიტრი უზნაძე. უფუნ-
არეოფნის პროკლეპის შესახებ და ქართული
ხალხური კოეზია

რეცენზია

157. რუსლან კაბაძე — ფიქრები ერთ თარგმანზე. თარგ-
მნა მანანა დუმბაძე

მთავარი რედაქტორი
ჯანსუღ ღვინჯილია

სარედაქციო კოლეგია:

გივი ალხაიშვილი

თედო ბაქიშვილი
(მთავარი რედაქტორის
მოადგილე)

გურამ გიგაშვილი

გივი გიგაშვილი

თეიმურაზ გიორგაძე

გიორგი გუგულია

თეიმურაზ დონიშვილი

მერაბ ელიოზიშვილი

მედეა კახიძე

შოთა ნიშნიანიძე

გურამ ფანჯიკიძე

მორის ფოცხიშვილი

ნუგზარ შატაძე

აჰმადილი

ჩხიკვიშვილი

(პასუხისმგებელი მდივანი)

სოსო ცინცაძე

გოგი წარეთელი

ტარიელ ჭანტურია

ბადრი ჟორდელიძე

მამა ჯოხაძე

დანიშნულება

რას ნიშნავს ჩვენთვის, ქართველთათვის, ის ფაქტი, რომ მეცხრამეტე საუკუნეში ცხოვრობდა და მოღვაწეობდა ილია ჭავჭავაძე?

აი, კითხვა, რომელსაც ათასგზის რომ გაეცეს ზუსტი პასუხი, მაინც სულ ჩვენს წინაშე იტრიალებს, როგორც არსებობის მარად მოუსვენარი აზრი.

ალბათ არავინ იღავებს იმაზე, რომ ილია ჭავჭავაძე იყო უნივერსალური გამოვლენა პიროვნული და ეროვნული შესაძლებლობებისა.

მაგრამ რაღაც უფრო დიდი და განუსაზღვრელი მნიშვნელობა იგულისხმება ილია ჭავჭავაძის რაობაში.

ჩვენთვის სწორედ მისი ფენომენის რაობაა „მოუხელთებელი“, იგი დაჟინებით და დღენიდაგ გვიხმობს თავისკენ, ჩვენ ვალდებულნი ვართ მირიადი მზე-რით მივუახლოვდეთ ამ რაობას.

მისი პოეტური, პროზაული, პუბლიცისტური ნაწარმოებებისა და მოღვაწეობის სტრუქტურაში დევს რაღაც ისეთი, რომელიც სულ სხვანაირად წარმოაჩენს ილია ჭავჭავაძის დანიშნულებას.

ეს რაღაც ისეთი არ ამცირებს აკაკი წერეთლის, ვაჟა-ფშაველას და გალაკტიონ ტაბიძის გრანდიოზულ შემოქმედებით სამყაროს.

ეს რაღაც ისეთი საგანგებო მისიით ერის წინაშე მოვლინებას გულისხმობს.

— შენს ძარღვის ფეთქვას მე ყურს ვუგდებ სულგანაბული,

ლამე თენდება ჩემთვის ეგრეთ და დღე ღამდება! — ეს სიტყვები ნებისმიერ დიდ ქართველ პოეტს შეეძლო ეთქვა თავისი ქვეყნისათვის, ისინი სულში გადატანილი სამშობლოს ტრაგედიების მხატვრული გამოხატულება რომ იყოს მართოდენ! სტრიქონებში თვალს ახელს ქვეყნის გადარჩენისა და აღორძინებისაკენ მიმართული დიდი მოქმედება! ილია ჭავჭავაძე ყურს უგდებს „ძარღვის ფეთქვას სულგანაბული“, გადარაჯებული! და აქ უერთდება მის პოეტურ გენიას მეორე უდიდესი ძალა — მოქმედების ფენომენი, აქ განემსგავსება იგი სიტყვის დიდოსტატებს, რადგან იწყება სიტყვისა და საქმის უნივერსალური გამოთლიანება. ყურს უგდებს „ძარღვის ფეთქვას სულგანაბული“, გადარაჯებული არა იმიტომ, რომ პოეზიის ენაზე წართქვას დიდი დარდი, ქარამედ უფრო იმისათვის, რომ საქმით უშველოს, იღვაწოს, იმოქმედოს, ქვეყანა შეძრას, მიღვეს-მოღვეს დევის მუხლებით, საშველი და ღონე ჰპოვოს!

ათას ცხრაას შვიდ წლამდე თავის უზარმაზარ საქმეებში ჩაფლულ ილია ჭავჭავაძეს ერთხელაც არ მოუწყევტია სმენა საქვეყნო ძარღვის ფეთქვისათვის.

„როგორ შევეყრები მე ჩემს ქვეყანას და როგორ შემეყრება იგი მე?.. რას ვეტყვი მე ჩემს ქვეყანას ახალს და რას მეტყვის იგი მე?..“ სრულიად ახალგაზრდა ილია ჭავჭავაძემ დაწერა ეს სიტყვები. ამ კითხვებით აფორიაქებულმა გადახედა მყინვარიდან მის წინაშე გადაშლილ უღვთოდ ტანჯულ სამშობლო-ქვეყანას. ამ კითხვებით მიაღმა იგი თავის დროს!

ი. ჯარქსის
სახ. საბ. რესპუბლ.
ბიბლიოთეკა

„მგზავრის წერილებსა“ და „აჩრდილში“ გამოიკვეთა მისი დაუმცხრალი წყურვილი, განესაზღვრა სად დგას თვითონ იგი, ილია ჭავჭავაძე. რა ევალდება რა შეუძლია?.. მაგრამ ამ ურთულესი კითხვების საპასუხოდ საჭირო შეიქნა გაცნობიერება საკუთარი დროისა და საკუთარი ქვეყნის ყველა განზომილებისა. უპირველეს ყოვლისა, გაცნობიერება იმისა, თუ სად დგას მისი ქვეყანა, მისი ერი, საიდან მოდის? რა მოდის? როგორ მოდის? რას წარმოადგენს ის, რაც სახეზეა, როგორც ქვეყანა, როგორც ხალხი, რა იმალება ამ სახის უკან? არის კი დაფარული შრეები და ფენები, ენერგიის გაუხსნელი საბადოები? ეშველება? შესაძლებელია აღდგენა-აღორძინება? თუ ყველა იმედი გადაწურულია და იერემიას გოდებისათვისა და რაჩა დრო და აღვილი?

„აჩრდილში“ ქვეყნის მიერ გამოვლილი გზის არსობრივი ანალიზია მოწვევით პოეტურ ენაზე. არ არის იგი მარტოდენ ერის წყლულების ანალიზი. არც მარტოდენ გამოვლილი გზის შეფასება. ილია ჭავჭავაძის სულს მხოლოდ ყოველი მიმართულებით გაწვდენილი მზერა აკმაყოფილებს. საქართველოს ისტორია მისთვის არ არის დაცემისა და აღორძინების ეპოქის მონაცვლეობა. სიღრმეში? იქ რა ხდება? რა კანონზომიერებანი მართავს მოვლენებს? მოვლენის მიღმა მოვლენა! მიზეზის მიღმა მიზეზი! ყველაფერი შესწავლილია. არსებობის სულ მცირე ორმოცსაუკუნოვანი პროცესი საკუთარი ფიქრით აქვს გარემოსილი, ათი ათასი კითხვით შემოსაზღვრული, დამორჩილებული, დაქვემდებარებული! თავს იმ პროცესისაგან მყინვარზე ამოხიდილ ათასწლოვან ბრძენკაცად განიცდის, ხელისგულზე უდევს წარსული და აწმყო...

სწორედ მრავალსაუკუნოვანი პროცესის მიერ ამოფრქვეულ ძალად განიცდება იგი, ვისაც ახალ დროში უზარმაზარი როლი დაეკისრა.

„მგზავრის წერილებში“ სამოქმედო პროგრამაა მხატვრულ ენაზე გაფორმებული. დაწყებულია გზების ძიება აწმყოსა და მომავლის ასაშენებლად. უმოკლეს გზად აზრისა და ენერგიის ამოძრავება მიჩნეული. ეს იყო აღმოჩენა არა იმიტომ, რომ მოძრაობის მნიშვნელობაზე მანამ არაფერი თქმულიყოს თითქოს. არამედ იმიტომ, რომ უბედურებებისაგან ქანცაწყვეტილ საქართველოს აღარ ჰქონდა მოძრაობის თავი; ასეთი იყო საქვეყნო განცდა.

„მოძრაობა და მარტო მოძრაობა არის, ჩემო თერგო, ქვეყნის ღონისა და სიცოცხლის მიმცემი...“ დაუშვებელია ილია ჭავჭავაძის ნებისმიერი სიტყვის გაშინაურება! ისინი დატვირთულია საგანგებოდ! არ გამოთქვამს იგი მხოლოდ ფილოსოფიურ აზრს საერთოდ მოძრაობაზე!

ჩვენთვის შესამეცნებელია ილიასეული საქვეყნო მოძრაობის იდუმალი ძალა. რა შინაარსს ღებდა იგი ამ „მოძრაობაში“, რაკვარი სიფრთხილით ყოფდა ერთმანეთისაგან ნამდვილ ცხოვრებას და ყოფით ფუსფუსს? გაქვავებულ ცხოვრებას ერთ დღეს ქარიშხალივით რომ დაუვლიდა ტანში მოძრაობის ვნება, ეს იგრძნო უცხადესად და აქეთ მოიმართა სრულად მისი გულისყური, იმ ყრუ გუგუნისაყენ, რომელიც ჩვეულებრივი მსმენელისათვის მარად მიუწვდომელი რჩებოდა.

ლოგიკურად მოსდევდა მოძრაობის ვნებას დამოუკიდებლობისაყენ სწრაფვა. ერთი გაცოცხლებული უჯრედი მეორეს აცოცხლებდა!

ყოველივე ამის შემდეგ კი არ ამოთქვა, თითქოს ამოხეთქა სიტყვებმა — მას ნულარ ესტირით, რაც დამარხულა!

საქართველოს უმოკლეს დროში უნდა დაეფარა მანძილი, რაც მის ჩამორჩენაზე მეტყველებდა. მის ლექსებს, პოემებს, მოთხრობებს, სიტყვებს, წერილებს მეცხრამეტე საუკუნის მსოფლიოს მძლავრი აზროვნების სუნთქვა ავ-

სებს. თავისი ხალხის მძაფრი ცნობისწადილის მოიმედე ურიცხვ ინფორმაციას აწვდიდა ქვეყანას. თვითონ კი ამ ინფორმაციებს მოიპოვებდა დაუმცხრალი შრომით, გენიოსის სმენით... იმდროინდელი მსოფლიოს ეკონომიკური, პოლიტიკური, შემოქმედებითი აზრის მოძრაობა ისე ორგანული ხდებოდა ქართველი კაცისათვის, თითქმის მოვლენების ეპიცენტრი თბილისი იყო. გონების ძალას უნდა მოეხდინა ეროვნული ყოფის გააქტიურება. მიედწია. ერის სრული მზადყოფნისათვის. გულგასენილი კაცის ოხვრა სადღაც ქვეავდებოდა, ზედაპირისა-კენ გზა ეხშობოდა. ილია ჭავჭავაძის მზერა თავს დასტრიალებდა ახლო და შორეულ სივრცეებს.

საკუთარი დროის შექმნასთან ერთად ის ქმნიდა თავის პიროვნებასაც, საკუთარი ცხოვრების სტილსაც. საბოლოოდ იკვეთებოდა მისი დანიშნულება, თანდათან ირკვეოდა, რატომ მოვიდა სწორედ ასეთი სულიერი წყობის კაცი მეცხრამეტე საუკუნის საქართველოში, რა მანქანებით შეიძლო თავის თავსა და დიდი საქართველოს ნანგრევებში ეპოვა ძალა, რისი არსებობის იმედიც არაერთ თაობას გადაწურული ჰქონდა უკვე. მხოლოდ ისეთ საქართველოს შეიძლება ერქვას ნამდვილი ქვეყანა, როგორიც წარმოედგინა ილია ჭავჭავაძეს. რაკი ასეთი წყობის, ასეთი სტილის კაცი გამოჩნდა საქართველოში და რაკი მან ხანგრძლივ, ნახევარი საუკუნის განმავლობაში, დაადგინა არსებობის ახალი შინაარსი ქვეყნისათვის, შემთხვევითობა გამოირიცხული იყო. გაისმა დიდი ნიშანი იმის დასტურად, რომ ქვეყანას შეეძლო სულ სხვანაირად არსებობა — დიდი კულტურის ერად არსებობა. ენერგიადაცლილ ქვეყანაში ილია ჭავჭავაძე არ იბადებდა. არც ისეთი კითხვები აწუხებს მის შვილს, ილია ჭავჭავაძეს რომ აწუხებდა.

საგულისხმოა ის გარემოებაც, რომ ილია ჭავჭავაძის შემოქმედება, აზროვნებისა და ცხოვრების სტილი ქართველი ხალხის საოცნებო მოდელად იქცა. არ მომხდარა ჩვენი ქვეყნის ცხოვრებაში დღემდე ისეთი მნიშვნელოვანი მოვლენა, რომელსაც „აჩრდილის“ ავტორის აზრის სიმაღლე არ დარაჯობდეს. ქართველი ხალხი ამ ბრძენკაცის გონების შუქზე ამოწუმებს და კვლავაც შეამოწმებს არასწორად თუ უშეცდომოდ გადადგმულ ნაბიჯებს.

ამიტომ მკრეხელობა იქნება კითხვის ასე შეტრიალება: ღებულობს თუ არა ცხოველმყოფელ მონაწილეობას ილია ჭავჭავაძე დღევანდელი საქართველოს სულიერ ცხოვრებაში?

გამუდმებით კი უნდა უტრიალებდეს ჩვენი ფიქრი ერთ კითხვას: რა ცხოველმყოფელ მონაწილეობას ღებულობს ილია ჭავჭავაძე დღევანდელი საქართველოს სულიერ ცხოვრებაში?

მან ხომ დიდი საქართველოს აღდგენა და აღორძინება დაიწყო „ვაჰ, დრონი, დრონის“ მოტივებით გულგასენილ ქვეყანაში. დიდი წარსულისა და დიდი წინაპრების ცხოვრების სტილი და წესი ხომ რეალურ საგნად აქცია? მისი ცხოვრების სტილსა და წესზე ხომ ჩვენი ცხოვრების სტილი და წესი მოწმდება? ყველაფერი მისეული ჩვენი ყოფნის მოდელია, მეთოდია, ხერხია, ფორმაა. ჩვენ გვევალება მისი ნების თანახმად ვიცხოვროთ, ვიღვაწოთ, შევქმნათ, ვაშენოთ. ვფიქრობ, მტკიცება არ უნდა იმ გარემოებას, რომ ილია ჭავჭავაძის არსში ერთ დროს გაწყვეტილი დროთა კავშირი აღსდგა, საქართველოს უკეთესი დროები კიდევ ერთხელ შეკავშირდნენ და დაგვიმტკიცდა, რომ კნინი ცხოვრებისათვის არა ვართ მოწოდებული!

ილია ჭავჭავაძის დანიშნულება თავისი ხალხისა და თავისი დროის წინაშე ჩვენი ერის დანიშნულებასაც განსაზღვრავს ამ პლანეტაზე.

ნოდარ ადგიშვილი

ნოდარ ადგიშვილს დაბადებიდან 50 წელი შეუსრულდა. „ცისკრის“ რედაქცია თავისი მრავალრიცხოვან მკითხველებთან ერთად ულოცავს ამ ღირსშესანიშნავ თარიღს პოეტს და უსურვებს ახალ შემოქმედებით წარმატებებს.

ყოველთვის, როცა...

ყოველთვის, როცა ვახსენებ დიდგორს,
ვისი ხმა აღარ მოისმის თითქოს...

მერე ყველანი ერთად ვბრით ქვაზე
დავით მეფეზე ორიოდ სტრიქონს...

და ველოდები,
ჩახან სთქვა: მოვალ,
თორემ რას შეცვლის ჭიკჭიკი
მერცხლის...

პატივი ეცა...
უთაღზო გლოვას,
უსაზღვრო ლოდინს
პატივი ეცით.

სხვა არაფერი...

მითხარ, დღეს რომელ ზარს ჩამოვრეკო,
რომელ საყდარში აღვაპყრო ხელი,
ვინ თქვა, ცხოვრების გზა უნარეკლო,
მაგრამ ასეთიც ვინა თქვა, ლელი...

ტირილი მინდა
არ მკითხო, რატომ,
უბრალოდ, როგორც — ზღვაზე
აფრები...

თუბრე
ცრემლი ცრემლს, რომ მიუმატო

მიტომ მოვსულვარ,
სხვა არაფერი.

მალე, ალბათ...

მერე რაა,
რომ ეს მთები მაკრავს,
მერე რაა,
რომ მინათებს კვარი,
მერე რაა,
რომ შენცა ხარ, მაგრამ,
საყვარელო,
წინათგრძნობაც არი...
მალე, ალბათ,
შუქიც დამდღის მზისა,
ვერ გამოვსკვნი ძველებურად მიზანს,

დავაცილებ
ჩემს თვალბედით ყორანს,
ცას მიწვდება სიხარული მტრისა.

თან ხური ვუგდო...

ვთქვი და დასტურად სიმბაც
დაკვესა, —
რომ დაფნამ კვლავაც მშვიდად
იზარდოს —
შენ ისევ უნდა იდგე სარკესთან,
მე —
ამ ყვავილთან უნდა ვიცადო...

ვუცქირო, როგორ მოდის,
მოვალობს, —

ვუცქირო წყაროს და მწყურვალ ირემს...

თან ყური ვუგდო —

სადმე შენს გამო

არ აუხირდეს ვარსკვლავებს ვინმე.

პაპის სალამურები

აი, გამოჩნდა თანდათან მიწა, —
აპრილმა წელსაც მოისხა მადლი...

და ისევ უძღვნა პატარა ბიჭმა
პატარა გოგოს წითელი ვარდი.

ამღერა პაპის სალამურები,
მაგრამ იმღერა თვითონ პაპამაც:

— რა მომკლავს,
სანამ თქვენ მეგულებით —
და თვალი არაგვს გადააპარა.

ამ ლამაზ ცხრამთას...

კვლავ თაღისა ვარ
(რა ვუყო, რა ვქნა),
რაც უნდა ცისფერ ცრემლს
დამატოლო...

ხომ ვითომ ქვეყნად სულ ვიბრძვი,
მაგრამ,
მოუდამ თავს ვიცავთ, ო, ქალბატონო...

და მაინც მჯერა, ამ ლამაზ ცხრამთას
მზე კვლავ მოაგნებს ადრე თუ გვიან...

და ველოდები,
და ადგილს, სადაც
მზეს ველოდები —
სამშობლო ჰქვია.

წარწერიანი ქვა

რომ უნდა მეთქვა:
ინანა ქარმა,
კვლავინდებურად მიაწყდა ისევ
ქველ სასანთლეებს და საყდრის ზარმაც
თითქოს შეაგდო ცა ხანჯლის პირზე...

მტერია ახლა,
ვინც მირჩევს: „წყნარად“
ან მეკითხება
ტირილის მიზეზს.

თაფლის სანთელი

რომ მახსენდება ის ფერუცველი,
ის ხმაუცველი ტყე და ჩიტები,
სინანულისფერ ნიაგ-ბინდებით
თაფლის სანთლისკენ მივიფურცლები.

მინდა ღვთის იყოს
ღლე — ღლეწანდელიც
და ხელებს ისევ ზეცისკენ ვიწვდი.

როგორ ერთგულად იწვის სანთელი,
ყოველთვის, როცა
შენს გამო იწვის.

ველარ მოფრინდა...

სხვებს აბრმავებდეს აწი ეს ხატი,
აწ სხვებს უჩანდე შენც თვალის
ჩინად...

მე ერთხელ მოვკვდი
ამ მიწის ხაბრით
და ცამ მეორედ ვერ გამაჩინა.

მაინც ველარ ვთქვი აუგი ბედის,
მწარე რაც მითქვამს,
სულ ეს ყოფილა:

— ერთხელ ვინატრე
მოფრენა მტრედის,
მაგრამ მაშინაც ველარ მოფრინდა.

რა უჭირს იმ კაცს...

თავი ოდესმე თუ გამოვიხსენ,
თუ რასაც ვამბობ — მისმენ,
მე წაგიძღვები იმ კოშკებისკენ
და ზარებისკენ ისევ...

თეთრი ცა,
მთვარე,
ღრუბელი,
კალთა,
შავი ეს ღამე მხოლოდ...

რა უჭირს იმ კაცს,
ფიქრს რომ ჩიტს ატანს
და ისევ რწმენით ცხოვრობს.

გერმანული
ლიტერატურა

კვლავაც...

იყვნენ ვარდები და წლები იყვნენ,
მღეროდა ცა და მღეროდა სიყრმე...
მიეყვები ხსოვნის მოწყენილ ბილიკს,
მაგრამ მითხარით, სანამდე მიეყვე.

და ისევ ვწუხვარ
და ისევ ვდავობ —
სიფერმკრთალეს და სიშორეს მთვარის

და ერთი ციცქნა გოგონას გამო
გადაღებული მაქვს კვლავაც თავი.

ისევ ვუზღვროთ...

სადღაა აქ რომ ძალი გვიყვდება, —
ან ის მოხუცი თავის ჭაღარით...
ისევ ჩავუსხდეთ ეტლში სიყრმეს და
ისევ დავისვით მუხლზე არღანი....

ისევ ვუმღეროთ
იმ ლამაზ გოგოს,
ისევ ვილოცოთ იმ დილა-ბინდის...

არა გვაქვს?
მაინც გავიღოთ ოქრო
და გამოვიხსნათ გალიის ჩიტი.

თუშაც...

რას მერჩოდ, ვიყავ ჩემთვის,
მორჩენილი წვას და დაგვას...
შეგრჩეს ჩემი მშვიდი მტრედის,
ლურჯი მტრედის გადაკარგვა.

რა დროს ფრთებზე ფიქრი იყო, —
ან ისევე ყოფნა იქვით...

თუმცა
გულში სულ სხვას ფიქრობს
ცისკენ მაქტერალი ბიჭი.

ო, ერთხელ კიდევ...

არც ვაკე მიკვიროს, არც ოკრობოკრო,
არც სხივი, აღარც სიოს ლამუნი,
არც ეს გზა,
მაგრამ საიდან, როგორ,
რამ გააცოცხლა ეს სალამური...

ვისგან ებრძანა გაზაფხულს ისევ, —
მოაკრას სარკმელს ალუბლის ტოტი?

ო, ერთხელ კიდევ
არაგვის პირზე
თმაში ჩაწნული ყვავილით მოდი.

მაგრამ რომ მჯერა...

ლხინს ვამბობ,
რახან მოსვლას დამპირდი, —
თორემ ეს დღე რა ვარდის ფესვია,
მაგრამ რომ მჯერა გაღმა ნაპირი,
ლურჯი სინათლე და ეკლესია,

მაგრამ რომ მჯერა, ჩემი ბარბაღე
სადღაც იქვეა თავის სანთლებით,

ამ სიმღერასაც დარდს დავაბრალებ
და ჭირისუფლებს მივემატები.

მდინარეები — მთების ცრემლები

კიდევაც ვნახავ გაზაფხულს...

ვაჟა

გადაიარა ზამთრის სუსხმა,
გაზაფხული ძალ-ღონეს იკრებს,
ვალობენ ჩიტნი,
ბუდეები ისევ შენდება,
მწვანე ჩაიცვეს სამოსელი რუხმა
ქედებმა...

დიდება შენდა, მწყალობელო,
შენი მადლია,
რომ დღეს,
ჭალაში გამოსული დილაადრიან,
კვლავ დავესწარი ბუნების ქორწილს!
სულით და ხორკით შენი ტყვე ვარ,
შენი მონა ვარ,
გამოდწეული წარსულიდან — ვეძებ
მომავალს...

უნდა გაბრწყინდეს ყველაფერი
ახალი შექით,
რაც იყო გუშინ,
რისი დამლაც გულზე გვაჩნია.
ეს წყალდიდობაც
ახლა სწორედ იმის მაცნეა,
მიტომ ბრწყინავენ
ყვავილები პირმომცინარი,
რომ ეს დინება
ამღვრეული, შმაგი მდინარის
ღვთიურ სინაზით განაზავონ
და შეარბილონ...
ვინ არ უმზერდა
თქვენს მშვენებას, ჰოი, ნაპირნო“,
ვის არ უხილავს
მოვარდნილი ძალა მძვინვარე,
ეს ცხოვრებაა,
თუმც სახელად ჰქვია მდინარე.
შემოხვევს ტალებს
და პირწმინდად აუჩინარებს,
რასაც მისწვდება,
ვინც შებედავს მის საუფლოში...
მისდევს ხეობას
გებერთელა, რუხი მცურავი,

ხან დამდოვრდება,
ხან ანაზღად აიგრაგნება
და კლდე-ღრეებში
სულ არ უჭირს გეზის გაგნება.
ასე ყოფილა,
ასეთია მდინარის სული,
მდინარეა თუ თვითონ ცხოვრება —
ერთხელ ნანატრი ვერ აისრულა —
და თავის თავი ეუცხოვება.
ერთ კალაპოტში ვერდატეული,
წვლობს ტკივილის დასაყუჩებლად,
ტანი, ლოდებზე გადამსხვრეული,
რალაცა ძალით კვლავ უშუშდება.

მე წამიერი —
დღეს შენ გიმზერ, მარადიულო,
შენ ხარ ცხოვრება, შენ ხარ მდინარე.
დაულაგებელ შენს დიად წესრიგს
ქვეყნად ვინ შეცვლის,
ანდა ვინ არეგს?

მე და ეს ჩემი უბრალო ლექსი
გებაასებით მხოლოდ კრძალულად,
რომ კვლავ ვიხილოთ და დავინახოთ,
შენი ღინებით რაც დაფარულა.

დიდი ცხოვრების ორომტრიალი
წლებს ზვირთებივით მიულანქრია.
ერთი რამე გაქვთ ოდენ ზიარი —
ის, რაც წავიდა — ისევ აქვეა.

კვლავ ღუის ხსოვნის ცხელი საკირე,
აღბათ, არასდროს გამომწელებდა.
როცა გავცქერი ამ შენს ნაპირებს,
კვლავ გამიხსენა ძველმა ელდებმა.

მთები კი, ყოვლის უბრად მზირალნი,
მარტოდენ უტყვი მოწმე არიან —
რა დარდი გვკლავდა, რა სატირალი,
რა გვიყვარს, ანდა რა გვიხარია.

ასეთი ბედი დაბედებით —
დგანან და მუდამ მშვიდად ელიან...
შენი სიმშაფე გასაგებია,
მათი სიმშვიდე — საკვირველია!

შენ ხარ მართალი, შენ ხარ ნამდვილი,
ხან ამღვრეული, ხან კი ლივლივა.
ნეტავ თუ გახსოვს, ვინც ჩავლილია
ანდა თუ იცი, ვინც ჩავლიან?

აი ჩვენება:

რუსეთიდან მოდის ილია,
რომ წყულულს ქვეყნისას
დასტაქარის შეახოს ხელი...
ტკივილიანი სინამდვილეც
სინამდვილეა,

ხოლო ტკივილი
არასოდეს ყუჩდება ცრემლით.
„ქვეყნის გულისა და სიცოცხლის“
ნათელი ხატი
მღვრიე ზვირთებში იხილა ცხადლივ,
ეს იყო წამი ბედნიერი გამოცხადების,
გარდამოვიდა ზეციდან მაღლი!

გამოხდა წლები.

ნაომარი, ხანმოთეული,
შეჩერდა გული ბოროტის ხელით.
ეს იყო წამი ასგზის წყეული,
ტკივილი, რომელს
ვერასოდეს ჩამოგვბანს ცრემლი.

შენ, დაზაფრულმა,
ვიცი, სრბოლას რომ მოუჩქარე,
რომ აიფარე ხელი თვალებზე...
მაგრამ მე რა ვქნა,
მე სად გავეჭე
იმ გოლგოთიდან მოვარდნილ ქარებს?!

შენ თავს
ყოველ წამს ახლიდან იშობ,
რომ დაივიწყო,
რაც მოხდა ადრე,
შლამიან ფსკერის სიღრმეში იშრობ,
უკადრებელი თუ რამე გკადრეს.

განსპეტაკდები, განიწმინდები,
უემურს, უამურს

გულს არ აკარებ,
ისევ ნაპირზე მიეზიდები,
თუ უცხო რამე შემოგაპარეს.

შენს ნაპირებზე
ცოდვის კალო ტრიალებს მუდამ,
წარღვნი, წალეკავ,
თითქოს კვალის დასაფარავად...
მე — წარმავალმა
ყოველივეს ვუყურო უნდა,
მე, ვინც დღეს ვარ და —
ხვალ აღარა ვარ.

მე უნდა შევძლო
აქ ყოფნა და ტკივილის ზიდვა,
იმათიც — ვინაც ცხოვრობდნენ
დღემდე.

ბედისწერისგან მე მერგო მზითვად,
რომ მზირად ვედგე
ამ ხრიოკ ქედებს.

ცოცხალს მივხედო, მკვდარი ვაცხონო,
იმათაც — შენგან გამორიყულებს
უნდა მივხედო, მივეპატრონო,
ყველა ვედრებით დღეს მე მიყურებს.

აი, აღაზა

გამოუსხლტა ტალღებს ანაზდად,
თითქოს კლდეები განათდა ელვით.
წამით განაზდა და გაღამაზდა
ხეობა მთელი...

აღაზავ,
ჩემო ცრემლიანო დაო და დედავ,
ნუ გამიწყურები,
შენი სული თუ შევაწუხე,
მხოლოდ ხსენებაც
გულს ტკივილის უჭერს მარწუხებს,
ყოველთვის,
როცა მოგონება კვლავ გამოგრიყავს..
აღარც კი გვჯერა,
მართლა რომ იყავ
ნაზი და მძლავრი
ამ დალოცვილ გაზაფხულებით!

სადა ხარ,
ნუთუ ჩავიხვია, მართლა მდინარემ?
ვინლა გვიტეროს,

ნუთუ აღარ დაგვენახვები?
ნუთუ იმდენად ჩამოლამდა
ჩვენი ზრახვები,
რომ მარტოდენ
ხსოვნის ფსკერზე უნდა გეძებოთ?

გაზაფხულია,
რად არ ყვავილს დაჰკრეფ, აღაზავ?
კლდის თავს
პირიშზე რომ გვიღიმის,
შენი სულია.
ამ დუნე დღეებს
რად არ ერთხელ გაალამაზებ?
ჩვენი წყალ-ჰალა
უშენობით შენისლულია.

გაზაფხულია,
ია ისევ ყელმოღერილა,
ღვთიან სიტუტეფს
ვაჟის თვალი მონატრებია.
მიჰქუხს მდინარე,
კლდე პირქუშად გადმოშვერილა,
მთანი მაღალნი
მოლოდინის ნისლში რჩებიან.

რა უჩინარი გიდულთ ბაღლამი,
მე ვით შევიძლო ამის გაგება?
იქნებ მდინარემ იცის ამბავი
და შორს ამიტომ მიიკარგება?

ვის და რას ელით, რა სადარდელოთ
ხართ მობურულნი გაუთავებლად?
ხომ შეუხანავთ ხვალ საქართველოს
თქვენს სიმაღლესა და უკედავებას?

მდინარეები — თქვენი ცრემლები,
კალაპოტებში ვერ დატეულან.
ტკივილი, გულში დაუტეველი
მღვრიე ტალღების ღვარად ქცეულა.

მე კი გაზაფხულს გადავბარაღე
აზვირთებული ეს წყალდიდობა...
შავი ყორანი ჩაჰყეფს ნაპრალებს,
მძორის მძებნელი წყევლის მშვიდობას.

ხირიმი აღარ ტყვრება ქარაფთან,
არ გასთქრიალებს სისხლი იარას...

თითქოს წარსულის ხილვა დაზაფხრა
ცად თვითმფრინავმა გადაიარა.

მღვრიე ზვირთებში ქრება აღაზა.
აღარვინ ტირის ძმას და ნათესავს...
იქ დაღლილ მგზავრებს ჩაის
სთავაზობს

ლიმილიანი სტიუარდესა...

სხვა დრო მოსულა...
მაგრამ ეს წყალი
მიღელავს,
როგორც ათას წლის წინათ.
კვლავ შორი გზიდან მოფრენს
მერცხალი,
რომ სამშობლოში დაიდოს ბინა.

მეც ჯერ აქა ვარ,
ტალღებს ჩავცქერი.
წყალმა ლოდები ქვიშად გალია.
საითქენ მიდის ეს ყველაფერი,
ეს წყალდიდობა რისი ბრალია?

მოუხვეტია არაგვს ხიდეები,
გაღმა გამსვლელი მე აღარა ვარ.
სურვილი სულის დასამშვიდები
თან წაჰყოლია მღვრიე ქარავანს.

ვინდა აღბეჭდოს გულში ფარულად
ამ წყალწაღებულ დღეთა დინება?
რა მწუხარება, რა სიხარული,
ხვალ აქ რა შუქი დაეფინება?

მარად და ყოვლის ნათლად მხედველი,
თვალი ფხიზელი რასა გვპირდება?
დროის მწუროვნელი და გამხედვენელი
ხვალ ვინ დადგება ამ ნაპირებთან?

ვის აივანზე აიგებს ბუდეს,
შორით მერცხალი რომ მოფრინდება?
ვინ მოადგება ამ მაღალ ზღუდეს
შავი ფიქრების დასამშვიდებლად?

მამა-პაპათა სანთლით გამურულ,
ამ ჩაშავებულ, ჩაშლილ ნიშებთან,
ხვალ ვინ გამართავს ლხინს და
ქრამელს,
აქაურობას ვინ მიმიხედავს?

განა წარსულის მწარე სურათებს —
მე ამ წყლის პირას ვეძებ მომავალს.
მამულს სიცოცხლეს ვინც გაუნათებს
იმათ დავეძებ, აქ მიტომა ვარ.

ოღონდ ჩემი აქ ყოფნის ნიშანი
სად ამოგვევითო, რა საჭრეთელით?
დიან წყალნი და დიან ქვეშანი,
არის დინება შეუწყვეტელი...

წასულა ყველა თავის წყალ-ჭალით,
დარდით, ოცნებით და ტკივილებით
დაუხარჯიათ დასახარჯავი,
ვერ დაიჭირეს სული კბილებით...

მაინც ჭიუტად ჩავყურებ მორევს —
ფიქრი მსურს ფიქრის დამამშვიდები.
სიხარულია ხანმოკლე, თორემ
თვითონ ცხოვრება — არასდიდებით.

დიდი ხანია, მომდევს ყიყინა,
ექო სროლისა გადასდის მინდვრებს.
მიწასა ვფხოჭნი, ბრძამი მიჭირავს,
„გულში მჭირს, გულში“,
სად უნდა მჭირდეს!

წაიღეთ ჩემი თოფ-იარაღი,
მე, რაც შემეძლო, ვიბრძოლე კიდეც,
წუთისოფელი იმად არა ღირს,
რომ გაეტირო და ცრემლსა ღვრიდეს...

ჩემო მდინარევ,
შენც იბრძვი ახლა,

მე თუ რამ ვიცი — შენი წყალმომად
ლოდებზე, ტინზე ნალეწო ტალღავ,
არდანებებას შენგან ვსწავლობდი.

შენაც ხომ გტკივა მთელი სხეული,
იმიტომ რეკავ განგაშის ზარებს,
როცა კლდეებში, გამომწყვედელი,
მიიწურები და ჰკივი მწარედ.

ხომ მიტომ იქნევ ტალღას ხმალივით,
ფლატეებს ანგრევ, ლოდებს აგორებ,
რომ მერე გზები, სიმწრით განვლილი,
შენს კალაპოტად აჩნდეს მთა-გორებს.

ერთი შეხედვით შენი დინება
არის დამყოლი, არის დამჯერე...
მაგრამ შენს ჭიუტ თვითდადგინებას
ქვეყნად ვერავინ ვერ შეაჩერებს.

შენს ნაპირებთან იმიტომ ვდგავარ,
რომ დავინახო, რომ დავუკვირდე...
მეც ჩემს კალაპოტს მივყვები თავად
და გაზაფხული მეც მასულდგმულებს.

იგი კი მოდის, მოდის ყოველთვის,
იღვიძებს მძიმე ზამთრების მერე.
გაზაფხულია დიდი პოეტი,
ყური მიუგდეთ მის ღვთიურ ბგერებს.

შენს სიმღერაში მისი ხმა ისმის,
შენს ზვირთებშიაც იგი ხმაინებს.
იგი გვშველოდა, კვლავ იგი გვიხსნის,
იგი არასდროს დაიგვიანებს!

ნატო ლონდარიძე

ნატო ლონდარიძე „ცისკრის“ დამატების ფურცლებზე გამოაქვეყნა ამას წინათ თავისი ვრცელი მოთხრობა. ნაწარმოებმა ლიტერატურული საზოგადოებრიობის დანიტერესება გამოიწვია.

ნატო ლონდარიძე ჟურნალ „ცისკრი“ ფართო აუდიტორიას წინაშე პირველად წარსდგება თავისი ახალი მოთხრობით.

მე გარ მზარგელი ანგელოზი, მუჟა და...

მოთხრობა

იმ ქალაქში ღმერთი, პოეტი და ის გოგო ცხოვრობდნენ. თუმცა, გოგომ არც ერთის არსებობა იცოდა, არც მეორის. როცა დაიბადა, მამამისმა, აკვნის გადასარწევად საღ მცალიაო, დაავლო თავის ფერებს ხელი, თოკებად დაგრიხა და მთვარეზე ჩამოუბა საქანელა. დასვა ამ საქანელაზე, შენთვის მომიბარებიაო და ჰკრა ხელი... ცოლის საყურესავით აქანავდა მთვარე, აკვანივით გადაირწა და წაიყოლა საქანელა...

„ნუ ტირი, პატარა მატლო. დღეიდან მე ვიქნები შენი ძიძა... ზღაპრებს მოგიყვები; როცა გაიზრდები, მერე შენც შეიძლება მოხვიდე ჩემთან და ლექსიც კი მომიძღვნა. იცი, ჩემზე რამდენი ლექსია დაწერილი?! არც ერთი ქალისთვის არ მიუძღვნიათ ამდენი ლექსი... მე ყველას მიჯნური ვიყავი. ყველა კაცი, ვისაც კი სიყვარული შეეძლო, მე მეტრფოდა. მე ვიყავი მათი უპარება მიჯნურიცა (თვითონ არ მიკარებდნენ — ასეთი უფრო მოვწონდი) და მეძავიც, რომელსაც ნებისმიერ მამაკაცთან შეეძლო დაწოლილიყო. შეეძლო, ერთდროულად აღსარებაც ეთქვა და ქუ-

ჩის ქვაფენილის სარეცელიც გაეზიარებინა მათხოვართან, რადგან მათხოვარს სხვა არაფერი აქვს. მე ერთნაირი თავაზიანობით ვიღებდი გარჯისათვის მეფეების ბოძებულ ოქროს ყელსაბამებსა თუ ბრმა მათხოვრის აკანკალებული ხელით გამოწვდილ ყალბ მონეტას, გაშვებულ გროშებს, ჩემივე სინათლე რომ აბრჭყვიალებდა.

ნუ ტირი, მატლო! შენ ეხლა პატარა ხარ, გაიზრდები და თვითონ შემეხვეწები, მომიყვები შენი ამბავიო. მერე შენც შეგიყვარდება ვინმე... მოხვალ და მეტყვი, აღარ შემიძლია მეტიო და გულს ჩამოაცმევ ჩემს წვეტიან კიდეს...

გაჩერდი, ნუ ტირი, თორემ მერე ველარ გაიგებ ჩემს ენას. სანამ ჩემსა და დედამიწის შუა ჰკიდისხარ, იქამდე კიდევ რაღაცას გაგაგებინებ... მოვაღრო და შენ თვითონ გადარღონი ამაზე უფრო მსხვილ თოკებს, ქვემოთ, დედამიწაზე რომ მოადინო შენი საქანელიანად ზღართან. მანდ, დედამიწაზე კი იმდენი ენაა, ჩემსას რაღას გაიგებ! ჩემი ენა კი ენა კი არაა, — ფასკუნჯია. იცი, რა არის ფასკუნჯი? არ იცი! არ იცი და ტირი! გაჩუმდი და

გეტყვი. აი, ასე! აღარ იტირებ? ყო-
ჩაღ!... ფსკუნჯი ზღაპრული ფრინვე-
ლია, მაგრამ შენ რა გგონია, არ არსე-
ბობს?! ჰმ! ისე, დიდი მოუხელთებე-
ლი რამე კია. ხელშიც რომ გეჭიროს,
მანც არაა სახლო. ადგება და თეთრ
რაშად იქცევა ან, სულაც, ერთი ბეწო
ოქროს ვაშლად... ხელიდან გაგიგორდე-
ბა და ისევ თავის ნამდვილ სახეს მიი-
ღებს... მერე ადექი და ეძიე. წავა, გაფ-
რინდება... ერთი ცალი ბუმბული თუ
შეგატოვა ხელში, იმაზეც მადლობა
თქვი... არადა, იცი, რა დასანანია? ხე-
ლები ჯერ კიდევ თბილი გაქვს, ჯერ
კიდევ გრძნობ ბუმბულის სისალუქეს,
ბუმბულის ქვეშ — შიშისაგან აბურძ-
ნილი კანის ხორკლს... მას კი, თავისი
მეფური ფრთები გაუშლია, მზეს აფა-
რებია და მისკენ მიფრინავს... მზის
სხივებში აღარ ჩანს მისი ფრთების
სიჭრელე... იცი, რომ მზეში ყველა ფე-
რია?..

მარტო პოეტებს შეუძლიათ ჩემს ენა-
ზე ლაპარაკი. სხვები რამეს შეხედა-
ვენ და მაშინვე შეარქმევენ სახელს.
ერთ წუთს არ მოიცდიან! პოეტი სხვაა...
„მთვარეს გაელიმა და დაწვრილდა,
ნამგალივით დაილია“.

პოეტი სხვაა! იმათ სიყვარულიც
სხვანაირი იციან... მაშინვე ჩემთან მო-
დიან. ჯერ არ უთქვამთ და უკვე იცი,
რაც უნდათ. იმიტომ, რომ ზღაპრულ
ფსკუნჯად ქცევა შეუძლიათ. არა, არა...
უფრო სწორად, თვითონ არიან ზღაპ-
რული ფსკუნჯები. დაპატარავდებიან,
დაილევიან, დაილევიან და ჩაძვრებიან,
რაშიც გინდა. მაგათი ადგილი ყველ-
განაა — მზეში, ქარში, ვარსკვლავებში,
ქალის თმაში... ჩაძვრებიან და იქიდან
გელაპარაკებიან...

ამქვეყნად ყველა პოეტი მე მეტრფო-
და, მაგრამ მაგათ ყველა ქალი ერთნაი-
რად უყვართ. პოეტებს შეუძლიათ ორ-
მოცი საუკუნის წინათ ნადედოფლარი
ნეფერტიტიც ისევე უყვარდეთ, როგ-
ორც, თუნდაც, მეზობლის გოგო. იცი, ვინ
იყო ნეფერტიტი? არ იცი! ჯერ სადა

ხარ? რამდენ რამეს მოგიყვები! პოე-
ტები მანც სხვა ხალხია... მაგათ
ცუდიც არ გეწყინება... იცი, რა მითხრა
ამას წინათ ერთმა პოეტმა? შემაში-
ნა — ჩქარა გადაიკარგე, თორემ მალე
ბოშები მოვლენ და თითბრის საყუ-
რეებს ჩამოასხამენ შენგანო. მთელი
ღამე ხომ ველოდე იმ მაწანწალებს,
დღეც კი შევრჩი ცას, — შენც არ მო-
მიკვდე! სად არიან ბოშები?! მაგათ
გულისთვის კინაღამ მზე არ გავანა-
წყენე?! მანც არ გავბრაზებულვარ იმ
პოეტზე... საწყალი მერე თავისიანებმა
მოკლეს... პოეტები, ჩემო მატლო, თა-
ვის ხალხს ისე არ უყვარს. დაეჭვებუ-
ლები არიან, რალაც სხვანაირად ლაპა-
რაკობენო... შეგეშინდა?.. ბოშებმა მა-
ინც კარგი სიმღერა იციან... ოჰო-ჰო,
რა თვალეები აქვთ. შავი, ღამესავით...
მათ თვალეებში ცეცხლივით ვირეკლე-
ბი... მერე კი მოვიდნენ, — გვიან, რამ-
დენიმე დღის შემდეგ. დაანთეს ცეც-
ხლი, შემოუსხდნენ გარშემო და იმღე-
რეს. იმღერეს, მაგრამ რა იმღერეს...
მაგათი ქალები კი იმ ცეცხლივით მოქ-
ნილები არიან... ცეცხლივით მოქნი-
ლები და მწველები. მე კი არ მგვანან,
ბებერსა და გაციებულს... თუმცა, მე
პოეტები მანც მეტრფიან... ახლა თმა
აქვთ, — შავი, შავი, კუნაპეტ ღამესა-
ვით, — ღამის თმაში ჩამიცურონ.
გაიშლიან თმას და ცეკვავენ ფეხ-
შიშველები... რომელი კაცი გაუძლებს
მაგათი თმის ყურებას... ალები არი-
ან... ალები...

რას გეუბნებოდი? ჰო... ძირს რომ
ჩახვალ, ჩემს ენას ველარ გაიგებ. ამი-
ტომ ახლა მომისმინე. ჩახვალ და ყვე-
ლანი შენ შემოგეხვევიან. თავბრუს
დაგახვევენ, იმდენს გელაქლაქებიან.
ზოგჯერ, შეიძლება ღამაში სიტყვებიც
გაიგო, მაგრამ ის სიტყვა ფსკუნჯი არ
იქნება არასოდეს... იცი, რამდენნაირ
ენაზე ლაპარაკობენ? ძველ ბაბილონში
გეგონება თავი! არც ბაბილონი არ
იცი? ჯერ არ მიხსენებია! ე, მატლო, მატ-
ლო, რა ბედნიერი ხარ, არაფერი რომ არ

იცი... შენ ისიც არ იცი, რამდენ ცოდ-
ვაში მიდგას ფეხი; რამდენი სისხლის
წვეთი ამოსხმია დედამიწიდან ჩემს
ვერცხლისფერ სხეულს. ფურთხიცი!..
ჰო, ზოგი, რაც მართალია, მართალია,
საამოდ ლაპარაკობს. ფრანგების ენა
თუ გაიგე, მორჩა, მე ყურსაც აღარ და-
მიგდებ. თითქოს ჟღერტულებენ...
მე რამდენიმე სიტყვა ვიცი. გინდა,
გითხრა? გეტყვი, ოღონდ არ მოიხიბ-
ლო! Jurdin... როგორია? ლამაზია,
არა?! ბაღს ნიშნავს. მეც ლამაზი სახე-
ლი მქვია მაგათებურად. მაგრამ ქვე-
შთ რომ ჩახვალ, იქ ერთი ამხანაგი
გეყოლება და ის გეტყვის ერთ უცხო
ენაზე ჩემს სახელს moon... იმასაც გე-
ტყვის, მგლების ყმუილს არა ჰგავსო?..
მართლაც, მაგარი რამეა...”

...კაცი ფანჯარასთან მივიდა და მთვა-
რეს გახედა. ცოლის საყურესავით ირ-
ხეოდა მთვარე და აკვანივით არწევდა
საქანელას. კაცმა კოლოფიდან სიგარე-
ტის ღერი ამოიღო; სიგარეტის თეთრ
ღერს საღებავიანი თითები დააჩნდა.
კაცმა სიგარეტს მოუკიდა, ღრმად ჩაი-
სუნთქა და მერე კვამლი მთვარისკენ
გაუშვა. მთვარემ ცხვირი შეიჭმუნხა.

„აბა, აბა, ბავშვისათვის სიგარეტი
მავნებელია; თუ გააძიე, კეთილი ინე-
ბე და გაძელი. თუ არა და, მე თავი
დამანებე...”

„არა, არა, მაგიტომ არა, — უბრა-
ლოდ, ვიფიქრე, საქანელა ხომ არ გა-
ჩერდა-მეთქი“.

„ეს ხომ ხეზე ჩამობმული საქანელა
არ არის! აბა, მე რისი მაქნისი ვარ? ისა
სჯობია, ხელები გაუხსნა ბავშვს. ამ
ხნის ბავშვებს ასე აღარ ფუთავენ. უკვე
საკმაოდ გაიზარდა შენი მატლი?...”

კაცმა საქანელადან ამოიყვანა ბავშვი.
ცარიელი საქანელა მთვარეს ემჩატა
და გული შეეკუმშა: „რომ აღარ დამიბ-
რუნოს... რომ აღარ დამიბრუნოს?“..

კაცმა ბავშვის მოფერება ვერ გაბე-
და. ფრთხილად შემოხსნა არტახეივით
შემოჭერილი სახვევები თოთო ხელ-

ფეხიდან. ბავშვმა ფეხები გაიქნია და
რძის სუნი ეცა კაცს. მიხვდა, რომ
ხანს კიდეც რომ სკეროდა, მერე ვე-
ლარ გაიმეტებდა მთვარისთვის და
ისევ საქანელაში ჩასვა. დამძიმებული
მთვარე ცაზე ჩამოცურდა. კაცმა ჩვე-
ვის გამო ხელი ჰკრა საქანელას და სახ-
ელში შებრუნდა...

მთვარემ, ვითომც აქ არაფერი იყო ისევ
თავის ხმაზე განაგრძო საუბარი: ახლა
შენ უკვე თავისუფალი ხარ; მატლიც
აღრა ხარ. არადა, მე შენთვის სხვა სა-
ხელი ჯერ არ შემირჩმევია. არა უშავს,
მერე იყოს... ახლა შენ ხელ-ფეხი გახ-
სნილი გაქვს. მოდი, იცი, რა ვქნათ მე
და შენ? მე შენ არფაზე დაკვრას გას-
წავლი! აბა, წამოჯექი. ჰოო, ეგრე. ახ-
ლა აიღე თითები და გამოსდე ამ თო-
კებს, რაზეც შენი საქანელა ჰკიდიო...
ჰოო, ეგრე... უფრო მაგრად. უჰ, შე უნ-
დილო. აბა, მაჩვენე თითები... უი, უი,
რა რბილი თითები გაქვს. გტკივა? არა
უშავს, მიეჩვევი. ეს რა არის? აა! საღე-
ბავი. ისევ დაუსვრიხარ მამაშენს... რი-
თი გაგიწმინდო ახლა? ეს ზეთის სა-
ღებავი ხომ არც გაღადის...

იცი, ვინ უკრავდა არფაზე?.. აპო-
ლონი... ოქროსკუთლულებიანი აპოლო-
ნი... მე ისეთ დაკვრას გასწავლი!! გა-
მოჰყარი თითი ამ ვერცხლისფერს. ეს
ლაა.. ჩემფერია, არა? რომელი აკორ-
დიც უნდა აიღო, ლა ყოველთვის უნდა
იგულისხმო. მე ამ ხმაზე ვმღერო... ეს
ფონი იქნება შენი ხმებისათვის... ეგ
ნარინჯისფერი რეა... ახლა რა ბგერაც
აიღე, ეგაა სოლ. სულ შვიდი ბგერაა.
ფერიც შვიდია. მაღე, შენ აი, ამას და-
უკრავე, — მთვარემ უბიდან დახვეუ-
ლი გრავილი ამოიღო და ცივი, ათრ-
თოლებული თითებით გაშალა.

„მთვარის სონატა“, წაიკითხა გოგომ.

„ერთი კომპოზიტორი იყო... მე მო-
მიძღვნა. აი, ხომ ხედავ, მთვარის სონა-
ტო, აწერია. იქ, დედამიწაზე ძალიან
უყვართ ეს მუსიკა... ამას როიალზე
უკრავენ. სწორედ. სამეფო ინსტრუ-
მენტია...”

გოგომ წარმოიდგინა Jurdin-ში გა-
მავალი ღია ფანჯრები და სანთლის შუ-
ქით განათებული თეთრი კლავიშები-
დან გადმოღვრილი ბგერები... ვარ-
დის სურნელებაში შერეული...

„სადღაც შორს... სადღაც... შორს...
უცნობი თითები დაუკრავენ... როი-
აღს...“

„რაა?! შენ ეგ საიდან იცი?... მაგ პო-
ეტს შენ საიდან იცნობ?... ეგ პოეტი...
მაგის საფლავი ერთი-ორმა კაცმა თუ
იცის თავის სამშობლოში... არც შენ
გეცოდინება... სულ გაგაწვალებს მაგა-
ზე ფიქრი, მაგრამ მაინც ვერ მო-
ძებნი...“

„მოძებნი!.. ჩემ საფლავთან დაფიქ-
რებული მოვა ვინმე ქალი, მოიგონებს
ჩემს დამწვარ სახეს, მოიგონებს ჩემს
წამებას და შევეცოდები...“

„ქარგი. ახლა დაიძინე“, ამბობდა
მთვარე და გოგოც იძინებდა... ამ დროს
უკვე მზე ამოდიოდა ცაზე. გოგოს კი
ეძინა და მთვარის ნათელი დარაჯობდა
მის ძილს. ასე მეორდებოდა ყოველ-
დღე. „დაიძინე“, ამბობდა მთვარე და
გოგოც მაშინვე ხუჭავდა თვალებს. ამ
დროს მზე ასდევდა ცის საფეხურებს.
გოგოს ეძინა და მთვარის შუქი ეფინა
ზედ. მიტოვებული არფის სიმებზე
ქარს თითები ეხლართებოდა. გადიოდა
წლები...

უცნაური სიზმრით გამოღვიძებული
კაცი საწოლზე წამომაჯდარიყო და
ხელში სიზმრიდან გამოყოლილი ვაშლი
ეჭირა. „ნეტა, მართლა მომცა თუ...
საიდან გაჩნდა ეს ვაშლი?...“ უნებლიეთ,
სეზანის რეპროდუქციისაყენ გაექცა
თვალი... იქ მკვანე ვაშლები ელაგა...
კბილი მოეკვეთა... „არა, გავაფრინე,
ხომ იცი...“ მაინც გაიხედა კიდევ ერთ-
ხელ იქითკენ. „ნამდვილად გავგიჟდი...
რა მნიშვნელობა აქვს, სურათიდან
გადმოგორებული იქნება თუ სიზმარში
მოცემული?!“ თავს არ უტყდებოდა,
სურათზე დახატული და იქიდან დაგო-
რებული ვაშლისა რომ უფრო ეჯერე-
ბოდა...

წამოდგა, ახლოს მივიდა კედელზე
გაკრულ რეპროდუქციასთან: რამდენადაა
ნიც უნდა ყოფილიყო, იმდენივე იყო, —
არც ერთი ვაშლიც არ აქლდა. მაინც
მიიტანა სურათთან ახლოს თავისი ვაშ-
ლი. შედარებაც არ შეიძლებოდა: ამ
ვაშლს წვენი გასვლოდა ლამის, ოქროს-
ფერზე წითლით დაფერილიყო...

ისლა დარჩენოდა, სიტყვა-სიტყვით
გახესნებინა მკვდარი ცოლის სიზმარ-
ში დანაბარები: „აიღე ეს ვაშლი და
დაუდარაჯდი. როგორც კი ჩასთვლემს
მთვარე, ეს ვაშლი ჩვენს გოგოს ეს-
როლე. როდემდის უნდა იყოს მთვარეს
გადმოკიდებული ბავშვი?! საცაა, თექვ-
სმეტი წლის გახდება. იქ წლები არც
გადის, ამიტომ გეჩვენება პატარა. შენ
კი წამოდი ჩემთან; რით ველარ შეელიე
მაგ სურათებს?... არ დაგავიწყდეს, იცო-
დღე: როგორც კი ჩასთვლემს, მაშინვე
აუგდე ეს ვაშლი ჩვენს გოგოს...“

ვაშლი რად უნდაო, ველარ მოასწრო
კაცმა კითხვა, ქარივით გაილანდა
ქალი...

რა ვუყო ეხლა ამ ვაშლს ან მთვა-
რეს რად უნდა ვუმაღავდე, ჩემს
შვილს ვაშლს მივაწვდი თუ ქლიავსო,
მხრებს იჩეჩავდა კაცი.

„ჯანდაბას, ამოვა მთვარე თუ არა,
აეუგდებ ამ ვაშლს და ეგ იქნება. თუ
მართლა სიზმარში მომცა, თვითონ
უკეთ ეცოდინება, რასაც მაკეთები-
ნებს“.

ვაშლი ფანჯრის რაფაზე დადო. თვი-
თონ მოლბერტთან მივიდა, გუშინდე-
ლი დადებული ფერი შეამოწმა თი-
თით, ხომ არ გამშრალაო. მერე სკამზე
უკუღმა გადაჯდა და დაუმთავრებელ
სურათს მიაჩერდა. თეთრი გრუნტი ფე-
რებს შორის სათქმელ სიტყვასავით
ჩანდა... იჯდა და უყურებდა. ემღვრეო-
და ფერები. მალიმალ გახედავდა
ვაშლს, ამოწმებდა, თავის ადგილზეა
თუ არაო: ეს ისეთი ვაშლია, შეიძლება
ფეხებიც კი გამოებასო. მაგრამ დიდი
წითელი ვაშლი უძრავად იდო თავის

უნდა ავიდე და ვნახო, თუ არა და, მე თვითონ გადავდრღნი, აღარ შემიძლია მეტი“.

მიჯნა ყუთის კუთხეში, უბიდან ვაშლი ამოიღო, თოჯინასავით გადაარწია და დაამღერა: „ნანა-ნანააა...“

მიხვდა მთვარე, შეთქმულები იყვნენ ისინი. მარტო აღარ იყო გოგო, ანა იყო მასთან; არა, მთლად ანა არა, მაგრამ მისი გამოტანებული ვაშლი. სხვა გზა აღარ ჰქონდა, — არ ეძინებოდა და უნდა დაეძინა, ხედავდა და თვალი უნდა დაეხუჭა, უყვარდა და უნდა გაეშვა. არასოდეს უღალატია შეთქმულთათვის. გადაიკარგებოდა ხოლმე ციდან, ღრუბლებში ჩარგავდა თავს და ცალი თვალითაც არ გამოიჭყიტებოდა. ღრუბლებს მიმწვდარი სისხლი მასაც სვრიდა, შიგ თვალებში ეშხეფებოდა და მოვარესაც უღაქავებდა ვერცხლისფერ კაბას. ჰო, ახლაც იგივე მეორდებოდა... რა იცოდა, თვითონაც თუ გაებმებოდა შეთქმულების ბადეში ოდესმე; მასაც თუ გაუშვერდნენ კათხებს და სისხლს მოსთხოვდნენ ღვინის მაგივრად, როგორც მელქქნე ქალს ჭარისკაცები. სისხლი თუ ჰქონდა, ისიც კაბაზე მიხმობოდა. ამ სისხლს ყველას სიამოვნებით მისცემდა; განურჩევლად ყველას. მაგრამ ამას ვინ დასჯებდა, ვინ დაუჯერებდა, რომ ერთი კათხის ასახეები სისხლიც არ ჰქონდა, როცა ამდენ ცოდვაში ედგა ფეხი. წესით, სისხლში უნდა ებანავა ამდენი ცოდვის მომსწრეს. მერე რა, რომ დედოფლად თვლიდა თავს, თვითონ, თავისი ხელით უნდა გაეცხო ათასობით კათხა ლოთი ჭარისკაცებისათვის, სისხლში რომ არ ამომხრჩვალყო. მაგრამ სად ჰქონდა სისხლი?! უკვე ისმოდა ცივ დახლზე ხურდების ჩხრიალი. მთვარე კი მეძავე ქალისთვის შეუფერებელი ღიმილით იღიმებოდა და ლამის დახლის ქვეშ ჩამძვრალიყო, გაგუდულიყო იქ.

გოგომ კი, მთვარემ დაიძინაო და უბეში ჩაიღო ვაშლი; საგზლად არა. ამხანაგად წაიყოლია; დაიფურთხა ხე-

ლებზე და აჰყვა თოქს; დაიჭიმა თოქი, უფრო ჩამოგრძელდა. „ეს თუ ასე გაიწეა, ისედაც გაწყდება“, გაიფიქრა და თვითონ ჩამოქაჩა. არ იცოდა გოგომ, მთვარეს ფერების თოქები თმად რომ შეზრდოდა; მოეწიწნა თმა მთვარეს, ემწარა, მაინც არ შეიძინია არაფერი, ისევ ღრუბლებში ჰქონდა თავი ჩარგული და ტირიდა...

თოქი არ წყდებოდა. „სხვა გზა არ არის, ისევ ზევით უნდა ავცოცდე“, და გოგომ, რაც შეეძლო, მაღლა მოსჰიდა თოქს ხელი, მთელი ტანით აიზიდა, მერე ფეხები გადახლართა, უფრო მაღლა მოეჰიდა ხელებით, ისევ აიზიდა, ისევ გადახლართა შიშველი ფეხები თოქზე და აცოცდა. მიცოცავდა, ხელები გადაუტყავდა, ლაჭები გამოეწევა, საფეთქლებს დაგადუგი გაუდიოდა, ძლივსა სუნთქავდა. ერთ ადგილას შეჩერდა, ფეხები თოქზე სუროსავით გადახლართა და თავით დაეკიდა ძირს. ეკიდა ასე, — ღამურასავით უკუღმა. არაფრის დანახვა არ შეეძლო; ვერც ზევით ხედავდა ვერაფერს, ვერც ქვევით. მთელი ტანი გასცივებოდა, ოფლი წურწურით ჩამოსდიოდა და სადღაც იღვრებოდა... უნდა მოესწრო, — ცოტა ხანს უნდა დაესვენა და ისევ გაეგრძელებინა გზა. უნდა მოესწრო, სანამ მთვარე გაიღვიძებდა, სანამ გაიგებდა, რომ ღალატობდნენ, უღმერთოდ, განუხელოდ, ზღაპრულად... უნდა მოესწრო, სანამ მთვარე თვალებში ჩახედავდა, შუქს ჩაანათებდა თვალებში და მერე ნაივით შეცურდებოდა შიგ, თვალებს გადასერავდა და ერთ ადგილას შეჩერებული დაიწყებდა რწევას, — ნელა, ნელა, ძლივს შესამჩნევად...

გოგომ ისევ ასწია თავი, ტანი აიჭნია და... ისევ მოუდუნდა სხეული. „რა იქნება, გავუშვა ფეხებიც და დავიკარგო სივრცეში. თვითმკვლელობა... ხომ ამბობდა მთვარე, ადამიანები უფსკრულში იჩეხებიან, ფრენა რომ მოუხდებოდათ... როგორ არის? თავსა კლდესა ჩავიქცევ... ანუ მოვიკლავ დანითა...

დანა რა არის, ნეტა?... რა იქნება, მართლა მთვია თავი, იქნებ თვითმკვლელობამ მაპატიოს ღალატი... ღალატი... ნუთუ მოღალატეებს კიდევ უყვართ? თვითმკვლელობა... თუ სივრცეში გადაკარგვა სიკვდილი არ იქნება?... იქნებ ავიდე და ვუთხრა, პირდაპირ ვუთხრა, გამიშვას დედამიწაზე... ბოლოს და ბოლოს, მივალ და ვეტყვი... ავღგები და ვეტყვი... რა მოხდა... ღიახაც, ვეტყვი...”

გოგო მარჯვენა ხელით მოეჭიდა თოკს, — მარცხენა უფრო სტკიოდა, ძლივს გაბედა ხელის მოკიდება. ფეხებიც ძლივს შემოხსნა თოკს და აიწია... კიდევ აიწია. თოკი უფრო დაგრძელდა. „ვერ ავალ...“ გაჩერდა, ცრემლი ჩამოუგორდა თვალიდან, — გაოფლილი და ცივი სახე ამოუმდებლდა. ისევ მოეშვა. „უკან ჩავალ“, გაიფიქრა. შეირხა. ვაშლი იგრძნო უბეში. გამტერდა... მიხვდა, აღარ იყო დაღლა და ტკივილი... ისევ დაიწყო ატოცება... იცოდა უკვე, რამსიგრძეც უნდა ყოფილიყო, მაინც ააღწევდა თოკის ბოლომდე. გზა გააგრძელა...

ისევ აიწია და კინალამ თავი აარტყა მთვარეს, რომელსაც ისე მოებურა თავის გარშემო ღრუბლები, რომ აღარც ჩანდა.

„რა ახლოსა ვარ“, ეკიდა გოგო თოკზე და ვერ გაებედა მთვარისთვის ხელის შეხება. დავიწყებოდა, რისთვის ამოსულიყო ამხელა გზაზე, ვის მოეყვანა, როგორ მომხმდარიყო აქ... მერე გაოფლილი ხელი ფრთხილად შეახო. „რა ცივი ყოფილხარ, მთვარე“, ცრემლები მოაწვა გოგოს. მთვარეს გოგოს ოფლიანი ნათითურები დაემჩნა ტანზე, დაულაქავდა კაბაც.

გოგომ უფრო გაბედულად მოჰკიდა ხელი, მეორე ხელიც გაუშვა თოკს, ლამის ფრჩხილები ჩაასო მთვარეს, აიწია და მარჯვენა მუხლით დაეყრდნო ზედ. გული ისე უძგერდა, ლამის ვაშლი ამოხტომოდა უბიდან. ერთი ფეხი ისევ სივრცეში ეკიდა, იმის თავიც

აღარ ჰქონდა, ისიც ამოეწია. როგორც იქნა, შეძლო, თუმცა, ისე იყო გაღწეული, ვერ დგებოდა. ეგდო ხელ-ფეხგაფარჩხული მთვარეზე. მთელი სხეული მთვარესავით გასცივებოდა. უკვირდა, ასეთი ცივი რომ იყო მთვარე და მაინც ანათებდა: „საიდან გაქვს ამდენი ნათელიო...”

„იქნებ ეხლა მეც ვანათებ, მეც ხომ ცივი ვარ. ვანათებ... და ქვემოდან გვიყურებენ“, — ყველაზე ძალიან ის უნდოდა, ქვემოდან დაენახათ, რომ ანათებდა...

რცხვენოდა მთვარეს, ერთადერთხელ ეწვია გოგო და მაშინაც ვერ შეძლო მისი გათბობა. ეხლა კი, როცა გოგომ უკვე იცოდა, რა ცივი გულის პატრონიც იყო, ეხლა, ალბათ, არაფრით აღარ ღარჩებოდა მასთან; არც ზღაპრები უშვებოდა; როგორი ზღაპარიც უნდა შეეთხზა, რა იღუმალებაც უნდა ჩაეჭსოვა ამ ზღაპარში, მაინც არ დადგებოდა გოგო იმ ოთხკუთხა სადგომში; თუ არ გაუშვებდა, პატარა გოგოს გამბედაობით მოიკლავდა თავს; ყუთში კი არა, კოშკშიც რომ ეცხოვრა, მაინც გადავარდებოდა იქიდან, მიატოვებდა და წავიდოდა, გადაიკარგებოდა სივრცეში... პატარა გოგო იყო და ფიქრით აძრწუნებდა, — სხვა იარაღი არც უნდოდა. გაშვება სჯობდა კიდევ, თვალწინ მაინც ეყოლებოდა; ცოცხალი მაინც იქნებოდა. ეს იყო მხოლოდ, ვერავის ველარაფერს მოუყვებოდა. არა, არც გოგომ იცოდა, რომ რასაც მთვარე ჰყვებოდა, ზღაპრები არ იყო. და თუნდაც მოეყოლა, თუნდაც, ზღაპრად, მაინც ველარაფერს გააგებინებდა ამ გოგოს. ანდა რა ენაზე ეთქვა? გოგოს მისი ენა არ ეცოდინებოდა და... ისევ თავის მომძინარება სჯობდა.

გოგო ხელს აფათურებდა მთვარის სხეულზე, თითქოს შიშველ ტანს უმოწმებდა ძიძას. ლამის გული წასვლოდა მთვარეს. გოგოს სუსტი თითების შეხებაზე ფითრდებოდა. ისეთი შეგრძნება ჰქონდა, თითქოს მგრძნობიარე ზურგი

მტრისათვის მიეშვირა და ნება მიეცა, კარგად, გულდასმით შეემოწმებინა მისთვის მთელი ზურგი და დანაც საჭირო აღგიღას ჩაესო... „აღბათ, ესაა სიბრმავე, როცა ხელმოკიდებული დაჰყავხარ ვიღაცას უფსკრულის პირას და ელოდები, როდის გადაგჩეხავს, რადგან შეიძლება, ისიც ბრმაა... ბრეიგელი... გინდა, მალე გადაგადოს, მალე ამოგხადოს სული... მეფე ლირი... საწყალი...“

გოგო ხელებს ისევ აცეცებდა... „ჩქარა, ჩქარა, რალს უცდის, ნეტა?...“

გოგო გაყინული ხელისგულებით ისევ ეძებდა რალსას.

„ლირი, ყველასგან მიტოვებული... ტირილი რომ ვერ შევიკავო...“

გოგოს ხელები გაეყინა, ძებნა შეწყვიტა, ატირებულმა მუშტები დაუშინა მთვარის ზურგს.

„რას ეძებს, ნეტა... მოდი, ვკითხავ. დაიბნევა, პირდაპირ პასუხს თავს აარიდებს... მერე თავის სიტყვის მოერიდება უკვე... მაგრამ, განა წლები რამეს ცვლიან?... არა, არ შეიძლება აქ მოგება...“

მთვარე უფრო გაიყინა და ნელ-ნელა, ძლივს მესამჩნევად, თანდათან გაინათა ზურგი. „არ გაიყინო, პატარა“, ამბობდა გულში და თანდათან უფრო ნათდებოდა. მთვარის ცივ ზურგზე გოგოს ცრემლები სათითისხელა ფოსოებს აჩენდა. გოგოს აღარ შეეძლო უკვე, ბოლო ცრემლი ჩამოეწურა... და სწორედ ამ დროს დანახა თოკის ნაკვალევებით დასერილი მთვარის ზურგი. „ცრემლი მიშლიდა“, გაიფიქრა. ჭვრულად ამოღაროდა სხეული მთვარეს... გოგომ გაყინული მუხლები ვერ გაშალა, ღარამდე რომ მისულიყო. ისევ ნელ-ნელა, წვალეებით გაცოცდა იქითკენ. ღარში ჩაიხედა. თვალებს არ უჩერებდა: გადაგრეხილი სქელი თოკებისგან ერათი ფერიღა დარჩენილიყო კენტად. ისიც ფერი აღარც იყო, — რალაც უცნაური ფერი მიეღო, რალაც

ჯიუტი, გაკერპებული, ჭუჭყიანი. ის ერთი ფერი კრავდა თოკის ორ ბაგაბაგ თოკის დანარჩენი წვერები გადახედილიყო და ორივე მხარეს განაწილებულიყო თანაბრად. ამ ერთ ძაფსღა ელოდებოდნენ.

„რას ამოვდიოდი, თვითონ გაწყდებოდა, დრო ყოფილა“. შერცხვა მთვარის. „მიშვებოდა...“ ეხლა უკვე ძირს ჩასვლის ეშინოდა; იცოდა, ვერ გაუძლებდა. თოკი სიმძიმეს და გაწყდებოდა. არადა, არც აქ დარჩენა შეეძლო. „რას მოვრბოდი, რომ მოვრბოდი?! რომ გამოვდივდის, არ მეტყვის, აქ რა გინდა, ეს რა უმადური ვინმე ყოფილხარო?! ღირსი ვარ, რომ გაწყდეს და ჩავვარდე. აქ დარჩენას ისევ სიკვდილი სჯობია“.

გოგო მთვარის კიდესთან მიჩოჩდა და ძირს ჩაიხედა. თოკებზე ჩამოკიდული ყუთი ისევ ირწეოდა. გოგომ თოკს გათოშოილი ხელები მოჰკიდა, ფეხები ნელა გადააწყო, თოკს შემოხვია, თვალები დახუჭა და წავიდა. „მაპატიე, მთვარე, მაპატიე“, ჩურჩულებდა. თვალებს მთელი ძალით ხუჭავდა, ცრემლები რომ არ გადმოსცვენოდა. დახუჭული ჭუთუთოები ცრემლებს ვერ იკავებდა. სივრცეში იფანტებოდა ცრემლი. სივრცეში ისაფლავებდა გოგო თავს, თვითონვე დადგომოდა თავის თავს ჭირისუფლად და დასტიროდა... მიქროდა და თოკის გაწყვეტას აღარ ელოდებოდა. უკვე დაესაფლავებინა თავი... გული გადაუქანდა, ფეხზე რალაც მოხვდა. „დევი“, გაიფიქრა. ფეხები ცხვირთან მიიტანა და მთელი ძალით ჩაებლაუჭა თოკს. თვალებს არ ახელდა... როგორც იქნა, გაბედა და ერთი თვალი გაახილა... თოკის ბოლოში ყუთი ირწეოდა...

წელიწადები ილეოდა, ის ერთი, წელში გამწყდარი თოკი კი არაფრით არ წყდებოდა. კაცმა რომ თქვას, თოკი აღარც იყო, ერთი ძაფიღა იყო დარჩენილი, იმ ძაფს ეჭირა გოგო თავის ყუთიანად და დააქანებდა აღმა და

დალმა. შორს მაინც არ უშვებდა. მთვარეს ზურგი ამოღაროდა იმ თოყისაგან, მაინც ვერ ელეოდა. ეწვოდა ამოღარული ზურგი, არ უნდოდა მალამო. იმ ერთ ძაფს შესცივინებდა, რადგან იმ ერთი ძაფით ეჭირა გოგო. „ალბათ, ადამიანებს ასე უჭირავთ სული კბილებით“, ფიქრობდა. „სად მიდის, რომ მიდის? მაგის ქვეყანაში არ იყო, სისხლის ტბები რომ იდგა?! ღრუბლებს ვერ მოვცილებოდი, მაშინვე სისხლში ვიძირებოდი. სისხლში არეკლილი მთვარე მაგას, ალბათ, ისეთივე ლამაზი ჰგონია, როგორც მდინარეში. ლამის წამოვეგე ჩემსავით მორკალულ, სისხლით გაპრიალებულ ხმლებზე იმ დაღმეჭილ კაცებს. არც მაგათი კაცები იყვნენ ნაკლები, — მაგათ ხმლებზეც დავტეხილვარ ყინულივით. გული მისკდებოდა იმათ შემხედვარეს!.. რა ჰგონია, რომ მიდის?! ეგეთმა კაცებმა დანდობა არ იციან... მაგას ჰგონია, ხალიჩაზე დასვავენ და ვაშლებს გაუგორებენ. ვაშლი! ეგ დედამიწაც ვაშლივითაა, ჰაერში გამოკიდებული ვაშლივით. ჭიანჭველასავით დაცოცავ ზედ და იქიდან არც გადმოხტომა შეგიძლია, არც წასვლა. თუ მაინცდამაინც არ გინდა ამ წრეზე ტრიალი, მაშინ შიგუნდა ჩაძვრე მატლივით... ვისი რა ბრალია, თხარეს, თხარეს და... ეხლა კიდევ ჭიანჭველებივით დაცოცავენ ზედ... ნეტა, ჭიანჭველა როგორია? აქედან არა ჩანს, თანაც ღამით რას დანახავ! კიდევ კარგი, ეს პოეტები არსებობენ, თორემ არაფერიც არ მეცოდინებოდა... ვუთხრა, ეს ყველაფერი თუ არა?... მაგას მაინც ვერ შევაშინებ, ეგ ისეთი ალქაჯია... ჩემს ერთ სიტყვას ელოდება, მაშინვე გადაღრღნის თოკებს, ამირანის ძალა მიეცემა. ნეტა, მაცოდინა, რას შვრება ის უბედური ამირანი? რამდენი ხანია, არ მინახავს. ნეტა, არსცოვ მაინც იმ ყინულეთში?! არ შემიძლია ხშირად ნახვა. რაა ვითომ, მივიდე და დავადგე თავზე, რაა მაგით, რას გავუკეთებ?!.. ისე ბრაზიანად ამომხედავს ხოლმე, თითქოს ჩემგან გამოედნოთ ის

ბორკილები. მე რა შემიძლია? მე მხოლოდ ის მევალება, რომ საღამოს ბოლომდე ამოვიდე ცაზე და ვიდგე ერთ ადგილას. ვიდგე და ვუსმინო, თუ რომელიმე პოეტი მოისურვებს ჩემთან ლაპარაკს... ერთადერთი ვარსკვლავებდაქარგული კაბა მამადია და იმის გულიც კი არა მაქვს, ის კაბა ჩავიცვა და ისე გამოვავაშუდე, გამოვანათო. გაღებული და გაცრეცილი ძლივს ვაჩნევარ ხოლმე ცას კარგა ხნის გაჭორილ და მონანიებულ ცოდვასავით... ნეტა, მეც იმ ჩემ კაბაზე ამოქარგულ ვარსკვლავად მაქცია, მაშინ ხომ მარტო აღარ ვიქნებოდი... ეხლა კი რა? ვარ ეგრე გამოკიდებული ბაიყუშივით, არავინ მე არა მყავს, არავის მე არ ვგავარ... ვითომ დიდი რამე იყოს!.. ეს გოგოც არ ისვენებს, ისე შეუჩნდა ის ვაშლი, მთელი ბალის სურნელი გამოიყოლა, ვინ იცის! რა ვიცოდი, ასეთი ვერაგი თუ იყო ვაშლი?! თუმცა, გაზაფხულობით ისეთ მაცდუნებელ ყვავილს გამოიღებს ხოლმე, რომ მისგან კარგს არც არაფერს უნდა მოელოდე! ისე კი რასა ჰგავს ეგ ვაშლის ხე. გომბეშოსავით გაიბერება ხოლმე. გაიბეროს, თორემ ერთბაშად, ალვის ხეს არ შეედაროს!..“

ღრუბლებში თავჩარგულ მთვარეს თმა მოეწიწკნა. ღრუბელი გვერდზე გასწია და ძირს ჩაიხედა. გოგო ყუთზე გადმოხრილიყო და მთელი ძალით ექაჩებოდა თოკს.

„შენ არ გადავარდე, შე საცოდავო, ეს თოკი არ გაწყდება“, ლამის დაუყვირა გაბრაზებულმა...

გოგოს ხელები დასწითლებოდა, ბრაზისაგან ცოფებს ყრიდა: „ერთ ძაფს ვერ მოვრევივარ. დედამიწაზე, ნეტა ვიცოდე, რა უნდა გავაკეთო. მე აქ უნდა მოვკვდე, ღირსი ვარ“. მერე ხტუნვა დაიწყო, ლამის ჩაანგრია ყუთის ძირი, მაინც არ წყდებოდა თოკი. ვაშლი ამოუვარდა უბიდან, ყუთის კუთხემდე მიგორდა და იქ მიიკუთნა.

„სულ ამის ბრალია ყველაფერი. ამან ამტეხა, ვეგდებოდი ჩემთვის“. გოგომ ვაშლს ხელი დაავლო და ძირს მოის-

როლა. ბზრიალით წავიდა ვაშლი, გამეტებით შეეღწა ფანჯარას. არავის გამოუხედია სახლიდან. გოგო უცებ დაცხრა; გაახსენდა, კარგა ხანი იყო უკვე, ის კაცი აღარ ენახა. რამდენი ხანი იყო, აღარავინ მოდიოდა ფანჯარასთან, მთვარის ნათელისთვის სიგარეტის კვამლი რომ შეერია...

„ნეტა, რა მოუვიდა, ხომ არ მოკვდა?“ გოგომ იგრძნო, ცოტა ხნით გული გაუჩერდა და თითები და ფეხები გაეყინა.

„სიკვდილი რაღაა?! სიცივე? მთვარეც ხომ ცივი იყო. ცხედარივით ცივი... ცხედარივით... ნეტა, ვინ მითხრა ეს სიტყვა?... მამა გაცივდა, ესე იგი, მოკვდა... მოკვდა და ისევ გაცოცხლდა... ალბათ, მკვდრებიც ცოცხლდებიან. თუ ცოცხლდებიან, აბა, რატომღა გლოვობენ?... გლოვა რაღა? ჰო, გლოვის დროს ტირიან და ცრემლები მოსდით. ცრემლი კი ცხელია, — მეც ხომ მიტირია... ჰო, ცრემლი ცხელია, ესე იგი, მკვდრის გათბობა უნდათ... ნეტა, მართლა რა მოუვიდა, მართლა მოკვდა? აბა, რატომ აღარ მოდის ფანჯარასთან?... თუ მოკვდა, უნდა იგლოვონ, რომ გაცოცხლდეს. მე კიდევ აქ ვზივარ...“

გოგოს სიბრაზისაგან ნერწყვი ვეღარ გადაეყლაბა. სულ წიხლები დაუშინა ყუთს. ცოტა ხანში დაიღალა, ყუთის კუთხეში მიეგდო. დღლილს ცრემლების მოწმენდის თავიც არ ჰქონდა, მკვდარივით დაეძინა...

...მიდიოდა ქუჩაში... ირგვლივ ხალხი იყო, ბევრი ხალხი... იმდენი, იმდენი, რომ ფეხს ძლივს იცვლიდა. სულ თავისიანები იყვნენ, ოღონდ იმათ სხვანაირად ეცვათ, — ეს ფეხშიშველი იყო, გაწეწილი... ჭრელი, ალაგ-ალაგ დაგლეჯილი კაბის ბოლო ფეხებში ეთრეოდა, ზურგზე თავისივე აკვანი თუ კუბო, თავისივე ბაკანი ეკიდა და მიდიოდა; ყველას უღიმოდა, — უხაროდა, ასე ახლოს რომ ხედავდა თავისიანებს. იმათ სხვანაირად ეცვათ; ქალებს ჩისტკოპები ეხურათ; შავ დალალებს ყელის სი-

თეთრე აკრთობდა და ირხეოდნენ, იგრავებოდნენ ჩისტკოპებში. ვარდის სურნელს, თვალების ბრწყინვას და ავარდისფრებულ მორცხვ ღიმილს უტოვებდნენ, ეტლით ჩაქროლებულები, ჩოხადასირმულ კაცებს. ისეთი ლამაზები იყვნენ, ერთხელ თვალმოკრულები, შუროთ უსკდებოდა გოგოს გული, თვალები უელამდებოდა... გაელვებული და თვალსმიფარებული სითეთრე... ლამის აფეთქებული ტყემლის ყვავილის სითეთრე... მაქმანები და მოღერილი ყელი... ტყემალი... გედი... ქოლგის ნასვრეტებიდან წვიმის წვეთებივით დაყრილი სინათლის ტალები, უცებ გამქრალი ქოლგის ბზრიალზე, მერე ისევ ჩამოწინწკლული... ეს კიდევ სხვა... სულ სხვა... მათნაირი და მაინც უცხო: ავადმყოფური სიფერმკრთაღე... ზედ გაცირილ მტკვართან ერთად ლამის გამქრალი... გასაუჩინარებელი... ჭუჭყიანი, სიარულისგან დახეთქილი შიშველი ფეხები... დღის სინათლით შემცბარი, გაცეცხული, მთვარეამოცლილი თვალები... ზურგზე ყუთმოკიდებული, შიგ მოხრივინე მთვარეთი...

გამვლელები გაცეცხული შეჰყურებდნენ პატარა ბოშა გოგოს, ზურგზე ყუთი რომ ეკიდა და არანაკლები ყურადღებითა და გაცეცხილ ათვლიერებდა მათ. წინ უჩერდებოდნენ, ხელისგულებს უწვდიდნენ და რაღაცას ეუბნებოდნენ. გოგო მხრებს იჩეჩავდა და გაცეცხული დასჩერებოდა მოჩეჩებულ ხელისგულებს... მაინც უყრიდნენ გამვლელები ხურდა ფულს ყუთში. თან იცინოდნენ და ერთმანეთს ამ ყუთზე ანიშნებდნენ. „ამ ყუთში ჩემი შვილია, მთვარე“, ამბობდა შეშინებული გოგო, მაგრამ არავის ესმოდა მისი ენა. „ნუ ყრით შიგ მაგ რაღაცას, სძინავს ჩემ შვილს“. თან თვითონვე უკვირდა, ნეტა, იმხელა მთვარე ამ პატარა ყუთში რამ ჩაატიაო. ხალხი თავისას მაინც არ იშლიდა. ყუთი სანახევროდ ამოვსებულიყო, მთვარეს ზედ ეყარა ფულის

მონეტები და ჩხრალებდნენ ფეხის ყოველ გადადგმაზე...

იმის ცოლმაც ზედ თვალებთან მიუტანა ხელისგული... გოგომ კაცს შეხედა... კაცი არსად არ იყურებოდა... „პოეტი...“ მთვარის ნათქვამი გაახსენდა და ქალის ხელი ჩაბღუჯა, ზედ დააშტერდა... ბედის ხაზი... დღის სინათლეზე უჭირდა გარჩევა, „რომ ბნელოდეს, უკეთ დავინახავდი“, გაიფიქრა. ქალის ხელისგულზე კი გიჟტად მიიწევა და ერთი ხაზი ზევით, ზევით... ყველა ხაზს კვეთდა და შუა თითისკენ იკვლევდა გზას... გოგომ ხაზიდან უკანვე ჩამოცურებული თვალები ისევ კაცისაკენ გააპარა. ქვევიდან, ყელადრეკილმა გახედა...

კაცი ახლა გოგოს უყურებდა...

„ბედნიერია შენი ცოლი“, უთხრა გოგომ თვალებით...

„რამ გააბედნიერა?!“ თვალებითვე გაიოცა კაცმა...

ეტლმა ჩამოიქროლა. ქალმა ძლივს მოასწრო კაცის გვერდზე გაწევა. ცხენმა გაოფლილი მკერდით კედელთან მიაგდო გოგო. გოგო წაიქცა. კეფა ქვას დაჰკრა და სისხლი წამოუვიდა. ყუთი გადაუყირავდა, ფული გადმოცვივდა ყუთიდან. ბავშვები შეესივნენ ძირს დაყრილ ვერცხლს. ძლივს წამოდგა ფეხზე... ისინი უკვე საკმაოდ შორს იყვნენ, თუმცა გოგოს ჯერ კიდევ ესმოდა მეეტლის გინება. ცოლს კაცისთვის ხელკავი გაეკეთებინა. კაცი უკან იყურებოდა. გოგოს გაეცინა... იმათ ქუჩის კუთხეში შეუხვედრეს და კუთხის სახლს მიეფარნენ...

გოგოს გული დაწყდა, „იმ ადგილას სახლი რომ არ მდგარიყო, ზომ კიდევ დიდხანს ვუყურებოდა...“ იდგა, მიშტერებოდა იმ სახლს, — თითქოს იმასსოვრებდა. ჩუქურთმები ჰქონდა სახლს... რიკული... კიბე ბედისწერასავით იხვეოდა...

ვილაც გიმნაზიელი ბიჭი მიუახლოვდა, წინ გაუჩერდა და გაოფლილი მუტა გაშალა. ზედ რაღაც მრგვალი საგანი

უბრწყინავდა, — ვილაცის გამოსახულება იყო ზედ, — მარტო თავისი მხრე ბამდე...

„კეისრის დინარია, უბრალო არ გეგონოს“, დიდი კაცივით თქვა ბიჭმა და ხელისგული ისევ მომუშტა.

გოგო გოცებული მიაშტერდა. გარშემო ბავშვები ისევ კრეფდნენ ფულს... უცებ რაღაც იაზრა, დაჰკრა ფეხი და... ფეხზე რაღაც წამოედო. დახედა, — ორად გადატეხილი მთვარე ეგდო ძირს... ძლივსა ფეთქავდა... გოგომ ორივე ნატეხს ერთად დაავლო ხელი და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გაიქცა... მირბოდა და უკან აუღავლებული ბავშვები მისდევდნენ... რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, გარბოდა, ყუთი ზურგზე ეხეთქებოდა, პანტაპუნტით ცვიოდა ვერცხლი ყუთიდან... მდინარეს მიადგა. მეტი აღარ შეეძლო, — გული ამოვარდნაზე ჰქონდა. უკან მიიხედა... კარგა ხანი იყო, აღარავინ მისდევდა. ყუთი არ მოუხსნია, ეგრევე დაეგდო ბალახში. ხელებში ორად გადატეხილი მთვარე ეჭირა, — ამ სირბილში ხელიდან მაინც არ გაუშვა. გულს ბაგაბუფი გაუღიოდა, ფეხებიდან სისხლი სდიოდა. იჭდა ბალახში, ხელში ორად გადატეხილი მთვარე ეჭირა ქვეყნის სამდურავივით და ტიროდა, ტიროდა, გულს იგდებინებდა ტირილით... არ იცოდა, ვისთვის ეთქვა ეს სამდურავი, ვისთვის დაენახებინა ორად გადახლეჩილი მთვარე. ვინ იყო ის მეორე, მასთან ერთად რომ დაიტირებდა, მასავით რომ დაითუთქავდა გულს...

ცრემლებნაჰკურები მთვარე კი ილეოდა, ილეოდა, ცრემლებს უერთდებოდა და, სადაც იყო, ხელისგულზე ჩააკვდებოდა გოგოს...

გოგო წამოდგა, მდინარესთან მივიდა და წყალში შეტოპა. ეამა ცივი წყალი. მთვარის ორი ნატეხი ერთმანეთს მიატყუბა, თავისი ნაწნავით განასკვა და ფრთხილად, სათამაშო იალქნიანი გემით შეაცურა მტკვარში. მტკვარმა მე-

ტენამდე წაიყოლა მთვარე და მერელა ჩაიძირა...

„აი, როგორი ყოფილა ახლოდან მტკვარი და მეტეხი საღამოობით...“ გოგომ უცებ იგრძნო, სადაც იყო, აქ აღარ იდგებოდა, გაქრებოდა; სიზმრის კარს გაიხურავდა, სიცხადეში გადავიდოდა და უცბად გაახსენდა: „ის ხომ ფული იყო, ყუთში რომ მიყრიდნენ...“ წინ დაიხარა, ყუთში ერთი ვერცხლიდა იყო დარჩენილი, — გადმოვარდა და ბალახში გაუჩინარდა. ბნელდებოდა... ბნელდებოდა...

„ჭიავ, ჭიავ, მაპოვნინე, მე შენ დედას გაპოვნინებ“, იმეორებდა გოგო და ნამიან ბალახში ეძებდა ერთადერთ ვერცხლს. მდინარეში უნდა გადაეგდო, რათა კიდევ ერთხელ მოხვედრილიყო აქ, კიდევ ეგრძნო ამ ქალაქის სურნელი, ეს ბინდისფერი, ლამის პატარა გოგოს ცრემლში გამოღვალა ქალაქი...

მთვარე უკვე ამოდიოდა, მრგვალი, პირბადრი, ქვრივი ქალივით ლამაზი მთვარე... სადაც იყო, მეტეხს წამოადგებოდა და გოგოს შესაშინებლად მტკვარში ჩაიხრჩობდა თავს... უნდა მოესწრო... ძლივს მოასწრო და ჩაუთქვა სურვილი, გამეტებით ისროლა წყალში...

მთვარემ მაინც მოასწრო ვერცხლში გაბრწყინება... დამსხვრეული მთვარის ანარეკლი გოგოს სურვილთან ერთად ჩაიძირა მტკვარში...

გოგო კუთხეში მიკუთქულიყო, ფეხები მოეკეცა და მთვარის დაძინებას უცდიდა. „რომ არ დაიძინოს დღეს?... დაიძინებს, აბა, რას იზამს?! ნეტა, როგორია დედამიწა ახლოდან?... ადამიანები... მათი ენა რომ არ ვიცი? მერე რა მოხდა, ვისწავლი... რომ ვერ ვისწავლო? მაშინ, ჩუმი ვიქნები. ნეტა სულ ჩუმიდ თუ შეიძლება ყოფნა? აი, მთვარე რომ არ მელაპარაკება და არც მე ველაპარაკები ხოლმე? თუმცა, მერე ხმას როპ ამოიღებს, მაშინვე ვხვდები, ჩუმიდ რასაც ლაპარაკობდა. ისიც ხვდება... დუმილის დროსაც მელაპარაკება,

რადგან იმას მერე აღარ ვამბობთ ხოლმე, თითქოს, დუმილში დაწყებულა უბარს ვაგრძელებდეთ...“

გოგომ მთვარეს ახედა. „რომ არ დაიძინოს?“ იცოდა, წასასვლელი იყო და წასვლა ეჩქარებოდა. იმ ძაფის გაწყვეტის იმედი, კარგა ხანი იყო, რაც გადაეწურა და ეხლა იჯდა ყოველდღე ყუთის კუთხეში, მთვარის დაძინებას უცდიდა და, ოღონდ არ დამეძინოსო, ნატრობდა.

ერთი სული ჰქონდა, როდის მილულავდა მთვარე თვალებს, — თოკები უნდა გადაეღრღნა, კბილებით უნდა გადაეღრღნა და გაპარულიყო, გაქცეოდა მთვარეს; აღარ უნდოდა მასთან; არც მისი დაპირებული ვარსკვლავი უნდოდა, — ვითომ დაკარგული ვაშლის სანაცვლოდ. არ უნდოდა: გადადგებული, გამეტებული, დამპალი ვაშლი ერჩინა ბრჭყვიალა ვარსკვლავს. აღარც ზღაპრები უნდოდა; მერე რა, რომ ადრე სულგანაბული ისმენდა ამ ზღაპრებს?! ეხლა აღარ უნდოდა. ეხლა თავად ჰქონდა ისეთი სიზმარი, ყველა ზღაპარს ავიწყებდა... ამ სიზმარს ზღაპრის არაფერი ეცხო, მაინც ვერ შელეოდა. რაღაც ჰქონდა ამ სიზმარს ისეთი... თუნდაც, ზღაპრულს რომ განატრებინებდა, — ის.

მაგრამ მთვარე დედოფალივით დასეირნობდა ცის ერთი ბოლოდან მეორემდე. დასეირნობდა და დააშრილებდა თავის ვარსკვლავებდაქარგულ კაბას. თვითონ იცოდა, როდის უნდა დაეძინა, როდის უნდა გამობრძანებულიყო ცაზე... როდის უნდა აესებულიყო, როდის უნდა მიბნედილიყო... მშვენივრად იცოდა...

გოგოს სიზმარს კი ამ ლოდინში მტკვარი ეყრებოდა და ფერები მქრქალდებოდნენ. ვერ ფხიზლობდა გოგო. ვერც ერთხელ ვერ აჯობა მთვარეს, იქამდე იძინებდა, ვიდრე მთვარე დაიძინებდა... „რომ მოვკვდე, დღეს კი აღარ დავიძინებ“, ამბობდა ახლად გამოღვიძებული და მაშინვე ლოდინს

იწყებდა. ვერ გრძნობდა, როგორ თან-
დათან, ნელ-ნელა, თეატრის ფარდები-
ვით ეხურებოდა ქუთუთოები; ელეო-
და სიფხიზლე, უთავდებოდა... ისევ
ახელდა თვალებს, ისევ, ოღონდ, ერ-
თი წამით; მერე წარმოიდგენდა, რო-
გორი უნდა ყოფილიყო ფხიზელი და
ეზარებოდა, ძილისკენ იხრებოდა...
შორს იყო სიფხიზლემდე... ძილი უფ-
რო ტყბილი იყო, სითბოში ხვევდა...

„ეხლა დავიძინებ და ხვალ კი ნამ-
დვილად თვალს არ მოვხუჭავ“, სიტყ-
ვას აძლევდა თავს, რომ დამშვიდებუ-
ლიყო და იძინებდა. მაგრამ ეს „ხვალ“
ალარ დგებოდა. თანდათან ეკარგებოდა
იმედი ამ დღისა; უკვე აღარ ეგონა,
ოდესმე თუ კიდევ შეძლებდა სიფხიზ-
ლეს... ახსენდებოდა, როგორ ეხვეწე-
ბოდა აღრე მთვარეს, „კიდევ მომიყევი
ერთი ზღაპარიც, ჯერ არ მინდა ძილი“.
დადლილი მთვარე კი ძლივს არწევდა
გოგოს აკვანს, „დაიძინე, თორემ, სადა-
ცაა მზე ამოვა; გაგობრაზდება, რომ არ
გძინავს და შეგკამს“.

„არ დავიძინებ, კიდევ მომიყევი
ზღაპარი“, ჭირვეულობდა თვალებდა-
ჭყეტილი გოგო. ისე გასდიდებოდა
თვალის გუგები, შიგ თავისუფლად ირე-
კლებოდა მთვარე...

ეხლა კი რა?! ეხლა ვერც კი წარმო-
ედგინა, ოდესმე ასე ფხიზლად თუ შე-
ეძლო ყოფნა; ის გოგო თუ თვითონ
იყო, მთვარეს ძილს რომ არ ანებებდა,
ძილი რომ არ ეკარებოდა. ეხლა კი
დედამიწა გაახსენდებოდა თუ არა, მა-
შინვე თვლემას იწყებდა, თითქმის
ძილს მოეჯადოებინა. როცა უნდა გახ-
სენებოდა დედამიწა, მაშინვე თვლემას
იწყებდა. არადა, მთელი ღამე სიფხიზ-
ლეს ელოდებოდა. ისე, თავხედურად,
ყოველგვარი სირცხვილის გარეშე,
მთვარის თვალწინ ზომ არ გადადრწნიდა
თოკებს?! ხომ არ ეტყოდა, ფეხებზე
მკიდხხართ შენცა და შენი ზღაპრები-
ცო, — ხომ არ ეტყოდა. ანდა არც ეგ
შენი ვარსკვლავებიანი კაბა და შენი
დაპირებული ვარსკვლავი მეპიტნავება

დიდადო. ვერა, ვერ ეტყოდა, არაფერი
უშავებდა მთვარე და იმიტომ. არა,
არა, ეთქვა და იქნებ, თვითონვე გაეშ-
ვა. იქნებ, სულაც თქმას ელოდებოდა?!
მაგრამ თქმა არ გინდოდა! სიკეთის მე-
ტი რა ჰქონდა გაკეთებული, ასე რომ
გადაეხადა სამაგიერო?!. არა, ისევ
სიფხიზლეს უნდა დალოდებოდა, —
იცოდა, ძალა არ ეყოფოდა, პირდაპირ
მთვარის თვალწინ რომ დაედრწნა თო-
კები. თანაც, სიფხიზლე საგზური იყო
და ისევ ჩუმად, ქურდულად უნდა გა-
პარულიყო... მაგრამ გაახსენდებოდა თუ
არა დედამიწა, იმ წუთსავე ეყვინთებო-
და, ყინწი წყდებოდა, მთვარეარეკლი-
ლი თვალები მეორე დღემდე ციხის კა-
რივით ეკეტებოდა. ცივი და ხორკლია-
ნი იყო მთვარე, — თვალებს სტკენდა
გოგოს. ის ნაავადმყოფარი სიზმარიც
ველარ აღწევდა გოგოს მოშვებულ სხე-
ულში...

იმედთან ერთად სურვილიც ეკარგე-
ბოდა; უკვე რცხვენოდა, სურვილი რომ
ჰქონდა, რადგან არაფრის გაკეთება
აღარ შეეძლო. თავისი თავი ეზოზლებო-
და, ძილის დროს ამ სურვილის სადღაც
მიჩქმალვას რომ ცდილობდა...

უკვე მთელი დღეები თვლემდა.
აღარც მთვარის დაძინებას უცდიდა...
თვლემდა... **ახე პოეტის ბაგეები თვლე-
მენ...** ძილში ამოიტვიფრა ეს სიტყვე-
ბი... ისევ მოვიდა ნისლი... ამოტვიფ-
რულ ადგილებში ჩადგა... **ახე პოეტის
ბაგეები თვლემენ...** უფრო ღრმად ამო-
იქრა სიტყვები... გოგომ თვალები
ძლივს გაახილა, — ესიკვდილებოდა
გალვიძება. „ჯანდაბას დედამიწა“ და
ისევ დახუჭა თვალები... **ახე პოეტის
ბაგეები თვლემენ... პოეტის... ბაგეები...
თვლემენ... თვლემენ... თვლემენ...** ისევ
გაახილა თვალები, — თანდათან გამ-
კვეთრდა მთვარე... ნელა მიცურავდა
ცაზე, გაცრეცილიყო...

„ეძინება“, მიხვდა გოგო და უცებ
გამოფხიზლდა...

„ეძინება, ეძინება, ეძინება. ეხლა კი
დაიძინებს, მე კი ფხიზელი ვარ! ფხიზე-“

ლი... ფხიზელი...“ მიხვდა, ეხლა კი ვე-
ლარ შეძლებდა მთვარე თავის შეკავე-
ბას; მასაც ისეთივე თვლებმა მოერეოდა,
როგორიც თვითონ გოგოს აქამდე. მე-
რე რა, რომ ეცოდინებოდა, — ჩათვ-
ლემდა თუ არა, მაშინვე გადაღრღნიდა
გოგო თოკებს და გაიპარებოდა. მაინც
ვერ გაუძლებდა ძილის ცდუნებას. ეს
უბრალო ძილი არ იყო. ეს ის ძილი
იყო, საკუთარი უბედურების წინ რომ
დაგაძინებდა, ბანგივით რომ გაგერეო-
და სიფხიზლეში, სხეულს რომ დაეპატ-
რონებოდა და თითს არ გაგანძრევინებ-
და, მოღერებული დანა რომ აგეცდინა;
ეს უბრალო ძილი არ იყო, უბედურე-
ბისწინა ძილი იყო და მთვარესაც არ
შეეძლო, ეფხიზლა... სადაც იყო, სიზ-
მარში შეცურდებოდა და სიზმარში შე-
იყოლებდა სიფხიზლის სურვილსაც...
არ უნდოდა ძილი, მაგრამ აღარავინ
ეკითხებოდა...

გოგო კი ყუთის კიდესთან იდგა, სა-
ხე ნიავისთვის მიეშვირა; თმასავით
ატანდა გრილ ნიავეს თვლებს. სიჩუმე
იყო, თითქოს ბოლო აკორდები აე-
ლოთ. სიჩუმეში წყნარდებოდა, იცრე-
ბოდა ყველა ბგერა და სიჩუმეშივე
ისადგურებდა. ნიავე ფანტავდა შედე-
დებულ სიჩუმეს და გოგოს აყრიდა სა-
ხეზე. ისიც ჩუმად, ჩუმად... ყველაფერს
თვლება მორეოდა, მხოლოდ სიჩუმე
შრილებდა ვერხვის ფოთოლივით...
გოგოს ეშინოდა ამ რინდისა და მღელ-
ვარებისგან თრთოდა. ყველაფერი მის
წინაშე იყო. ყველაფერს ეძინებოდა
და გოგოს ამარა ტოვებდა თავის მოშ-
ვებულ სხეულს... ეხლა გოგოს უკვე
აღარც შეეძლო დაძინება...

მთვარეს უკვე ეძინა... „ეხლა უფრო
არ შეიძლება...“ არ იცოდა გოგომ,
რატომ არ შეიძლებოდა გაპარვა; ხომ
სწორედ ამ დღეს უცდიდა, მაგრამ
რაღაცით ხვდებოდა, ეხლა ხომ არაფ-
რით არ შეიძლებოდა წასვლა. თითქოს
მთვარეს მის კალთაში ედო თავი და
ეძინა, რა ექნა, ძირს ხომ არ დაადები-
ნებდა თავს?! უნდა დაეცადა, სანამ
მთვარე გაიღვიძებდა....

უცებ ვილაცამ სახეში შეასუნთქა.
შეეშინდა... ცის ბოლოს ვილაც ^{მეფიქვლი}
ოდა, წინ ვარდისფერი ხალიჩა ეფინა
და ზედ მოაბიჯებდა... გოგომ ეხლალა
შეამჩნია, რაღაც სიფხიზლესავით ერ-
ტყა გარშემო, მტრედისფერი... ცაც
სულ სხვა ფერი იყო, ზედ აღარც ვარ-
სკვლავები იყო ამოქარგული... ის ვი-
ლაცა, ცის ბოლოში. თავიდან მთვარეს
ჰგავდა, ოღონდ სხვა ფერი იყო. ბო-
ლომდე რომ გამოჩნდა. დამრგვალდა,
დამრგვალდა და აბრიალდა. იდგა ერთ
ადგილას და ბრიალებდა. გოგო სუნ-
თქვაშეკრული უყურებდა.

„ვინ არის, ნეტა? რა ლამაზია!“

ის კი იდგა და ბრიალებდა.

გოგო ყუთზე გადაიხარა, — უნდოდა,
როგორმე შეემჩნია იმას. ის კი იდგა
თავისთვის ერთ ადგილას და ბრია-
ლებდა. მის გარშემო ჰაერი დნებოდა
და სქელდებოდა. არაფერი ჩანდა, არც
არაფერი იყო... თუმცა, რამე რომ ყო-
ფილიყო, ამ ჰაერივით აიძვრებოდა...

გოგო თვალს ველარ უსწორებდა.
„დამინახე, დამინახე“, იხვეწებოდა
გულში... თვლები ასტკიცდა, დახუჭა.
სიბნელე ჩამოწვა, — თვალხილულისა-
თვის ერთი იყო — ერთი ბრღლერია-
ლებდა, ეხლა გაიყო და ორივე თვალში
ჩაქრა. შეეშინდა: ველარაფერს ვხე-
დავ... ბნელა...“ თანდათან დამშვიდდა:
„რა კარგია, რომ ბოლოს შენ დაგინა-
ხე...“ უცებ მიხვდა, ეხლა შეეძლო
ხმამალა თხოვნა... ბოლო თხოვნა...
ეხლა უსუსური იყო და შეეძლო:

— დამინახე რაა. — ხმადაბლა თქვა.
პირი გაშრობოდა, ძლივს მოაცილა ბა-
გეს ბაგე. ისევ სიბნელე ედგა თვალებ-
ში და უხურდა თვალები...

არავინ უპასუხა.

„ვერ გაიგო“, თვითონაც ვერ მიხვდა,
როგორ იყვირა:

— დამინახევე!!!

იმისმა ხმამ გარსშემოხვეული ცხელი
წრეები გადაკვეთა, გოგოსთან მივიდა
და მის წინ გაჩერდა; ცოტა ხნის შემ-
დეგ მოისმა გოცეხული ხმა:

— ოჰო, შენ ვინა ხარ?!

შერცხვა. ყელი ხმას ამოეწვა, —
ძლივს თქვა:

— მე დაებრმავდი და მინდოდა, და-
გენახე...

— დაბრმავდი არა! მე მიყურებდი?

— ჰო, შენ გიყურებდი, — ტანით
გრძნობდა, მისკენ იყურებოდა, — სი-
ნათლე ველარ აღწევდა მის თვალებში.

— არ შეიძლება ჩემთვის დიდხანს
ყურება. მხოლოდ საღამოობით შეგი-
ძლია.

— რატომ?

— რატომ და იმიტომ!.. არა უშავს,
ცოტა ხანში გაგივლის.

— შენ ისეთი ლამაზი იყავი, რომ...
ყველაფერზე ლამაზი, რაც კი მე მინა-
ხავს: მთვარეზე, ვარსკვლავებზე, ვაშ-
ლზეც ლამაზი... უი, ეხლა ესენი ყვე-
ლანი დავინახე, როცა ჩამოვთვალე.

— ნუ გეშინია, მართლა კი არ დაბ-
რმავებულხარ! აბა, ეხლა გაახილე თვა-
ლები და შემომხედე!

გოგომ თვალები გაახილა. ვერ გა-
უძლო, — უცბათვე დახუჭა, ცრემლები
გადმოსცივდა:

— მინდა და ვერ გიყურებ.

— ეი, შე მტირალა. რა გქვია?

— მე სახელი არა მაქვს. შენა?

— მე — მზეა...

— მზეა, სახელიც რა კარგი გაქვს.

— მე კიდევ ბევრი სახელი მაქვს,
მაგრამ შენთვის მზე ვიქნები. შენ სულ
მაგ ყუთში ზიხარ?

— ჰო.

— შენ მართლა მზეთუნახავი ყო-
ფილხარ, — გაეცინა მზეს. — მაგ ერ-
თი ბეწო ყუთში როგორ ეტევი?

— მზეთუნახავები ხომ ლამაზი ქა-
ლები არიან... მე ქალი ვარ?

— ქალი არა!.. მზეთუნახავი... არ
გიშვებს, არა, მთვარე არსად?! გრძელი
თმა არა გაქვს? აბა, შემოტრიალდი!

— გრძელი თმა რად მინდა?

— ძირს ჩაუშვებ და რომელიმე მო-
ნადირეს ამოიყვან მაგ შენს კოშკში, —
მზეს გაეცინა.

— არა, გრძელი თმა არა მაქვს.

— ეგლა გაკლია... კარგი, კარგი. მე/
მაინც მომწონხარ.

— მაშინ, დავმეგობრდეთ.

მზეს გაეცინა:

— დავმეგობრდეთ რა! გინდა, ყვა-
ვილს გაჩუქებ?

— ყვავილს? ყვავილი... ყვავილი...
ა, გამახსენდა! ყვავილი... ყვავილი პე-
პელასავითაა, არა? ოღონდ ბალახის
ღეროზეა მიბმული... მე რომ არაფერი
მაქვს... მეც რამე უნდა გაჩუქო?

— თუ არაფერი გაქვს, რას მაჩუქებ?!
აბა, გაახილე თვალები!

გოგომ თვალები ნელა გაახილა.

— მე არ შემომხედო. ქვემოთ გაი-
ხედე. ხედავ, იმ ყვავილს?

— აბა, რომელს?

— აი, იმ ბებერი ხის ძირას.

— ვერ ვხედავ.

— აი, — მზემ სხივი ჩაუშვა და ზედ
იმ ყვავილს დაადო თითივით.

— რა ლამაზია!

— მოგწონს? შენი იყოს!

— გმადლობ. მე რაღა გაჩუქო?

— რა უნდა მაჩუქო! აბა, ეხლა მე
წავედი, ჩემი წასვლის დროა. ჰო, მარ-
თლა, მაგ ყვავილს ია ჰქვია. აბა, წავე-
დი, ნახვამდის.

— ცოტა ხანს კიდევ მოიცადე, რაა...

— აბა, აბა, ეგეთები არ იყოს. წა-
ვედი.

— ნახვამდის...

— შეგიძლია, თვალი გამომაყოლო...
აგერ, მთვარეც მოდის...

გოგომ დამშვიდობებდა ვერ მოასწრო.
მზე გაწითლდა და ნელა, ნელა ჩაუცურ-
და ზეცას უბეში. სულ გაუწითლა
მთელი გულისპირი... მერე უცებ დაბ-
ნელდა და სიბნელეში ისევ მთვარე და-
ენტო სანთელივით. არც ერთი ვარსკვ-
ლავი არ ჩანდა; არც ნავარსკვლავარი
ეტყობოდა ზეცას სადმე. პირწმინდად
წაეშალათ ყველაფერი. მხოლოდ მთვა-
რე დაეგდოთ ბნელ ზაფერდზე ძვირფა-
სი ნადავლივით, — მოტაცებული ტყვე
ქალივით ენამყებოდათ მისი სილამაზის
გამოჩენა. ის კი გაფითრებულყო და

უფრო მეტად დასტყობოდა უვარსკე-
ლავო ცას.

ორნი იყვნენ ახლა ამქვეყნად...

„რა ლამაზია დღეს“, გოგო ყუთის
კიდესთან იდგა, ერთი ხელი თოკისთვის
მოეჭიდა, სახეზე მთვარის ნათელი
ეფინებოდა და ეწვოდა.

„სულ გადაუტყავებია მთელი სახე...
ამას მზე უნახავს, რალა დააკავებს?!
ფუი, რას დამსგავსებია ეს საცოდავი,
ესა“.

„რა ლამაზია... ნუთუ ყოველთვის
ასეთი ლამაზი იყო... მზეზე ლამაზიც
კია... მზე... მზე... მართლა ვნახე თუ
სიზმარი იყო...“

ორნილა იყვნენ ამქვეყნად... გოგოს
უკვე აღარ ეჯერებოდა, სულ ცოტა
ხნის წინ მზე რომ იხილა, თვალები კი-
ნაღამ რომ ამოშანთა იმ ლამაზმა მზემ,
გოგოს სულ რომ უნდოდა მისთვის
ყურება და ვერ უყურებდა, ცრემლები
რომ სცვიოდა თვალებიდან, ლამის,
რომ დაბრმავდა... უკვე ვეღარ იჯერებ-
და: ეგონა, ის დღე არც არსებობდა;
თითქოს, იმ დღესაც ეძინა... ის დღე ვაშ-
ლივით გადაეგდო ყუთიდან ვილაყას და
ეხლა უკვე ველარასოდეს შეა-
ხებდა ხელს... ის დღე, ორ ღამეს შუა
მოქცეული, მარაოსავით დაკეცილიყო.
უფრო სწორად, ორ ღამეს შუა ამო-
ჭყლელიყო და ეს ღამე პირდაპირ
ამოზრდილიყო წინა ღამისაგან...

ახლა ორნილა იყვნენ ქვეყანაზე...
როგორც ყოველთვის... როგორც ყო-
ველთვის... როგორც ყოველთვის... ის
დღე არ არსებობდა... არც ის მზე არ
არსებობდა... თუნდაც, დადარაჯებოდა
გოგო, ნახავდა, თავისი თვალებით ნა-
ხავდა, რომ ის დღე არ მოვიდოდა; ის
მზეც აღარ ამოვიდოდა. თითქოს, ფრე-
ნანასწავლი ბარტყივით აფრენილიყო
და დაკარგულიყო...

ეხლაც და ყოველთვისაც ორნი იყ-
ვნენ ამქვეყნად... ისა და მთვარე... თვი-
თონ და მთვარე... გოგო და მთვარე...
არც ის ვაშლი არსებობდა, არც მზე,
ის ყვავილი ხომ არ არსებობდა და არ
არსებობდა... ორნი იყვნენ თა ერთმა-

ნეთთან ჰქონდათ საქმე, — სხვა არა-
რავენი აინტერესებდათ...

„სიზმარი ყოფილა“, — მთვარე
უყურებდა გოგო. ლამაზი იყო მთვა-
რე, ფითქინა... რბილი, რბილი, თითბრომ
მიგეჭირა, კანი გადაუსკდებოდა და ყვი-
თელი წვენი ჩამოგელვებოდა სახეზე...

„რამდენი ხანია, ჩემი მზეთუნახავი
გოგო აღარ მინახავს“, ენა მოიჩლიქა
მთვარემ, უფრო გაიბადრა და დაბანილ
თმასავით გადმოყარა ნათელი; გარ-
შემოახვია თოკებს; სულ დაფარა სქელ,
ყვითელ ნათელში ტალახისფერი თოკე-
ბი. გოგოს დაეფინა სახეზე.

„ჩემი ლამაზი გოგო, ჩემი მზეთუნა-
ხავი გოგო“, ეფერებოდა...

არავინ იყო ამ ქვეყანაზე; მრუმე
ღამე იყო, უვარსკლავებო. ქარი არ
ქროდა, — ყველაფერი რინდში იყო,
ან არაფერი არ იყო ამქვეყნად. არც
სიჩუმე იყო. გოგომ იგრძნო, სულ წა-
მის წინ როგორ ფეთქავდა ვილაყის
გული; ეხლა როგორ გაჩერებულიყო;
რინდი იყო ირგვლივ, სიჩუმე მაინც
ხმაურობდა. არც იმ ვილაყის გული
ფეთქავდა, მაინც აღარ იყო ქვეყანაზე
სიჩუმე...

გამწარებით ეფერებოდა მთვარე
თმაზე, — მაინც იგრძნო გოგომ ვილა-
ყის ნაბიჯების ხმა; ვილაყამ ჩაუარა
გვერდით... გოგომ თავი გაიქნია,
მთვარის ნათელი გადაიყარა თმიდან
და მიაყურადა: ეხლა მთლად სუნთქვა
ესმოდა. ზედ ყურისძირთან მოეტანა
სახე იმ ვილაყას და სახეში ასუნთქებ-
და. ღრმად, ხშირ-ხშირად სუნთქავდა,
ლამის, ამოგდებინა გული. გოგოს
მუხლები უდუნდებოდა...

თვითონაც არ იცოდა მთვარემ, სად
ჰქონდა ამდენი სინათლე, — ელვასა-
ვით დაკვესა. გოგოს თვალები მოეჭრა.
ცოტა ხანში ისევ დაცხრა მთვარე და
ისევ რბილი ნათელი გადმოლვარა. გო-
გომაც ნელ-ნელა გაახილა მტკივანი
თვალეები. ეფერებოდა მთვარე გოგოს
თმაზე, თვლელმა მოჰგვარა ლამის. ის
ვილაყა, ხელს რომ უშლიდა გოგოს
ძილში, კინწისკვრით გაეგდო მთვარეს.

თანდათან ეხუტებოდა გოგოს თვალები, თავი უმძიმდებოდა, სიამოვნებდა მოფერება, სასიამოვნოდ ეშინოდა და ყუჩღებოდა...

„ნახე, რა ვერაგია შენი მზე. რა უქნია, როგორ გადაუტყავებია შენთვის სახე. რას დაუმგვანებია“.

„ის ხომ სიზმარი იყო. ის ხომ... სიზმარი... სიზმარი...“

„მაჩვენე ერთი, რა უქნია“, მთვარემ სახე გაუნათა გოგოს.

„მტ... კ... ივ... ა“.

„მოიცა, ცოტა ხანს... რა დაუშავე, ასე რომ ამოგიშანთა მთელი სახე. ფუი, რას ჰგავხარ“...

„მტკივა, დამანებე თავი“, გოგო ტივილს გამოეფხიზლებინა, ყუთის კუთხეში მიმჯდარიყო და ტიროდა. ვერ გაეგო, რა ატირებდა. სიზმარი რომ თოვლივით შემოდნობოდა, დამწვარი სახე რომ უხურდა თუ მთვარე რომ იყო ასეთი ლამაზი. თვითონაც ვერ გაეგო, რაზე ტიროდა. ტირილი უნდოდა, უნდოდა, არ გაჩერებულიყო, ეტირა და გული დარბილებოდა...

„ყველაფერს ვეტყვი მთვარეს, რა ცუდიც ვარ. ავდგები და ვეტყვი. ვეტყვი, რომ არ მიყვარდა; თვითონ კი უჩემოდ გაძლება არ შეუძლია... ვეტყვი, რომ ცუდი ვარ, რომ მადლობის მაგიერ...“

აღსარების თქმა უნდოდა. უნდოდა ეთქვა, რომ ცუდი გოგო იყო და არ უნდა ჰყვარებოდა მთვარეს. სულ ცუდ რამეებს რომ ფიქრობდა მთვარეზე; რომ დღეიდან ასე აღარ იფიქრებდა, რომ... რომ... ისიც ატირებდა, მთვარე რომ ეფერებოდა. მოფერების ღირსი არ იყო და მინც ეფერებოდა...

„კარგი... კარგი... გეყოფა“.

„ნუ მეფერები, ნუ... ღირსი არა ვარ...“ გოგო სახეს არიდებდა მთვარეს და მუხლებს შუა რგავდა თავს.

„აბა, გამოტყდი, რა დააშავე...“

„რა დავაშავე და...“ უნდოდა, გამოტყვილიყო, აღსარება ეთქვა. უნდოდა, დიდზე დიდი დანაშაული ჰქონოდა: მეტი მადლობა ვერაფრით ეთქვა — უნ-

დოდა, დიდი შეცდომის გამოსწორების უფლება მიეცათ. უნდოდა, ეთქვა, რა უმადურიც იყო, რომ ამის შემდეგ აღარ იქნებოდა ასეთი, რომ ყველაფერს მიხვდა და ახლა პატიებას ითხოვდა... ყველაფერს ეტყოდა მთვარეს. მადლობის სანაცვლოდ სულ ამოიცარიელბოდა გულს; უიმისოდ არაფერს აღარ გაიფიქრებდა; ვაშლივით უბეში კი აღარ ჩაიდებდა ფიქრს, ხელისგულზე დაიდებდა; მთვარის ნათელს დაანახებდა, მთვარეს შეამოწმებინებდა და ისე შეუშვებდა გულში...

„აბა, მითხარი, რისი თქმა გინდა...“

გოგომ მუხლებიდან თავი აიღო. ცრემლში გაიდლაბნა მთვარე და მერე თითქოს მზის ნაკვალევს გაყვა, — ცრემლთან ერთად ჩამოცურდა გოგოს სახეზე.

„მითხარი, მითხარი, რისი თქმა გინდა...“

გოგომ თავი გაიქნია, მთვარის ნათელი შერბა და შიგ ჩაწული თამბაქოს სუნი გამათავისუფლა... გოგომ უფრო ღრმად ჩაისუნთქა, — უფრო ცხადი გახდა მთვარის ნათელში შერეული თამბაქოს სუნი. ყველაფერი ერთბაშად გაახსენდა. შიშით წამოდგა, ყუთის კიდესთან მივიდა და ძირს გადაიხედა. რამდენი ხანი იყო, აქედან აღარ გადაეხედა... ჩამქრალიყო ფანჯარა; გადაეხედა და ჩამქრალიყო. ჩამქრალიყო და ვერც იმ სკამზე უკუღმა გადაიმჯდარ კაცს დაინახავდა ჩამქრალ ფანჯარაში. არც არავინ დადგებოდა სარკმელთან და მოლურჯო ბოლს არ შეუტრევდა მთვარის ნათელს. წელანდელი მძაფრი სუნი ძველისძველი იყო: მთვარის ნათელს მოსჭიდებოდა, წამოსდებოდა თუ შერჩენოდა განგებ, გოგოსთვის ყველაფერი რომ გაეხსენებინა... ქარსაც ვეღარ მოეწრო მისი წაღება და ცოტა ხანს კიდევე შეეტოვებინა მთვარის ყვითელი ნათელისათვის... ჩამქრალიყო ფანჯარა; ერთხელაც აღარ გახსენებოდა გოგოს, არ გადაეხედა და ჩამქრალიყო. აღარ იყვნენ ორნი ამქვეყნად... მიხვდა გოგო,

მზე არ იყო სიზმარში ნანახი; ნამდვილი იყო. გადატყვებულ სახეზე ჩამოსხვა ხელი, გადაიძრო ერთი პირი კანი, გადაეჭერცლა სახე. ჰო, ნამდვილი იყო მზე. კვალიც დაეტოვებინა; მაგრამ თუ აღარ ახედავდა გარგო, დღეს თუ ხვალ, ის მზეც ჩაქრებოდა, ჩაქრებოდა და ამოშანთული თვალივით დაეტყობოდა ცას...

„ის სიზმარიც კი ნამდვილი ყოფილა... თუ იქ ჩავედი, სულ მექნება ის სიზმარი“ და ხელი დაუფიქრებლად წაიღო თოკისკენ. ცოტა ხანს იდგა ასე გაშტერებული, ხელი თოკისათვის მოეკიდა და იდგა. მერე ნელა გადახარა თავი და კბილებით დაუწყაო ღრღნა თოკს.

„ვილასთან მიდიხარ?! ის ერთი იყო მთელს დედამიწაზე შენიანი და ისიც მოკვდა“.

„უნდა წავიდე“.

„უშენოდაც დამარხავენ.. ეგენი ერთმანეთს ჰამენ და მერე სიამოვნებით მარხავენ ერთმანეთს...“ შენ იქ რა უნდა გამოიკეთო“.

„მე მაინც იქ მინდა“, ერთი თოკი გადალრნა გოგომ და ყუთის მეორე ბოლოში მივიდა.

„ჯანდაბაშიც წასულხარ, მე ხელები დამიბანია... იქ მინდა, იქ მინდა, რომ დაგილია პირი და მაგის მეტი არაფერი იცი. ჩადი, ჩადი და გაიგებ, რაცაა ეგ შენი დედამიწა! ერთხელაც მოგბეზრდება ყველაფერი და მოგინდება, ფეხი დააჭირო მაგ შენს დედამიწას და ქვევით ჩასწიო, მაგრამ არ ჩაიწვევ! რომ გასკდე შუაზე, მაინც ვერ ჩასწევ. შენ არ იცი, ბურთი წყალში არ იძირება. ეგ შენი დედამიწაც იმ ბურთივითაა, — რაც უნდა დააჭირო ფეხი, მაინც ზევით ამოხტება. თუმცა, შენ ბურთიც არ იცი, რა არის.“

ერთხელაც მოგინდება მაგ დედამიწიდან გადმოხტომა, სივრცეში გადაჩეხვა და თავის მოკვლა! იქ უფსკრულებიც ბევრია, — სულს ვერ დაატან ძირამდე, მაგრამ სწორედ დედამიწიდან მოგინდება გადაჩეხვა. ვერ უპოვი კი-

დეს, იქიდან რომ გადავარდე. სიკვდილი გენდომება და ვერსად წახვალ! „სივრცეებმა დაგაბინადრესო...“ ეგ სიკვდილის შემდეგ იყო... სიკვდილის შემდეგ... სხვასაც წაიკითხავ, ისიც დედამიწას გაურბის, — *himporte oi hors du monde...* მაინც ჰიანჭველებივით ზედ დაცოცავენ. იმიტომ, რომ თავიდან ვაშლი ირჩიეს... იმ ევამ, არიქა, არავინ მიყურებსო და, გაიფხრიწებოდა, ის ვაშლი რომ არ მოეწყვიტა... ისიც კავინმე იყო! აბა, ის იყო, თუ იყო! ადამი... აქაოდა, თუ ცდუნებაა, ცდუნება იყოსო და ვაშლის მაგიერ ევას ძუძუს მოჰკიდა ხელი, — ესეც არაა ნაკლები მრგვალიო... ჰოდა, აუკრა გულა-ნაბადი ღმერთმა და პირდაპირ დედამიწაზე მოადენინა ტყაპანი... იმდენი იძახეს, ვაშლი, ვაშლიო, რომ ეხლა მატლებივით დაცოცავენ მაგ დედამიწაზე... როცა მოკვდებიან, შიგ ჩაძვრებიან და სულ ეგ არის მაგათი ცხოვრება.

შენ კიდეც მაგათთან გარბიხარ, შენც ეგ დღე მოგელის! თუ იმ ყვავილის იმედითა ხარ, დიდის ამბით რომ გაჩუქეს?! ვითომ, დიდ რამეს გჩუქნითო... მასეთი ყვავილები ყელამდეა ყოველი ბუჩქისა თუ ხის ძირას. მაგრამ რად გინდა? — ორ წუთში დაგიჭენება. სუნს ვერ გაიგებ, ისე ჩაგაკვდება ხელებში ეგ შენი ლურჯთვალება ია...
იქ თუ ჩახვალ, შენც მატლებივით იცხოვრებ... თუ შენ არა, სხვები იცხოვრებენ შენს გვერდით მატლებივით. ჩაძვრებიან და ამოძვრებიან მიწის ქერქში. ჩაძვრებიან და ამოძვრებიან რივრივობით; — ვისი ჯერიც იქნება. სანამ მიწის ზევით იქნებიან, ისეთ რამეს ჩაიდენენ, ჩვენს მაგივრად ამას შერცხვავო, თვითონვე იტყვიან შენზე. შენ კი აღგები, მეორე ოთახში გახვალ და სარკეში ჩაიხედავ. ამოლამებული თვალები გიქნება, — საუკუნეებჩამწყვდეული თვალები. ვერ დაიჯერებ, შენ რომ იქნები. ჯერ ერთი ცრემლი ჩამოგივარდება... არა... ჯერ ცრემლით აგვესება დაწითლებული

თვალი... ეგრე მიწის წყარო ივსება ხოლმე, თუ წყალს ამოიღებ იქიდან... ჰო, ჯერ ერთი ცრემლი ჩამოგივარდება და მერე თავის ნაკვალევზე მეორეს გამოიყოლებს... ვერაფერს ეტყვი შენს თავს. მარტო ერთი რამ გაგახსენდება: შენ აქ რა გინდა, შე საცოდავო, შენი ადგილი აქ არ არისო... მაგრამ ის არ გემახსოვრება, შენი ადგილი აქ რომ იყო.. არ გეხსომება ეს დღეც... არც ჩემი სიტყვები გემახსოვრება...

იმ დღეს, იმ აუტანელ დღეს კი, დაჯდები, სანთელს აანთებ და დაწერ რაღაცას. ბუზები იცოცებენ შენს დაწერილ-ფურცლებზე და ატმის წვენივით დაუწყებენ ძებნას ზედ გატყავნილ ლაქას. ცრემლის ლაქა იქნება ის ლაქა, მარილიანი. და შენ იფიქრებ, რა უყო იმ გოგოს, არაფრით რომ არ განირჩევა მაგიდაზე მცოცავი ბუზებისაგან... უამრავი ბუზი იქნება და უამრავჯერ მოგიხდება ხელის აქნევა, ერთი გვერდი რომ ჩაათავო. მხოლოდ მეორე დღეს მიხვდები და იტყვი... აი, როგორ უნდა წერაო... ოღონდ უნდა გაძლო და არ მოკვდე მეორე დღემდე...

იმ პოეტის სიყვარულისთვის კი მასხარად ავიგდებენ. მატყუარაო, მოგაძახებენ ზურგს უკან. ვერც ვერასდროს მიხვალ ახლოს იმ პოეტთან; სულ გარშემო უტრიალებ, ახლოს მისვლას კი ვერ გაბედავ... იმის შიშიც გექნება, მასაც რომ არ შეატყო მიწაზე ხოხვისაგან გადაგლეჯილი იარები მუცელზე. ჰო, შეგეშინდება და ეგ არცაა სიყვარული. სწორი იქნება, ვინც მატყუარას გიწოდებს და შენს სიმართლეში დაეჭვდება.. ანდა, შენ როგორ შეგიყვარდება, როცა არც ერთი ნაპერწკალი აღარ გექნება თვალებში. საუკუნეების სევდა გადაქელავს ცეცხლს, — დამწვარი საუკუნეების ღველფი დაგრჩება შიგ. ამას მაშინ მიხვდები, როცა უამრავ განთიადს შეხვდები სანთლის შუკით და ამ სანთლის ალზე შეიტრუსავ ფრთებს. სულ ორ ნაბიჯზე იქნება ზღვა. არ გემახსოვრება!!! ზღვის გარეშე,

მთების გარეშე, ყვავილის გარეშე და წერ ზღვაზე, მთაზე, ყვავილზე. იქნებ მთელი ღამე და წერ და წერ... არ გეცლება ზღვისთვის... ყველასთვის იქნება ის ზღვა. ყვავილი, მთა... შენთვის არ იქნება... მაინც გადარჩები მინდორში ფეხდაუდგმელი ყვავილივით. შენ გადარჩები, მატლო... ის ბუზიც გადარჩება, შენი სანთლის ალს გვერდს რომ აუფრენს. შენ... შენ იცი, რა მოგივა?... ზედ გექნება შემოხვეულ მთელი ფიჭა, გეკიდება ცეცხლი და დაიწვები. სულ წურწურით დაგედინება სანთლის წვეთები. დაიფუფქები. მაინც გადარჩები, ჰო, გადარჩები. არ უნდა გეუბნებოდე ამას, მაგრამ ვერ გატყუებ, ამას ვერ მოგატყუებ. ჰო, დაიწვები... სულ, სულ... მაგრამ რაღაც გადარჩება. რა? არ ვიცი. სულს ეძახიან იმას, მე ის სული არასოდეს მინახავს, მაგრამ, ეტყობა, ვილაცა აქვს ნანახი...

იქამდე კი... იქამდე, სასტუმროში, იმუშვლებ, პროვინციული ქალაქის სასტუმროში, მიტოვებული... გულადმა იწვები და მაინც ვარსკვლავით დაუწყებ ყურებას დედამიწას. ვარსკვლავით არაფერი გექნება მიწასთან საერთო. შენ არ იქნები პირველი... ერთი საუკუნით ადრე, სწორედ შენხელა ფრანგი პოეტი მოკვდება სასტუმროში მართლმართო... მეგლივით იყმუშვლებ. იცი, რა შემზარავია მგლის ყმუილი?! აქამდეც ამოსულა ეგ ხმა... ყველანი გაიკრიბებიან... შენ ადგები, დაფლეთილ სულს ასწევ საწოლიდან და სარკესთან მიხვალ. მშვიერი თვალებით დაუწყებ ყურებას შენს თავს; თითქოს, შენს წინ გამოსაცნობი მკვლელი იდგეს, — ისე. ვერ იცნობ, თითქოს, არც არასოდეს გინახოს.. დაიწყებ გახსენებას, ვერ გაიხსენებ. გააწვალებს მასზე ფიჭრი; სად გინახავს... არადა, მოგაჩერდება, პირისპირ დაგიდგება, — მიცანიო, შეგებხვეწება. ვერ იცნობ და დაგწყდება გული... მოგენატრება ვისიმე თანაგრძნობა; მოგინდება, ვინმე, თუნდაც სულ უცნობი იჯდეს შენს საწოლთან

და ვარსკვლავით დაგჩერებოდეს... ღამეს დაუძლი, — ცამ რომ დაგწყოს ყურება ათასი ვარსკვლავიანი თვალით... გაგასხენდება თვალებდათხრილი ოდიშისი, თვალების დათხრის შემდეგ იარებივით რომ დაეყრება მთელ სხეულზე თვალები... წინასწარმეტყველად დაუდგები შენს თავს და ჭერ ფურცელზე დაწერ, როგორც იცხოვრებ, მერე — დაიწყებ ცხოვრებას. ამიტომ პირველგანცდილი არაფერი იქნება. ფურცელზე კი ის დაიწერება, როგორც უნდა იცხოვრო, რადგან არავითარი სიბრძნე არ გიშველის, არავითარი გამოცდილება არ გამოგადგება... ვერც შეეღწევი ვერცერთ შეცდომას! ვერ შეეღწევი და დაწერ, მერე ცხოვრების ფურცელზე რომ მოგიხდეს მისი წაშლა, რადგან გენდომება, შენს ხუჭუჭა თავზე ტრიალებდეს მთელი ცხოვრება...

სადაც შენ მიდიხარ, ის პოეტი იქ არ ცხოვრ...“ ველარ დაამთავრა მთვარემ სიტყვა, — ტუჩები გაუშეშდა, სიტყვა ზედ პირზე შეეყინა და ყინულის ლოლუასავით ჩამოეყიდა...

იგრძნო მთვარემ, საუკუნოდ უდუმდებოდა ბაგე... გული გაუსივდებოდა სათქმელით, ვერ იტყოდა მაინც ვერაფერს; ან ვინ რას გაიგებდა?!. ილეოდა, იცრიცებოდა, ძლივსლა აჩნდა ცას. „ცხოვრობს“ — თვითონ დამთავრდა სიტყვა მთვარესავით მინავლულ გონებაში...

„პოეტი?... ვინ პოეტი?... დროს მაკარგვინებს“, ერთილა გახედა გოგომ მთვარეს, — ჩამქრალიყო, ჩაღველფილიყო, ცას აკვროდა; სადაც იყო, დადნებოდა... დადნებოდა და ერთ წვეთად იქცეოდა; გოგოს ცრემლივით დაპატარავდებოდა და ცრემლივით დაედინებოდა ცას მთლად ცრემლად ქცეული მთვარე...

გოგოს ცის ცრემლისთვის აღარ ეცალა. მზე ამოდიოდა და ის მოსწმენდდა ცას ცრემლს, შეისრუტავდა თავისი გრძელი, ცხელი სხივებით და გააუჩინარებდა, სულ დაავიწყებდა ცრემლის არსებობას... გოგო უკვე თავგა-

მოდებით ღრღნიდა თოკის დარჩენილ ძაფებს. პატარა ცხოველს ჰგავდა; ნესტი ტოვები დაბერვოდა, თოკზე გაღვნილი კბილები თეთრად უელავდა... ზემოთ არ იხედებოდა, — ეშინოდა, დრო არ დაეკარგა. იქამდე უნდა მოესწრო, სანამ მზე თავზე წამოადგებოდა. სახეზე წურწურით ჩამოსდიოდა ოფლი და მზისგან ამომწვარ დაბუშტულ იარებს სწვავდა. მაინც არ სწევდა თავს ზემოთ; ადგილზე შეხტა, ხმა რომ მოესმა. ახედა, — მზე დასჩერებოდა თავზე:

— რას შვრები, პატარა?

— უი, მზე... გამარჯობა...

— დილა მშვიდობისა. რას აკეთებ?... მიდიხარ დედამიწაზე, არ იშლი შენსასა?!

— მივდივარ!

— შენ იცი! — მზე ზემოთ აიწია და უფრო აბრიალდა. ველარ ამჩნევდა გოგოს, — ზედაც აღარ უყურებდა...

გოგომ უკანასკნელი ძაფები გადაღრღნა. „შემხედე“, დაუძახა მზეს, ძლივს მოასწრო ყუთის კიდისათვის ხელის მოკიდება და წავიდა ძირს ბზრიალბზრიალით... ყველაფერი აყირავდა, დატრიალდა: მზე, დედამიწა, ცა... მოდიოდა ბზრიალით. მზის სხივებით დაფერილი ყუთი ათასჯერ ამოტრიალდა, გადებრუნდა, გადმოებრუნდა და მთელი ძალით დასკდა მიწას.

სახლს შამბი მოსდებოდა... ლამის ფანჯრამდე მისწვდენოდა შამბი; ფანჯარა ჭერ კიდე ჩანდა, მაგრამ შუქი მაინც არ გამოდიოდა იქიდან... გოგოს ყუთში აქეთ-იქით ხეტქებისაგან გვერდები დაუეცვოდა, — მაინც კარს ეძებდა თვალებით; შამბნარში ჩაკარგულიყო სახლის კარიცა და სახლისკენ მიმავალი გზაც... ვერ მოძებნა. ძლივს ათორია წელი, ყუთიდან გადმოვიდა და ფეხი დაადგა დედამიწას. იდგა ასე; არ იცოდა, რა ექნა, როგორც იქნა გადადგა პირველი ნაბიჯი; მუხლი მოეკეთა; გასწორდა, კიდე გადადგა ნაბიჯი...

„დავდივარ!“ გაიფიქრა და გაუხარდა...

ძლივს მიდიოდა წინ. წელამდე სწვდე-

ბოდა ბალახი, ხელებით იშორებდა და მიდიოდა... როგორც იქნა, სახლამდე მიიღწია. კარსაც მოსდებოდა შამბი; გადახლართულიყო ერთმანეთში ბალახის ღეროები; შიგ ფოთლები ჩაწულიყო, თითქოს განგებ; თითქოს კარს დარაჯობდნენ, სახლში რომ არავინ შესულიყო...

გოგომ ხელი ასწია და მთელი ძალით ჩამოარღვია ფოთლებისა და ღეროების წნული, — ნაკაწრით დაეტყო კარს გოგოს ხელის ჩამოსმა...

გოგომ სახელური დასწია და კარი შეიღო. კარმა გაიჭრიალა. გოგომ ზღუბრბლს გადააბიჯა. პაერი დახუთულიყო შიგნით. ვერც ვერაფერს გაარჩევდა, სიბნელეში ყურებას რომ არ ყოფილიყო ჩვეული, — ფანჯრებს გარედან ბალახი გადაფარებოდა და სინათლეს არ უშვებდა შიგნით...

„ეს ის ფანჯარაა, ის კაცი რომ ჩანდა მთვარიდან“, ფანჯარასთან მივიდა. ამ ფანჯარასაც ჩამოფარებოდა ბალახის ფარდა. ერთი პირობა დააპირა, აბლაბუდას ქსელივით ჩამოერღვია და სინათლე შემოეშვა, მაგრამ მერე გადაიფიქრა.

„იყოს ასე. თორემ ყოველ ღამე დამინახავს აქედან მთვარე. სულაც არ მინდა, მხედავდეს, რას გავაკეთებ... ჰო, მართლა, ის კაცი სად არის, ნეტა?!“

გოგო შემობრუნდა. ფანჯრის პირდაპირ, ოთახის შუაში სკამი იდგა, სკამის წინ — მოლბერტი, რომელზეც სურათი იყო დამაგრებული. სკამზეც რაღაცა მოჩანდა თეთრად. გოგომ ვერ შეძლო გარჩევა. ახლოს მივიდა, ხელი მოჰკიდა და უცებ მიხვდა: „ის კაცი!..“

„ის კაცი“ სკამზე უკუდგა იჯდა ჩონჩხად ქცეული. ხერხემალი მთვარესავით მორკალვოდა, ფეხები ძირს დაეკიდა, ხელებით სკამის საზურგეს ეყრდნობოდა, თავი ხელებზე ედო...

გოგომ ხერხემალზე ჩამოუსვა ხელი; მერე შემოუარა და წინიდან დაუდგა. კაცს თავი ჩაელუნა — ხელებშუა ჰქონდა ჩარგული. გოგო დაიხარა და თავისქალას ქვემოდან ახედა. თვალები

არ ჰქონდა კაცს. თვალების მაგივრად ორი ღრმა ფოსო მოუჩანდა. ფოსოებში აბლაბუდა იყო გაბმული. „მომკვდარა“, გაიფიქრა გოგომ და ფანჯრისკენ გაექანა. ბალახის ფარდა ორივე ხელით ჩამოგლიჯა და მალა აიხედა. არ იყო მთვარე ცაზე. არც არავინ იყო ცაზე, — არც მზე...

„სადა ხარ, მთვარე? რა დროს გაბუტვია?! ის კაცი მოკვდა. იცი, ის კაცი მოკვდაააა!“ გოგომ თვითონაც ვერ იგრძნო, რომ დაპაღუპით წამოუვიდა ცრემლები. იდგა ფანჯარასთან და არ იცოდა, რა ექნა... ბოლოს გადაწყვიტა, ღამეს დალოდებოდა. ოღონდ ამოსულიყო და აღარ ეუხერხულებოდა მთვარის. მაგრამ გრძნობდა, არ ამოვიდოდა ამ ღამეს მთვარე. არც თავის ვარსკვლავებიან კაბას გამოაჩენდა. და არც ამოვიდა...

მთელი ღამე დადიოდა ოთახში გოგო წინ და უკან და მთვარის ამოსვლას ელოდებოდა მაინც...

„იქნებ ხვალ მზე მაინც ვნახო. ნეტა, ჩქარა მაინც გათენდებოდეს...“

გათენდა კიდეც. მაგრამ უმზეოდ. რაღაც მოღუშული ღღე იყო. ღრუბლებით დამძიმებულიყო ცა. მზე კი არსად ჩანდა... სამაგიეროდ, სურათზე იყო მზე... მკვდრის წინ მდგარ მოლბერტზე სურათი იყო დამაგრებული. უამრავი საგანი ეხატა ამ სურათზე; ისევე, როგორც კედელზე ჩამოკიდებულ სხვა სურათებზე. მაგრამ მხოლოდ ამ სურათზე იყო მზე. ოღონდ ისეთი კი არა, როგორიც გოგომ ნახა, — მრგვალი, მრგვალი ბურთივით... ეს მზე სულაც არ იყო მრგვალი და ყვითელი. ამ მზეს გარშემო წითელი არშია ჰქონდა შემოვლებული, გული — თეთრი და მხოლოდ ამ თეთრსა და წითელში არეულიყო ყვითელი... ეს მზე გამლხვალი მზე იყო... ღღებოდა, დნებოდა, იღვრებოდა და თავისი წვეთებივით მძიმედ ეცემოდა მზის ქვეშ მდგარ წე-

ნათი ლონდარიძე

მი ვარ მხარველი ანგელოზი, მუზა და...

ლამდე შიშველ ეკვიპტელს; მთელ ტანზე ედღაზებოდა და თაფლივით ეწებებოდა...

„მზესაც რამე ხომ არ მოუვიდა?“. გაიფიქრა გოგომ და იგრძნო, როგორ გაეყინა სისხლი...

ცოტა ხანს ისევ იარა წინ და უკან. კედელზე ჩამოკიდებული სურათებიც ათვალიერა; ბოლოს დაიღალა, სკამზე იმ კაცივით გადაჯდა (სკამმა გაიჭრილა); ხელებიც ისევ დააწყო სკამის საზურგეზე; თავიც ისევ ჩარგო ხელებში და დაიძინა...

ესიზმრა, თითქოს ვიღაც კაცმა, თმა გრძელი ჭიებივით რომ ეხვეოდა თავზე და მხრებამდე სწვდებოდა, ჯამი მოუტანა, წინ დაუდგა გოგოს და ჭამეო, უბრძანა.

გოგომ ჯამში ჩაიხედა, — სისხლით სასვე ჭურჭელში ყვითელი მზე დაცურავდა... გოგო უკან გადაიწია, ხელები სკამის ძგიდეს ჩასჭიდა და თავი გვერდზე მიაბრუნა.

კაცმა უფრო ახლოს მიუწია ჯამი და ჭამეო, ახლა უკვე მკაცრად გაუმეორა.

გოგომ კიდევ უფრო მიღრიცა თავი. კაცს ჯოხი ეკავა ხელში, — გოგოს ზურგზე დაჰკრა.

გოგოს ეტკინა და ცრემლები წამოუვიდა...

ჭამეო, დაულრიალა კაცმა, მაგიდან მუშტი გამეტებით დასცხო და მაგიდიდან გადაავლო ჯამი.

სისხლი ძირს დაიღვარა. მზეც ძირს ეგდო და ზემოდან ჯამი ეფარა ნახევრად.. კაცმა ჯამს ფეხი ჰკრა. მერე იგივე ფეხი ზემოთ ასწია და გოგოს უთხრა: თუ არ შეჭამ, ფეხს დავადგამ და გავკყლიტავ შენს მზესო.

გოგო სკამიდან ჩაცურდა, აკანკალებული ხელები დააფარა მზეს და შეშინებულმა ახედა კაცის მალლა აწეულ ფეხს...

„ეგრე! თქვა კაცმა და ფეხი ძირს დაუშვა.

გოგო ადგა. ხელში საოცრად დარბი-

ლებული, სლიპინა, სველი და გრილი მზე ეჭირა.

„ჭამე!“ თქვა კაცმა და გოგომაც პირთან მიიტანა სისხლში ამოვლებული მზე.

„მოიცა“, — რაღაც გაახსენდა კაცს, გოგოს ხელიდან გამოართვა მზე, თითებში მოიმწყვდია და შუაზე გადახლიჩა.

„აიღე!“ ნახევარი გაუწოდა გოგოს და ნახევარი თვითონ გააქანა პირისკენ.

გოგომ ნახევარი მზე გამოართვა და ნელ-ნელა დაუწყო ჭამა... მონაკებჩი აღვილებიდან მზეს სისხლი სდიოდა და გოგოს ნიკაპსა და გულისპირზე ეწუწებოდა...

უკვე მესამე დღე იყო, აღარც მთვარე ჩანდა ცაზე და აღარც მზე. ის კი იჯდა შამბნარმორეულ სახლში, ზეთის საღებავებისა და სანთლის სუნით გაჟღენთილ პატარა ოთახში, უყურებდა სკამზე უკუღმა გადამჯდარ თავის მკვდარს, ჩონჩხად რომ ჭკეუელიყო და ძვალსა და ძვალს შუა ობობას ქსელი გაებდა... იჯდა თავის მარადიულ პოზაში; მერე რა, რომ ჩონჩხადქცეულიყო, ხორცის ნატამალი არ შერჩენოდა, მაინც ისევ ისე თავდახრილი იჯდა დაუმთავრებელი სურათის წინ. სურათზე საღებავდაუდები თეთრი გრუნტი უთქმელ სიტყვასავით ჩანდა... თვითონ კი იჯდა ასე, მთვარესავით მორკალული ზურგით. როგორც მაშინ, როცა გოგო მთვარეზე ჩამობმული საქანელიდან უყურებდა. ოღონდ ეგ იყო, აღარ დგებოდა და აღარ მიდიოდა ფანჯარასთან; სიგარეტს აღარ უკიდებდა და მწარე თამბაქოს ბოლს მთვარის ნათელში აღარ ურევდა... თუმცა, აღარც მთვარე იყო ცაზე. თითქოს, ისიც მომკვდარიყო. და, საერთოდ, ყველა მომკვდარიყო; ყველა ერთბაშად აბარგებულყო ამ ქვეყნიდან. განგებ! მარტო რომ დაეტოვებინათ გოგო; ერთბაშად დაეობლებინათ... ის ღამე გაახსენდა... მთვარის მიძინების ღამე, როცა თენდებოდა და მთვარე ველარ ახელდა რულმორეულ თვალებს, მერე... მერე

დიდი სიჩუმე იყო, ყველა ჩქამი თითქმის ხვეწვით ინთქმებოდა... გოგოს ანაბარა იყო მაშინაც ყველაფერი. ოღონდ მაშინ მზემ უშველა, — ამოვიდა და თვითონ დაეპატრონა ქვეყანას... გოგოს მზის გახსენებაზე, გააფრთხილა, — სამი დღე გულისრევის გრძნობა ჰქონდა: არ ავიწყდებოდა მზის უცნაური გემო. თითქმის არ შორდებოდა მზის სლიპინა კანის შეგრძნება.

„აღბათ, ასეთი გემო აქვს ლოკოკინას, ფრანგები რომ ჰამენ“, ფიქრობდა და გულს აზიდებდა...

კიდევ კარგი, არ ჩანდა მზე, თორემ როგორღა შეხედავდა?! მერე რა, რომ სიზმარში იყო ყველაფერი; მერე რა, რომ ის კაციც მათრახს უტყალაშუნებდა ზურგზე?! მაინც არ უნდა ეჭამა; მომკვდარიყო და პირი არ უნდა დაეკარებინა მზისათვის. კიდევ კარგი, არ ჩანდა მზე, თორემ რა პირითღა შეხედავდა? მზის დანახვას ახლა ერჩივნა, ასე უპატრონოდ, მარტოდმარტო, მკვდრის ანაბარა ყოფილიყო; ზოდა, იჯდა თვითონაც ასე, იმ ჩონჩხივით; სკამზე უკუდგა გადახედვით; თავი ხელზე დაეყრდნო და ასე, შეკუმხნილი წარბების ქვემოდად უყურებდა კაცის მოხრილ ზურგსა და მოღებრებულ დამაგრებულ სურათს, ძვლების ღიობებს შორის რომ მოჩანდა. თან ცალი თვალი ფანჯრისკენ ეპირა, — იქნებ, გამოჩნდეს ეს ღვთისაგან შეჩვენებული მთვარეო. თვითონაც არ იცოდა, რად უნდოდა ეხლა მთვარე. შეიძლება იმიტომაც, რომ დაენახებინა — ხომ ხედავ, დავვობლდი. შენს მეტი არავინა მყავს და შენც რომ მიმატოვო, ასე ხომ არ შეიძლებაო.

შეიძლება სულაც იმ იმედით იყო, ასეთ დროს ძველი ცოდვების გახსენება რომ არ შეიძლებოდა... მკვდარ მამას უნდა შეერიგებინა მთვარესთან. მეტიც, მთვარე უნდა შემორიგებოდა თვითონვე, — უსიტყვოდ, თვალებით... თან ეამაყებოდა კიდევ, საკუთარი მწუხარება რომ ჰქონდა; მთვარისთვის რომ შეეძლო, დაენახებინა. უბრალოდ

რომ არ ჩამოსულიყო აქ, დედამიწაზე. მკვდარი მამისთვის ჩამოესწრო, მკვდარი მამა ჰყავდა საპატრონებელი...

ჰო, გოგოს გაახსენდა, უნდა დაემარხა მკვდარი; უნდა მიეხედა და ეპატრონა, რახან ჩამოსულიყო.

„რას ვზივარ უსაქმურად?!“ წამოდგა. სკამმა ისევ გაიჭრაილა. გოგო გარეთ გავიდა; ბალახში დაგდებული ყუთი მოძებნა და შიგნით შემოახრჩინა. მერე მკვდართან მივიდა. წელზე შემოაჭლო ორივე ხელი და ზევით ასწია. დაიწვრიალეს ძვლებმა. გოგომ ფრთხილად მიიტანა ყუთთან. მიხვდა, ამ ყუთში ვერ ჩატევდა სიგრძეზე, — ეს ყუთი ძალზე პატარა იყო... გოგომ ისევ სკამზე დასვა. ძვლებმა ისევ გაიჭვრიალეს...

გოგო იატაკზე დაჯდა ჩონჩხის წინ და ქვემოდად დაუწყო ყურება. არ იცოდა, რა ექნა. მეტი ყუთი არ ჰქონდა; არადა, აუცილებლად უნდა დაემარხა, — იცოდა... ცოტა ხანში ისევ წამოდგა, კაცის ხელს ხელი მოჰკიდა, ჯერ იდაყვიმ გადატეხა, მერე მხარში... ადვილად ტყდებოდა ძვალი, — შიგნით მთლად გამოფუღრულიყო და ცარიელ ხერხელში ობობებს აქაც გაეხატა აბლაბუდები...

გოგომ ძვალში ჩაჰბერა; აბლაბუდა უნდოდა მოეშორებინა. სალამურის ხმა გამოსცა ძვალმა. მიხვდა გოგო, ელაპარაკებოდა კაცი, — მკვდარი ელაპარაკებოდა. მთელი სიცოცხლე დუმდა; ანდა, რა უნდა ეთქვა, თუნდაც, გოგო ასე შორს არ ყოფილიყო, თუნდაც, სულ ამ ოთახში მკვდარიყო მის ფერხთით — ფერებით მოსვრილ-მოთხუპული; მაინც ვერაფერს ეტყოდა... ამ კაცმა იცოდა, უხმოდ, უსიტყვოდ უნდა გაზრდილიყო ეს გოგო: — თვითონ უნდა დაენახა, რაც დასაძინა იყო, თვითონ უნდა გაეგო, რაც გასაგები იყო; თვითონ გოგოს უნდა გაერიგებინა თავისი სიცილ-ტირილის საქმეც... იქნებ, იმიტომაც მოიშორა თავიდან; შორს გადაკარგა... ყველაზე შორს, თუ სადმე შეიძლებოდა, რადგან ძალზე ახლოს ჰყავდა

და ისედაც... ეხლა კი ვედარ გაუძლო და დაილაპარაკა, — საკვდილმა გააბედინა... თუმცა, დაილაპარაკა კი არა, მოეფერა შვილს. ძვალში ჩაეტოვებინა მთელი ალერსი და სიტბო... თუ მისაგნებია, მიაგნებსო და მიაგნო კიდეც გოგომ...

„ამ ერთ ძვალს ჩემთვის დავიტოვებ“, გაიფიქრა. მერე მიხვდა, არ შეიძლებოდა მკვდრის აქ დატოვება; მისი თმის ღერის დატოვებაც კი არ შეიძლებოდა. ოდითგანვე ასე იყო და მასაც მთლიანად უნდა დაემარხა...

მოატება მეორე ხელიც და ისიც ფრთხილად ჩადო ყუთში. ეხლა ფეხის სახსრებში უნდა გადაემტვრია ძვლები... წკირებივით იმსხვრეოდნენ მართლობისა და სევდისაგან გამოხრული ძვლები და გოგო თავისი გაჩხიკული თითებით ფრთხილად აწყობდა ყუთში წკირივით დატეხილ ძვლებს...

მერე მოლბერტთან მივიდა. რამდენიმე საღებავი და ფუნჯი აიღო და ძვლებს მიუწყო გვერდით. ფუნჯებს რომ დებდა, უცებ შეამჩნია, ყუთის კუთხეში პატარა ვარსკვლავი ციმციმებდა.

„აი, თურმე როგორი ყოფილა ახლოდან... მთვარის ნატეხს ჰგავს... ოღონდ უფრო მეტად ციმციმებს...“

ხელში აიღო. ხელისგულზე ვარსკვლავი უფრო მიინება და თითქმის გული აუძგერდა, — შეშინებული აციმციმებდა...

„მინც მაჩუქა მთვარემ ვარსკვლავი... არც დაუმაღლებია, ისე მაჩუქა. ნეტა, როდის ჩამიგდო ყუთში? ეტყობა, წამოსვლისას. მაგრამ როდისა?! სულ დაჰყვითილი მქონდა თვალები... ეხლა რა ვუყო ამ ვარსკვლავს? ამ კაცისთვის ხომ არ ჩამეყოლებინა საფლავში?“

იქ, სადაც თვალი უნდა ყოფილიყო და ახლა ქსელი გაებათ ობობებს, გოგომ თითი ჩაჰყო, ქსელი დაარღვია და შიგ ვარსკვლავი ჩადო... მერე იატაკზე დაჯდა, ყუთს გადაემხო და დიდი ქალივით დაიტირა თავისი მკვდარი...

ცოტა ხნის მერე ადგა; ყუთი მხარზე მოიკიდა და ასე მხარზე მოკიდებულად ყუთით გავიდა სახლიდან...

მიდიოდა ქუჩაში ზურგზე მოკიდებულ ყუთით და ძვლებს ჩხარაჩხური გაუდიოდა ყუთში. მიდიოდა გოგო, — არ იცოდა საით, რომელ მხარეს უნდა წასულიყო, — გზას მიჰყვებოდა. ის იცოდა მხოლოდ, რაც უნდა მომხდარიყო, რომელ გზასაც უნდა დასდგომოდა, ყველა გზა სასაფლაოსკენ წაიყვანდა... მოსწონდა ეს ქალაქი გოგოს და არ ჩქარობდა მკვდრის დამარხვას. ერჩივნა, დიდხანს, დიდხანს ესეირნა, თუნდაც, ყუთმოკიდებულს, — არ ემძიმებოდა ტვირთი... გაღიმებული უყურებდა ქუჩაში მოსიარულე ხალხს. ეგ იყო მხოლოდ, ხალხი რაღაც ამრეზილად და ცნობისმოყვარედ ათვალიერებდა. თან ცდილობდნენ, რაც შეიძლება, შორიდან შეეხედათ ყუთიანი გოგოსთვის: ქუჩის მეორე მხარეს გადადიოდნენ ან ტროტუარიდან ჩადიოდნენ და თვალს აყოლებდნენ მიმავალს. გოგო ვერ ხვდებოდა, რა უნდოდა ამ ხალხს მისგან... თანდათან ღიმილი მის სახეზე დაბნეულობამ და შიშმა შეცვალა. მიდიოდა და თან თვითონაც უკან ახედებოდა, — თვითონაც აინტერესებდა, გააყოლებდნენ თვალს თუ არა.

„რაღა მაინცდამაინც მე მიყურებენ?! იქნებ უცხო ვარ, — იმიტომ... შეიძლება, ეგენი ყველანი ერთმანეთს იცნობენ...“

არ იცოდა გოგომ, რომ ეს ქალაქი დიდი ქალაქი იყო; იმდენად დიდი, რომ მთელ ამდენ ხალხში ორი კაცი თუ იცნობდა ერთმანეთს. მაგრამ ეხლა თუ ერთად იდგნენ, ეს გოგოს ბრალი იყო და ერთმანეთსაც ასე შინაურულად გოგოზე ელაპარაკებოდნენ... გოგოს არ უნდოდა შეემჩნია, მის მიმართ ზიზღსა და ცნობისმოყვარეობას რომ დაეკავშირებინა ეს აქამდე ერთმანეთისათვის უცხო ხალხი. არ უნდოდა შეემჩნია, სანამ ერთმა კაცმა ხმამაღლა არ დაიძახა „მოერიდეთ, კეთროვანია!!!“

ლაიძა და ხალხსაც თითქოს ეს უნდოდა, — უკან გაჰყვა გოგოს. ეხლა უკვე უკან მიხედვასა და თვალის გაყოლებას არ სჯერდებოდნენ, ფეხდაფეხ მისდევდნენ. აინტერესებდათ, როგორი იყო ეს კეთროვანი გოგო...

გოგოს ეშინოდა და ნელა მიდიოდა. იცოდა, რომ გაქცეულიყო, ხალხიც სირბილით გამოუდგებოდა... ძლივს იკავებდა თავს, რომ არ გაქცეულიყო. „კეთროვანი... რას ნიშნავს?... როგორ თქვა?... კე.. თ.. კეთროვანიო... კეთროვანი... კეთროვანი... რას ნიშნავს?... რატომ მომდევნა?“.

ხალხი უხმოდ მისდევდა; ემატებოდნენ და ემატებოდნენ სხვებიც, — თითქოს, ამ გოგოს ჩავლას უცდიდნენ, უხმოდ რომ გაჰყოლოდნენ უკან... გოგო შიშისაგან, რაც კი შეეძლო, ყუთის თასმებს უჭერდა ხელებს. თან, ცდილობდა უფრო შეენელებინა ნაბიჯი... ვეღარ გაუძლო, უცბად ადგილიდან მოწყდა და მთელი სისწრაფით გაიქცა. გაქცეულ გოგოს ხალხი უკან გამოუდგა...

„კეთროვანი ვყოფილვარ... კეთროვანი. რას ნიშნავს, ნეტა, ეს სიტყვა? ვის ვკითხო?! ეტყობა ადამიანებს გველივით აშეშებს კეთროვანი... იმიტომაც ეშინიათ და ეზიზღებათ. მეც ვეზიზღები“.

ეკლესიას ჩაუარა. ღია კარიდან სინათლე და სანთლების სუნი გამოდიოდა. გარეთ ტანსაცმელჩამოკონკალი მოხუცები იდგნენ; ხელები გაეშვირათ და ეკლესიაში შემავალი ხალხი რაღაც ბრჭყვიალას უყრიდა შიგ. გოგოს სიზმარი გაახსენდა: სწორედ ისეთნაირ ბრჭყვიალებს უყრადნენ მათხოვრებს ხელში. „ის სიზმარი რომ მქონდეს!!!“ ინატრა გოგომ. უნდოდა, თვითონაც ჰქონოდა იმგვარი ბრჭყვიალები, მასაც იმ ხალხივით ჩაეყარა მათხოვრებისთვის ხელში და თვითონაც შესულიყო ეკლესიაში...

იმდენი სინათლე გამოდიოდა ღია კარიდან. სანთლების სუნიც თავბრუს ასხამდა. ისე მოუწონდა შესვლა, ისე...

ისე... ნაბიჯი გადადგა უკვე; მერე თითქოს რაღაც გაახსენდა: ისევ გაჩერდეს თავი უფრო ჩალუნა, მხარზე ყუთი გაისწორა და წავიდა ასე თავჩაქინდრული...

რამდენიმე ნაბიჯი არ ჰქონდა გადადგმული, — წვიმამ დაუშვა... ხალხი გარბი-გამორბოდა, ზოგიერთი გოგოს ეჯახებოდა და მერე რომელიმე შენობის აივნისა თუ თალის ქვეშ დგებოდა. გოგო გაკვირვებული უყურებდა ხალხს. ვერ გაეგო, რად უნდა მორიდებოდნენ წვიმას... თვითონ მიდიოდა ნელა, აუჩქარებლად. თანდათან გაიკრიბა ხალხი ქუჩებიდან; სახლებს, მაღაზიებსა და კაფეებს შეაფარეს თავი — გოგოს დაუტოვეს ქალაქი.

გოგოს მოეწონა დაცარიელებული ქალაქი. თავი ასწია; სახე წვიმას მიუშვია. სიამოვნებდა და იცინოდა. ტალახის გუბეში ჩატოპა. ესეც მოეწონა და მერე წვიმით საესე გუბეში გაიარა ფეხების ტყაპუნით... მერე მეორე გუბეში ჩახტა. ყუთი კი წყლით გავესო და თანდათან აუტანლად დამძიმდა...

წვიმამ იკლო და ბოლოს სულაც გადაიღო, მაგრამ ტვირთისაგან დამძიმებული გოგო ძლივსლა მიათრევდა ფეხებს... ქანცი გაუწყდა, — აღარ შეეძლო მეტი; არც ის იცოდა, საით უნდა წასულიყო. ტალახში ჩაჯდა და ყუთს მიეყრდნო ზურგით... უცებ წინ თეთრი მოაჯირი დაინახა, წაწვეტებულთავიანი რკინის ჯოხები რომ კვეთდა. უამრავი იყო ასეთი...

„სასაფლაო“, გაიფიქრა გოგომ და წამოდგა...

ერთი ქალაქი იყო. იმ ქალაქში ვინ აღარ ცხოვრობდა. ის სინათლიანი კაციც იმ ქალაქში ცხოვრობდა. იჯდა მთელი დღე სახლში, ხელში ურო ეჭირა და სინათლის სიტყვებს ჰედდა. როცა დაამთავრებდა გამოკვლევას, ფანჯრის რაფაზე შემოსდებდა, — იქნებ ვინმე გაჭირვებულმა გამოიაროს, ნახოს და წაიღოსო. სულ წვიმის წვეთით ციმციმებდა სიტყვა...

იმ ქალაქში ერთი ახტაჯანა გოგოც ცხოვრობდა. ავაზაკივით სულ ღამღამობით იცოდა სიარული. განგებ უცდიდა ღამეს და დადიოდა, დაწაწალებდა ქუჩებში. უკანაც უპატრონო, შავი კატების ამაღ მიჰყვებოდა. რომ არც ეშლებოდა! დადებდა თავს და პირდაპირ იმ სინათლიანი კაცის ფანჯარას მიაღებოდა. როდის ისწავლა ან ვინ ასწავლა ეს გზა, არ ახსოვდა...

მივიდოდა სახლთან; გაჩერდებოდა; გლუვ კედელს ახედავდა; მერე სისხლშემხმარ თითებზე დახედავდა და შეყოყმანდებოდა... ფანჯარაში სინათლე ველარ იმალებოდა; ცოდვასავით მოცოცავდა გარეთ, — სიბნელე ეზიდებოდა... ცთუნებას ვერ უძლებდა გოგონებზე დაიფურთხებდა; ერთმანეთზე გადაუსვამდა ხელისგულებს; მერე მორკალავდა თითებს და ჯერ ორი ხელით დაეკიდებოდა კედელზე; მერე ფეხებს გალახავდა; აეკვრებოდა ზედ და სულ სისხლის წვეთ-წვეთობით მიდიოდა ზევითკენ. ქვევიდან კატები შეჰქანოდნენ...

სულ დასისხლიანებული იყო კედელი, სისხლშემხმარი. სისხლის წვეთებზე ბალახი ამოსულიყო, — იმასაც ეჭიდებოდა გოგო. როგორც იყო, ააღწევდა და ხელებით დაეკიდებოდა ფანჯრის კიდე. ეკიდა ასე ცოტა ხანს, — ისვენებდა. მერე ტანს აზიდავდა, გადაწვებოდა ღია ფანჯარაში და გამოაჩოჩებდა ფანჯარაზე დადებულ სინათლის სიტყვას, უბეში ჩაიდებდა და საფეხურ-საფეხურ დაუყვებოდა კედელზე შემხმარ თავისავე სისხლის წვეთებს. მეორე სართულს მიღწეული ჩამოხტებოდა... გაიწკარუნებდა დაცემისას სიტყვა... წამოდგებოდა გოგო და ისევ კატების თანხლებით დაუყვებოდა გზას.

მივიდოდა სახლში. ცეცხლზე შემოდებდა სინათლის სიტყვას, გააძნობდა და წვეთებივით მძივის მარცვლებს ჩამოასხამდა. მერე სულ სათითაოდ შეუბერავდა სულს; სულ სათითაოდ აასხამდა ძაფზე და ჩამოაქიდებდა კედელზე.

სინათლის მძივი მაქვსო, ეამაყებოდა და არავის უჩვენებდა. დადიოდა ბნელში და დაჩხრიკლებდა სინათლის მძივებსა და საყურეებს...

ერთ ღღესაც, ხის ტოტი გამოედო, მძივი გაუწყდა და სულ ბზრიალ-ბზრიალით მიმოიფანტა ძირს. ერთ ღღესაც... აღარ ახსოვდა გოგოს, ხის ტოტს როგორ გამოსდო მძივი... საკინძე ჩამოხეული ჰქონდა, გულისპირი სულ ფრჩხილებით ჩამოკაწრული, დალურჯებული... ხის ტოტი კი არც ირხეოდა...

მეორე საღამოს მთელი ქალაქი სინათლის ნამსხვრევებით იყო გავსებული. ყველა სახლში შეებუდა სინათლეს.

„ჩემი მძივი გადაუბნევიათ ქალაქისთვის“, გაიფიქრა გოგომ და თამამად შეაღო უცხო სახლის კარი, — თავისი მძივის ამბავი რომ ეკითხა.

„შენი მძივის არაფერი ვიცით“, წინადადების დამთავრებისთანავე მიუხურეს კარი; მაინც შეაღო მეორე სახლის კარი, მერე მესამე სახლის კარი გამოიხურა, — მეოთხე სახლის სინათლემ მიიტყუა...

„მოდი, ისევ თავიდან ავასხამ“, გაიფიქრა და გადაწყვიტა, ისევ ნაცნობი სახლი მოედებნა...

დიდხანს ეძებდა იმ სახლს. ყველა განათებულ სახლს იმედიანად შეჰყურებდა... უპატრონო, მაწანწალა ძაღლავით მადლიერი თვალები გაუხდა.

„მხოლოდ ერთ სიტყვას წამოვიღებ“, ვილაცას ეფიცებოდა გულში. დადიოდა ქალაქში. მშვიერი ძაღლის თვალებით სხვა სახლებიდან გამოსულ სინათლეს ირეკლავდა და სინათლის სიტყვას დაეძებდა. უკვე თანდათან ეცრიცებოდა მძივის ნაკვალევი ყელზე. მაინც დადიოდა ამ ღამაზე ქალაქში და დაატარებდა თვალებში არეკლილ წყვილ სინათლეს...

იმ გზაზე კი თავისთვის ეგდო მოლოდინით გამკვრივებული პატარა კენჭი...

ეს უკვე მეტისმეტი იყო. ნახევარ საუკუნეს აღარ დასჯერდა, — გადააბიჯა; აღარ შეუშინდა დროის ნაპრაღს.

ერთი ჩახედა ქვევით; უჰ, უჰ, უჰ, რა ღრმაო და გადაღმა ერთი ფეხი. მეორე ფეხი ჯერ კიდევ აქეთა მხარეს ჰქონდა, იდგა ასე გალაჭული; იდგა, სანამ შეეძლო. უნდოდა კი დიდხანს გაეძლო. იცოდა, ერთ ნაპირზე ვერ გაჩერდებოდა, — დროს ერთი ნაპირი არასდროს ჰქონია. პირიქით, ყოველთვის მეორე ნაპირს მიელტვოდა; ხან სად გაავლებდა სასაზღვრო ზოლივით მდინარეს და ხან სად, ზოგი აქეთა ნაპირზე რომ დაეტოვებინა, ზოგიც — მეორე მხარეს გადაეყვანა. ძნელი იყო ერთი ნაპირიდან მეორემდე ხმის მიწვდენა. ზოგს ხმა უწყდებოდა; ზოგის ხმას კი მოხეტიალი, ადიდებული მდინარის ხმაც ვერ ფარავდა. თუმცა, აქეთა მხარეს ყურდასმულებიც ბევრი იდგნენ...

ის მდინარე კი მიდიოდა; თვალჩაწილილი ქსოვილივით არღვევდა დროს, მხრებს მიათამაშებდა და მიარღვევდა. თან მიჰქონდა ყველაფერი, რასაც გაატანდი. ნაპირებზე მყოფნი ატანდნენ. რომ არ გაეტანებინათ, გაიფუყებოდა, გადასკდებოდა კალაპოტს; მიეჭრებოდა ქვის ქვეშ გადამალულს, გასათუთებულს და სულ ტივტივით, ამსუბუქებულს წაიღებდა თავისკენ. თვალწინ ჩაგიტარებდა; მზით აბრჭყვიალებულ ტალღებზე ააქანავებდა, — მასაც აბრჭყვიალებდა; ისე გაალამაზებდა, — დაგაეჭვებდა, ოდესღაც შენ თუ გეკუთვნოდა...

მდინარე აღარ ჩანდა, — იმდენი ლამაზი საგანი მოეგდო მკერდზე. ერთიანად დაფარულიყო; ვისი საგნით აღარ დაწინწკლულიყო და მიდოდა, მიბუქნობდა... კაცმა არ იცოდა, საით მიჰქონდა ნაპირებიდან აკრეფილი ხარკი. არავინ იცოდა, სად იღებდა სათავეს, ან რომელ ზღვას ერთვოდა. ამბობდნენ, დაეწყვების ზღვასო. მაგრამ არც მისი სჯეროდათ თვითონვე. რადგან არავინ იცოდა, სად იყო ეს ზღვა, ანდა არსებობდა თუ არა სადმე.

კაცი კი იდგა გალაჭული და ზევით დაჰყურებდა ნაპარლში დატყევებულ მდინარეს, რომელიც კაცის სი-

თამამით გაბრაზებულიყო და ქვევით დაწეფდა; ზევით მიიწევდა დაბნეული ძაღლის ჟინით და ცდილობდა, თავისი ქაფიანი ლაშები კაცის ფეხებამდე მიეწვდინა...

კაცი კი იდგა და უნდოდა, ფეხებით მოეწია ერთმანეთისკენ ორი კლდე; ამოეჭყლიტა მდინარე; დამხრჩვალნი თევზებივით მიმოეფანტა მდინარის სიჯიუტეს აყოლილი საგნები; მერე ყველას თავისი რომ ეცნო და წაეღო; უფრო უკეთესად რომ გადაემალა, უფრო მძიმე ქვის ქვეშ... მოიკრიბა ძალა, დაძაბა ფეხები, ერთიანად გაწითლდა დაძაბულობისაგან, — ძვრაც ვერ უყო კლდეებს. ისევ უყვებოდა ქვევით მდინარე, — ქინიანად, დაუცხრომლად...

„ეს რა არის, ერთი მარჯვე დედაკაცი ამას კი ამოკემსავდა“, გაიმხნევა თავი და ქამანდივით გამოსდო ერთი ფეხი ერთ მთას, მეორე — მეორეს. „არც ეხლა დამედევნებო?“ ჩასუნთქვამდე ჩასძახა, — მერელა ჩაისუნთქა. ;

„ჯერ ამომდე ლაგამი“, ამოფეთქილი სისხლივით შეასხა მდინარემ შხეფები კაცს.

რამდენიმე შხეფი მიეწვდინა კაცს და სისხლი გაუყინა. ამან უფრო გადარია. მოიძია ფეხები, — შეეცადა, ერთმანეთისკენ მიეწია, მიეტყუებინა. ვერ შეძლო — არც ერთ კლდეს არ უნდოდა ადგილიდან დაძვრა...

„საკუთარი ფეხები ვერ დამიმორჩილებია“, სულ გაგიჟდა კაცი. ქვევით ჩაიხედა. კიდევ უფრო ბრჭყვიალა და დაჭორფლილი მდინარე ირწეოდა მის ლაგებქვეშ.

მიათამაშებდა მდინარე მზეზე აბრჭყვიალებულ ტანს. დამცხრალიყო; აღარ ღმუოდა; ნებიერად გაწოლილიყო და ენით ულოკავდა კლდეებს ფეხისგულეებს. ელაჭუცებოდა, ელოლიავებოდა კლდეებს, ფეხმოუტკვლელად რომ მდგარიყვნენ. კლდეებს იქომაგებდა, — არც უნდოდა სხვა ქომაგი და დამცველი. ერთი კლდე იყო, ერთს ორი სჯობიაო და, გაეყო ორად, გაეორებინა; მტერი მოეტყუებინა, ერთის ნაცვლად ორი

ამოეყენებინა მხარში და დაეშინებინა მტერი. მეტისმეტი ლაქუცით თვითონ კლდეებისთვისაც მოეგო ორად გახლეჩილი გული და ახლა იწვა ნებიერად. მერე რა, რომ კაცის ფერხითი?! ზევით არც იყურებოდა. ზევით ამოხედდა დაამდაბლებდა. თვითონ მიიწყოდა მოხდენილი, დაწინწკლული ტანით და დაეხედა, ვისაც უნდოდა ზევიდან. იცოდა, ვისაც ჰქონდა ზემოდან დასახედი. იცოდა და მიდიოდა ყინჩად...

„ფეხსაც არ მოვიცვლი“, ჯიუტობდა კაცი მდინარის ალაპლაპებული ზურგის შემყურე. ახლა უკვე ამ მდინარესთან ჰქონდა მხოლოდ საქმე; ეს ერთადერთი მდინარე იყო ამქვეყნად, რომლის არსებობაც არაფრად ეპიტანვებოდა; რომლის გაქრობისთვის სულსაც არ დიშურებდა; რომლის შესახაპავდაც, რომ შესძლებოდა, ნაწლავებს დაიხეთქავდა. ეს მდინარე არ ემდინარებოდა. ამ მდინარის არაფერი უნდოდა, — არც წადებული და არც მოტანილი. მერე რა, რომ სულ დარდი არ მოჰქონდა და სულ სიხარულს არ მიიყოლებდა. ამ მდინარის ერთი წვეთიც არ უნდოდა წამლად: წყურვილით მოკვდებოდა და ერთ წვეთს არ დალევადა ამ მდინარისას. მზეს დააშაშრინებდა ოჯახის შემნახავ ვენახს და ერთ წვეთსაც არ დააწვეთებდა გვალვისაგან გადახრიოკებულს...

„წადი შენს გზაზე“, პატიოსნად ამოსძახა მდინარემ.

ამაზე სულ გაგიჟდა კაცი.

ვინ ვგონივარო?! იქით გადაბჟირდა სიცილისაგან მდინარე. შენნაირები მდგარანო?!

„არსად არ წავალ“, თქვა კაცმა და ფეხები შემოხსნა მთის წვერებს, — კლდეში რომ ჩაეზარდა. შემოხსნა და ჩაიხარდა ფესვებივით, გახვლანჯა ქვალორღში...

იდგა კლდეზე ამოსულ, მეხდატეხილ, ორად გახლეჩილ მუხსავით. ზემოდან დასდიოდა წვიმა, ქერქად ქცეულ კანს ურბილებდა; მერე ისევ რომ გამოეშაშრა ქარს; კარგად, გემრიელად გამოე-

ქარა. მერე ერთხელაც, დაბარებული ვით ამოვარდნილიყო მწვერვალზე, წვიმის ვილ-კივილით, ძირ-ფესვიანად მრეგლიჯა თავისი გამომხმარი და წაეღო. უკვე ერთი ხის სანაცვლოდ კი აღარ, — ისე, — ისე, სანაფტოდ...

ისევ წვიმა თუ შველოდა კაცს, მოვიდოდა, სახეზე და თმაზე დაეპკურებოდა, მერე მკერდშიც ჩაეწვეთებოდა. თუმცა, ფესვებს ველარ სწვდებოდა და ამოდ უბათქუნებდა კლდის ალესილ კალთებს თავს.

არ იცოდა კაცმა, წვიმასაც თუ შეეძლო ლალატი... ერთხელაც, სულ სხვანაირ ფერად მოვიდა, წამოვიდა თქეზად, გამეტებით, ბოლო მოსვლასავით. იღვრებოდა, იცლებოდა, ელეწებოდა ყველაფერს, რაც კი წინ დახვდებოდა. ქარიც კი მოიშველია; ურტყა და ურტყა კაკალივით მსხვილი წვეთები თავპირში; დააღბო ერთიანად ქარის გამოშაშრული, ქერქი შემოაცალა და ქარსვე გააყოლა. აქამდე მდინარისკენ რომ არც იხედებოდა, — ახლა ერთიანად, თავით ფეხამდე შიგ ჩავიდა. აჰა, ჩემი წვეთებიც შენო, და სულ თითო-თითოდ მიუმატა ყველა წვეთი. აადიდა, ააბღავლა. უფრო მეტად აიშალნენ ტალღები; ადიოდნენ და ჩადიოდნენ, ადიოდნენ და ჩადიოდნენ. მძლავრად სუნთქავდა მდინარე. აჰქონდათ და ჩამოჰქონდათ ტალღებს თავზე ქაფივით მოგდებული ბრჭყვიალა საგნები; წვიმით გათამამებული ზედ ცხვირთან უტრიალებდნენ კაცს.

„აჰა, ამოეწიე შენამდე, თუ გინდა, დაწვი და, რაც გინდა, ამაგლიჯე“, ნიშნს უგებდა მდინარე.

კაცს ხელები სახეზე აეფარებინა და წვიმას იგერიებდა.

„აიღე, აიღე, — თავისას არ იშლიდა მდინარე. ფუჰ, მტერიც კი არ გეყოლება ღირსეული“.

კაცს კი მოღალატე წვიმის მაგივრად რცხვენოდა. ესეც რომ არა, არც ლანგრიტ შემოთავაზებულს შეიფერებდა; თვითონ უნდოდა, მოეპოვებინა, გადაერჩინა. გამომეტებული არ უნდოდა,

გამომეტბუღოს თვითონაც კი გაატან-
და ამავე მდინარეს...

მერე წვიმამაც გადაიღო, მზე გამო-
ვიდა. მზემ კანშემოცლილ სხეულს თა-
ვისი სხივები მიაყენა; შიგ ჩაექიდა.
თითქოს, სხივებით მიემაგრა კაცის
ნაჭრილობებს და წვა დაუწყაო.

ისევ წამოწვიმა. დაზავებასავით მო-
ვიდა წვიმა, — თბილი წვეთებით, გა-
ცინებული მზით...

„არა, — იუკადრისა კაცმა, — მოლა-
ტეს ისევ პირდაპირ მოსული მტერი
მირჩევნია“ და სულ კინწისკვრით გა-
აგლო წვიმა, სულ ცრემლების ფრქვე-
ვით.

მოეწონა მზეს კაცი. ადგა და ზე-
მოდან გადმოსძახა: „სულაც მოიკვეთე
ეგ ფეხები და წადი სახლში, სანამ არ
დაუღუპიხარ შენს სურვილს“.

„ვერ წავალ“, თვალი ვერ გაუსწორა
კაცმა, თავდახრილმა ასძახა.

„ამ საწყალმა ის მაინც გაიგოს, რა
მდინარეზე გადებულია ხიდივით, არც
იქით რომაა და არც აქეთ“ და ისევ ჩა-
სძახა: კარგი, მაშინ წამოძვევიაო.

„წამოგყვები“, მაშინ ასძახა კაცმა
და გაუდგა გზას. მიდიოდა მზე-მზე,
მიდიოდა. სადაც უნდა წასულიყო, ეს
მდინარე არ შორდებოდა. უთქმელადაც
იცოდა კაცმა, ამ მდინარის ბოლო უნ-
და ენახებინა მზეს.

როგორც იყო, ჩათავდა კლდეები, გა-
ივკა მდინარემ, გაყურდა და წავიდა,
მშვიდად. უცბად ენიშნა, ვიღაცა უთ-
ვალთვალებდა. კაცი იკრა სუნით და
ისევ სცადა, თავისი ომახიანი ხმა და-
ებრუნებინა. ველარ შეძლო — აღარ იყო
აღარსად მკერდის შესასკდომი; არც
თავის ჩამოსაქცევი. კენჭს თუ წამოე-
დებოდა ზედ და იმასაც ზედ გადაუვ-
ლიდა, — ისევ ისე ტოვებდა თავის ად-
გილას. მერე იმასაც მიხვდა, ახლოს
რომ იყო მისასვლელთან. აქ ცელქობა
აღარ გამოადგებოდა და, თითქოს მათ-
რახი გადაუჭირესო, უცებ დაკარგა
თავის გამოჩენის ხალისი. თავი დადრი-
კა, გაინაბა, მიწას განერთხო, ბრჭყვიალა
ნივთებით სავეს ზურგი ფიცარივით

გაბრტყელა და აღმოსავლელი ქალის
ფრთხილი რონინით გაუყვა გზას.
თითქოს, დოქი ჰქონდა თავზე შემოდ-
გებული; თითქოს, წყალი ჰქონდა თუნ-
გით მისატანი. რაც უფრო წინ მიიწევე-
და, უფრო ერთხმოდ მიწას. საგნებიც
აღარ ბრჭყვიალებდნენ მზეზე, რადგან
აღარავინ არწევდა მათ.

უცებ კაცი მიხვდა, რომ მდინარე
აღარსად იყო: უცბად დაიშრიტა, სად-
ლაც გაქრა და ხარკივით დატოვა მიწა-
ზე ქვევიდან ძირგამოსვლებული საგ-
ნები. ეს საგნები რაღაცის გარშემო
ეწყაო... კაცი დიდხანს აკვირდებოდა,
სანამ მზის სხივებს არ გამოაცალკევა
ლომისტანიანი ადამიანი მზის მიღმა
მზირალი თვალებით. მოეჩვენა, რომ
ირგვლივ ყველაფერი დაყუჩდა და
გაქვავდა. **დუმილი მოვიდა...**

იდგა დუმლში... მერე ძლივს...
ძლივს გამოარღვია დუმლის წრე და
წამოვიდა ისევ უკან; ისევ მზე-მზე. თან-
დათან წელში სწორდებოდა მდინარე, —
თანდათან იცნობოდა...

ჩამოსვა მზემ კაცი თავის ადგილას
და ავიდა ზევით: გაუჩერდა კაცს ოდნავ
მაღლა; ისევ ისეთი მცხუნვარე და სი-
ნათლანინი...

იდგა კაცი, უკვე მდინარემდის ჩაზრ-
დილი ფესვებით კლდეში და ეხლა ძირს
კი არ იყურებოდა, — ერთ ნაპირზე
დატოვებული, მეორეზე გადაჰქონდა...
ვითომ კლდის წყაროდან, სიანმდვილე-
ში კი მდინარის წყლით იკვებებოდა.
თვალს ხუჭავდა მდინარე და მიათამა-
შებდა მზეზე აბრჭყვიალებულ საგნებს...

გულამოვარდნილი მიჰყვებოდა იმ
მაწანწალა დროს. ადევნებოდა უპატ-
რონო ძალღივით და შორიხლო მის-
დევდა. იმ მაწანწალა დროს კი იმისა
სახელი ამოეჩარა ილიაში და მიდიო-
და, მიბრიცავდა ფეხებს. უკვე მერამ-
დენე წელი იყო. სიზმარში ერთხელ ნა-
ნახი კაცის სახელს მისდევდა გოგო.
სიზმარში ენახა, სიზმარშივე შეჰყვარე-
ბოდა და მერე სახელის გაგონებაც საკ-
მარისი იყო, სიზმრის სიყვარული ყვა-

ვილივი რომ გაფეთქოდა. ჯერ სიზმ-
რას ყვავილი იყო, შიგ გულში გამოე-
ზარდა. სიზმრისა იყო და თვლემდა.
დიდი ხნის შემდეგ ჩამოუარა დრომ,
იმისი სახელი ჯადოსნური კვერთხით
მოუსვა და გამოიღვიძა ყვავილმა, გა-
იშალა, აქათქათადა. რაღაცნაირი ყვა-
ვილი იყო; გულში აღარ ეტეოდა და
ლამის იყო, გადმოღვრილიყო, მთელ
ქვეყანას ჩვენებოდა...

გოგოს ხელისგულები მიეჭირა გულ-
ზე და ძლივს მისდევდა მაწანწალა
დროს. ის სახელი უნდა გამოერთმია,
ანდა შეხვეწნოდა, ისევ დაეძინებინა.
თორემ უკვე აღარ ეტეოდა გულში. ის
კი მიდიოდა; არსად ჩერდებოდა; წინ
უამრავი ხალხი გაეგდო და მიდენიდა
საქონელივით. ის კაცი კი, ვისი სახე-
ლიც ილიაში ამოეჩარა, ის ყველაზე
წინ მიდიოდა. ოცდაათი წლის წინ ას-
დევნებოდა: ოცდაათი წლის წინ დაპი-
რებოდა კაცს მთელ ქვეყანას და ისიც
ყველაზე წინ მისდევდა დაპირებულს..
ის მაწანწალა დრო კი უამრავად და-
ტეხილიყო, ათას სხივად დაშლილიყო
და ყველას წინ მიუძღვებოდა. არაფერს
უჩერდებოდა, — არც წყაროს წყლის
დასაღვეად დაიხრებოდა და არც მუხის
ჩრდილს შეეფარებოდა. მისდევდა გო-
გო, გულამოვარდნილი მისდევდა, არც
ის უჩერდებოდა არაფერს. სული ელე-
ოდა, ისე უნდოდა წყალი; არც მზე ინ-
დობდა, — ჭანგებივით ჩაესო სხივები
გოგოს ზურგისთვის და ზედ მოკალა-
თებულები... მაინც არ ჩერდებოდა გო-
გო. უკვე გამაგრებოდა ყვავილი, —
აღარ ეღვრებოდა გულიდან. ის კი არა.
აღარც ქათქათებდა.. ვილა დაიჯერებდა,
რომ ყვავილი იყო. გაქვავებულიყო და
ჩუქურთმასავით ამოჭრილიყო შიგ გულ-
ში. ნაზ ფურცლებს ქვის ხაოიანი ქერ-
ქი გადაჰკვროდა და მტვრისტფირი
ედო.. გოგო ველარ უძლებდა ქვის ყვა-
ვილის სიმძიმეს. წყალიც უფრო მეტად
მოსწყურებოდა და, ლამის იყო, მზე-
ზეც აუფი წამოსცდენოდა...

ის იყო, მუხლი მოეკვეთა და ის მა-
წანწალა დროც გაჩერდა. არ მოუხედიო

გოგოსკენ: ილიიდან ფრთხილად გა-
მოიღო ცხვირსახოცში თუთუნისფერი
მოკრული სახელი; ნასკვი კბილებით
გახსნა; ხელისგულზე დაიდო და თვა-
ლებმოჭუტული დააკვირდა ამდენი ხნის
შენახულს. ერთი პირი თითქოს დაა-
პირა, თუთუნით გადაებერტყა ცხვირ-
სახოცადან იმ კაცის სახელი. მერე ისევ
გადაიფიქრა; ისევ ისე გულმოდგინედ
გამოკრა ცხვირსახოცში, — თითქოს
მართლა თუთუნის ყოფილიყო; თითქოს,
მართლა დაეპნეოდა, ასე რომ არ გამო-
ეკრა. მერე ამოიჩარა ცხვირსახოცი ალ-
ლიაში და ისევ ისე ფეხების ბრეცით
გაუდგა გზას, ზედაც არ შეუხედია იქ-
ვე მდგარი ხის ჩრდილისათვის, მხო-
ლოდ ფეხებზე რომ დაეფინა გავლისას.
მიდიოდა და მიჰქონდა ცხვირსახოცში
გამოკრული სახელი. გოგოს კი უკვე
მოეკრა თვალი. აღარც უნდოდა ის
სახელი, — აღარც ეღვრებოდა ყვავილი.
ეხლა, პირიქით, დამძიმებოდა, ქვად
ქცეოდა და, იქნებ ჯადოსნურ კვერთხს
ისევ გაეცოცხლებინა. თანახმა იყო, ისევ
ისე გადმოღვროდა გულიდან. ოღონ-
დაც ასე აღარ ყოფილიყო გაქვავებუ-
ლი, — არ შეეძლო ამ პატარა გოგოს
ამხელა სიმძიმის გულით ტარება...

ჩრდილისკენ გააპარა თვალი. შრი-
ალებდა ხე, ლამაზი ფოთლების ჩრდილს
აფენდა მიწაზე, ტანიც გრილი ჰქონდა..
ის კი ისევ ისე მიდიოდა. უკვე კარგა
მანძილზე გასცდენოდა გოგოსაც და ამ
ხესაც და ერთხელაც არ მოუხედიო
მათკენ...

უცებ მზით გაქვინთილ ჰაერს რა-
ღაც სურნელი გამოეყო ცოტა ხნით და
ისევ ისე შეერწყა მერე. გოგო მიხვ-
და, იმ კაცის სახელი გაიფანტა ჰა-
ერში... აღარ უფიქრია, გვერდი აუქცია
ხეს და ნელა აედევნა წინ მიმავალს...

ეხლა აღარც უნდოდა წინ გაესწ-
რო. მიყვებოდა თავდახრილი, მორჩი-
ლად. მხოლოდ ფეხებსდა ხედავდა მისას.
ბებერი იყო დრო. ბებრულად დონდ-
ლო თეთრი ფეხები ჰქონდა; ერთი ფე-
ხის გადადგამზე მეორე ებრეცებოდა, —

ველარ იმაგრებდა სხეულს. არ იხედებოდა გოგოსკენ. მაინც იცოდა გოგომ, ორი კბილია უფამფალებდა ყბებჩაც-ვენილ პირში. მერე რა მოხდა, ისიც თუ მოძვრებოდა, — ღრძილებით გალოღნიდა პურის ყუას, რაც უნდა გამხმარი ყოფილიყო პური ოღონდ, იცოდა გოგომ, რომ არ ჰამდა დრო პურს; არც პურს ჰამდა და არც წყალს სვამდა. ამიტომაც არ ჩერდებოდა წყაროსთან. აღარც გოგოს წყურდებოდა წყალი; აღარც მზეს. უგზავნიდა წყევლას, — იცოდა, ასე უნდა მოსჭიდებოდა მზე ჰანგებით ზურგზე იმას, ვინც გზას დაადგებოდა. მაღლობელიც კი უნდა ყოფილიყო მზისა, რადგან უმზეობა უფრო ძნელი ასატანი იქნებოდა. ეს ყველაფერი იცოდა გოგომ, — არსადიან, ისე იცოდა. არც იმას ეკითხებოდა, არც ამას; თავჩაღუნული მიჰყვებოდა ბებერ დროს, მის ფეხებს უყურებდა მხოლოდ და იცოდა გოგომ ეს ყველაფერი. იცოდა, იცოდა...

და იმასაც ხედავდა, თუ როგორ მიჰყვებოდა ის კაცი თავის მაწანწალა დროს. ის თავის წილ დროს ასდევნებოდა; უკვე მერამდენე მოსახვევს ეფარებოდა, გოგო მაინც ხედავდა ყველაფერს: უყურებდა თავის წინ მიმავალ მაწანწალა დროს ფეხებში და სწორედ მის ლაგებშია ხედავდა ყველაფერს. თითქოს დონდლო ფეხებს შუა ეს სამკუთხედად ამოზრდილი სიცარიელე უზარმაზარი მთა ყოფილიყო, საიდანაც ყველაფერი ხელისგულივით მოჩანდა და ამ მთის წვერზე მოქცეული გოგო ამ კაცსაც ხედავდა, რომელიც, ვინ იცის, მერამდენე მოსახვევს ეფარებოდა თავის გზაზე მიმავალი. ხედავდა გოგო: მერე რა, რომ სულ პატარად; მერე რა, რომ ჰიანჭველასავით პატარა ჩანდა ის კაცი აქედან, მაინც ხომ ხედავდა, აქედანაც ხედებოდა გოგო, რომ ის კაციც და თვითონაც, ორივე, მოწყენილი ქვეყნის შვილები იყვნენ... ჩემო კარგო ქვეყანავ, რაზედ მოგიწყენიაო, — ამას მეცხრამეტე საუკუნე ამბობდა თავისი ზარივით ბაგე-

ებით; თუმცა, ესენიც მოწყენილი ქვეყნის შვილები იყვნენ...

ხედავდა გოგო, ხანდახან გადაუხვევდა კაცი თავის გზას; შევიდოდა სახლში; ჩაწვებოდა ლოგინში, ვითომდა, დასაძინებლად და ელოდებოდა, როდის ჩაეძინებოდა ცოლს. ფრთხილად იცოლებდა მის მიწებებულ თმას ოფლიანი სახიდან და ქურდივით იპარებოდა მეორე ოთახში. მერე იჯდა ზურგში მოხრილი და უცდიდა, როდის გამოირყავდა სისხლი სიტყვას. მძიმედ ეცემოდა ჯერ კიდევ სისხლიანი და სველი სიტყვა სანთლით განათებულ ფურცელზე და მთელ სახლს აზანზარებდა: შემკრთალი კაცი აქეთ-იქით აყურებოდა... საწოლში ცოლი შეიმშუშნებოდა, გვერდზე ბრუნდებოდა, სადაც ჰმარი ეგულებოდა და ისევ ნებდებოდა ძილს.

სიტყვა კი ეგლო ფურცელზე. თანდათან იწირებოდა სისხლისაგან, გადასდიოდა სიწითლე და ნათდებოდა. სისხლს ფურცელი ისრუტავდა ხარბად. კაცი კი უცდიდა, სანამ მეორე სიტყვას გამოირყავდა სისხლი და თან, შეშინებული აყურადებდა ცოლის ისევ რიტმში მოქცეულ სუნთქვას. მიუგდებდა სისხლი ქათქათა ფურცელს ერთ სიტყვასაც და წავიდოდა, დაიხვედა უკან, დაიტოტებოდა ძარღვებში, — მშვიდად, უშფოთველად. სიტყვა კი ისევ აზანზარებდა კედლებს და კაცმა იცოდა, ერთხელაც იქნებოდა, თავზე დაემხო ბოდა მის ლამაზ ცოლს მშვიდი ძილი. ეს მარტო კაცმა კი არა, გოგომაც იცოდა. იმიტომ, რომ ის კაციც მოწყენილი ქვეყნიდან იყო. იმ ქვეყნისთვის, რამდენი ხანი იყო, ვიდაცას ისარი. ესროლა, დაეჭრა და ის კაციც, იმ ქრილობას მიჩოჩებოდა და ნადირის მსგავსად, მტკივანი თათვივით ლოკავდა ყოველ ლამე... ყოველ ლამე... მეტი არაფერი უნდოდა; მეტი არაფერი ადარდებდა და ამიტომაც გადმოდიოდა გზიდან. ამიტომაც. თორემ არც იმას სწყურდებოდა წყალი; არც სიცხე აწუხებდა დიდად და მერე ისევ ისე, ყოველ დილით,

ისიც გულამოვარდნილი მიჰყვებოდა დროს. ისევ ისე დგებოდა მწკრივში პატიოსანი ჯარისკაცივით...

ყველაფერ ამას ხედავდა გოგო, — ცრემლის ვერ ხედავდა მხოლოდ, დაღლილის ცრემლს. ვერ ხედავდა, კაცის მტერიან სახეზე როგორ ტოვებდა ცხელი ცრემლი კვალს; პატარა იყო ცრემლი და ამ სიმორიდან ვერ ხედავდა გოგო. ის კი არა, კაცის სახესაც ვერ ხედავდა; მხოლოდ გაოფლილი კისრითა და მოხრილი ზურგით უნდა მიმხედარიყო, რას ფიქრობდა კაცი, — იმ ღამესაც აპირებდა თუ არა გზიდან გადასვლას. თუმცა კი ჯერ ერთგულად მიჰყვებოდა თავის წილ დროს.

გოგოსაც, იმ კაცივით, მზე მოსჭიდებოდა ზურგზე და იმ კაცს უყოფდა მზის სიმძიმეს. გულით კი მტერისფერ, ქვადქცეულ ყვავილს მიათრევდა, ზურგზე მზე ეკიდა, — მაინც ვერ გაუზიარებდა მზის სიმძიმეს ვერავის იმ კაცის გარდა; ვერავის შეამსუბუქებინებდა ტვრის, ამაზე მეტიც რომ ყოფილიყო, იცოდა გოგომ, ყველა ჩრდილისთვის უნდა აეჭვია გვერდი, მეტად რომ დასცხომოდა, მეტად რომ აჭრელებოდა თვალები და სიზმარიც, — სადაც ეპარებოდა ხოლმე, კაცის მსგავსად, იმ ბებერ დროს. გოგომაც ისწავლა იმ კაცისგან გზიდან გადახვევა. შევიდოდა თავის ჭრელ სიზმარში; დაუდარაჯდებოდა რომელიმე მოსახვევთან კაცს; ჯერ იმის მაწანწალა დროს გაატარებდა; მერე კი, ცოტა ხნის შემდეგ ჩამოვლილ კაცს გადაუდგებოდა წინ; დაანახებდა საგანგებოდ მოშიშვლებულ მკერდსა და მუხლისთავეებს და აიდევენებდა დაღლილ კაცს ძუკნა ძაღლივით... აიდევენებდა და მიიყვანდა ახალგაზრდობის სურათთან. დააყენებდა სურათის გვერდით; აიღებდა ხელში მაკრატელს; ერთს გაუღიმებდა მაცდურად, „ძალიან კარგი, ასე დიდი რომ ხარ“, ეტყოდა და მოაჭრიდა ერთ წელს. გაფითრდებოდა კაცი ტკივილისაგან, დაემანჭებოდა სახე. „ცოტაც მოითმი-

ნე“, ეტყოდა ქალი და კიდევ ერთ წელს ამოჭრიდა კაცის ცხოვრებას. გული ღამის წასვლოდა კაცს, მაინც იდგა ფერმიხდილი. მხოლოდ მაკრატელსა და ქალის ხელსა ხედავდა. ველარ ამჩნევდა ქალის მკერდს, რომლის შიგნით გულს ბავაბუგი გაჰქონდა და ქვადქცეულ მტერისფერ ყვავილს აქეთ-იქით ახეთქებდა, საგანგებოდ გამოყვანილ ჩუქურთმას კიდევებს ამტვრევდა და წვეტიანი წიბოებით გულში ესობოდა. სიმწრისაგან ჰკუთხე გადასული ქალი კიდევ უფრო მეტი უინით აჭრიდა წლებს კაცს და კედელზე ჩამოკიდებული ოცდაათი წლის წინანდელი სურათის უკან მალავდა. „მტკივა“, კვნესოდა კაცი და უფრო მეტი მონდომებით ეკვროდა კედელს, რადგან არ შეეძლო ამ კედელს მოშორებოდა და ეს ამ ქალის სიზმარი იყო და რახან ამ სიზმარში მოხვედრილიყო, ასე უნდა მდგარიყო კედელთან გულის წასვლამდე...

მერე გულწასულ კაცს გოგო ფრთხილად ადებდა მალამოს ჭრილობებზე და თვითონვე უკვირდა, როგორღა იყო კაცი ცოცხალი! მაკრატელი ისე, ტყუილად, კაცის დასანახად ეჭირა, თორემ მარტო წლების მოჭრით რას უშველიდა საქმეს? ფესვები ჰქონდათ გადგმული იმ წლებს, ძვალში იყო ჩაზრდილი ფესვებით და ქალიც სულ ძირფესვიანად, ხელებით გლეჯდა ამ წლებს. კიდევ კარგი, ტკივილისაგან გონდაკარგული კაცი ვერ გრძნობდა, რომელი მოჭრილი წელი სტკიოდა... ჩააფენდა გოგო მალამოს ამ ჭრილობებში, ამოავსებდა ღრმულებს, მოახევდა კაბის ბოლოს ნაჭერს და შეუხვევდა ჭრილობას. მერე ცოტა ღვინოს მოასმევდა ჭიქიდან აკანკალებული ხელით და ელოდებოდა, როდის მოვიდოდა კაცი გონს...

ამასობაში, სიზმარი სისხლით მოთხერილ ხელებში ადნებოდა და იღვიძებდა გოგო. იღვიძებდა და ხედავდა, კაცის წინ კი არ იდგა, — მტერიან შარავზას მიჰყვებოდა გამწარებული მკერდში, მტერისფერ ყვავილს კიდევ-

ბი მომტვრეოდა და შიგ გულში ჩამს-
ხერეოდა. უფრო მეტად უფიცებდა
გოგო ზურგს მზეს; უფრო მეტად რომ
აქრელებოდა თვალები უფრო ჭრელი
სიზმრისთვის. ეიმედებოდა, — ერთ-
ხელაც იქნებოდა, ვერ მოასწრებდა სიზ-
მარი სისხლით მოსვრილ ხელებში ჩაწ-
რეტას, ერთხელაც იქნებოდა, უფრო
მალე ამოძირკვავდა კაცის ცხოვრები-
დან იმ ოცდაათ წელს; ერთხელაც იქ-
ნებოდა, უფრო დაუამებდა მალამო
ტივილს იმ კაცს და უფრო მალე მოე-
გებოდა ის კაციც გონს... გამოიღვიძებ-
და ახალგაზრდა, სულ ახალგაზრდა, გო-
გოს კბილა და აღარ დაენანებოდა სუ-
რათის უკან გადამალული წლები. ერთ-
ხელაც იქნებოდა... ერთხელაც... ერთ-
ხელაც...

იქამდე კი გოგო ისევ ისე თავჩაღუ-
ნული მისდევდა იმ მაწანწალა დროს.
დავიწყებოდა, რისთვის ასდევნებოდა;
მართლა უპატრონო ძაღლი ხომ არ
იყო; ხომ შეეძლო გაჩერებულიყო და
წყალიც დაელია და მუხლიც ჩაეხარა.
კი არ გაპარვოდა, — მის თვალწინ გა-
დასულიყო გზიდან, ჩრდილს შეფარ-
ვოდა და მუხის გრილ ტანზე მიყრდნო-
ბილს დაეძინა... დავიწყებოდა, ჰო, და-
ვიწყებოდა და მიჰყვებოდა იმ კაცივით.
ვიდრე ერთ ღღესაც სიცხისგან შედე-
დებული ჰაერი ხმალივით არ გადასერა
ვილაცამ ზუსტად ისეთმა, როგორიც
ის ბებერი დრო იყო. ოღონდ, ის ვი-
ლაცა უფრო მკრთალად, ლანდისფრად
ჭრიდა ჰაერს. თუმცა, სულ მთლად იმ
ბებერ დროს ჰგავდა, გოგოს წინ რომ
მიბრძოდა დონდლო და ბებრულად
თეთრ ფეხებს... გოგოს რომ ჩაუარა,
სუნთქვაც კი გაიჩერა. მაინც იგრძნო
გოგომ, როგორ შეირბა სიცხისაგან გა-
ხევებული ჰაერი და როგორ ჩაუარა
ვილაცამ გვერდით. გოგომ თვალები
მოაშორა წინ მიმავლის ფეხებს და
იმ ვილაცისკენ მიატრიალა თავი, — არ
ეშლებოდა გოგოს, ტყუპისცალივით
ჰგავდა უცნობი წინ მიმავალ ბებერ
დროს. მიხვდა გოგო, ესეც ერთი დრო-

ის განშტოება იყო; მისი ერთი სხივი
ისიც ისეთივე მაწანწალა დროს იყო
ისიც ვილაცას მიუძღვებოდა წახ. მეჩე
ქანცი გამოაცალა და შუა გზაზე დააგ-
დო. ეხლა კი უკან ბრუნდებოდა; წარ-
სულში ბრუნდებოდა, — ვინმე რომ
გაებრიყვებინა და აედევნებინა. რო-
გორც ოდესღაც ის, ზედ გზაზე რომ
შემოკვდომოდა, მტერიან შარაზე რომ
ამოხდენოდა სული...

გოგოსაც მოუნდა წარსულში დაბ-
რუნება. თანაც, შეეძლო ამ უცნობს
გაჰყოლოდა. უკვე მეგზურიც ეყოლე-
ბოდა და აღარ დაიბნეოდა. მაგრამ თა-
ვისი გზის მიტოვებაც ენანებოდა. „რა
მოხდება, მეც რომ ორად გავიხლიჩო?!
ერთი ძველ გზას გაჰყვება, მეორე წარ-
სულისკენ წავა“, გაიფიქრა გოგომ და
გაახსენდა: სიზმარში ხომ ორი იყო, —
ერთი პატარა, მტვერში ამოგანგლული
გოგო, დიდი კაცი რომ უყვარდა ლამაზი
ლექსებისათვის და მეორე, — ქალი,
კაცის გაახალგაზრდავებას რომ ცდი-
ლობდა გულმოდგინედ. თუმცა, ის ქა-
ლიც არ იყო თავად პატარა. პატარა
კი არა, ლამაზი იმ კაცზე ბებერიც კი
იყო. თვალების უბებთან კანი განაზე-
ბოდა და დანაოჭებოდა. თმაშიც საკმა-
ოდ ერია ქალარა. ის კი არა და, თვა-
ლებიც ჩაქრობოდა. ეტყობა, ამიტომ
უფრო ცდილობდა სხვის გაახალგაზრ-
დავებას, — იმედი მიეცემოდა, თვითო-
ნაც აუვარდისფერდებოდა ლოყები, ძვე-
ლებურად აემღვრეოდა სისხლი. გამხმარ
ხესავით ოცნებობდა სინედლეზე...
ის ქალი იმ პატარა გოგოში ცხოვრობ-
და, მაგრამ სულ სხვა ვილაც იყო და
სურვილებიც თავისი ჰქონდა. სხვანაირ
კაბებს იცვამდა და თვალებსაც სხვა-
ნაირად იხატავდა; ნაოჭები რომ დაე-
ფარა საღებავებით, — ისე...

ჰო, გაახსენდა გოგოს, სიზმარში ხომ
ორი იყო. გაახსენდა და განახევრდა;
გადაიხლიჩა შუაზე. უფრო სწორად, ის
ქალი ამოსვა თავისი მუცლიდან; კი-
დეებწვეტიანი, ჩამსხვრეული გული მო-
უტეხა ცოტა და თვითონ თავჩაღუნულმა

გააგრძელა გზა; ის ქალი კი წვეტიანი ქუსლების პაკაპუკით გამოუდგა ვალაცის მიტოვებულ დროს.

ხალისით მიჰყვებოდა ქალი, ბევრად უფრო სწრაფად მიდიოდა უკან დაბრუნებული დრო. ბევრად უფრო სწრაფად ადგამდა თავის დონდლო ფეხებს, — ეჩქარებოდა ვილაცის მოტყუება. ქუსლების პაკაპუკით მისდევდა ქალი. გზაზე ნაცნობი ხისა თუ მოსახვევისთვის ძლივს ასწრებდა თვალის შევლებას... მერე რა, რომ იმ პატარა გოგოს მუცელში იჯდა; ძლივს რომ ეტეოდა შიგ და ფეხებმოკუთნული იჯდა, — მაინც ხედავდა და იმახსოვრებდა კიდევ ყველაფერს. კი არ იმახსოვრებდა, — ყლაპავდა, თვალებით ჭამდა ყველაფერს; გოგოზე მეტად თვითონ იკვებებოდა დამახსოვრებულით და ამიტომაც იყო უფრო ბებერიც. ეხლა კი ყოველი ნაცნობი საგნის დანახვაზე ნეტარებას განიცდიდა. უხაროდა, ყველაფერს რომ სცნობდა. აღარც დამახსოვრება უნდოდა ამ საგნებს: ყველა ხე ახსოვდა, ცალკეული ფოთოლიც კი; დიდი ლოდი თუ პატარა კენჭი. ახსოვდა და თითოეულის დანახვაზე გული შეუტოკდებოდა, უხაროდა. გასცდებოდა თუ არა ნაცნობ ხეს, რაღაც ნაირ სიმსუბუქეს იძენდა ის ხე, ის ქვაც, ის კენჭიც. თითქოს ჰაერზე ტივივებდნენ საგნები...

თითო-თითოდ აკლდებოდა ქალს სახეზე ნაოჭი; უყარდისფრდებოდა ლაწვები; უშავდებოდა თეთრი თმა. თანდათან ემატებოდა სიხალისეც, სინორჩეც და უფრო და უფრო ემსგავსებოდა იმ გოგოს, ვის მუცელშიც იჯდა აქამდე. უფრო და უფრო ემსგავსებოდა, სანამ თავადაც პატარა გოგოდ არ იქცა. ამის შემდეგ კი სულ აირია მონასტერი: აღარაფერი ნაცნობი აღარ ხვდებოდა გოგოს. თითქოს, გზაც იგივე იყო: ხესაც ისევე გაეფარჩხა ტოტები; ფოთლებიც ისე შრიალებდა; მკვრივი კენჭიც ისევე ეგდო მტკრიან შარაგზაზე. მაგრამ ველარაფერს სცნობდა გოგო. ისევ

სჭირდებოდა ყველა საგანს დამახსოვრება და ხელახლა დაიწყო დაბერება: ხელახლა გაუჩნდა ჯერ ერთი ნაოჭი, რომელსაც მალე მეორე უნდა მოჰყოლოდა... მხოლოდ ერთი რამა ნახა ნაცნობი, — დიდი ხნის წინანდელი სიზმარი, სწორედ ის სიზმარი, გოგოს გულში ყვავილი რომ გამოზარდა... მერე კი, მერე აღარაფერი ხვდებოდა ნანახი და განცდილი, — ყველაფერი ეხლა უნდა დაენახა. შეეძლო, დაემახსოვრებინა, მაგრამ განცდით კი უფლება აღარ ჰქონდა, განეცადა. ისე უნდა შეეხედა მხოლოდ. განცდის უფლება არ ჰქონდა და ვერც დაბერდებოდა; ვერც მიუმატებდა თავის წილ დროს ამ დროს, რადგან მაშინ არ არსებობდა. ეს მაშინ მისი უარსებობის ხანა იყო... ეხლა თითქოს აღარც მიჰყვებოდა ვილაცის დროს. თითქოს არც არსებობდა: თითქოს აქაც იყო და იქაც, სადაც იმ გოგოს დასცილდა — წარსულისა და მომავლის გზასაყართან. ეხლა არც იცოდა, სად იყო, — უჩვეულო გზას მიუყვებოდა. მაგრამ, გრძნობდა, დაინახავდა და დაინახა კიდევ ის კაცი. ოღონდ ახალგაზრდა, თვითონ გოგოს რომ უნდოდა, — იმხელა...

მიდიოდა ის კაცი გზაზე, თავისთვის, მარტო. უცბად ის ქალიც გამოჩნდა, ისიც ახალგაზრდა, — იმ კაცის შესახებ დრად მომავალი. გოგო გაიქცა და წინ აეფარა იმ ქალს; უნდოდა, თვითონ დანახვებოდა კაცს. მაგრამ კაცის თვალებმა გოგოს ლანდში გაატანა და იმ ქალს შეხედა. მერე დაიხარა, „აი, ჩემი ნეკი“, წინ დაგდებული წკირი აიღო, ქალის წინ აფარებული გოგოს ლანდში გაალაჯა და ქალს ხელზე აკოცა...

ლანდადქცეულ გოგოს ცრემლი არ ჰქონდა; რომ ეტირა. არც ხმა ჰქონდა, თორემ ეტყოდა კაცს, ეს რომ უბრალო წკირი იყო: ეს წკირი იყო და არა ამ კაცის ნეკი, ხოლო ნამდვილი ნეკი ჯერ კიდევ ნედლ ხეს ება და მერე, ოცდაათი წლის შემდეგ უნდა

შეტეხიდა ჯერ ისევ ნედლ ხეს... აღარ უნდოდა გოგოს წარსულში მოგზაურობა. ისევ ქალად ქცევა მოუნდა; ისევ ისე გოგოს მუცელში ჯდომა და ყველაფრის დამახსოვრება, რაზეც კი თავი მიუწვდებოდა...

მოუნდა და ერთ წამში იქცა ქალად, — გოგოს მუცელშიც იმავე წამში აღმოჩნდა... გოგოსაც არ უნდოდა არაფრის მოყოლა, ისედაც ყველაფერი იცოდა. იცოდა და მხოლოდ იმას ელოდებოდა, როდის დაუბრუნდებოდა ქალი ძე შეცთომილივით; როდის ჩაუსახლდებოდა ისევ ისე მუცელში. თორემ აღარ შეძლო ამ წვიმაში და ტალახში სიარული, — რომელიმე ხეს მაინც უნდა შეჰფარებოდა.

მისი წასვლისთანავე მიხვდა ყველაფერს, იქამდე გაიგო გასაგები: ერთ ქალს რომ ერგო ყველა ბედნიერება: ერთ ქალზე რომ განაწილდა. იცოდა გოგომ, არ შეიძლებოდა ამხელა ბედნიერების მისაკუთრება. კინწისკვრით უნდა გაეგდო ქალს ამხელა ბედნიერება ანდა ცხვირწინ უნდა მიეკეტა კარი. დიდ ბედნიერებას დიდი უბედურება დასთრევდა ჩრდილად: თავლის ერთ წვეთს შხამად შეგარგებდა; თვითონ გამოგეცლებოდა და დიდ უბედურებას შეგიწვნიდა. აკი ის კაციც ყოველდამ ეპარებოდა ქალს საწოლიდან და ადგილს უთავისუფლებდა ბოროტსა და უემურს. ეგეც რომ არ ყოფილიყო, ყველა ქალის წილი რატომ უნდა აეღო, ყველა ქალისათვის როგორ უნდა ეღალატა...

იცოდა ეს ყველაფერი გოგომ, თავისი მსტოვრის მოსვლამდე იცოდა და მაინც მიჰყევებოდა ამ წვიმასა და ღვართქაფში მაწანწალა დროს. დიდი ხანია, გაეგო, — ერთსა და იმავე გზას რომ ატყეპნიებდა და ფიქრობდა ერთსა და იმავე ფიქრს აფქვევინებდა წისქვილის ქვაზე... დაინახა კალდეაც გოგომ მის წინ მიმავალი მაწანწალა დროის ორეული. ორეული კი არა, სულაც ანარეკლი. დაინახა, როგორ მიჰქროდა ის

ანარეკლი, ორჯერ უფრო სწრაფად შორდებოდა მათ უკან მიმავალი ანარეკლი. გოგოს კი ისე აჩვენებდა თავს, თითქოს, წინ მიჰქროდა; მათზე წინ მიჰქროდა და იმას მისდევდნენ დროცა და დროს ადევნებული სულელი გოგოც... მაინც აღარ შეეძლო გაჩერება გოგოს, სანამ ფეხი არ დაუცდა; სანამ თავისით არ მოადინა ტალახის გუბეში ტუპანი...

ძლივს ამოათრია წელი ტალახიდან. დამძიმებულიყო, ტალახში ამოთხვრილიყო. აღარ შეეძლო სიარული, გზიდან გადავიდა და წვალეებით აფოფხდა უზარმაზარ ხეზე. გაჩერებული დრო დაბმული ძაღლივით უტრიალებდა ხეს გარშემო... ნელ-ნელა ეწურებოდა გოგოს სხეულიდან ტალახი. ზედ შემხმარი ტალახი კი კანს უჭიმავდა და ტყვიასავით უმძიმებდა ტანსაცმელსაც. მაინც მოესწრო ცხოვრებას მისი დაორსულება. არ ეკმარა ყველა ქალის კაბაზე ლილების დაწყვეტა, — პატარა გოგოს დაორსულებაც მოსდომებოდა; ტალახიანი ბავშვით დაორსულება. თვითონაც უზარმაზარი გაბერილი მუცლით დადიოდა. შავ აზელილი ტალახისაგან გაკეთებული უამრავი დონდლო ხელ-ფეხიანი ბავშვი ესვა და ხან რომელ ქალს შეაჩერებდა და ხან რომელს; მერე სათითაოდ რომ გამოეღო უკანვე, როგორც თონეში გამოიშვარი პური ბრტყელი ნიჩბით... ეს გოგოც ჩაეწვინა ტალახში, მისწოლოდა გვერდით და პატარა ტალახიანი ბავშვით დაეფეხმძიმებინა. თუმცა, თვითონ ხელიც რომ არ გაენძრია, ეს გოგო თვითონვე დაუწვევებოდა ტალახიან სარეცელზე. იმიტომ, რომ მაშინ ცხოვრება მისთვის პატარა ციგლიანი ბიჭივით იყო; პატარა გოგო უნდა მისწოლოდა გვერდით და გაეზობო, დაეკაცებინა... მერე რა, დილით რომ გამოიღვიძებდა და უზარმაზარი ნაფხუტურების ნაკვალევს დაინახავდა გუბის გარშემო... მერე რა?! არსად იყო კაცი და ცხოვრება იყო თავად მამაკაცი, — გიღალატებდა მაინც...

ეხლა კი ხეზე აფოფებული ელოდებოდა თავისივე მუცლიდან ამომხტარ ქალს, ვილაცის დროს რომ გამოჰკიდებოდა და მის ნაცვლად პატარა გოგოს მუცელში ტალახისაგან მოზეღალი ხელფეხგაფარჩხული ბავშვი იწვებოდა, როგორც ქურაში თიხა. ელოდებოდა გოგო ქალს. თუმცა, არ იცოდა, — ექნებოდა თუ არა კიდევ მისთვის ადგილი, — სულ ტალახით ამოვსებოდა მუცელი და ებერებოდა, ებერებოდა...

ადგა და თავდაყირა დაეკიდა ხეზე — უნდოდა, ამოერწყია ტალახი. ეკიდა ასე თავდაყირა და ველარ ფიქრობდა იმ კაცზე, ნახევარი საუკუნის წინათ რომ გამოხმობდა ამ ცხოვრებას. აღარც იმაზე ოცნებობდა, როგორ ისაუბრებდა მასთან ზამბახის პოეტზე; რა განათებული და სინათლით გაბდღვრალებული იქნებოდა სახლი; მთელს სახლში დაიღვრებოდა მუსიკა; ფრთხილად, ფრთხილად მიადებდა გოგო ტუჩებს ზამბანურის ჭიქას...

მონადირეს დამალული ჯახვივით ეკიდა გოგო ხის მსხვილ ტოტზე ფეხებით. სისხლი აწვებოდა თვალებში ძირსდა შეეძლო ყურება. თვალები დახუჭვა, — ველარ დაინახა. ველარც ის კაცი და ველარც ზამბახის პოეტი, ეკიდა ასე თვალებდახუჭული და ცრემლები ჩამოსდიოდა. წკარუნით ეცემოდა ცრემლები ძირს, ტალახიან გუბეში. ეკიდა ასე თვალებდახუჭული და ტიროდა...

ცოტა ხნის მერე გაახელდა გოგო თვალებს და ცრემლიან თვალებში თანდათან გამოიკვეთებოდა ტალახიან გუბეში არეკლილი ცა და ცაში ჩაზრდილი მუხა უზარმაზარი ტოტებით. ცოტა ხნის მერე გაახელდა გოგო თვალებს. ცისკენ დახრილი მუხა იშრილებდა ტალახიან გუბეში... მოუხდებოდა გოგოს ცაში დაკარგვა, თვითმკვლელობა. მაშინდა გაახსენდებოდა ნაწყვეტ-ნაწყვეტ მთვარის ნაწინასწარმეტყველები: უფსკრულში ჩაჩეხვა არა, — დედამიწიდან მოგინდებდა გადაჩეხვა; სისხლიანი ნაკვალევის გავლება სივრცეში... დიდი იქნება ტკივილი და

უფსკრულისთვის დაგენანება. სივრცეში მოგინდებდა გადაჩეხვა! გვერდის იქნება... გვიანდა იქნება...

ცოტა ხნის მერე გაახელდა გოგო თვალებს და ცრემლიან თვალებს ცოტაზედა გააყოლებდა მუხის ზემოთ გადაფრენილ პატარა ჩიტს — გუბეში არეკლილს. მეტს ვერ მიუწვდენდა, და თავის აწევაც აღარ შეეძლებოდა.

ცოტა ხნის მერე ხელახლა წამოშლილ წვიმასავით აწკარუნდებოდა ტალახიან გუბეში ცრემლები.

კაცი შავ სურათს მიათრევდა. დაღლილი ცხენივით ჩაეჭინდრა თავი და აღმართს ასდევდა. ჩამოშვებული პალტოს კალთასავით მისთრევდა მტკვარში ამოგანგლული სურათი, მირახუნობდა რიყის ქვაფენილზე...

ის სახლი სულ ზემოთ იყო. მწვანე სუროსავით შემოხვეოდა კედლებზე ძეძვი. კაცმა სურათი ილღიაში ამოიჩარა და ეკლიანი ძეძვი ფრთხილად გადასწია ხელებით, — მაინც დაეკაწრა; შავი მუშამაც აქა-იქ გაიფხაჭნა. ყრუ კედელი გამოჩნდა. კაცმა სურათი ფეხებშუა დაიჭირა და ახლა სხვა ტოტები გადასწია. პატარა, ლამის მიწისპირას დატანებული კარი გამოჩნდა...

ოთახის სიბნელეში სინთელს პატარა სინათლე ამოეჭრა და ახლა იმ სინათლეში დროშასავით ამაყად იდგა. კი არ ირხეოდა, თრთოდა. სიჩუმეც იყო. მხოლოდ სანთელი იწვოდა შემფთვებით; საათივით რეკდა; შხუოდა; დროს ატანდა, — წამებს უტენიდა უბეში სინათლის ნაპერწყმებს. სინათლით გაჯერებული დრო ოთახში გროვდებოდა.

კაცმა კარი მიხურა. სინათლის ალი შეირჩა, გადაიხნიჭა, შემოსულს შეხედა და მერე ისევ გასწორდა წელში, ისევ ძველებურად აიმართა დროშის სიამაყით. დანაკუწებული დროის წამები კი სინათლის ნაპერწყმებს დაათრევდნენ ოთახის ერთი კუთხიდან მეორეში, — ციციანთელებივით. მაინც ბნელოდა.

კაცმა შავი სურათი მაგიდაზე დადო; პალტოს სახელო დაიწია და იდაყვი

გადაუსვა მტკრიან ტილოს. მერე ადგა და კედელზე მალლა, საგანგებოდ გამოჩრილ ლურსმანზე ჩამოჰკიდა. სანთლის შუქზე შავი სურათი ისე ლაპლაპებდა, შავი აღარც ეთქმოდა.

— ადი! — თავი ოთახის კუთხისაკენ მიატრიალა კაცმა.

ოთახის კუთხეში რალაცა შეინძრა. ორმა თვალმა ჭერ ახლოდან გამოანათა, მერე თანდათან დიხია უკან და ქვევით დაიწია. ვილაცა კუთხეში მიიკუნჭა და ორი აბრიალებული თვალიც თანდათან ჩაქრა. გულის ბაგაბუგიც მიწყდა.

— ადი! — უფრო ითხოვა, ვიდრე თქვა კაცმა.

თვალები ისევ აბრიალდნენ, — სინათლის ზოლებს დაატარებდნენ ხან კაცზე, ხან კუბოსავით შავ სურათზე: არაფერი ეხატა ზედ; მერე ისევ კაცი დასერეს სინათლის ზოლებმა.

კაცმა ხელით თვალები მოიჩრდილა.

— ფუი, რას გიგავს თვალები?! გასწი იქით!

თვალები ჩაქრნენ.

— კარგი, ხო... აბა, რისი გეშინია?!

ოთახის კუთხეში აღარაფერი იყო თითქოს.

— კარგი, ნუ ტირი...ტირი?

კაცმა სანთელი აიღო და ოთახის კუთხისაკენ წავიდა. სინათლეზე გოგოს გაფთრებული სახე გამოჩნდა. დახუჭული თვალებიდან ცრემლები ჩამოსდიოდა. კაცმა სანთელი უფრო ახლოს მიიტანა გოგოს სახესთან. ცეცხლის იქით სახე თითქოს ღლვებოდა და სანთლის ალი. აცეკვებული ბოშა ქალის ხელის მტევანივით არხევდა გოგოს ხატივით მწუხარე სახეს...

ცრემლი დაეწვეთა ალს. ალი დადრკა, მერე ისევ გასწორდა, მაგრამ მეორე ცრემლმა ჩამოუსწრო, ისიც ზედ დაეცა და კინაღამ ჩააქრო. გოგო ქვალორდიან კლდესავით იშლებოდა და ზედ ატყდებოდნენ ქვებივით დაგორებული ცრემლები სანთლის ალს. აღარ იცოდა სინათლემ, სად წასვლოდა გო-

გოს ცრემლებს. გოგო ველარაფერს ხედავდა. ცრემლისა და ცეცხლის თანაგზად ფარდიდან უჭირდა კაცის სახის გარჩევა. კაცის სახე გამდნარიყო და ცრემლში არეულიყო. ერთი ცრემლი კაცთან ერთად ჩამოცურდა და გამეტებით დაეცა ალს. მხრები ჩამოყარა სინათლემ; თავი ჩაქინდრა და ის იყო, უნდა ჩამქრალიყო, — უკანასკნელად ამოხედა კაცს. ო, ნეტავი არ შეირხეოდეს გადახენეილი სიზმრების წელს... კაცს შეეშინდა და სანთელი თავისკენ გასწია. ხელი მოაფარა...

— ადი და ფერად მძივს გაჩუქებ.

გოგომ ხმა არ გასცა კაცს.

— განა ასე ძნელია იქ დგომა?

— მართლა მაჩუქებ?

— თუ ახვალ.

— ავალ.

კაცმა გოგოს ხელი მოჰკიდა და წამოაყენა. გოგომ ძლივს გაშალა დაბუეებული სახსრები, — ჭიანჭველები დაესივნენ თითქოს მთელს ტანზე. დიდის ამბით მიიყვანა კაცმა გოგო სურათთან. სურათი მალლა ეკიდა და ზედ სინათლის ალი ირეკლებოდა ზოლად. გოგო ქვემოდან შეაჩერდა.

— ახტი!

— არ შემიძლია.

— ახტი!

გოგომ მარჯვენა ფეხი მთელი ძალით დაჰკრა იატაკს და სურათში გაუჩინარდა. სურათის შავ, კრიალა ზედაპირზე არეკლილი სინათლის ზოლი სიმივით ათრთოლდა.

— უი! სისხლის გუბე! აქ მე ვერ გავძლებ, — სურათის სიღრმიდან გამოსძახა გოგომ კაცს.

— აბა, რა გეგონა?! ვინ გაიგო, ნახატს სურათი მიეტოვებინოს?! მანის მეშინოდა სწორედ. რატომ ვერ გაძელი მაინც?

სურათის სიღრმიდან სლუკუნე მოისმოდა.

— კარგი ეხლა. ცრემლებიც დაუმატე აბა და მერე კარგად გაძლებ.

ნათო ლონდარიძე

მი ვარ მფარველი ანგელოზი, მუჟა და...

— როგორ გავძლებდი, როცა წელიწადში ერთხელაც არ შემოვივლიდა?! თუნდაც, ყოველდღე ევლო, მე მაინც ვერ მხედავდა და... აბა, შავ სურათს ვინ შემოხედავს. ზედ არც ერთი ფერი არ მედო.

— ხომ გასწავლე, როცა წინ ჩაგივლიდა, რაც უნდა გეტქვა!

— მოლაპარაკე სურათად ხომ არ ვიქცეოდი?! დაფრთხებოდა ყველა.

— გულში უნდა გელაპარაკა, სულელო, და გაიგებდა.

— გაიგებდა, არა! მაგან რა იცის, შენ სურათებს სინათლით რომ ხატავ. მიაშუქებ თვალებს და სადაც სინათლე აირეკლება ზოლად, ფერსაც იქ დადებ; ან სულაც ასევე დატოვებ სინათლის ფერად. მაგან ეგეთები არ იცის... ეგ სიტყვის ქვეყანაში ცხოვრობს. იქ კიდევ ფერებსა და სინათლეს რა უნდა?! იქ სიტყვის კლდეებია აღმართული... სიტყვის საუფლო! ჰმ! ხრიოკი კლდეებისა და წვეტიანი ლოდების მეტი არაფერიც არ არის. პური და ყველივით უნდა გეჭიროს ორივე ხელში დიდი ქვები და ჯერ ერთი უნდა მოკბიო. მერე — მეორე. იქ მშვიერ-მწყურვალ მგზავრს თავის წილ ქვას მოუტეხავენ და ეგ არის; თანაც, ისეთი სახით, ვითომ დიდად ირგებოდნენ; ვითომ, ცოტა კლდე და ლოდი იყოს ირგვლივ; ვითომ დიდი მადლი იყოს ატყეილი ქვის ნატეხის მიწოდება; ვითომ გარშემო ქვები არ ელაგოთ და თვითონაც ქვებზე არ იყვნენ ჩამომსხდარნი ამვლელ-ჩამვლეღის მოლოდინში. ბოროტი დედინაცვლის დანაბარები გახსოვს? შენც ჭამე, სხვასაც აჭამე და შინ ისევ მთელი მოიტანეო... არაფერი აკლდება იმ კლდეებს. ეგეც იმათნაირია. შენ გგონია, რაშით განსხვავდება იმათგან?! აღარ მინდა არც იმ ლოდიანის ლოდნა და არც მაგათი მწვერვალების ყურება...

— მშვიერი ხარ? — გაეცინა კაცს.

— მიმხატე რა, ამ სურათზე, რა იქნება?! იცი, როგორ?.. აი... ბუშტით ხელში იმ პატარა გოგოსავით. ვიდგები

ყვითელ ბალახზე თეთრქომაშემოვლებული კაბით, აქა-იქ ლურჯფერჩამოსმული და მეჭირება ჰაერბურთი... მერე მიყაროს კაკალი! ფეხს აღარ გადმოვავადგამ ამ მუშამბიდან. მიმხატე რა, ნიკალა...

— აბა, აბა, ეგეთები არ იყოს. შენ ძალიან კარგ ადგილას დგახარ. მოითმინე, ცოტა.

— შვიდი წელია, შავში ვარ ჩაყარგული. შვიდი წელია, მუშამბასა ვარ აკრული და ვუყვირი, რომ შავი კარი უნდა გამოაღოს. სიბნელე უნდა გამოტოვოს ჯერ. მერე სინათლეც ეახლება... შავი დარაჯობს ყველა ფერს. შავის მერეა ფერთა აცხადება... შენ სინათლეზე იტყუებ ფერს. მაგან კიდევ ეგეთები არ იცის.

— შენ ვიღამ გასწავლა ეგ?! გამომვიდა ყველაფრის მცოდნე!

დადუმდნენ. სიჩუმე მოვიდა და სტუმარივით მორიდებულად დაჯდა ოთახში. ამ სახლში შეეძლოთ მისი მიღება... გოგოს ხმამ ბრმასავით გამოაღწია სურათის სიდრმიდან:

— აი, მაშინ... თოვლი რომ მოვიდა... თუმცა, შენ აქ არ იყავი...

— სად ვიყავი, აბა?! — გაუყვირდა კაცს.

— პარიზს.

— ჰოო. მარგარიტას გულისთვის... რა ვიცოდი?.. სურათების სანახავად ვინ აღარ მოვიდა...

— მარგარიტაც?!

— არა... მერე?..

— ჰო... შენ გგონია, თოვლი თოვლი იყო?! ეტყობა, ველარ გაუძლო და წამოვიდა თოვლად, — დაეფინა თბილისს. მე კი მუშამბას ავკვროდი და ვუყვიროდი, როგორ უნდა შემოედწია ფერების სამეფოში... მაგრამ ქალაქში უკვე აღარც იყო, — ყველა გამვლეული თავისი ზომის ფეხსაცმლით აღნობდა. ცოტაც და, ველარ გავუძლებდი აქ დგომას; ავიდოდი და მთაწმინდაზე შერჩენილ მის თოვლიან სხეულზე ხელებ-გაფარჩხული გულადმა გადავწვებოდი; შავი ჯვარივით გადავიქცეოდი თოვლზე...

— ოჰ-ოჰ-ოჰ-ოჰ! კარგი ეხლა!

— მიშველე, რა...

კაცი შავ სურათს მიაჩერდა. ეხლადა შეამჩნია, სურათიდან სისხლი რომ წვეთავდა... ბაცი, ბაცი, წყალწყალა, — ცრემლშერთული.

— მე რა უნდა გიყო? — მხრები აიჩჩა კაცმა.

სურათიდან სისხლმა ითქრიალა.

— გადმოდი, გადმოდი!

— მიშველი? — ორმა თვალმა ელვასავით გაკვესა სურათის სიშავეში.

კაცმა თვლებზე აიფარა ხელები.

— რას შერბები!

— ბოდიში, ბოდიში. აღარ ვიზამ.

— ჩამოხტი!

გოგო სურათის სიღრმიდან გამოვიდა და ავანსცენაზე გამოსული მსახიობივით გაჩერდა სურათის ჩარჩოზე. ცოტა ხანს იდგა, თითქოს სცენა არ ეთმობოდა. მერე უცბად ისკუპა და ძირს დახტა. ცხვირწინ გაუჩერდა კაცს. კაცმა თვალი თვალში გაუყარა. გოგო მიხვდა, ძნელ საქმეს დაავალებდა კაცი, — გაუღიმა:

— თანახმა ვარ, — თქვა გოგომ.

— მოიცა, — კაცმა პალტოს ჯიბიდან ცხვირსახოცივით დაკეცილი მუქი შვინდისფერი კაბა ამოიღო, გაშალა და გოგოს დანახვა.

— ხავერდისა! — აღმოხდა გოგოს.

— ჩაიცვი.

გოგომ უცბად გაიძრო ძველი ტანისამოსი. სხეულის სითეთრემ სიბნელე ოთახის კუთხეში მიკუნჭა. გოგომ ახალი კაბა გადაიცვა. ხავერდი თეძოსა და მკერდზე გადაიჭიმა, გაბაცდა.

— მშურს იმ კაცის, — თქვა კაცმა — დაჩექი. ცოტა ხანს გიყურებ.

გოგო მაგიდასთან დაჯდა. მაგიდაზე სანთლის გვერდით ერთი ჭიქა ღვინო იდგა. ღვინოში სანთლის ალი ციმციმებდა.

— დავლიო? — იკითხა კაცმა.

— დალიე, რა!

კაცმა ჭიქა ხელში აიღო.

— შენ გაგიმარჯოს!

— გამიმარჯოს, — თქვა გოგომ.

ერთხელ შენს სურათებს ვიღაცა ბიჭები ათვალეობდნენ. სხვა ბიჭები მოვიდა, იმათი ნაცნობი, ნიკალასა და ბიჭებს გაუმარჯოსო, თქვა და იმათთან მივიდა. ეტყობა, იმათი ძმაკაცი იყო.

კაცს ისევ ხელში ეჭირა ჭიქა, თვალეობი გაშტერებოდა გოგოს მხრებზე. ამ ქვეყნისა აღარ იყო. გოგომ ბალახისფერი თმა გაიჭნია. კაცი გამოერკვა.

— იცი, ნიკალა... შენ სურათებს რომ ვუყურებ, არსებობას ვიწყებ. როცა არ ვვარსებობ ხოლმე. თვალი ყველაფერს გვერდს უვლის. შენ სურათებზე კი ნელ-ნელა, მელოდიასავით ნაზად გადადის. შენს სურათებზე ყველაფერი ცოცხლობს და იმდენ მზერას ითხოვს, რამდენიც სჭირდება. კიდევ, როცა თვალს რამის მიტოვება ენანება, მაშინ ვიწყებ არსებობას. ვგრძნობ წამებს. ჩემივე თავი ძალიან ზემოდან, ირიბად წამოსული მზერით მამოწმებს. ყველაფერი მე მემორჩილება: შემოძლია, ვთქვა სიტყვა; შემოძლია, მარცხნივ წავიდე; შემოძლია, საწამლავი ავიღო ხელში... რადგან ვარსებობ. რომ არ ვარსებობდე, თავსაც ხომ ვერ მოვიკლავ... ცამეტჯერ უნდა მოვიკლა თავი!

— კარგი, კარგი. რა ენად გაიკრიბე! ასეთი ლამაზი ქალების სიტყვას ძაინც არ იჯერებენ.

— არც სიყვარულს?

— არც სიყვარულს!

— შენც?!

— მეც!

— ხმა აღარ გამცე, — გოგომ კაბა გაიხადა. ისევ შეთრთოლდა სიბნელე, გოგომ ძველი ტანსაცმელი ჩაიცვა... სიბნელემ ოთახის კუთხე დატოვა და სანთელს შემოეგრავა. გოგო გაბუტული სახით დაჯდა მაგიდასთან.

— მაინც ლამაზი ხარ, — გაეცინა კაცს. — შენ გაგიმარჯოს — კაცმა ღვინოში სინათლეჩატოვებული ჭიქა გამოსცალა.

— შენ რომ არ დაგიტოვე? — ინანა.

— რად მინდოდა?!

— ღვინო სითამამეს შეგძენდა.

— უღვინოდაც!

— იქვეგი თუთიყუშად?
— თუ საჭიროა?!
— სამუდამოდ უარი უნდა თქვა სხვანაირ არსებობაზე.

— ხომ გითხარი! — გოგომ მთელი ძალა მოიკრიბა; თავისი სურვილი გულიდან გამოიღო (შიგ მხოლოდ სურვილის ნაკვალევი ჩატოვა); ხელში ორად გადატეხა და ერთი ერთი ფრთის მაგივრად მიიბა, მეორე — მეორის. რამდენჯერმე დააქნია ფრთები და კაცს წინ გაუჩერდა.

— თუთიყუში სულელი უნდა იყოს!.. ასეთი თვალებიც არა აქვს თუთიყუშს. თანაც, ჭრელი თუთიყუშია ლამაზი, თეთრი ვის რად უნდა?

— შემდეგ.

— თუთიყუში რომ არ დამიხატავს?

— არწივი ზომ დაგიხატავს! ჩიტებიც!

— კარგი. რაც-არი, არი, — თქვა კაცმა და ფერებს დახედა. ფერები ჯვარცმის მოლოდინში ათრთოლდნენ. კაცმა ფუნჯი აიღო, წითელში ჩააწო და თავიდან დაწყებული ფრთის ბოლომდე ჩაჰყვა. რაღაც რბილად, სისხლივით თბილად დაელვარა მთელს სხეულს ფერი, — მიეფერა წითელი თეთრს; დაეფინა ზედ; დაემალამოა. მერე ლურჯად, ყვითლად, მწვანედ დაიზოლა აბრეშუმით ნაზი ბუმბულის; დაიქარგა ფერებად. კაცმა ფუნჯი დადო; ოთახის მეორე კუთხეში დაიწია და შორიდან შეხედა.

— ლა-მმ-მმა-ზი თთუ-თთი-ყუ-ში ვვ-ა-რრრ?

— ძალიან. ვინ წაგიყვანს იქ?

— ნი-ნი. შე-ა-ტყო-ბი-ნე.

— ჯერ გაშრი.

— არრრ შე-მი-ძლ-ია მმო-თთ-მე-ნა.

კაცი გარეთ გავიდა. ციდან თეთრი ღრუბელი აიღო; საღებავიანი ხელები ზედ შეიწმინდა და მერე ბაბუაწვევრასავით შეუბერა სული, — გასრიალდა ღრუბელი ცაზე, გაქროლდა ფაფარაშლილი ცხენივით. არ უჩერდებოდა ქარს; გზადაგზა ტოვებდა ფერებს და ფერების ხაზებს ავლებდა ცაზე. ფერებით

დაიღადა ცა. მივიდა, როგორც იქნა, მაღალ სახლთან და გაჩერდა იქ.

გამოიხედა პატარა გოგომ ფანჯრიდან; დაინახა ფერებით გაჯერებული ღრუბელი. „ნეტა, რისთვის მეძახის?“, დაიხურა ქული; დაიჭირა ხელში ბუმბუტი და გაჰყვა ღრუბელს... მისრიალებდა ღრუბელი ფერების ლიანდაგზე და წინ მიუძღოდა ქარსაყოლილ ყვითელბუმბუტიან გოგოს...

ქუჩაში პატარა გოგო მიდიოდა. ნაწვიმარი ქალაქი ნისლში ჩამქრალიყო და გოგოს თეთრი კაბაც ნისლში იკარგებოდა. ხანდახან ნისლსა და სიბნელეში გაცრეცილი ლურჯი და წითელი ფერი გამოჰკრთებოდა გოგოს მუხლების სიმაღლეზე. გოგო თუთიყუშის გალიას მიაქანავებდა. მობუზული თუთიყუშის თვალებსა და გოგოს თვალებშიც ნისლში გაფერმკრთალებული ქუჩის ნათურები ირეკლებოდა...

გოგოს ხელის მტევანი, რომლითაც თუთიყუშის გალია ეჭირა, სიცივისაგან გასწითლებოდა. ჯიუტად არ გადაჰქონდა მაინც მეორე ხელში გალია, — ის მეორე ხელი ჯიბეში ედო და ითბობდა. თუთიყუშსაც ცალი ფრთა დაუდევრად ჩამოშვებოდა და ისიც ისე იყო გაყინული, რომ ფრთის გასწორება ეზარებოდა.

მანქანამ ჩაუქროლათ გვერდით. გოგომ ძლივს მოასწრო ტროტუარზე ახტომა. მაინც მიეშხეფა ტალახიანი წვეთები კაბაზე. თუთიყუშსაც მოესვარა ლურჯი და წითელი ფრთები. პატარა გოგომ შეიგინა. მანქანა უკვე შორს იყო.

— მოგსვარა?

— არა უშვას, — უპასუხა თუთიყუშმა.

გოგო ავტობუსის გაჩერებასთან მივიდა და დადგა. იდგა ტროტუარის კიდეზე და ირწოდა. აქანავებული გალიიდან ხან ლურჯი და ხან წითელი ფერი გამოჰკრთებოდა და ნისლით იბურებოდა გალიიდან თავდაღწეული. ჩუმდებოდა ფერი, აღარ ჟღერდა. მჭრქალ ფერში ფრთების კონტურებიც რბილდებოდა...

ავტობუსი მოვიდა. გოგო ფანჯრისკენა სკამზე დაჯდა და გალია მუხლებზე დაიდგა. მერე ჯიბიდან ცხვირსახოცი ამოიღო, თუთიყუშში გალიიდან გამოსვა და ფრთების წმენდა დაუწყო.

— არ გინდა, იყოს, — თქვა თუთიყუშმა.

— აბა, ასეთი ჭუჭყიანი რომ არ მოეწონო და არ გიყიდოს? — გოგომ ახლა ხელისგულები ჩააყოლა თითოეულ ფერს და ტალახი მოაშორა თბილი ხელისგულებით. ფრთები გაულამაზდა თუთიყუშს. ფერი გახალისდა.

— თუ არ მიყიდის, გამაჩუქე, — ხმა დაურბილდა თუთიყუშს.

— მაშინვე თუ გაგაჩუქე, დაეჭვდება, — უცნობს რატომ მჩუქნისო.

გაჩუმდნენ. მერე ისევ თუთიყუშმა თქვა:

— თვითონ რომ არ გაგვიღოს კარი?

— მაგას რა მნიშვნელობა აქვს?! მოთავარია, გიყიდონ.

— სხვა არავინ მიყიდის!

— აი, ნახავ, თუ არა!

ისევ გაჩუმდნენ. გოგო ისევ ხელისგულებს უსვამდა ფრთებზე; მერე კაბაზე იმშრალებდა სველ და ტალახიან ხელისგულებს.

თუთიყუშს თავი ფრთის ქვეშ ჩაემალა, გოგოსთვის რომ არ დაენახებინა ცრემლი. სიამოვნებდა გოგოს მოფერება. ისიც სიამოვნებდა, გარეთ ასე რომ ციოდა. თვითონ კი პატარა გოგოს თბილ კალთაში იჯდა ფრთაში თავჩაყოფილი და ჩუმად იცრემლებოდა. ცრემლი იყო თბილი, თბილი. თბილი ცრემლი თბილი ილლიის ნაზ ღინღლს უსველებდა და ერთმანეთს აწებებდა თბილ ბუსუსებს. იჯდა თუთიყუშში პატარა გოგოს თბილ კალთაში, თბილ ილლიაში თავჩარგული და უყუჩდებოდა გოგოს ტალახით მოსვრილ ხელისგულებს... უკვე აღარც უნდოდა, იქ მისულიყვნენ, სადაც მიდიოდნენ; აღარ უნდოდა, იმ კაცს რომ დაენახა, მოსწონებოდა და ეყიდა; აღარ უნდოდა იმ კაცის სახლში შესვლა, რომლის კარიც მისთვის არასდროს გაღებულებოდა... იმ

კარის ვერცხლისფერი სახელური მთვრესავით ირკალებოდა და ისევ გოგოც მთვარეს, ამ სახელურსაც ვერ შეაჩებდა ხელს, — კარი რომ გამოეღო და იმ კაცის სახლში შესულიყო...

აქამდე ეგონა, რომ იმ სახლში ჩვეულებრივად არ ცხოვრობდნენ; ეგონა, ის სახლი სულ სინათლით იყო გაჩახჩახებული. იმდენი სინათლე იყო, რომ სვეტებად იდგა მთელს სახლში და ერთმანეთს ვეღარც კი ხედავდნენ სინათლით თვალამოვსებულნი... ხო, აღარ უნდოდა თუთიყუშს იმ სინათლიან სახლში. უნდოდა, სულ, თუნდაც ავტობუსში, ამ გოგოს მუხლებზე მჯდარიყო თბილ ილლიაში თავჩარგული და გოგოს სველი ხელისგულებით მოფერებას ცრემლში ამოეხრჩო. გარეთაც ისევ ყოფილიყო წვიმა და სიცივე... აღარ უნდოდა იმ კაცთან მისვლა, სინათლიან სახლში რომ ცხოვრობდა. უნდოდა, ამ პატარა გოგოსთვის ეთქვა, „არა სჯობია, შენ სახლში წამიყვანო?! შენი თუთიყუშში ვიქნები; აღარასოდეს აღარ ვიქცევი ადამიანად და გეყოლება სახლში“. უკვე წარმოიდგინა კიდეც; — დიდ, ძველებურ სავარძელში ჩასვამდა გოგო. იმ სავარძელში, გოგოს თეთრად შეფიფქული ბებიისა რომ იჯდა ხოლმე. ჩასვამდა იმ სავარძელში; თვითონ ტახტზე მოკალათდებოდა; შემოიკეცავდა ფეხებთან დიდ შალს და დაიწყებდა წიგნის კითხვას. ხანდახან გამოხედავდა თუთიყუშს... გარეთ კი იზუზუნებდა ქარი, გადააწვენდა ხეებს, მოაყრიდა გოგოს ფანჯარას ფერად ფოთლებს და ცივ მინაზე აკრავდა...

— გცივა?

გოგოს ხმამ გამოაფხიზლა. ხმა თბილი ჰქონდა გოგოს. მიხვდა, არ შეიძლებოდა ამ პატარა გოგოსათვის იმის თქმა, რაც წელან იფიქრა. ეს პატარა გოგო იყო და ვერ მიხვდებოდა, ლოდინით დაღლა რომ შეიძლებოდა; რომ იმ საოცნებო სინათლიან სახლში შესვლაზე, ერთ დღესაც, შენივე ნებით იტყოდი უარს... ეს გოგო კი ჯერ პატარა იყო და, სურვილი საითაც გაიყოლებდა, იქით

გაჰყვებოდა. არ შეიძლებოდა, ამ გოგოს სურვილიც ცრემლებად დამდნარიყო და გამჟღავნებოდა. ამ გოგოს კი უნდოდა, თავისი თუთიყუშად ქცეული მეგობარი იმ პოეტისათვის მიეყიდა, რადგან ერთხელ მაინც უნდა შეედრნა იმ კაცის სახლში, თუნდაც თუთიყუშად ქცეულს. სულ რომ ასი ნისლის ფარდა ჩამოფარებოდა მათ ქალაქს, მაინც გაიგებდა გზას იმ სახლისკენ ეს პატარა გოგო. თვითონ რომ სულ ტალახში ამოსვრილიყო, თუთიყუშს მაინც ფერადსა და ლამაზს მიიყვანდა იქამდე და გამოცდილი კაცივით შეევაჭრებოდა ფასზე იმ კაცსა თუ მის ცოლს, — ეჭვი რომ არ აეღოთ. რომ არ მიმხვდარიყვნენ, რომ ეს უბრალო თუთიყუში კი არა, პოეტზე შეყვარებული, თუთიყუშად ქცეული გოგო იყო და მის სახლში უნდოდა ცხოვრება. იჯდებოდა ეს თუთიყუში გალიაში და არც კი გაიხედავდა იმ კაცისკენ. მაგრამ ამას არ გაუმხელდა პატარა გოგო პოეტს. მის ცოლს, მით უმეტეს. პირიქით, ეტყოდა, რომ ერთობ მზიარული და ლაქლაქა თუთიყუში იყო; მის ბეზის თავსაც კი ატკივებდა და უფრო ამიტომაც გადაწყვიტა მისი გაყიდვა. ჰო, ამას ეტყოდა გოგო, — სხვას არაფერს. თუ მაგარი პოეტი იყო, ამდგარიყო და თვითონ მიმხვდარიყო, ჩვეულებრივ თუთიყუშთან რომ არ ჰქონდა საქმე... მიხვდებოდა კიდეც, თუ თუთიყუში ისე შეხედავდა იმ კაცს, როგორც მაშინ იყურებოდა, როცა ჯერ კიდევ არ იყო თუთიყუში. მიხვდებოდა კაცი და ფასზე აღარც შეევაჭრებოდა... მერე იმ ფულს გალიაში დატოვებდა გოგო განგებ...

თუთიყუშს კი ისევ იდლიაში ჩაერგო თავი და რცხვენოდა, ასე რომ მოეტყუებინა გოგო. თვითონ გაქრობოდა სურვილი იმ კაცთან მისვლისა და ახლა ამ პატარა გოგოს გასჩენოდა მისი სურვილი. ამდენ ლოდინში ვერ შეემჩნია, დაკარგვოდა თუ მართლა ფრთებდა ექცია სურვილი და ზედ ება. ეხლად ზედებოდა, ტყუილად რომ გაე-

სარჯა მარტო ეს პატარა გოგო კი არა, ის მხატვარიც... გაასენდა, როგორც მღვდლისწევით ეხვეწებოდა, თუთიყუშად მაქციე და გამაფერადეო. თითქოს იმ მხატვარს მეტი საქმე არ ჰქონოდა...

ეხლა რაღას იზამდა? უკვე ქცეულიყო თუთიყუშად და სადაც იყო, იმ სახლთანაც მივიდოდნენ... ეხლა ხომ ვეღარ იტყოდა, — შემეშალა, სურვილი შემეშალა; ყველანი მოგატყუეთ; თურმე, სულაც არ მდომებია მაგ სახლში; თუ არა გჯერათ, ასევე დავრჩები და ძალიან ბედნიერიც ვიქნებიო... თუმცა, აბა, როგორ იტყოდა ამას, როცა იმ მხატვარსაც და ამ გოგოსაც ეგონათ, თუთიყუშად თუ არ ვაქციეთ და იმ პოეტის სახლში არ ვაცხოვრეთ, ყოველ წუთს შეიძლება ჩვენს თვალწინ სული დაანთხიოს და ჩვენი ბრალი იქნება, ამ გოგოს თუ ასე მოუვიდაო...

ჰო, ეხლა უკვე ვეღარ იტყოდა ამას ხმამაღლა, უკვე იმ სახლის კიბეზე ადიოდა პატარა გოგო და გალიაც მკერდზე მიეკრა ორივე ხელით. ახლა სხვა გზა არ ჰქონდა და უნდა სდომებოდა იმ სახლში ყოფნა...

მღელვარებისგან სულ მთლად გაფითრებულიყო გოგო და დაწვენილი გალია გულზე მიეხუტებინა. საბრალო თუთიყუშს ნისკარტი და ფრთა გამოსჩროდა გალიიდან; თვალეებზე გოგოს მოსასხამი ეფარებოდა და ველარაფერს ხედავდა, — ზედ პატარა გოგოს მკერდზე ჰქონდა თავი მიდებული და ესმოდა, როგორ უცემდა გული... გოგო ვერ გრძნობდა, თავდაყირა რომ ექირა გალია; ვერც თუთიყუშის ნისკარტს გრძნობდა. თავის მკერდზე რომ მიეჭყლიტა. თუთიყუშს სული ეხუთებოდა, გრძნობდა, როგორ ნელ-ნელა ადიოდა გოგო კიბეზე. ეტყობა, სადარბაზოში ბნელოდა. მერე უცებ გაჩერდა. თუთიყუშს სული შეუგუბდა... გოგო აღარ მიდიოდა. თუთიყუში მიხვდა, — გოგო კარის წინ იდგა უკვე და მთვარესავით მორკალულ ვერცხლისფერ სახელურს უყურებდა... ცოტა ხნის მერე თუთიყუშს გოგოს გაფითრებული ხმა ჩაესმა:

— წინ ველარ მივდივარ...

— რა მოხდა? — თუთიყუშმა იგრძნო, როგორ გაუჩერდა გული.

— ჩრდილი არ მიშვებს.

— რა ჩრდილი?

— ჩემივე ჩრდილი... კიბეზე დგას და უკან მეწევა.

თუთიყუში უცებ დამშვიდდა. მიხვდა, აღარ მოუწევდა იმ კაცთან შეხვედრა. ეს პატარა გოგოც ვერ გადაბიჯებდა იმ კარის ზღურბლს: ის სურვილი, მკვდარი რომ ეგონა, თურმე ამ გოგოს გადაერჩინა. ნინის გასჩენოდა ოდესღაც მისი სურვილი, ლამის თვითონაც შეჰყვარებოდა ეს კაცი და ახლა უკვე თავისი მეგობარივით გაუჭირდებოდა იმ კარის ზღურბლის გადალახვა და დამშვიდებული ელოდებოდა, როდის ეტყოდა ეს პატარა გოგო აღსარებასავით, რა ვქნა, არ შემიძლია, უკან დავბრუნდეთ... გაახსენდა თუთიყუშს, პატარა გოგოს გულწრფელობით როგორ არწმუნებდა: აი, ნახავ, თუ არ მიგიყვან იმ სახლში. თუნდაც მოგკვდე, თუნდაც მოგკვდეთ. მღელვარებისაგან თან სულ ცრემლით ევსებოდა თვალები...

„ეტყობა, რცხვენია, რომ შეეშინდა“, თუთიყუშმა ნისკარტი გოგოს მკერდს გაუხახუნა, — არ გაინძრა გოგო. უცბად მოუნდა, სახეში შეეხედა გოგოსთვის. ბრწყალეობით ზედა გისოსებს მოექცა; ზემოთ აიწია; გალიიდან ნისკარტი გამოჰყო და მტირალ გოგოს ახედა. სწორედ ამ დროს გოგოს ცხელი ცრემლი დაუგორდა თვალებიდან და თუთიყუშის გახელილ თვალს დაეწვეთა. თუთიყუშმა თვალის დახუჭვა მოასწრო და გოგოს ცხელი ცრემლი თვალის კუთხეში გაიჩერა. მერე გოგოს ცრემლით გავსებული თვალი გაახილა და თვალში სარკესავით აირეკლა პატარა გოგოს ცრემლიანი სახე. ახლა მის თვალებში იყო ეს პატარა გოგო; მის თვალებში ჩამოწეწოდა ქარში აწეწილი თმა... მის თვალებშიღა იყო ეს პატარა, მტირალა გოგო, — დახურული კარის წინ იდგა შეშინებული და

აღარაფერი შეეძლო ამ შიშის გარდა; ის კი ახსოვდა, ამ კარში რომ შესულიყო, მხოლოდ რატომ, რას მოეყვანა ამ კართან, — ის დავიწყნოდა... თუთიყუშმა თუთიყუშის დანაოჭებული ქუთუთოები ჩამოაფარა გოგოს მტირალ სახეს და ფრთხილად ჩამოიყვანა კიბეზე პატარა გოგო.

— შენ გეგონა, შეემშინდა?! — თუთიყუშის თვალებში იჩურჩულა გოგომ.

— არა, სულაც არ მგონია. უბრალოდ, ჩვენ ახლა ჩრდილს დავმარხავთ და ისევ მოვალთ აქ, — მშვიდად თქვა თუთიყუშმა...

მერე ისევ ელოდებოდნენ ავტობუსს; ისევ ისხდნენ ფანჯრისკენა სკამზე და დაორთქილი ფანჯრისა და წვიმის იქიდან ხედავდნენ გაქცეულ ქალაქს... ისევ მიტოპავდნენ ტალახიან ქუჩაში; წინ პატარა გოგოს ჩრდილი გაეგდოთ და მიტოპავდნენ წვიმაში. პატარა გოგოს ჩრდილს თუთიყუშიანი გალია ეჭირა, გრძელი, გამხდარი ფეხებით გოგოს ფეხებს მიკრობოდა და წინ ეწეოდა, სანამ ღრმა ორმოს არ მიაყენა. გოგო ორმოსთან შედგა. ჩრდილი თავისი ჩრდილის გალიით ორმოში ჩაეფინა და გაუჩინარდა. გოგო დაიხარა, გალია ძირს დადო და ფეხებით მიწის ყრა დაიწყო ორმოში. გარშემო უვლიდა ორმოს და ფეხებით მოხვეტილ მიწას შიგ ჩაეფინო ჩრდილს აყრიდა. ამოივსო ორმო; გოგო ფეხებით შედგა ზედ და ჩატკებნა ორმოში ჩაყრილი მიწა. მერე გალია აიღო და ისევ უკან გაუყვა იმ კაცის სახლისაკენ მიმავალ გზას. უკვე იცოდა, აღარ იყო ამქვეყნად კარი, მის წინ რომ არ გაიღებოდა.

ახლად ამოვსებული საფლავის ტალახიან მიწას კი მკაღზე ქალის ნათითურებივით აჩნდა გოგოს პატარა ნატერფალები...

სახლი ღუმედა. მაგიდაზე ისევ იდგა ღვინით სავსე ჭიქები. სტუმრები გაკრებილიყვნენ. სიჩუმე მისჯდომოდა მა-

გიდას და ჭიქებში ჩარჩენილ ღვინოს სვამდა. შემთვრალ სიჩუმეში ზარი-ვით რეკდა თუთიყუშის გული. იცოდა, გალია ღია რომ დარჩენოდათ. იცოდა და ფრთები უთრთოდა, ნაწვალები, ნა-ჯიჯგნი ფრთები. უნდა წასულიყო ამ სახლიდან; გაპარულიყო, სანამ გაიღვი-ძებდნენ. ჭერ ცოტა ხანი კიდევ იქნე-ბოდა აქ, — გალიაში. მეორე ოთახში კაცი ავ სიზმარს ხედავდა და ცოტა ხნით კიდევ დარჩებოდა ამ გალიაში, სანამ სიზმარი დამთავრდებოდა. ცოტა ხანს კიდევ მიაყურადებდა კაცის გახ-შირებულ სუნთქვას...

მაშინვე მიხვდა, ეს შფოთიანი საღა-მო თვალებზე აეწებებოდა კაცს და სიზმარში შეჰყვებოდა, — იქ რომ გა-ემწარებინა უფრო მეტად; სიზმარშიც რომ ეგრძნობინებინა კაცისთვის თავი-სივე უღონობა. ისევე, როგორც ამ საღამოს, — ცხადად, გაბდღვრიალებუ-ლი სინათლის გულზე. სიზმარშიც ხელ-ფები რომ შეეკრა კაცისთვის; ასე ხელ-ფებზეკრული დაესვა მაგიდასთან სხეებ-თან ერთად და ზედ თვალებთან მიე-ტანა, თვალებზე მიეფარებინა თუთი-ყუშის მოტეხილი ფრთა, კაცის ერთწა-მიან იმედს რომ ჰგავდა... კაცი მხო-ლოდ თვალებზე აფარებულ წითელ ფერსა ხედავდა; ესმოდა, როგორ მი-ახოხიალებდნენ გაპრიალებულ იატაკზე თუთიყუშს და აერეოლებდა, ხორკლს აყრიდა მთელ ტანზე...

სტუმარ ბავშვს ფრთაში წაეგლო ხელი თუთიყუშისათვის და ოთახის ერ-თი ბოლოდან მეორეში დაათრევდა. ლიმონათის ტკბილი წვენიტ გაწუწუ-ლი თუთიყუშის თვალებში რიგრიგო-ბით ირეკლებოდა სტუმარი ქალების მზხინავი თმა და ბეჭდები; ღვინით სავ-სე მაღალფეხიანი ჭიქები; თითებს შო-რის მოქცეული სიგარეტის მსუბუქი კვამლი; ხმამაღალი სიცილი; ბროლის ქალიდან შიშველ მკლავებზე დაღვრი-ლი სინათლე და... თვალები.

კაცი კი უძრავად იჯდა სუფრის თავ-ში და ერთ წერტილს მიშტერებოდა, — არ შეეძლო თვალებში შეეხედა რომე-

ლიმესთვის. ეგონა, შეთქმულები უსხ-დნენ სუფრას და სადაც იყო, მისცემ-და ერთ-ერთი მათგანი ნიშანს; სათი-ოდ წამოდგებოდნენ ყველანი; შემოავ-ლებდნენ წრეს მის ირგვლივ და...

იჯდა კაცი, იყურებოდა წინ და ხე-დავდა წინ აღმართულ სიტყვის მწვერ-ვალებს. ენანებოდა სიცოცხლე, — ჭერ ბევრი სიტყვა იყო ჩამოსატეხი კლდეს; ჭერ ბევრი სიტყვა უნდა დაერბილებინა მის გასათუთებულ თითებს; ჭერ ბევ-რი სიტყვა ეკალივით ერჭობოდა სისხ-ლში და უნდა გამოერწყა სისხლიდან.

არ უყურებდა კაცი არც ერთს თვა-ლებში. არ უნდოდა ხელი შეეშალა და არ უყურებდა. აღარ შეეძლო ლოდი-ნი, — სიკვდილიც, როგორც ყველაფე-რი აქამდე, ახლავე, უტბად, მოუთმენ-ლად უნდოდა... არ იძლეოდა არავინ ნიშანს. მის ცოლს სიტყვის ლოდები საჭმლად ექცია და ისინიც, ვითომ აქ ამისთვის მოსულიყვნენ, — მშვიდად შეექცეოდნენ. თვითონ იცოდნენ, ღვი-ნით სავსე ჭიქის ნაცვლად როდის აი-ლებდნენ ხელში მახვილს. ჭერ კი, ის ჭირვეული ბავშვი ახოხიალებდა ფრთა-მოტეხილ თუთიყუშს აქეთ-იქით. კაც-მა იცოდა, მის ცოლ-შვილს არ ერჩოდ-ნენ. ეს კაცი აინტერესებდათ. მისთვის უნდა შეემოწმებინათ სისხლი. მისი ცოლი კი... ისიც ქალი იყო და ქალი-ვით მოიქცეოდა, — შვილებს აფეხარე-ბოდა და ქმარს მიუგდებდა მშიერთა ხროვას, თუ არ იკმარებდა ეს ხროვა საჭმელად ქცეულ ქვას.

კაცი მაშინდა გამოერკვა, თუთიყუშის ფეხების ფხაჭაფხუჭი რომ შეწყდა ია-ტაკზე. ფრთამოტეხილი თუთიყუში ბავშვისთვის გამოერთმიათ და გალი-ისკენ მიჰყავდათ. კაცი მიხვდა, მისი ჭერი რომ იყო. მის ცოლ-შვილს არა-ვინ არაფერს ერჩოდა. ამ კაცის სისხლი უნდა გაეშიშვლებინათ და საჯაროდ გამოტანილი სურათივით დაეთვალიერე-ბინათ, — ნელ-ნელა, გულდასმით.

გალიამდე კი თუთიყუშმა ერთხელ კიდევ შეასწრო თვალი კაცს და მიხვ-და: ერთი წუთის შემდეგ, როცა წით-

ლად შედებილი ფრთა ჩამოეცლებოდა თვალებიდან, სიკვდილს ჩახედავდა კაცი თვალებში და იმედიც მაშინვე გაჩნდებოდა; იმედი, სისხლიდან იმ წუთამდე გამორიყული სიტყვებისა... მერე სიკვდილს გადარჩენილი კაცი შიშით შეეცქერდებოდა სტუმრებს, პირისაკენ წაღებული პური ქვად რომ არ ქცეოდათ.

სულ მერე კი, როცა სტუმრები გაიკრიბებოდნენ; დაიძინებდა ყველა; ჩაქრებოდა ბღღვრიალა ჭალი; კაცის სიზმარში შეიპარებოდა ახალწლის საღამო და თავიდან ბოლომდე განმეორდებოდა.

და მეორდებოდა კიდევ, — თავიდან ბოლომდე. ხელ-ფეხი შეეკრა სიზმარს კაცისათვის. თვალებში არჭობდა ბროლის ჭაღით აბღღვრიალებულ საღამოს და მერე კაცის მძინარე მესხიერებაში მალავდა აღმოსავლური მინიატურების მსგავსად ნაზი, დრეკადი ხაზებითა და ფერებით ოდნავ მონიშნულ ქალების მბზინავ თმებსა და ბეჭდებს; ღვინით სავსე მალაღფეხიან ჭიქებს; გრძელ თითებს შორის მოქცეული სიგარეტის კვამლს; ხმამაღალ სიცილს; ბროლის ჭაღიდან შიშველ მკლავებზე დაღვრილ სინათლეს და... თვალებს. სულ ბოლოს მოპრიალებულ იატაკზე თუთიყუშის ბრჭყალების ფხაჭაფხუჭი ჩაესმა და მერე ისიც მინელდა მესხიერების გვირაბში... მერე ყველა სტუმარი სათითაოდ წამოდგა; ქვად არა, მახვილად იქცა საჭმელი და სათითაოდ დაურიგა ვიღაც უცნობმა სტუმრებს ხელში მახვილები. კაცმა სიკვდილს ჩახედა თვალებში და ეს წუთი გაიყინა...

თუთიყუში კი იჯდა გალიაში და სიზმრის დამთავრებას ელოდებოდა; უნდა გაპარულიყო. სანამ პატარა, თუთიყუშის გულს ერთხელ კიდევ ატყენდნენ; სანამ ის ჭირვეული ბავშვი კიდევ ერთხელ მოვიდოდა ამ სახლში და გააჩოჩებდა ოთახის ერთი კუთხიდან მეორემდე...

მოტეხილი ფრთა ძირს დაშვებოდა, — აღარ შეეძლო თავის შიგ ჩარგვა და ცრემლების ლაპაღუპით ტირი-

ლი. ჩათავდებოდა სიზმარი და გაიპარებოდა. აღარ თავდებოდა. კაცის გული კი აღარ შფოთავდა ძილში; თუშცა, თუთიყუშმა იცოდა, ის წუთი გაყინულიყო სიზმარში. ის საშინელი წუთი; ნამდვილ საღამოს არარსებული წუთი ხესავით ამოზრდილიყო კაცის სიზმარში და იდგა გვიან მიხვდა, ეს წუთი დილამდე იდგებოდა ასე. თვითონ კი უნდა წასულიყო; ისევ უნდა ქცეულიყო და გაპარულიყო. აღარ მიუხედავად კაცის სიზმრისთვის; გალიის კარი გააღო და ძირს ჩამოფოფხდა. ჯერ მოტეხილი ფრთა მოიძრო, მერე მეორე ფრთაც. მოიგლიჯა და ორივე გალიაში შეაგლო.

ცოტა ხანს იდგა გაშტერებული; თავისივე გულის ბაგაბუგი და სიჩუმე უწიოდა ყურებში... უცბად კედელზე ჩამოკიდებული საათის პატარა კარი გაიღო, პატარა გუგული გამოხტა გარეთ: სამჯერ ჩაჰკრა ოთახში შედედებულ სიჩუმეს ნისკარტი; სამჯერვე დაიძახა „გუგუ“; მერე ისევ საათში შეძვრა და პატარა კარი მიეკეტა. სიჩუმის ფარდა დაკეტილ კარში მოჰყვა.. გოგო გამოერკვა და მხრებზე ლოდინში გაზრდილი თმის სირბილე იგრძნო. ოქროსფერი თმა მხრებზე უცურდებოდა და შიშველ ტანს ჩასდევდა ქვევით. გოგომ ნაბიჯი გადადგა და ის წუთი გაახსენდა, ყუთიდან რომ გადმოვიდა და მიწაზე პირველად დადგა ფეხი...

მფრთხალი წამებისა და სიზმრის გაყინულ წუთს შორის გაიარა იმ ოთახამდე მანძილი, სადაც იმ საღამოს სტუმრები უხსდნენ სუფრას. მაგიდაზე ქვის ნატეხები ელაგა. გოგო მაგიდასთან მივიდა; იმ კაცის ჭიქა აიღო ხელში და შიგ ჩარჩენილი ღვინო გამოცალა. ცარიელი ჭიქა ფრთხილად დადგა თავის ადგილას და იმ ოთახიდან გავიდა. სახლიდან გასვლისას კაცის ფეხსაცმელებში ჩაყო შიშველი ფეხები; მერე კაცისავე პალტო აიღო, შიგ შეძვრა, — კაცის სითბო შერჩენოდა პალტოს. გოგომ უკანასკნელად შეხედა მთავარესავით მორკალულ ვერ-

ცხლისფერ სახელურს, მერე დასწია კარი და გარეთ გავიდა.

გარეთ თოვდა. სინათლით დაწინწკლული თბილისი მთების კალთებზე გადაწვენილიყო გულწასული ქალივით და ეძინა. მთვარე უცდიდა გოგოს გარეთ. — ხელკავი გამოსდო და ხიბზე გადაიყვანა. გოგომ სახლის კუთხეში ტელეფონის ჭიხური შეამჩნია, შევიდა, ყურმილი აიღო, ცოტა ხანს იდგა ასე. ყურში ტელეფონის ხმა უწიოდა, შიგნიდან ხედავდა, გარეთ როგორ იფიქტებოდნენ მაღალი ხეები თოვლით. ყურმილი ისევ თავის ადგილას ჩამოჰკიდა, კაცის პალტო ჭიხურში დატოვა და გარეთ გავიდა.

აღმართს აუყვია... მიდიოდა თოვლის ჩქერში ოქროსფერი თმის წკრიალით. სციოდა ცოტა. არ იბუზებოდა მაინც, — თითქოს, ვიღაცის თვალებს გრძნობდა და არ იბუზებოდა. აღმართს რომ შეუყვია, გაახსენდა, ის მსხვილთეძობა ჰაობისფერი მუზა შეხვდებოდა მალე. გაახსენდა, უფრო გაიმართა წელში, მთის კალთებზე დაფენილი. სინათლით დაწინწკლული ქალაქი აიღო და შიშველ მხრებზე მოისხა. გოგომ მალა აიხედა, — თოვლის ფანტელებს შორის ყვითელი მთვარე დაინახა, ქვემოთ ჩამოკურებულიყო და გოგოს მორცხად უღიმოდა. გოგოს პატარა ფეხები გაჰყინვოდა და ძლივს ადგამდა...

„ფეხები გაგეყინება, პატარავ იცეკვე ჩემთან!“

გოგომ მთვარეს დაუჯერა და ორივენი დაბზრიალდნენ. გოგოს მხრებიდან გადასძვრა სინათლით დაწინწკლული ქალაქი და ისევ აირივნენ პეპლებივით ფანტელები შიშველი სხეულის გარშემო. თავებურდახვევამდე ცეკვავდა გოგო.

„იმღერე რა“, თხოვა გოგომ და მთვარემ იმღერა.

მთვარემ სიმღერა დაასრულა და არფის სიმებივით გადმოშვებული დაწყვეტილი თოკები აიკეცა. მერე თანდათან მიცხრა, გაფერმკრთალდა, გაფერმკრთალდა, გოგოს ოქროსფერ თმაზე დატოვა თავისი სურვილი და მიეფარა ღრუბელს, გაუჩინარდა...

გოგოს შემურდა მთვარის სურვილის... აღმართს შეუყვია...

ქუჩის ბოლოში ისევ ისე, ხელმეზალოლი იდგა მსხვილთეძობა ჰაობისფერი მუზა.

გოგოს ის დღე გაახსენდა, როგორ ელოდებოდა კაცს პაემანზე, სწორედ აქ, ამ ქუჩის კუთხეში. როგორ დაჰპირდა კაცი სიზმარში, პაემანზე რომ მოვიდოდა და გოგოც იდგა და ელოდებოდა. საათის ისრები ჰაერში შემხტარი ბალურინას ფეხებივით გვერდზე გადახრილიყო. გოგო ელოდებოდა. არ მოდიოდა კაცი... უცბად შეამჩნია, როგორ გამოიპარა მწვანეთვალემა მუზა თავისივე სხეულიდან, როგორ აამღვრია მზისგან შედედებული ჰაერი და თეძოების რწევით დაადგა დაღმართს...

გოგო მიხვდა, აღარ მოვიდოდა კაცი... მაინც იდგა მთელი დღე, — ვერ გააგდო ზაფხულის მზემ იმ ადგილიდან...

გვიან ღამით, ფეხშიშველი ნაბიჯების ჩქამმა გააღვიძა პაემანზე ფეხზე ჩაძინებული გოგო... მწვანეთვალემა მუზამ აქეთ-იქით გაიხედ-გამოიხედა და ქურდივით შეძვრა ღამის ნიავით გაგრილებულ თავისავე სხეულში...

გოგომ იმ ადგილს შეხედა, სადაც მაშინ მთელი დღე იდგა კაცის მოლოდინში. თოვლს დაეფარა ის ადგილი. გოგომ რამდენიმე ნაბიჯი გადადგა; საათამდე მივიდა; ცოტა ხანს გაჩერდა; მერე კაცის ფეხსაცმელები გაიხადა; იქვე დატოვა და წამოვიდა...

მიდიოდა გოგო თმის წკრიალით. პეპლებივით ირეოდნენ მის გარშემო თოვლის ფანტელები... მიდიოდა... შორს, თოვლის ფარდის იქით ძლივს არჩევდა თეთრად შემოსილ მოხუცს; ვერცხლისფერ, წკრილ და წკრიალა ხეებს შორის დადიოდა მოხუცი... სევდიანი მოხუცი... არ უყვარდა პოეტს გოგო და მიდიოდა გოგო იმ მოხუცთან, თოვლის ფარდის იქით რომ ჩანდა ვერცხლისფერ, წკრიალა ტყეში.

გოგოს თვალეზში არეკლილი ახალწლის ღამე და თბილისი თეთრად იფიქტებოდნენ... გოგოს თან მიჰქონდა თავისი სინათლით დაკემსილი ქალაქი...

საპარტველო

მე შენ მიყვარხარ!
ესე იგი მართლა ვარსებობ,
ჩემო...

სიცოცხლის საოცრება,
ნატერის ყვავილო...

მე შენ მიყვარხარ,
ისე ნაზად,
შიშით,
სიფრთხილით,
ტანჯვა
ჩემი გაუძლები ბედნიერება...

ო, რწმენავ ჩემო,
სისხლო ჩემო,
არსება ჩემო,
ზღვარდაუღებო,
პარმონიის ცეცხლის სათავევ...
ბედნიერი ვარ,
ჩემი სწრაფვა — ეს შენ გეკუთვნის,

მე შენმა ხილვამ
მარადიულ ძრწოლით დამდალა...

მე შენ მიყვარხარ!
ესე იგი მართლა ვარსებობ.
ღლეები ჩემი მოგიზგიზე
შენი მადლია,
ეს შენი ხილვით დაებედა
ამ გულისფეთქვას,
კოსმოსი,
მზე და უზღვაობა ბედნიერების...

ო, ნატვრავ ჩემო,
იღუმალო და შთაგონება,
ამ ალტაცებას ველარ იტევს
უსაზღვროება

და სიყვარულის
მშვენიერი სასოწარკვეთით
შეგხარი... ვიქეც ოცნებად
და აღარ ვარსებობ...

ვაშლის ყვავილის მათამორფოზა

ჩემი ვნებაა მყინვარები
ტანდალარული,
დიდი ტკივილით ვივიწყებ
წარსულს...
ჯოჯოხეთური უღარდებობის
ვარსკვლავი ბრწყინავს
სიმშვიდის ზღვარზე...

შელამებას
და განთიადს შორის,
ჭრიალებს სული თოვლის
სიმძიმით...
სივრცე განაბნევს ჩემს
შთაგონებას,

შიში აქვავებს
სინათლის წიაღს...
მარმარილოდან მოისწრაფი ქალწულის

კრემლი,
წყვდიადის ბროლში
დამსხვრეული ქარები ჰყრია...

ვაშლის ყვავილთა ბურუსიდან
შენ იბადები,
მილიარდ სახით მოდიხარ ჩემთან
პირველ მიზეზთა უპირველესი —
მზე, ამბროზიის
სურნელით თვრება...

გულმა შესცურა უღრობაში...
სივრცეს ვერ იტევს

ჩემი თვალები,
შენ იბადები ყვავილთმრავლობით
ცეცხლის სიმძაფრით გადიგიზგიზებ...

მე აღარ ვშიშობ — შეგეჩვიე
და ამ სასწაულს —
ჩემსკენ გამოწვდილ
სფინქსის საცეცებს,
ათინათები ციალებს თოვლის —
ვაშლის ყვავილთა მეტამორფოზა...

აი, ნაყოფი,
რომელიც იტევს მთელი სამყაროს
ვნებათა ღელვას...
ფრთხილად მიჭირავს,
გამოვტაცე თავდავიწყებას — თესლი

ვარვარა ნაკვერჩხალი გულივით ფეთქავს...

ქარებს მიუგდევ ალბათობა
ნაყოფად ქცევის,
რეკდი მოლოდინს...

და აჰა,
ისევ,
შენ ჩემს წინ დგებარ
აყვავებული ვაშლის ტოტი,
რომელიც იტევს რეალობის
ყველა განაჩენს...

მანისი

გადაიქუხა
ცრემლზე ტრიუმფით
ელვამ
და წასცდა
შორი ყივილი...

წერო
საკუთარ ბუდეს ჩაეწო
და წაეკიდა
ქარი ყვავილებს...
კლანჭი გაჰყრა
და ბოლავს ცისკარი
მზემ დაუღარა
მკაცრი პროფილი...

ძლივს დავედწიე მშობლიურ წიაღს,
ბედნიერი ვარ,
რომ უნდა მოვკვდე —

მეჩურჩულება
ტყემლის ყვავილი —

რაც გინდა მოხდეს შემთხვევარე
თუ შეგიძლია...

ამ სახლში როცა მოვედი ერთხელ,
მაშინ ჰყვოდნენ ქვეყნად ტიტები
და ცხრა ნეტარი ზაფხულის შემდეგ
დღეს ზამთარია კვლავ გარინდების.

მოგონებები წვლობენ, როგორც
ჩქარი მდინარე ორ ნაპირს შორის.
თოვს, როგორც უწინ, ვით კვლავაც
მოთოვს
და სული ტყვეა იანვრის თოვლის.

დღეს ზამთარია და ზამთრის ღამეს
ძველი ტკივილი მომგვარეს წლებმა
ღმერთო! ან ახლა მომკალი ბარემ
ან დავიწყების მომეცი ნება.

ამ უსასრულო იანვრის შემდეგ
ტიტებს იმ ჩქარი მდინარის პირას
ვინ აყვავებს ისე, ვით დღემდე,
ვით ცხრა ნეტარი ზაფხულის წინათ.

ვცდილობ გირწმუნო და საკუთარ
თავს ვემტერები,
მემილიონედ მოდის ღამე,
უტყვი სტუმარი,
სარკმელზე ჩუმად მიკაკუნებს
წვიმის წვეთები
და მარტოობის უდაბნოა
თავსასთუმალი.
მემილიონედ ვაღებ სარკმელს,
ეპატიყები
ათ ყველას, ვინც კი ამ ღამეში
ჩარტო დასტოვეს
და ჩემს ოთახში ვროკავთ მერე,
როგორც გიყები
მე, წვიმა, ღამე, შენზე ფიქრი
და სიმარტოვე.
და როს ინათებს, ვემგვანებით
კეთილ სატირებს,

ოთახს სტოვებენ გადაღლილი
ჩემი სტუმრები,
ვკეტავ სარკმელს და მასაჩუქრებს
მე სინამდვილე
ღაწვებზე მბრწყინავ მარტოობის
სამკაულებით.

ვერ მოგეახლე დასაპყრობი
ისევ მორჩილად,
ვერ მივატოვე მინდვრები ჭრელი.
ვერ შეგაცქერდი მე უსიტყვოდ,
როგორც თოჯინა,
როგორც სასწაულს შესცქერის
მრევლი.

არ დაიბურა კვლავ მინდორი
რუხი ღრუბელით,
იასამანიც არ დასტყნა წყალში.
ჰყვოდა ისევ საოცარი ფერი
ღრუბელის
და სასწაული არ მოხდა მაშინ.
ვერ დავივიწყე მე ტკივილი,
ისევ მორჩილად
ვერ მოგეახლე, ვით სენაკს მწირი,
სად არის ახლა თვალხუჭუნა
შენი თოჯინა,
ყელზე შებმული ბრჭყვიალა მძივით.

ღამე ღამეთა, არეული სიტყვების
ეჭო
და ქალბატონი სიყვარული
ვერცხლისფერ სურით...
აეშვას უნდა სადაც არის მიწიდან
სული,
აეშვას უნდა სადაც არის
და მაინც სურვილს,
გონება, როგორც ერთადერთი უფალი
სრული
ამ ღამისა და სიყვარულის წინაშე
მეფობს!

ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

ჩვენი კულტურის მნიშვნელოვანი უაქტი

ქართველ მკითხველს პირველად ვთავაზობთ კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტში დაცული XVIII საუკუნის იტალიელი დრამატურგის კარლო გოლდონის პიესას „როგორც ჰქვს, ისე არ ვზივს“ ივანე მაჩაბელისეულ თარგმანს. ვფიქრობთ, დიდი იმანი მაჩაბელის უცნობ თარგმანთან შეხვედრა კარგი საჩუქარი იქნება ქართველი მკითხველისათვის.

ხელნაწერის უმნიშვნელო, დაზიანებული ნაწილი აღვადგინეთ, ვიმედოვნებთ, რომ თარგმანის ღირსებას ეს პატარა ხარვეზი არ დააცინებს.

ნინო ხმაჯაძე

ეურნალ „ცისკრის“ რედაქცია დიდ მადლობას უხდის კ. კეკელიძის სახელობის ხელნაწერთა ინსტიტუტს და მის თანამშრომელს, ქალბატონ ნინო ხმალაძეს ასეთი ძვირფასი მასალის მოწოდებისათვის.

recd of Sept, by the 1732.
for payment 3-96.

ქალაქი: ზაფხული / იანვარი 2.

222 21/25/24.

24/2/62 1462:

394689.

பெரியது, சிறியது என இருக்கிறது.

разгнѣ, зрѣвѣ зрѣвѣ.

34 გვ. 10, 4632-4637 გვ. 10.

Золотарь, Золотарь Шубыло.

Diebigha 2056374220

[illegible]

обязательн. пообязунал по.

201 pgs. No. 201 pgs. No. 201 pgs. No. 201 pgs. No.

[illegible]

თარგმანი ივანე მაჩაბელისა

„როგორც პეუსს, ისე არა ნვიმს“. პაი გულის ავ-ენა.

გოლდონის კომედია. სამს მოქმედებად.

პირველი მოქმედება

მარტუჩია, ანჯელიკა და ვალერიო

- ანჯელიკა — ვალერიო, მე გთხოვ, რომ აქედამ წახვიდე. მე ჩემის გულისთვის-
საცა ვშიშობ და შენთვისაც. ოჰ, რომ უცებ შემოვიდეს ვინმე!
- ვალერიო — რომ იცოდე ანჯელდა! რარიგად მიყვარხარ!
- მარტუჩია — წადით, ყმაწვილო, დროა, წახვიდეთ.
- ვალერიო — თუ ღმერთი გწამს, ერთი წამი კიდევ დამაცადე! — (მარტუ-
ჩიას) ოჰ! მე რომ გული დაჭერებული მქონდეს...
- მარტუჩია — რაზედა გქონდეს გული დაჭერებული?
- ვალერიო — მაგის სიყვარულზედ, მაგის ერთგულებაზედ.
- ანჯელიკა — ვალერიო, განა მაგაში შეგიძლიან ეჭვი შემოიტანო.
- მარტუჩია — გეუბნები, წადი მეთქი. სიყვარული მაგაზედ მეტი იქნება, რომ
შენ მაგას უყვარხარ.
- ვალერიო — ამ წუთს, ჩემს სიცოცხლეში, უბედნიერესად ჩავფვლი...
- მარტუჩია — ჩქარა, წადი. აბა უცებ ბატონი რომ წამოგვესწროს...
- ანჯელიკა — (მარტუჩიას) ამ დროს იმან გამოსვლა არ იცის.
- მარტუჩია — მართალია, მაგრამ ხომ იცი, ამ ზალაში ხშირად დასეირნობს და
შეექცევა ხოლმე. აგერ იმის ქანდრაკიც, სულ მაგაზედ არის მიჩერე-
ბული: ბატონს ჯერონტეს შენ არ იცნობ?
- ვალერიო — მე ეს ვიცი მხოლოდ რომ ანჯელიკას ბიძაა. მამაჩემი და ეგ მე-
გობრები ყოფილან, მაგრამ მე კი მაგასთან ჯერ ლაპარაკის შემთხ-
ვევაც არა მქონია.
- მარტუჩია — ახირებული რამ არის. საუცხოო გულისაა, მაგრამ რაღაც ზეპრე,
ჯოუტი ხასიათი აქვს.
- ანჯელიკა — ლაპარაკს დამიწყებს თუ არა, მაშინვე ცახცახს მომაცოლებს
ხოლმე.
- ვალერიო — ასაცახცახებელი რა გაქვს? მამა არა გყავს და დედა? შენი ბედი
შენს ძმაზედ არის დამოკიდებული. შენი ძმა ჩემი მეგობარია და ად-
ვილად მოველაპარაკები.
- მარტუჩია — ვაი შენს მტერს, რომ დალანჯურთან ვერა გაარიგო რა.
- ვალერიო — (მარტუჩიას) როგორ? განა ის ამაზედ უარს მეტყვის?
- მარტუჩია — მე ეგრე მგონია.

ვალერიო — როგორ?

მარტუჩია — მე თქვენ ამ საქმეს ორის სიტყვით ავიხსნით. (ანჯელიკას) რა საც მე ეხლა გეტყვით ჩემმა ძმისწულმა მამამ, რომელიც ეხლა ხანს შენის ძმის ადვოკატს მოჯამაგირეთ დაუდგა. ორი კვირის მეტი არ არის, რაც ეს მოხდა და დილით შემატყობინა ყველაფერი. მაგრამ ეს მე იმან საიდუმლოთ გადმომცა და ნურავისთან ნურა გკითხა.

ვალერიო — შენ მაგის ფიქრი ნუ გაქვს.

ანჯელიკა — მე ხომ მიცნობ.

მარტუჩია — (ვალერიოს ჩუმის ხმით. ელაპარაკება და თვალი კი კარებისკენ უჭირავს). დალანკური ეხლა დაღუპული, წყალწალღებული კაცია. თავისი ცხოვრება სულ შეუჭამია და იქნება თავის დის მზითვეიც არ დაზოგა. ვალით ყელამდინ საესეა. ანჯელიკა თვალში ჩხირად მი-
აჩნია და თავიდან მოსაცილებლად უნდა მონასტერში დაამწყვ-
დიოს.

ანჯელიკა — ოჰ, ღმერთო! მაგას რას მეუბნები.

ვალერიო — რას ამბობ ადამიანო? ეგ როგორ დავიჯერო? მე დალანკურს დიდი ხანია ვიცნობ. ის მე ყოველთვის ჰკვიანი, პატიოსანი ყმაწვი-
ლი კაცი მეგონა. თუმც ცხარეა, ხანდისხან გულის მოსვლაც იცის, მაგრამ...

მარტუჩია — სიცხარეს ნულარ ბძანებ; მგონი თავის ბიძას არ ჩამოუვარდეს, მაგრამ იმისი გული და ამისი კი შორი შორს არის.

ვალერიო — ყველასგან პატივცემული, ყველასგან მიღებული. მაგის მამა რო-
გორი კმაყოფილი იყო მაგისი.

მარტუჩია — ეგრე კია, მაგრამ რაც ცოლი შეირთო, სულ გამოიცვალა.

ვალერიო — ნუ თუ დალანკურის ცოლიც...

მარტუჩია — ის არის რაც არის! ის არის თურმე ამ კარგი ცვლილებების მიზეზი. თურმე ბატონი ჯერონტეც იმიტომ შესწყრომია თავის ძმის-
წულს, რომ ამას თავის ცოლი უჭკუობით ბატონად დაუსვენს... მე კი არას ვიტყვი და თუნდა სანაძლეოს დავსდებ, რომ შენი მო-
ნასტერში დამწყვდევაც იმის ამბავია.

ანჯელიკა — ეს რაღა მესმის? თავის დღეში მაგას როგორ მოვიფიქრებდი, რომ ჩემი რძალი, რომელიც ისეთი ზრდლობით, ისე დასავით მექცე-
ვოდა, ამას ჩაიდენდა!

ვალერიო — მერე ისეთი ტკბილი ადამიანი.

მარტუჩია — სწორედ თავის ქმარსაც აგრე აუხვია თვალები.

ვალერიო — მე იმ ქალს ვიცნობ და სწორედ გითხრა, არა მჯერა ეგ ამბავი.

მარტუჩია — ხუმრობით ამბობ თუ რა არის. აბა ერთი ქალი მაჩვენეთ, რომ იმასავით ზიზილ-პიპილებით იყოს მორთული. მოდა გაჩნდება რამე, რომ პირველი ის არ მივარდეს? ბალი იქნება, თეატრი იქნება სადმე, ის იქ არ დაესწროს?

ვალერიო — მართალია, მაგრამ ქმარი ყოველთვის გვერდითა ჰყავს.

ანჯელიკა — დიახ, ჩემი ძმა მარტო თავისდღეში თავს არ ანებებს.

მარტუჩია — მერე რაო. ორივენი გიჟები არიან და ორივენი ერთად თავს იღუპავენ.

ვალერიო — არა, მე კიდევ არა მჯერა.

მარტუჩია — აბა, ეხლა კი გზას დაადექი, ყმაწვილო. ხო შეიტყე, რაც გინ-
დოდ. გასწი, რაღას უყურებ. ახლა ამ ქალსაც შიშქვეშ ნუ ჩააგდებ

და თავის ბიძის გულს ნუ აუცოუბე. იმასლა შეუძლიან ამის გაბედ-
ნიერება:

ვალერიო — გული დაიმშვიდე, საყვარელო ანჯელიკა. უფულობა თავის დღე-
ში მე არ დამაბრკოლებს.

მარტუჩია — ხმაურობა მესმის; წადი, ჩქარა. (ვალერიო გადის).

ანჯელიკა — ოჰ, რა უბედური ვარ!

მარტუჩია — სწორეთ ბიძაშენია, აკი გეუბნებოდი.

ანჯელიკა — წავალ, არ დავდგები.

მარტუჩია — არა, უნდა დარჩე და შენი გული გადაუშალო

ანჯელიკა — მე ცეცხლისა ისე არ მეშინიან, როგორც მაგისი.

მარტუჩია — რისა უნდა გეშინოდეს ხანდისხან გაცხარება იცის მართალია,
მაგრამ გული კი კეთილი აქვს, დამიჯერე.

ანჯელიკა — შენ იმისი მოახლე ხარ: შენ გენდობა: მოდი შენ ჩამოუგდე ჩემ-
ზედ სიტყვა.

მარტუჩია — არა შენ თითონ უნდა მოელაპარაკო. თუ, გინდა, მე წინდაწინ
ვეტყვი რასმე და ისეთს ქეიფზედ მოვიყვან, რომ შენც ყური და-
გიგდოს.

ანჯელიკა — ჰო, ჰო ეგრე ჰქენ. ჯერ შენ უთხარი რამე და მას უკან მე ვე-
ლაპარაკები (უნდა წავიდეს).

მარტუჩია — შენ ნუ მიხვალ, დარჩი.

ანჯელიკა — არა, არა, როცა ააქირო იყო დამიძახე, აქვე ახლო ვიქნები
(გადის)

მარტუჩია — აი უმანკო სული, აი თავაზიანი! ...ამის დაბადებას დავსწრები-
ვარ, მიყვარს, მებრალევა და მინდა რომ ამის გაბედნიერებას ვე-
ლირსო. აგერ ისიც მოდის.

ჯერონტე — (მარტუჩიას) პიკარდო.

მარტუჩია — რას მიბრძანებ, ბატონო.

ჯერონტე — პიკარდოს დამიძახე.

მარტუჩია — ბატონი ბრძანდები, მაგრამ მინდა ჯერ ერთი სიტყვა მოგახ-
სენო.

ჯერონტე — (მალალი ხმით, გაცხარებული) პიკარდო, პიკარდო!

მარტუჩია — (მალალი, გაჯავრებული ხმით) პიკარდო, პიკარდო!

პიკარდო — (შემოდის, მარტუჩიას) აქ გახლავარ, ბატონო, აქ გახლავარ.

მარტუჩია — (გაჯავრებული) ბატონი მიბრძანებს.

პიკარდო — რას მიბრძანებ, ბატონო.

ჯერონტე — ჩემ მეგობარს დორვალთან მიდი და მოახსენე, რომ მობრძან-
დეს, ველი. მინდა ერთი ხელი ჭანდრაკი ვეთამაშო.

პიკარდო — გიახლებთ ბატონო მაგრამ..

ჯერონტე — რა მაგრამ?

პიკარდო — ერთი მოსახსენებელი მაქვს.

ჯერონტე — თქვი რაღა.

პიკარდო — თქვენს ძმისწულს...

ჯერონტე — წადი, წაეთერ საცა გეუბნები.

პიკარდო — თქვენთან ლაპარაკი ნებავს.

ჯერონტე — წადი, დაიკარგე მეთქი, შე ბრიყვო, რეგვენო!

პიკარდო — რა კაცია ღმერთო! (გადის).

ჯერონტე — ის გიყი! ის უბედური! მე იმას თვალთ აღარ დავინახავ, მე არ

მინდა, რომ მოვიდეს და გული გამიბოროტოს, ჩემი მშვილობიანი ცხოვრება მომიწამლოს.

მარტუჩია — (თავისთვის) ეგლა აკლდა! დიდი ხანია არ გაკაპასებულა! **ჯერონტე** — (ჩამოკდება) რა რიგად ითამაშა გუშინ! რა რიგად ითამაშა! ასეთი კარგი თამაშობა მქონდა და როგორ მეგონა რომ შაპ მალს გამიკეთებდა. აბა კიდევ დავხედო. მთელი ღამე არა მძინებია. (ჭანდრავს ათვლიერებს)

მარტუჩია — ბატონო, შეიძლება მოგახსენო რამე?

ჯერონტე — არა.

მარტუჩია — არა? მაშ რა ვქნა, რომ საშური რამ მაქვს სათქმელი.

ჯერონტე — მაშ თქვი ჩქარა, რაღას უყურებ?

მარტუჩია — თქვენს ძმისწულს ანჯელიკას თქვენთან ლაპარაკი უნდა

ჯერონტე — ეხლა მე იმისთვის არა მცალიან.

მარტუჩია — არა გცალიანთ, მაშ ეტყობა ძალიან საჭირო საქმეა, რაღაცას რო ჩასციებხართ?

ჯერონტე — ალბათ, საჭიროა, რომ ჩავციებვიარ მე ძვირათ შევექცევი, მაგრამ როცა კი შევექცევი, არ მინდა რომ ლაპარაკით თავი გამომილაცოს ვინმემ, გეყურება?

მარტუჩია — ვაი იმ ქალის ბრალიც.

ჯერონტე — რა, რა მოუვიდა?

მარტუჩია — უნდათ რომ მონასტერში დაამწყვდიონ.

ჯერონტე — მონასტერშიო! როგორ თუ მონასტერში? ვის შეუძლიან ჩემის ძმისწულის ბედი უჩემოდ, ჩემს ნება დაურთველად გადასწყვიტოს?!

მარტუჩია — თქვენ რასაკვირველია მოგეხსენებათ თქვენი ძმისწული დალანკურის საქმეების არეულდარეულობა.

ჯერონტე — იმის საქმეების არეულდარეულობა, აბა იმისი ცოლის სიტუტუცე მე რას შემეხება. იმას თავისი აქვს, თუ შესჭამს, თუ დაიღუპება, თავში ქვაც იხალოს. ანჯელიკას კი მე უნდა მოუარო. ოჯახის თავი, ოჯახის უფროსი მე ვარ, ეგ ჩემი საქმეა.

მარტუჩია — ბედნიერია ჩემი კარგი ანჯელიკაც, რომ იმის გულისთვის ეგრე ცეცხლებს აბნევ და გულმტკივნეულობ. მიხარიათ მე და ჩემმა ღმერთმა.

ჯერონტე — ეხლა ის სად არის?

მარტუჩია — აქვე გახლავთ. ელის რომ...

ჯერონტე — უთხარი, მოვიდეს.

მარტუჩია — თითონაც ძალიან უნდა მოსვლა...

ჯერონტე — მაგრამ რა?

მარტუჩია — მშიშარაა.

ჯერონტე — მერე?

მარტუჩია — თუ იმასთან ლაპარაკი გნებავთ...

ჯერონტე — (გაცხარებით) სწორედ მნებავს, რომ ველაპარაკო.

მარტუჩია — მართალია, ბატონო მაგრამ, ეგ თქვენი ლაპარაკის კილო...

ჯერონტე — ჩემი ლაპარაკის კილო არავის არას უშავებს. უთხარი მოვიდეს და ჩემს გულს დაუგდოს ყური და არა ჩემს ხმას.

მარტუჩია — მე მართალია, ბატონო, თქვენ გიცნობთ, ვიცი, რომ კეთილი, პატიოსანი, მოწყალე ბრძანდებით მაგრამ გთხოვთ, ამ საწყალს ქალს ნუ დასტუქსავთ, ცოტა ტკბილად ელაპარაკეთ.

- ჭერონტე — კარგი ტკბილათ ველაპარაკები.
მარტუჩია — მაშ, სიტყვას მაძლევთ.
ჭერონტე — სიტყვას გაძლევ.
მარტუჩია — მაშ არ დაგავიწყდებათ.
ჭერონტე — (მოუთმენლად) არ დამავიწყდება.
მარტუჩია — ეს გახსოვდეთ, რომ მოთმინებიდან ნუ გამოხვალთ.
ჭერონტე — (გაცხარებით) აჟი გეუბნები, არა მეტქი.
მარტუჩია — (თავისთვის) მე ანჯელიკას მაგვირათა ვშიშობ. (გადის).
ჭერონტე — (მარტო) მართალს ამბობს. ხანდისხან ჩემი ცხარე ხასიათის გამო თოფის წამალსავით ავფეთქდები ხოლმე. ანჯელიკა ღირსია, რომ იმას კაცი ტკბილად მოეკიდოს.
ანჯელიკა — (შემოდის და შორს გაჩერდება).
ჭერონტე — აქ მოდი.
ანჯელიკა — (შეშინებული, ერთ ნაბიჯს წასდგამს წინ). რა გნებავთ, ბატონო.
ჭერონტე — ერთი მითხარ, საიდან რა გაგაგონო, რომ ერთის საათის სავალზედ არ მეკარები.
ანჯელიკა — (დაუახლოვდება მოწიწებით) მომიტევეთ, ბატონო.
ჭერონტე — (ტკბილად) სთქვი, რისაც თქმა გინდა!
ანჯელიკა — მარტუჩიამ არა მოგახსენათ რა?
ჭერონტე — (იწყებს მშვიდად და თანდათან ცხარდება). როგორ არა შენზედ მელაპარაკა; მელაპარაკა შენს ძმაზედ, იმ უგუნურზედ, იმ ბრიყვზედ, იმ გზა დაბნეულზედ, რომელიც თავის წინდაუხედავს ცოლს ყურმოჭრილს მონად გაუხდა, დაიქცა, დაიღუპა, კლდეზედ გადავარდა და ჩემ პატივისცემაზედ ხელი აიღო.
ანჯელიკა — (წასვლას დააპირებს).
ჭერონტე — (გაცხარებით) სად მიხვალ?
ანჯელიკა — (შეშინებული) თქვენ გაჯავრებული ბრძანდებით...
ჭერონტე — მერე შენ რაო. გაჯავრებული რო ვარ, იმ მხეცზედა ვარ გაჯავრებული, შენზედ ხომ არა. მოდი აქ ჩემთან, მითხარ ყველაფერი და ჩემი გაჯავრების შიში ნუ გაქვს.
ანჯელიკა — ძიაჩან, თქვენთან ლაპარაკს ვერ მოვახერხებ, თუ დამშვიდებულს არა გნახავთ.
ჭერონტე — (თავისთვის) ამისთანა ჭირი გინახავთ! (ანჯელიკას თავისთავზე ძალდატანებით). აჰა, ეხლა ხომ დამშვიდებული ვარ, ილაპარაკე.
ანჯელიკა — მარტუჩია გეტყვით...
ჭერონტე — მარტუჩიას ყბედობას ყურს არ ვუგდებ. მე მინდა შენგანვე გავიგო.
ანჯელიკა — ჩემს ძმას...
ჭერონტე — (გააჯავრებს) შენს ძმას...
ანჯელიკა — უნდა, მონასტერში მიმავაროს.
ჭერონტე — მერე? გინდა მონასტერში შესვლა?
ანჯელიკა — მე ბატონო..
ჭერონტე — (გაცხარებით) თქვი, რაღას ჰყოყმანობ.
ანჯელიკა — მაგის გადაწყვეტა ჩემი საქმე არ არის.
ჭერონტე — (უფრო გაცხარებით) მე ხომ იმას არ გეუბნები, რომ შენ უნდა გადასწყვიტო. მე მინდა შევიტყო შენი გულის წადილი რა არის.
ანჯელიკა — ძიაჩან, მე მეშინიან თქვენი.

- ჯერონტე** — (თავისთვის) ლამის გამაცეცხლოს. (თავს იმაგრებს) ახლო მოდრ.
მე ვხედავ, რომ მონასტერი შენ არ მოგწონს.
- ანჯელიკა** — არა, არ მომწონს.
- ჯერონტე** — მაშ რა უფრო გირჩევენინ?
- ანჯელიკა** — მე, ბატონო...
- ჯერონტე** — (ცოტა გაცხ.) ნურაფრის გეშინიან; ხედავ დამშვიდებული ვარ;
თავისუფლად მელაპარაკე.
- ანჯელიკა** — (თავისთვის) სადა ხარ გამბედაობა!
- ჯერონტე** — აქ მოდი ახლო! გათხოვება გინდა?
- ანჯელიკა** — მე, ბატონო...
- ჯერონტე** — (გაცხ.) ჰო, თუ არა.
- ანჯ.** — თუ თქვენ...
- ჯერ.** — ჰო? გინდა ქმარი შეირთო? გინდა დაჰყარგო თავისუფლება, მშვი-
დობიანობა? მაშ კარგი, შენს თავსვე დააბრალე რაც მოგივა, გაგათ-
ხოვებ.
- ანჯ.** — (თ. თ.) ოჰ, რა კარგი ძია მყავს. ჯავრობაც რომ უხდება.
- ჯერ.** — (შეტევით) გული ჩამოვარდნილი გაქვს ვიზედმე?
- ანჯ.** — (თ. თ.) ნეტაი გავბედავდე ვალერიოზზედ თქმასა.
- ჯერ.** — (გაცხ.) საყვარელი გყავს ვინმე?
- ანჯელ.** — (თ. თ.) ეხლა დრო არ არის. მერე მარტუჩიას ვათქმევინებ.
- ჯერ.** — (გაცხ.) თქვი და, გავათავოთ. იქნება ამ სახლში, ან შენს ნაცნობებში
შემთხვევით შეხვდი ვისმე და მოგეწონა. მე მინდა ნამდვილი ვი-
ცოდე. მე შენ სიკეთეს გიზამ, მაგრამ ჯერ ამ სიკეთის ღირსი უნდა
გახდე: გესმის?
- ანჯ.** — (შეშ.) დიახ, ბატონო.
- ჯერ.** — (იმავე კილოთი) ნურაფერს ნუ დამიძალავ; გულგახსნილი მელაპარაკე.
მოგწონს ვინმე?
- ანჯ.** — არა, ბატონო... არავინ არ... მომწონს.
- ჯერ.** — უფრო კარგი. ვეცდები, მოგინახო ვინმე.
- ანჯ.** — (თ. თ.) ღმერთო დამიფარე (ჯერონტე!) მე ბატონო...
- ჯერ.** — რა შენ?
- ანჯ.** — თქვენ ხომ იცით, როგორი მშიშარა ვარ...
- ჯერ.** — ჰო, ჰო, მშიშარა... გიცნობთ, რა ხართ ქალები.. ეხლა მტრედსა ჰგევ-
ხართ და როცა ქმრებს შეირთავთ გველუშაპად გადაიქცევიან.
- ანჯ.** — მაშ, ძია რადგან ეგრე კეთილი გულისა ბრძანდებით...
- ჯერ.** — ძალიან კეთილისაც არა ვარ.
- ანჯ.** — ნება მიბოძეთ, მოგახსენოთ.
- ჯერ.** — ა, დორვალს რა დაემართა, რომ არ მოდის. (მაგიდასთან მივა).
- ანჯ.** — ძიაჯან, ყური დამიგდეთ.
- ჯერ.** — (ჭანდრაკს ჩასცქერის) ეხლა კი წადი, თავი დამანებე.
- ანჯ.** — ერთად ერთი სიტყვაც...
- ჯერ.** — (ცხარედ) რა ვქნა, რას იგვიანებს.
- ანჯ.** — ღმერთო! ასე უბედური ჯერ არა ვყოფილვარ! რა მომელის, ვინ იცის.
ჩემი მარტუჩია მე თავს არ დამანებებს. (გადის).
- ჯერ.** — (მარტო) კაი ქალია. მე სულთ და გულთ მინდა რომ სიკეთე ვუყო.
რომ აჩენილი ჰყავდეს ვინმე, მალე აუსრულებდი სურვილს, მაგ-
რამ რომ არა ჰყავს. ვნახოთ... მოვნახოთ... რა ღმერთი გაუწყრა ამ
დორვალს რომ არ მოეხეტება? ჯავრი გადამიტანს თუ ეს დაწყევ-

ლილი თამაშობა ხელმეორედ არ გავშინჯე და არ შევიტყე, რამ წამაგებ[ინა].* ცხადია, ეს ხელი მე უნდა მომეგო. გონება რამ გამომილია! ესე არ იყო?... ამ ჩემი კაც[ები], აი დორვალისა; მე მეფე იმისი ეტლის ალაგას წავწე; დორვალმა რკუ თავის მეფეს გვერდით მიუსვა; მე შახი ვუთხარი... ჰო... პაიკი ავიყვანე... დორვალმა ჩემი კუ აიყვანა. დორვალმა?... ოჰ, იმან ჩემი რკუ აიყვანა; მე რალა ვქენ. მე მხედრით ქიში ვუთხარი. ეხლა კი დორვალი ლაზიერს გამოესალმოს. ის მაშორებს თავის მეფეს. მე ვიყვან ლაზიერს; ხელავ, იმ უხეიროს, მეფეთი მხედარს მართმევს; ეგ იმისთვისვე არის ცუდი; ეხლა ის ჩემს მახეში მოჰყვა. იმაზედაც გავიმარჯვე და იმის მეფეზედაც. აი ჩემი ლაზიერი. ჰო, ჩემი ლაზიერი. შაჰ. მათ! ცხადია, შაჰ, მათ! დავამარცხე. ნეტაი კი დორვალი მოვიდეს ერთი, რომ ეს ვაჟენო (გასძახის) პიკარლო!

დალანკური (შემოდის) (თ. თ.) ბიძაჩემი. მარტოკაა. იქნება არ იწყინოს ჩემთან ლაპარაკი.

ჭერონტე — ისევ ისე დავაწყობ, როგორც იყო (დალანკურს ვერ დაინახავს და უფრო ხმამაღლა გასძახებს) პიკარლო!

დალანკური — ბატონო...

ჭერონტე — (არ მობრუნდება და ასე ჰგონია პიკარლოს ელაპარაკება). რა ჰქენ? დორვალი იპოვე?

დორვალი — (შემოდის შუა კარებიდან) აჰა, ესეც მე.

დალანკური — (გაბედულებით) ბიძია...

ჭერონტე — (მობრუნდება და დალანკურს რომ დაინახავს, ზეზედ წამოიჭრება, სკამს გადმოაბრუნებს და შუა კარებიდან ხმის ამოუღებლად გარედ გავარდება).

დორვალი — (ღიმილით) ეს რას მოასწავებს?

დალანკური — ასეთი უცნაური ქცევა გინახავთ? ჩემზედ არის გულმოსული.

დორვალი — (ღიმილითვე) ამ საქციელზედ როგორ ეტყობა, რომ რაც ჭერონტე იყო, ისევ ის არის.

დალანკური — მე თქვენთვისა ვწუხვარ.

დორვალი — სწორედ რომ ცუდს დროს მოვედი.

დალანკური — იმის გულფიცხობას მიუტევით.

დორვალი — (ღიმილით) მე ვიცი და იმან, როგორცა დავტუქსავ.

დალანკური — ბატონო დორვალ, თქვენის მეტს არავის შეუძლიან ბიძაჩემთან მიშუამდგომლოს.

დორვალი — სწორეთ გავციცხავ, მაგრამ...

დალანკური — მართალია, პირველის შეხედვით, შეიძლება კაცმა სთქვას ახია, რომ თავის ბიძა ასე ცუდათ ეკიდებათ, მაგრამ ბიძაჩემმა ჩემ გულის ფიცარზედ გულის პასუხი რომ ამოიკითხოს დარწმუნებული ვარ, უწინდელი ჩემი სიყვარული ისევ გაუცხოველდება და მერე ეს გულის მობრუნება სანანურად არ გაუხდება.

დორვალი — მე თქვენ კარგად გიცნობთ და დიდად საიმედო კაციცა ბრძანდებით, მაგრამ თქვენი ცოლი...

დალანკური — (ცოტა ცხარედ) ჩემი ცოლი, ბატონო? ოოჰ, ჭერ თქვენ იმას არ იცნობთ. ჩემს ცოლს ჭეროვნად ვერ აფასებს. ბიძაჩემი სხვებზედ უფრო მეტად შემცდარია. მე როგორც ვატყობ, ისევ მევე უნდა გამოვაჩინო ჩემის ცოლის სიმართლე და ჭეშმარიტება გაგიმხილოთ. იმან სრულებით არა იცის რა იმ უბედურებაზეც, რომელიც მე ლოდ-

სავით მაწევს. იმას ასე ეგონა, რომ უფრო მდიდარი ვიყავ, რადგან მე ვუმალავდი იმას ჩემს შეძლებას. მე ის გაგიყვებით მიყვარს; ზეინდლიხანა ძალიან ახალგაზრდებმა დავიწერეთ ჯვარი. აქამდისი არაფერი დამიკლია იმისთვის, არაფერზედ დამინატრულებია. რაც კი იამებოდა იმისაგან მოთხოვნა საჭირო არ იყო, მე ვასწრობდი წინ. აი ჩემი დღეების ამბავი.

დორვალი — ქალის სურვილის შესრულება, წინდაწინვე დასწრება, ეგ, ბატონო, მსუბუქი [ტვირთი] როდი გახლავთ.

დალანკური — მე დარწმუნებული ვარ, ჩემი გარემოება რომ ჩემ ცოლს შეეტყო, თვითონვე პირველი დამიშლიდა იმ ხარჯს, რომელიც მე იმის გულისთვის გავწიე.

დორვალი — მერე რატომ არ დაგიშალათ.

დალანკური — იმიტომ რომ ვერა ხედავდა რა მდგომარეობაში ვიყავით.

დორვალი — (სიცილით) ოჰ, რა უბედურება გწვევიათ.

დალანკური — რასა ბრძანებთ?

დორვალი — (სიცილით) მებრალებით ჭეშმარიტად.

დალანკური — (გაფიცხებული) დამცინით კიდევ.

დორვალი — (ღიმილით) დაცინვას როგორ გაკადრებდით, მაგრამ... თქვენც ცოლი გასაოცრად გიყვართ.

დალანკური — (გულ-მხურვალედ) მიყვარს, ყოველთვის მიყვარდა და სიკვდილამდე მეყვარება. მე ჩემს ცოლს კარგად ვიცნობ, ვიცი იმისი ღირსება და მე არ მოვიტოვებ რომ იმას დააბრალონ რამე, რაშიაც სრულებით დამნაშავე არ არის.

დორვალი — დაწყნარდი, ჩემო ბატონო, დაწყნარდი. ბიძაშენსავით ნუ გაცხარდები.

დალანკური — გთხოვთ, ბატონო, მომიტევოთ. ჩემი თავი საწყევარი გამიხდება, თუ ამ ლაპარაკით გაწყენინეთ რამე, მაგრამ (გაცხარებით) როცა კი სიტყვა ჩემს ცოლზედ ჩამოვარდება...

დორვალი — კარგი, კარგი, ახლა სხვა ვთქვით რამე.

დალანკური — მე მინდა, რომ თქვენც გული დააჩეროთ.

დორვალი — (ცივათ) მე გული დაჩერებული მაქვს.

დალანკური — (ცხარედ) არა, არა გაქვთ.

დორვალი — (ცოტა გაცხ.) რა გაჭირვება მადგია, რომ ტყუილი ვთქვა.

დალანკური — მჯერა რომ ეგრეა და ძალიანაც მოხარული ვარ. მაშ, ბატონო დორვალ, არ შეიძლება ბიძაჩემს ჩემზედ სიტყვა გაუტაროთ.

დორ. — კარგი, მოველაპარაკები.

დალ. — რომ იცოდეთ, რა რიგი მადლობელი დაგრჩებით.

დორ. — მაგრამ ჯერ საჭიროა რომ საბუთი დავანახო რამე. ასე ცოტა ხანს როგორ მოასწარი მთელის თქვენის ქონების გაფლანგვა. სულ ოთხს წელიწადზედ მეტი ხომ არ არის, რაც მამათქვენი გარდაიცვალა. კარგა ქონება დაგრჩათ იმის სიკვდილის შემდეგ და ასე ამბობენ სულ ერთიანად დაგიხარჯათ.

დალ. — რომ იცოდეთ რამდენი უბედურება დამაწყდა თავსა. რო ვნახე, ჩემი საქმეები ზეირიანად არ მიდიოდნენ, მოვინდომე იმათი გასწორება, მაგრამ გასწორების მაგივრად უფრო გავამრუდე. სხვებს ყური დავუგდე, სხვა და სხვა საქმეს მოვიკიდე ხელი, ჩემი ქონება სულ ზედ მივახმარე და გამოტანით კი ვერა გამოვიტანე რა.

დორ. — ეგ არაფერი ამბავია. ახალს საქმეებს ბევრი სხვაც დაუწელებია.

- დალ. — მე კი ისე დავიღუბე და დავნელდი, რომ სახსნელი აღარ არის.
- დორ. — ვერ მოქცეულხარტ კარგად ჩემო ბატონო. მეტადრე დის პატრონს ეგ საქმე არ უნდა ჩაედინა.
- დალ. — მეც მაგასა ვფიქრობ ეხლა რომ ჩემი და სადმე დავაბინავო.
- დორ. — თქვენი და დღე და დღე უფრო კეთდება. თქვენს ცოლთან დიდძალს ხალხსა აქვს მისვლა მოსვლა, ხომ იცით... ახალგაზრდობამ... ხანდის-ხან... რა იცის... ხომ გესმით, რისაც თქმა მინდა.
- დალ. — სწორედ მაგ მიზეზით განვიზრახე, რომ ვიდრე ღონისძიებას ვიშოვნო რასმე, ჩემი და მონასტერში მივებარო.
- დორ. — მონასტერში მიბარება, კეთილი, მაგრამ მაგაზედ ბიძათქვენს მოელაპარაკეთ?
- დალ. — როგორ მოვილაპარაკებდი, რომ ხმას არა მცემს; მაგრამ თქვენ მოელაპარაკებით ჩემზედაც და ანჯელიკაზედაც. ბიძაჩემს თქვენ პატივისცემით უყვარხართ, გენდობათ და უმჯველათ გაიგონებს თქვენსას, უარს არაფერზედ გეტყვით.
- დორ. — რა ვიცი.
- დალ. — სწორეთ! დარწმუნებული ვარ. გთხოვთ, რომ ეხლავე ნახოთ სადმე.
- დორ. — ბატონი ხარ, მაგრამ ვინ იცის სად წავიდა.
- დალ. — ახლავ შეგიტყობთ; ეი, ბიჭო! არავინა ხართ!
- პიკარდო — (შემოდის) ბატონო!
- დალ. — ბიძაჩემი სხვაგან წაბრძანდა?
- პიკარდო — არა, ბატონო, ბაღში ბრძანდება.
- დალ. — ბაღში! ამ დროს?
- პიკარდო — იმისთვის სულერთი გახლავს. თუ ცოტა გაჯავრებულია, მაშინვე ბაღში დაიწყებს ხოლმე ბოლთის ცემას.
- დორ. — წავალ; მოვნახავ.
- დალ. — ნუ, ნუ წახვალთ. მე ბიძაჩემს ვიცნობ. უნდა მარტო დაანებოს კაცმა თავი ვიდრე დაშოშმინდებოდეს, ჰსჯობია აქ მოუცადოთ.
- დორ. — რო წავიდე სადმე: აქ რომ აღარ ამობრუნდეს?
- პიკარდო — მაგის ფიქრი ნუ გაქვთ ბატონო. საცაა, ამობრძანდება. მეც ვიცი ბატონის ხასიათი რა მინუტი ეყოფა. ძალიანაც გაეხარდება, აქ რომ გნახავთ.
- დალ. — მაშ, გაისარჩეთ და იმის ოთახში შებრძანდით და ღვთისგულისათვის, პატარა მოუცადეთ.
- დორ. — ძალიან კარგი. მე ცხადად ვხედავ, როგორი საზარელია თქვენი თავს-გარდასავალი. უნდა უშველოთ რამე. მე მოველაპარაკები და ვეტყვი, შეგეწიოთ, მაგრამ ერთის პირობით კი...
- დალ. — პატიოსანს სიტყვას გაძლევთ, რომ შემდეგში...
- დორ. — კმარა (შედის ჭერონტეს ოთახში).
- დალ. — რაც გითხარი, ბიძაჩემს არ მოახსენე?
- პიკ. — მოვახსენე ბატონო, მაგრამ თავისებურად კარში გამისტუმრა.
- დალ. — ეგ არ მიამა. ეცადე შემატყობინო, როცა კაი ქეიფზედ, იქნება, რომ იმასთან ლაპარაკი შევიძლო. თავისდროზედ მე შენ კარგად დაგასაჩუქრებ.
- პიკ. — ღმერთმა თქვენი წყალობა ნუ მომიშალოს, ბატონო, მაგრამ, ღვთისმადლით მე არა მაქლია რა.
- დალ. — მაშ მდიდარი ყოფილხარ.
- პიკ. — მდიდარი არ გახლავარ, მაგრამ ჩემი ბატონი მე არას მაქლებს. ცოლ-

შვლიანი კაცი გახლავართ, ოთხი ბარტყი თავზედ მახვევია, სიღარიბეში უნდა ვყოფილიყავ, მაგრამ ბატონი ისეთი მოწყალეა, რომ მთელს ოჯახს ადვილად ვინახავ; ჩემს სახლში გაჭირება არავინ იცის რა არის.

დალ. — (მარტო) ღმერთო, რა კეთილის გულისაა ეს ბიძაჩემი. ახ, ნეტავი ერთი დორვალმა პატარა გრძნობა გაუღვიძოს და ჩემი გაჭირვების შესაფერი შემწეობა გააწევის... ნეტავი ჩემს ცოლს მაინც დაუშვალა როგორმე. არა, რათ ვატყუებდი ან იმას, ან ჩემს თავს? ეს ბიძაჩემი დაბრუნებას აღარა ჰფიქრობს... ყოველი წამი ეხლა ჩემთვის ძვირფასია. მოდი, მანამ ჩემს ადვოკატთან წავალ. ღმერთო რა სულგატანჯული უნდა დავადგე გზას, მაგრამ, აკი იმედი მომცა; რომ თუმცა საქმე გადაწყდა, მაინც გავწელავ და დროს მოგაგებინებო; ღმერთო რა საზოგადოარი რამ არის ეს სასამართლოების ხარჯები. თავბრუ მეხვევა როცა ვფიქრობ, რომ ჩემი პატიოსნება საექვოდ გახდა. ვაი იმისი ბრალი ვინც ცბიერობას შემწედ უნდა გაიხადოს! აგერ ჩემი ცოლიც.

დალ. ცოლი — აქა ყოფილხარ დალ! სად არა გძებნე, ვინ იცის.

დალ. — ეს არის ახლა ვაპირებდი წასვლას.

დალ. ცოლი — ეხლა ის ტუტუნა შემომხვდა წინ. რაღაცას ბუტბუტებდა.

დალ. — ბიძაჩემზედ ამბობ?

დალ. ცოლი — მაზედ ვამბობ. მზე გამოსული დავინახე, მინდოდა ბაღში გამესივრნა და აკი იმას არ შევხვდი; ფეხებს აბაკუნებს, ეშმაკებს ელაპარაკება. კი არა ვხუმრობ, დადის და მაღალის ხმით ლაპარაკობს... ერთი ეს მითხარ, კერძობაში ჰყავს ვინმე ცოლიანი მოსამსახურე?

დალ. — როგორ არა.

დალ. ცოლი — მეც ეგ ვიფიქრე. ძალიან უშვერის სიტყვით იხსენიებდა ქმარსაც და ცოლსაც.

დალ. — (თ. თ.) ვიცი ვისაც იხსენიებდა.

დალ. ც. — ასატანი კაცი არ არის, ღმერთმან იცის.

დალ. — მაინც უნდა პატივისცემა გვქონდეს.

დალ. ც. — პატივისცემა არა მაქვს თუ. როდის არ ვასრულებ ჩემს ვალს! მე იმას პატივსა ვცემ, რადგან მოხუცებულია ან ჩემი მამამთლია. თუ ხანდისხან ვხუმრობ ზოლმე და დავცინი, შენ მეტს ვის ესმის და შენ ვიცი მაგისტვის არ გამკიცხავ. სხვაფრივ, რაც კი შემიძლიან მოწიწებით ვეჩქევი. მაგრამ ახლა ესეცა ვსთქვამთ. ის როგორღა გვეჩქევა. პატივსა გვცემს ან შენ, ან მე? ისე საშინლად მკვანედ გვეჩქევა. პატივსა გვცემს ან შენ, ან მე? ისე საშინლად მკვანედ გვეჩქევა და ვდაგვართ, რომ ველარა მიწამებიარა. იმისაგან ჩემი სიძულვილი სამზღვარს გადასცილდა. ამის მნახველმა კიდეც უნდა ვუაღერსო და თავს შემოვევლო?

დალ. — მართალია... მაგრამ მაინც ბიძაჩემია, უნდა მივეფეროთ... ამას გარდა შეიძლება მაგის თავი როდისმე დაგვჭირდეს.

დალ. ც. — დაგვჭირდეს! ჩვენ დაგვჭირდეს? რაში დაგვჭირდება, ერთი შემატყობინე. ჩვენ ჩვენი იმდენი გვაქვს, რომ შეგვიძლიან წესიერად ვიცხოვროთ. შენ ზომიერი კაცი ხარ, არც მე ვარ მფანტავი. მე ჩემის მხრივ იმაზედ მეტს არას მოგთხოვ, რაც აქამდე ხარჯე ჩემზედ. ისევ იმავე ზომიერებით ვიცხოვროთ და თავისდღეში არა გავვიჭირდება რა.

დალ. — ჰო, ისევ იმავე ზომიერებით ვიცხოვროთ...

- დალ. ც. — მე პრანჭვა არ მიყვარს, მეტის მეტს არას მოგთხოვ.
- დალ. — ოოჰ, რა ჭირში ჩავევარდი.
- დალ. ც. — რა ვქნა შენ ეგრე ფიქრში გართული რათა ხარ? იქნება გტყივა რამე... რათ ხარ ეგრე შეწუხებული?
- დალ. — სრულებითაც არა... თვალი გატყუებეს.
- დალ. ც. — იქნება დარდი გაწევს რამე; განა უნდა დამიმალო. მე და შენ რა გვაქვს ერთმანეთში დასამალავი?
- დალ. (შეშფოთებული) მე სულ ჩემს დაზედ ვფიქრობ, სხვა არაფერზედ.
- დალ. ც. — შენს დაზედ? რა გავქვს საფიქრებელი? ქალი უკეთესი არ უნდა რომ ის არის, სულში უნდა ჩაიდვრინოს კაცმა. იცი, რა გითხრა, თუ ჩემსას დაიჭერებ, მოდი ეგ ფიქრები შემოიფანტე და ისე კი რომ ანჭელიყაც გააბედნიერო.
- დალ. — როგორ მერე?
- დალ. ც. — შენ იმისი მონასტერში მიბარება გინდა. მე კი სანდო პირისგან შე-
ვიტყე, რომ ეგ იმას არაფრად იამება.
- დალ. — განა „მიაშება“ და „არ მიაშება“ იმასაც ეთქმის.
- დალ. ც. — მართალია, ის ისეთი მორჩილი ქალია, რომ თავის ნათესავების სურვილს არ გადავა, მაგრამ ერთი მიზეზი, რატომ არ გაათხოვებ?
- დალ. — ჯერ სულ ბავშვია.
- დალ. ც. — განა მე უფროსი ვიყავ, რო გავთხოვდი.
- დალ. — კარდაკარ ზომ ვერ ვივლი, ჩემი და შეირთეთ მეთქი.
- დალ. ც. — ვინ გეუბნება მაგას. აბა, პატარა დამშვიდებით ყური მომიგდე რა გითხრა. თუ არა ვცდები, მგონი შევამჩნიე, რომ ვალერიოს ანჭელი-
კა უყვარს და ანჭელიკასაც ვალერიო.
- დალ. — (ღმერთო, რა ტანჯვანი ჩამავდე).
- დალ. ც. — ვალერიოს ზომ იცნობ. სად მონახავ მაგაზედ უკეთესს საქმროს ან-
ჭელიკასთვის.
- დალ. — (შეშფ.) ვნახოთ... მასუკან მოვილაპარაკოთ.
- დალ. ც. — შენ გეთაყვა ამას ნუ დამიშლი, რომ მე თითონ მაგ საქმეში ჩა-
ვერიო. ძლიერ ბედნიერი ვიქნები რომ საქმე საქმეზედ მოვიყვანო.
- დალ. — როგორა?
- დალ. ც. — რას ამბობ?
- დალ. — ეგ არ შეიძლება.
- დალ. ც. — რატომ?
- დალ. — ბიძაჩემი დათანხმდება მერე?
- დალ. ც. — გაგონილა! თუმცა ვალდებული ვართ პატივისცემა ვიქონიოთ, მაგრამ ამ საქმეში კი, იმას რა ხელი აქვს? ძმა შენა ხარ, მზითევი შენს ხელშია; ბევრი მისცე, ცოტა მისცე, ეგ შენზედ ჰკიდია. მათი გულის წადილის შეტყობა მე მომანდებ და მე თითონ შეეყრი ერთ-
მანეთს.
- დალ. — (ცხარედ) არა, ეგ შენი საქმე არ არის.
- დალ. ც. — მითომ რატომო! განა შენის დის გათხოვებას არ აპირებ?
- დალ. — ვაპირებ.
- დალ. ც. — მაშ იქნება...
- დალ. — მე ეხლა სხვაგან მივდივარ, რო დაებრუნდები, მაშინ ვნახავთ.
- დალ. ც. — იქნება იმაზედ ჯავრობ, რომ მე მოვინდომე გარევა.
- დალ. — (წასვლას დააპირებს) სრულებითაც არა.
- დალ. ც. — მაშ იქნება მზითევი გაბრკოლებს.

დალ. — რა ვიცი. (გადის).

დალ. ც. — (მარტო) ნეტა ეს რას ნიშნავს? თავბოლოსი აღარა გამეგება რა იქნება ჩემმა ქმარმა... მაგრამ არა, ის ისე ჰქვინია, რომ საქმეს არ სოდეს არ წაიხდენდა.

ანჯ. — (შემოდის და დალ. ც. ვერა ხედავს) ახ, ნეტავი კი მარტუჩიასთან მა-
ლაპარაკა.

დალ. ც. — ჩემო მულო.

ანჯ. — (უცმაყოფილო) რა გნებავთ?

დალ. ც. — (ტბილად) სად მიხვალ?

ანჯ. — (უკმ.) მე მოვდიოდი...

დალ. ც. — გაჯავრებული რათა ხარ.

ანჯ. — ალბათ მიზეზი მაქვს.

დალ. ც. — იქნება ჩემზედა ხარ?

ანჯ. — მე...

დალ. ც. — ყური მომიგდე ჩემო პაწია მულო. თუ მონასტერში შესვლა გა-
წუხებს, ნუ იფიქრებ, რომ მე მაგ საქმეში ვიყო რამე. სრულებითაც
არა მე შენ მიყვარხარ და რაც კი ღონისძიება მაქვს ვეცდები შენი
ბედნიერება მენახა.

ანჯ. — (თ. თ. ტირილით) რა ორპირობაა!

დალ. ც. — რა მოგდის ქალო, რათა სტირი?

ანჯ. — (თვალეებს იშრობს, თ. თ.) როგორ ამიხვია თვალები!

დალ. ც. — შენის მწუხარების მიზეზი რა არის?

ანჯ. — ჩემის ძმის საქმეების ურიგობა.

დალ. ც. — შენის ძმის საქმეების ურიგობა?

ანჯ. — თქვენზედ უკეთესად ვინ იცის ეგ ამბავი?

დალ. ც. — რას ამბობ, ქალო, ამიხსენ, თუ ღმერთი გწამს.

ანჯ. — რა საჭიროა.

ჯერ. — (შემოდის) პიკარდო.

პიკ. — (ჯერ. ოთახიდან გამოდის) ბატონო!

ჯერ. — დორვალი სად არის?

პიკ. — თქვენს ოთახში გელით.

ჯერ. — დორვალი ჩემს ოთახშია და არ მატყობინებ.

პიკ. — არ მეცალა, ბატონო.

ჯერ. — (დაინახავს ანჯ. და დალ. ცოლს და დაუწყებს ლაპარაკს ანჯელიკას.
ლაპარაკის დროს ნელნელა მიუბრუნდა დალ. ცოლს და უკანასკნელს
სიტყვებს იმას ეტყვის) თქვენ აქ რას აკეთებთ? ეს ჩემი ზალაა, ქა-
ლებს აქ ალაგი არა აქვთ, წადით, რომ თქვენი სინსილა აქ აღარა ვნა-
ხო, წადით, გამეცალეთ.

ანჯ. — ბიძია.

ჯერ. — გამეცალეთ მეთქი, გეუბნებით.

ანჯ. — (შეშ. გავა)

დალ. ც. — ბატონო, გთხოვთ მომიტევოთ, რომ...

ჯერ. — (მიბრუნდება იქით მხარეს, საიდანაც ანჯელიკა გავიდა და ხანდისხან
დალ. ცოლს გადაჰკრავს სიტყვებს) გაგონილა, თქმულა, ურცხვი
აშარი. მოდის, გამაბოროტებს. (გასასვლელად სხვა კარებია) ამ კა-
რებს კლიტეს დავადებ, თუ კაცი ვარ.

დალ. ც. — ნუ ჯავრობთ ბატონო. მე ჩემის მხრივ, გარწმუნებთ...

ჯერ. — (უნდა თავის ოთახში შევიდეს, მაგრამ არ უნდა დ. ც. წინ გაუაროს

და პიკარდოს დაუწყებს ლაპარაკს) შენ ამბობ დორვალი ჩემს ოთახშია.

პიკ. — დიახ, ბატონო.

დალ. ც. — (უკან დაიწევს) მიბრძანდით, ბატონო, მიბრძანდით, ჩემის გულისთვის გზას რათ იკრავთ?

ჭერ. — (გვერდზედ გაუვლის და თავს ოდნავ დაუკრავს) მშვიდობით. (შევს თავის ოთახში. პიკარდოც თან შეჰყვება). ამ კარებს უთუოდ კლიტეს დავადებ.

დალ. ც. — (მარტო) რა ზნის კაცია. მაგრამ ეს მე არ მაწუხებს. მე ჩემის ქმრის აღშფოთება და ანჯელიკას სიტყვები მკლავენ. ვიჭენეულობ, ვშიშობ, მინდა მართლის შეტყობა და კიდევ მეშინიან.

მეორე მოქმედება

ჭერონტე და დორვალი

ჭერ. — წავიდეთ, ვითამაშოთ! თუ ღმერთი გწამს მაგაზედ ლაპარაკს თავი დაანებე.

დორ. — შენს ძმისწულზედ გელაპარაკები, უცხოზედ ზომ არა.

ჭერ. — დიახ, ჩემს ძმისწულზედ, ერთს სულელზედ, ერთს რეგვენზედ, რომელიც თავის ცოლის მონად და თავის ამპარტავენების მსხვერპლად გახდა.

დორ. — დამშვიდდი ჩემო მეგობარო, გულს ნუ იშფოთებ.

ჭერ. — შენ შენის სიმშვიდით ლამის ცოფები მომგვარო.

დორ. — მე სიკეთით გელაპარაკები.

ჭერ. — (დაჯდება) სკამი მიიდგი.

დორ. — (სკამს მიიდგამს) საცოდავი ყმაწვილი კაცი!

ჭერ. — აბა ერთი გუშინდელი თამაშობა გავსინჯოთ.

დორ. — (შებრალებით) ველარაფერს უშველი თუ...

ჭერ. — მითომ რატომა? აბა გავშინჯოთ.

დორ. — გუზნები, ვერაფერს უშველი მეთქი.

ჭერ. — ვუშველი მეთქი გუზნები.

დორ. — თუ დროზედ არ მიხედვ, ველარაფერს უშველი.

ჭერ. — ვისა?

დორ. — შენს ძმისწულს.

ჭერ. — (ცხ.) მე თამაშობაზედ გელაპარაკები. დაჯექ აქა.

დორ. — (ჩამოჯდება) თამაშობით ვითამაშებ, მაგრამ ჭერ ერთი ყური და-მიგდე.

ჭერ. — კიდევ დალანკურზედ გელაპარაკები?

დორ. — იქნება.

ჭერ. — მაშ ყურს არ დაგიგდებ.

დორ. — მაშ დალანკური გძულს?

ჭერ. — სრულებითაც არა, მე არავინ არა მძულს.

დორ. — მაშ თუ არ გინდა...

ჭერ. — კაია, კმარა. ვითამაშოთ, თუ არა და ავდგები და წავალ.

დორ. — ერთი სიტყვაც მათქმევინე და ის არის და ის.

ჭერ. — ღმერთო, რა მოთმინება მაქვს.

დორ. — შენ შეძლებული კაცი ხარ.

ჭერ. — მადლობა ღმერთს ღარიბი არა ვარ.

დორ. — რაც საჭიროა შენთვის, იმაზედ მეტი გაქვს.

ჭერ. — მართალია, მაქვს იმდენი რომ ჩემს მეგობრებს ხელი მოუშართო
ხოლმე.

დორ. — და შენს ძმისწულს კი არ ეჭირვება ხელის გამართვა?

ჭერ. — ერთს ბისტს არ მივცემ, თვალებზე დაიკრას.

დორ. — მაშ...

ჭერ. — მაშ რა

დორ. — მაშ ისა, რომ გძულვია.

ჭერ. — (ძალ. გაცხ.) შენ თითონ არ გესმის რას ამბობ. მე მძულს და მეზიზ-
ღება იმისი პლანები, იმისი ცუდი ყოფაქცევა. ფული რომ მივცე,
რა გამოვა? ეგ უფრო არ წააქეზებს იმის ამპარტავნობას, იმის ფან-
ტეას, იმის სისულელეს. გამოიცვალოს ხასიათი და მეც გამოვიც-
ვლები. მე მინდა, რომ ჩემი სიკეთე იმის შენანებას მოჰყვეს და არა
ის, რომ სიკეთემ შენანება დააძლევინოს.

დორ. — (პატარა სიჩუმის შემდეგ, თითქმის დარწმუნებული, ტკბილად ეუბ-
ნება) მოდი ვითამაშოთ.

ჭერ. — ვითამაშოთ.

დორ. — (თამაშობს) უსიამოვნო ამბავია!

ჭერ. — შახ შენს მეფეს.

დორ. — ის საწყალი ქალი?

ჭერ. — ვინა?

დორ. — ანჯელიკა.

ჭერ. — (თამაშობას თავს ანებებს) ეგ სხვაა, იმაზედ რამდენიც გინდა მელა-
პარაკე.

დორ. — ისიც უნდა ბევრს იტანჯებოდეს.

ჭერ. — მე მაგაზედ ვიფიქრე და ვიზრუნე კიდეც. უნდა გავათხოვო.

დორ. — აი, ბარაქალა! მართლა რომ ის ზრუნვის ღირსია.

ჭერ. — სწორედ ყოვლისფრით კაი გოგონაა, არა თუ?

დორ. — სწორედ.

ჭერ. — ნეტავი იმას ვინც იმას შეირთავს (პატარა ჩაფიქრდება და უცებ
წამოხტება) დორვალ!

დორ. — რა გინდა?

ჭერ. — ყური დამიგდე.

დორ. — (წამოდგება) მერე რაო?

ჭერ. — შენ ჩემი მეგობარი ხარ.

დორ. — მართალია.

ჭერ. — თუ გინდა შენ მოგცემ.

დორ. — რასა?

ჭერ. — ჩემს ძმისწულს.

დორ. — როგორა?

ჭერ. — როგორა? როგორა! ყრუ ხომ არა ხარ! არ გეყურება ჩემი! მგონია
კაფიურად გეუბნები. თუ გინდა ჩემს ძმისწულს შენ მოგათხოვებ.

დორ. — აჰ, აჰ!

ჭერ. — თუ შეირთავ; იმის მზითევს სამი ათას თუმანს კიდეც ჩემსას დავუ-
მატებ. რა! რას იტყვი ამაზედ?

დორ. — საყვარელო მეგობარო, ეგ მეტისმეტი ღირსებაა ჩემთვის.

ჭერ. — მე ვიცი რაცა ხარ და დარწმუნებული ვარ, რომ ამით ჩემს ძმის-
წულს გავაბედნიერებ.

დორ. — მაგრამ ჭერ...

ჭერ. — რას ამბობ?

დორ. — იმის ძმას...

ჭერ. — იმის ძმას? იმის ძმა რა კაცად ჩასაგდება? მე ვარ იმისი პატრონი.
კანონი, ჩემი ძმის ანდერძი ეგ სულ სულ ჩემი საქმეა. მაშ გადასწყ-
ვიტე რაღა.

დორ. — გადაწყვიტოთ. შენ ძალიანა ჩქარობ.

ჭერ. — მე ეგრე არ მეძნელება. თუ შენ ის გიყვარს, თუ პატივსა სცემ, თუ
შეგფერის, საქმე გათავებულა.

დორ. — მაგრამ...

ჭერ. — მაგრამ, მაგრამ! აბა ერთი გამაგებინე ეგ შენი მაგრამ.

დორ. — შენ არაფრადა სთვლი, რომ ეს და 45 წელწადი შორი შორს მო-
დის.

ჭერ. — რა ეუყოთ მერე? შენ მაინც კიდევ ახალგაზრდა ხარ და ანჯელიკას
კარგად ვიცნობ, ქარიანი არ არის.

დორ. — იქნება იმას მოსწონს ვინმე?

ჭერ. — არავინ არ მოსწონს.

დორ. — დარწმუნებული ხარ?

ჭერ. — ნამდვილად ვიცი. ჩქარა, გავათავოთ. მე ჩემს ნოტარიუსთან მივ-
დივარ. პირობას დავამტკიცებინებ და ანჯელიკა შენია.

დორ. — ნუ ჩქარობ ჩემო მეგობარო, ნუ ჩქარობ.

ჭერ. — არა, ღმერთო ჩემო. კიდევ გინდა ამაშფოთო, ამაღლეო, ილაჯი გამი-
წყვიტო მაგ შენი ზოზინით, შენის აუჩქარებლობით.

დორ. — მაშ შენ გინდა?

ჭერ. — მე მინდა შენ მოგცე ჭკვიანი, პატიოსანი, ლაზათიანი, კაი ყოფაქცევის
ქალი, ათი ათასი თუმანი მზითვად და ხუთი ათასი პირის სანახავად.
იქნება არ გეჭაშნიკება?

დორ. — მაგას ვინ გეუბნება. მე ღირსი არა ვარ შენის ეგეთის სიუხვისა.

ჭერ. — შენმა თავმდაბლობამ ლამის თავბედი დამაწყველინოს.

დორ. — ნუ ჯავრობ ადამიანო! მაშ ეგ არის გადაწყვეტილი გაქვს.

ჭერ. — გადაწყვეტილი მაქვს.

დორ. — მაშ, მეც თანახმა ვარ.

ჭერ. — (მხიარულად) მართლა?

დორ. — მაგრამ ერთის პირობით კი.

ჭერ. — რა პირობით?

დორ. — თუ ანჯელიკაც თანახმაა.

ჭერ. — სხვა ხომ არა დაუშლის რა?

დორ. — სხვა არაფერი.

ჭერ. — ეხლა კი ეჭვი გადამეყარა. ანჯელიკა თავისდღეში უარს არ იტყვის.

დორ. — ეგ არა სჯობიან, თუ არ იტყვის.

ჭერ. — ეხლაც დარწმუნებული ვარ შენ იქნები ჩემი სიძეც და ძმისწულობასაც
გამიწეე. მომეხვეი ჩემო საყვარელო ძმისწულო.

დორ. — მომეხვეი საყვარელო ბიძია.

დალ. — (შემოვა შუა კარიდან, თავის ბიძას დაინახავს, ყურს დაუგდებს ლა-

პარაკს და თავის ოთახში შეიპარება, მაგრამ კარებთან გაჩერდება.
ლაპარაკის ყურის მოსაკრავად).

ჯერ. — ჩემს სიცოცხლეში ამისთანა ბედნიერი დღე ჯერ არ გამთენიებია.

დორ. — რა კეთილი გულისა ხარ ჩემო საყვარელო მეგობარო.

ჯერ. — წავალ ეხლა ჩემს ნოტარიუსთან. დღეს სულ მზად იქნება. პიკარდო.

პიკ. — (შემოვა).

ჯერ. — ჩემი ჯოხი მომიტანე, ჩემი ქულიც. (პიკარდო გავა).

დორ. — მაშ მე სანამდისინ შინ წავალ.

პიკ. — (მოუტანს ჯერონტეს ქულს, ჯოხს და ისევ გავა).

ჯერ. — არა, აქ მომიცადე, ეხლავ დაგბრუნდები და სადილი ერთად ვჭამოთ.

დორ. — არ შეიძლება, დასაწერი მაქვს, უნდა ჩემი მოურავი დავიბარო, რომელიც ერთის საათის სავალზედ არის ქალაქიდან.

ჯერ. — ჩემს ოთახში შედი, დასწერე და წიგნი პიკარდოს გაატანე. ჰო, პიკარდო თითონ მიუტანს. პიკარდო კაი ბიჭია, ჰკვიანი, კეთილი, ერთგული. ხანდახან ვუჯავრდები კია, მაგრამ თავისივე სიკეთისგულისთვის.

დორ. — მაშ თუ არ იქნება და არ დაიშლი შენს ოთახში დავწერ.

ჯერ. — მაშ არ მიტყუნებ?

დორ. — არ გიმტყუნებ.

ჯერ. — (ხელს გამოართმევს) პატიოსან სიტყვას მაძლევ?

დორ. — პატიოსან სიტყვას გაძლევ.

ჯერ. — ჩემო საყვარელო ძმისწულო (გავა).

დალანკურს ამ უკანასკნელს სიტყვებზედ სიხარული დაეტყობა.

დალანკური და დორვალი.

დორ. — (თ. თ.) რაც დღეს თავს გადამხდა, სწორედ სიზმარი მგონია.

მე, მე ვირთავ ცოლს. განა თავის დღეში ეს ფიქრად გამტარებია?

დალ. — ოჰ, ჩემო საყვარელო მეგობარო, არ ვიცი, როგორი მადლობა უნდა მოგახსენოთ.

დორ. — რის მადლობა?

დალ. — განა ვერ გავიგე, რაც ბიძაჩემმა ილაპარაკა? მე იმას ვუყვარვარ და მიბრალებს, თავის ნოტარიუსთან მიდის, პატიოსანი სიტყვაც მიეცით, ვხედავ, როგორ გარჯილხართ ჩემის გულისთვის. ჩემზედ ბედნიერი კაცი დედამიწის ზურგზედ არ მოინახება.

დორ. — ტყუილი იმედებია, ჩემო მეგობარო. რაც ეხლა სასიამოვნო ამბები მოსთვალე, ერთი მართალი არ არის.

დალ. — როგორ თუ მართალი არ არის?

დორ. — მე იმედი მაქვს, რომ შემდეგში თქვენ საქმეს გავარიგებ ბიძათქვენთან და დღეის შემდეგ მიზეზი კიდევ მომემატება, რომ მე თქვენს მდგომარეობაში მონაწილეობა მივიღო, მაგრამ ჯერ კი...

დალ. — მაშ რა პატიოსან სიტყვას გაძლევდათ?

დორ. — მოგახსენებთ... ბიძათქვენი თქვენს დას ცოლად მაძლევს და ამ ბედნიერების ღირსად მხდის.

დალ. — ეს რა მესმის. (გაცხარებული) მერე ირთავ?

დორ. — თუ თქვენი ნებაც იქნება.

დალ. — მაგაზედ სასიამოვნოს რას შემატყობინებდით? მზითევს რაც შეეხება, ხომ იცით ჩემი მდგომარეობა.

დორ. — მაგაზედ მას უკან ვილაპარაკებთ.

დალ. — საყვარელო სიძე, ნება მიბოძე ძმურად გადაგეხვიო...

დორ. — იმედი მაქვს ბიძათქვენი ამ საქმეში..

დალ. — ეგ ისეთი კავშირი იქნება, რომ ჩემი ბედნიერება საეჭვო აღარ არის. სწორედ რომ ვსაჭიროობდი. მე ესლა ჩემს ადვოკატთან ვიყავ და შინ ვერა ვნახე.

იგივენი და დალანკურის ცოლი

დალ. — აი, ჩემი ცოლიც.

დალ. ც. — სადა ხარ, მოუთმენლად მოგელი. შენი ხმა გავიგონე და...

დალ. — აი, ჩემო საყვარელო, ბატონი დორვალ, რომელიც დღეის შემდეგ ჩემი სიძე ბრძანდება და ანჯელიკას ქმარი.

დალ. ც. — (მხ.) მართლა?

დორ. — მე სრული ბედნიერი ვიქნები, თუ ჩემს ბედნიერებას თქვენც სასიამოვნოდ მიიღებთ.

დალ. ც. — ბატონო. მე ამ ამბისა სრულიად კმაყოფილი გახლავართ და გულით ვუერთდები თქვენს მხიარულებას. (თ. თ.) მაშ ანჯელიკა რას მეუბნებოდა ჩემი ქმრის საქმეების ურიგობაზედ?

დალ. — (დორვალს) ჩემმა დამ იცის?

დორ. — არა მგონი.

დალ. ც. — (თ. თ.) მაშ ეს გათხოვება ჩემის ქმრის ამბავი არა ყოფილა.

დალ. — გნებავთ დავაძახებინო?

დორ. — არა, ჯერ უნდა გამოგკითხოთ. შეიძლება ჯერ კიდევ საქმე გაძნელდეს.

დალ. — რით გაძნელდეს?

დორ. — ჯერ ანჯელიკა არ დათანხმებულა.

დალ. — მაგის ფიქრი ნუ გაქვთ. მე ანჯელიკას ვიცნობ და თქვენც ვიცნობთ, ვიცი თქვენი ღირსება, ეგ საქმე მე დამანებეთ, მე თვითონ მოველაპარაკები ჩემს დას.

დორ. — ნუ, ნუ ჩემო საყვარელო, საქმეს ნუ წავახდენთ. თითონ ჯერონტე გაარიგებს მაგას.

დალ. — თქვენი ნებაა.

დორ. — ახლა მე ბიძათქვენის ოთახში უნდა გიახლოთ, პატარა საწერი მაქვს. ჯერონტემ ამის ნება მომცა, ნება კი არა იმის მოსვლამდის აქედან გასვლა ამიკრძალა. უკაცრავად ნუ ვიქნები, მალე ვნახავთ ერთმანეთს. (შედის ჯერონტეს ოთახში).

დალანკური და დალანკურის ცოლი

დალ. ც. — როგორც ვატყობ შენის დის გათხოვება შენ არ მოგიხერხებია.

დალ. — ეგ ბიძაჩემის საქმეა.

დალ. ც. — ბიძაშენისა; მერე რჩევა გკითხა? ნება დართე?

დალ. — ნება დართეო? დორვალს ყურს არ უგდებდი? მაშ რა იყო ეს ლაპარაკი, თუ არა ნება-დართვის თხოვნა. თქვენში ამას რას უძახიან.

დალ. ც. — დორვალს ეგ ზრდილობით მოუვიდა, მაგრამ ბიძაშენი რომ არ დაგეკითხა.

დალ. — იმიტომ არ დამეკითხა...

დალ. ც. — იმიტომ არ დაგეკითხა... რომ ჩვენ არად გვაგდებს.

- დალ. — შენ ყველაფერს შავადა ჰხედავ. გაგონილა, თქმულა; სწორედ ადამიანი ვერ გაგიძლებს.
- დალ. ც. — მე ვერ გამიძლებს. (ტკბილად) ნუთუ შენ მაგას ამბობ. ოჰ, ჩემო საყვარელო, ჯერ ამის მეტად ეგ სიტყვა შენის პირიდან არ ამოსულა; გეტყობა, გული გაბოროტებული გაქვს, რომ აგრე წინდაუხედავად ლაპარაკობ.
- დალ. — (თ. თ.-ტყუილს არ ამბობს) ჩემო საყვარელო, სულით და გულით ბოდიშს ვიხდი შენს წინ, მაგრამ ხომ იცნობ ბიძაჩემს, რას [მოვიგებთ], რომ უფრო კიდევ შემოვწყრეთ და ჩემის დის საქმე წავახდინოთ. საქმრო კარგია, ურიგოს იმაზედ ვერავენ იტყვის; ბიძაჩემს თითონ ამოურჩევია; ეგ უკეთესი. ამით შენცა და მეც ერთს ტვირთს თავიდან მოვიცილებთ.
- დალ. ც. — მე მოხარული ვარ, რომ ეგრე ჰქვიანად და კარგად უცქერი საქმეს, მაგრამ ერთი აზრი მომდის თავში. ვინ უნდა იკისროს გასათხოვარი ქალის მომზადება? ნუთუ ბიძაშენმა? აბა ეს რას ეგვანება, აბა ეს რიგი და მართებულია?
- დალ. — მართალს ამბობ... მაგრამ ჯერ დრო ბევრი გვაქვს, მოვასწრებთ მაგაზედ ლაპარაკს.
- დალ. ც. — ყური დამიგდე... მე, ხომ იცი, ანჯელიკასთვის კეთილი მინდა. თუმცა ცოტა უმადურია და არ არის ღირსი, რომ მე იმაზედ ზრუნვა გავწიო, მაგრამ რაც უნდა იყოს, შენი დაა..
- დალ. — ჩემი და უმადურია! როგორ, რაში?
- დალ. ც. — ეხლა მაგაზედ ლაპარაკს თავი დავანებოთ; მე მარტოკა რომ შევხედები შენს დას, მაშინ მოვთხოვ ამიხსნას თავისი ქცევა; მას უკან კი...
- დალ. — არა, ახლავე მინდა შევიტყო.
- დალ. ც. — უნდა მოითმინო, ჩემო საყვარელო.
- დალ. — არა მეთქი, ეხლავე უნდა შემატყობინო.
- დალ. ც. — თუ აგრე გინდა, აღარ დაგიმალავ.
- დალ. — (თ. თ.) შიშით კანკალს მომაყოლა.
- დალ. ც. — შენს დას...
- დალ. — ჰო, რაო?
- დალ. ც. — შენს დას, მგონი ბიძაშენის მხარე უჭირავს.
- დალ. — რაზედ ატყობ.
- დალ. ც. — იმაზედ, რომ კადნიერად მიიხრა მე თითონ, რომ შენი საქმეები ურიგოდ არიან და..
- დალ. — ჩემი საქმეები ურიგოდ არიანო! მერე და დაუჯერე?
- დალ. ც. — არა, მაგრამ ისეთის სახით მელაპარაკებოდა, თითქო მე ვიყო რამეში დამნაშავე, ან შენს დანაშაულში მეც წილი მქონდეს რამე.
- დალ. — შენა, შენა გდებს მაგის ბრალსა?
- დალ. ც. — ნუ ცხარობ, თუ გიყვარდე; როგორც ვატყობ შენს დას საქმეებში არა ესმის რა.
- დალ. — ოჰ, ჩემო საყვარელო!
- დალ. ც. — შენ ჩემის გულისთვის ნუ შეწუხდები. ხომ ხედავ, მე მაგაზედ ფიქრითაც აღარა ვფიქრობ. სულ იმის ამბავია! სულ ბიძაშენის ბრალია.
- დალ. — არა, გარწმუნებ, ბიძაჩემი ავის გულის კაცი არ არის.
- დალ. ც. — ავის გულისა არ არისო? ღმერთო, იმაზედ უარესი მოინახება

ერთი მოსამხატვრე შემოდის

მოს. — ეს წერილი თქვენთან მოიტანეს ბატონო.

დალ. — მომეცი აქ.

მოს. — გავა.

დალანკური და დალანკურის ცოლი

დალ. — აბა ვნახოთ რა სწერია. ჩემის ადვოკატისაა.

დალ. ც. — ვინა გწერს?

დალ. — (ჰკითხულობს) მოიცადე.

დალ. ც. — (თ. თ.) რალაც უსიამოვნო ამბავია.

დალ. — (კითხვის გათავების შემდეგ თ. თ.) დავლუბლვარ, დავნელებულ-
ვარ.

დალ. ც. — (თ. თ.) გულმა ძგერა დამიწყო.

დალ. — (თ. თ.) საწყალი ჩემი ცოლი! ვინ იცის რა დავმართება. როგორ
უთხრა? როგორ შევატყობინო? არა, მე ვერ გავბედავ შეტყო-
ბინებას.

დალ. ც. — (ტირილით) დალანკურ, მითხარ, თუ გიყვარდე, რა სწერია, მაგ წე-
რილში? რატომ მიმალავ? ვინა გყავს ჩემზე უკეთესი მეგობარი?

დალ. — (წერილს მისცემს და გავა) აჰა, წაიკითხე. აი ჩემი მდგომარეობა.

დალ. ც. — (მარტო) შიშითა კანკალებს (კითხულობს წერილს) „მ. ხ. იმე-
დი აღარა არის რა. მოვალეებმა ხელის მოწერა არ მოინდომეს. სასა-
მართლოს გადაწყვეტილება დამტკიცდა და მალე ჩავაბარებენ.
ფრთხილად იყავით, თორემ დაჭერა არ აგცდებათ.“ ეს რა წავიკითხე!
ეს რა გავიგონე... ჩემი ქმარი. ვალებში ჩავარდნილა... თავისუფლე-
ბის დაკარგვა მოელის... ნუ თუ ეს დასაჯერია? ნუ თუ ეს შესაძლე-
ბელია?!... არა თამაშობს, საქმეები ბევრი აქვს.. ზომას გადასული
ფანტვა არ უყვარს... თავისთვის ვერ... მაშ მე ხომ არ ჩავაგდე ამ
ყოფაში? ღმერთო! რა საზარელი სხივი მიხელს თვალებს! ანკელი-
კას საყვედური, ჩემის მამამთილისგან ცუდის თვალით ცქერა, იმის-
გან ჩემი სიძულვილი... ეხლა გამეხილა თვალები! ვხედავ ჩემის ქმრის
დალუბვას, ჩემს დალუბვას. ის თავისმა მეტისმეტმა სიყვარულმა შე-
აცდინა, მე ჩემმა გამოუცდლობამ ამიხვია თვალები. დალანკური
დამნაშავეა და იქნება მე ნაკლებ არ ვიყო... მაგრამ როგორ უშველო
ამ საშინელს ამბავს?.. მარტო იმის ბიძას.. ჰო, მარტო იმის ბიძას
შეუძლიან დავგვისნას... მაგრამ ეხლა დალანკური ამ მწუხარებასა და
ტანჯვაში როგორ მოახერხებს... ოჰ, თუ მე ვარ მიზეზი, თუ რომ
უნებური... რატომ მე თითონ არ მივდივარ? სწორედ ფეხქვეშ ჩაუ-
ვარდები. მაგრამ მე როგორ მოუღბობ გულსა იმისთანა ჯიუტს,
უკაცურ ადამიანს?... უნდა წავიდე და იმის უზღელი სიტყვები გა-
ვიგონო?.. არა უჭირს რა! რაა ყოველგვარი თავის დამდაბლება ჩე-
მის ქმრის საზარელს მდგომარეობასთან. უნდა ჩქარა მოვნახო ვიდრე
ეს ფიქრი მაძლევს მე გამბედაობას. (შესვლას დააპირებს ჯერონტეს
ოთახში).

მარტ. — ბატონის რძალო, აქ რას აკეთებთ? თქვენი ქმარი ჯავრმა დაიღუპა.
თან გადიტანოს.

დალ. ც. — ოჰ, ღმერთო, წავიდე უშველო! (გადის).

მარტ. — (მარტო) რა უბედურებაა! რა უბედურებაა! თუ მართალია, რომ მიზეზი სულ ეს არის ღირსია რომ ამას ვისა ვხედავ?

იგოვე და ვალერიო

მარტ. — რისთვის მოსულხარ ეხლა აქ, ყმაწვილო? სწორედ ცუდი საათი ავირჩევია. შთელი სახლი მწუხარებაშია.

დალ. — მე ეგ ვიცოდი. ეს არის ეხლა დაღანკურის ადვოკატთან ვიყავ. იქიდან მოვდივარ, რომ ჩემი ჯიბე და ჩემი ნდობა დაღანკურის დასახსნელად არ დავზოგო.

მარტ. — რას ამბობ ყმაწვილო! შენ ჩადიხარ მაგ კეთილ საქმეს და უწომო გულუხვობას იჩენ?!

დალ. — ბატონი ჯერონტე შინა ბრძანდება?

მარტ. — არ არის შინ, ბიჭმა მითხრა, რომ ნოტარიუსთან უნახავს.

დალ. — ნოტარიუსთან?

მარტ. — დიახ, ნოტარიუსთან. იმას საქმე არ გამოეღევა. ლაპარაკი გნებავდა იმასთან?

დალ. — იმასთან არა და ყველასთან მინდა ლაპარაკი. გული მტკივა, გადატაკებას რომ ვხედავ. მე მარტოხელი ვარ, შეძლება საკმაო მაქვს და როგორც მინდა, ისე შემოძლიან მოვიხმარო ჩემი ქონება. მე ანჯელიკა მიყვარს და იმიტომ მოვსულვარ, რომ ცოლად ვითხოვო და გაუყო ჩემი სახელიც და ჩემი სიმდიდრეც. მზითევი საჭირო არ არის.

მარტ. — ეგ საქციელი სწორედ შენი მსგავსია. შენს საქციელს შენსავით ეტყობა პატიოსნება, სიყვარული და დიდულობა.

დალ. — როგორ გგონია, იმედი ხომ არ გამიცრუვდება?

მარტ. — სრულებითაც არა, მეტადრე ეხლა, როდესაც თავის ბიძა ყურს უგდებს და გათხოვებას უპირებს.

დალ. — გათხოვებას უპირებს?

მარტ. — დიახ.

დალ. — თუ გათხოვებას უპირებს, თითონვე მოინდომებს საქმროს არჩევას.

მარტ. — (ცოტა გაჩუმების შემდეგ) ეგეც შეიძლება.

დალ. — ეგ ნუგეშია ჩემთვის თუ არა?

მარტ. — მითომ რატომ არა? (ანჯელიკას, რომელიც შეშინებული შემოდის). აქ მოდი ქალო, აქა.

იგინივე და ანჯელიკა

ანჯ. — ეს ჯავრი და მწუხარება არ ვიცი რას მიზამს.

დალ. — შენ რა ჯავრი უნდა გქონდეს.

ანჯ. — ჩემი საწყალი ძმა...

მარტ. — ისევ იმავ მდგომარეობაშია?

ანჯ. — ეხლა ცოტათი უფრო დამშვიდებულია.

მარტ. — იცი, ანჯელიკაჲნ, ამ ყმაწვილმა რა სასიამოვნო ამბები მახარა შენთვისაც და შენი ძმისთვისაც.

ანჯ. — ჩემი ძმისთვისაც?

მარტ. — რო იცოდე, რა მსხვერპლი უნდა მოუტანოს.

ვალ. — (ჩუმად მარტუჩოს) ნურაფერს ეტყვი. (ანჯელიკას) რა მსხვერპლი იქნება იმისთანა, რომ შენ ღირსი არ იყო.

მარტ. — უნდა ბატონს ჯერონტეს მოახსენო.

ანჯ. — აჰ, ნეტაი შენ იცისრებდე მაგასაც.

მარტ. — ბატონი ხარ. მხოლოდ, მითხარით როგორ უთხრა. ვილაციის ხმა მესმის. (ჯერონტეს ოთახთან მივა და უკან დაბრუნდება) დოროვალ ბრძანდება. მაგასაც ნურაფერს ეტყეს შემოატაინებთ. წავიდეთ ჩემს ოთახში და დალაგებით ვილაპარაკოთ.

ვალ. — (ანჯელიკას) თუ შენს ძმას ნახავ...

მარტ. — წავიდეთ, ნულარ უყურებთ (გადის ვალერიოსთან ერთად).

ანჯელიკა და დოროვალა

ანჯ. — (თავისთვის) მე აქ რა მინდა დოროვალთან?... წავალ, მოვშორდები (წასვლას დააპირებს).

დორ. — ქალო, ქალო!

ანჯ. — ბატონო.

დორ. — ბიძათქვენი ჯერ არ გინახავთ? ხომ არა უთქვამს რა თქვენთვის?

ანჯ. — დღეს დილითა ვნახე, ბატონო.

დორ. — ჯერ შინიდან არ გასულიყო?

ანჯ. — არა, ბატონო.

დორ. — ჯერ არ დაბრუნებულა?

ანჯ. — არა, ბატონო.

დორ. — (თავისთვის) მაშ კარგია, ჯერ არა იცის რა.

ანჯ. — უკაცრავად ბატონო. შესატყობინებელი ხომ არა გაქვთ რა?

დორ. — ბიძათქვენს თქვენი სიკეთე უნდა.

ანჯ. — დარწმუნებული გახლავარ იმის კეთილის გულისაგან.

დორ. — სულ თქვენს ფიქრშია...

ანჯ. — ბედნიერი გახლავართ მაგითი...

დორ. — ჰფიქრობს თქვენს გათხოვებას.

ანჯ. — (მორცხვობს)

დორ. — თქვენ რაღას იტყვით მაგაზედ?

ანჯ. — (მორცხვობით ხმას არ იღებს).

დორ. — გნებავთ გათხოვება?

ანჯ. — ბიძაჩემის ნებაა.

დორ. — გინდათ რომ სხვაც შეგატყობინოთ რამე?

ანჯ. — როგორც თქვენი ნებაა.

დორ. — საქმრო ამორჩეულია კიდევ.

ანჯ. — ღმერთო, რანაირად მეშინიან!

დორ. — (თ. თ.) არა სწყინს როგორც ვატყობ.

ანჯ. — (კანკალით) ბატონო, შეიძლება გკითხოთ.

დორ. — ბრძანეთ.

ანჯ. — თქვენ იცნობთ ჩემს საქმროს?

დორ. — რატომა, ვიცნობ და თქვენც იცნობთ.

ანჯ. — (მხიარულად) მეც ვიცნობ?

დორ. — რასაკვირველია იცნობთ.

ანჯ. — ბატონო, შეიძლება...

დორ. — ბრძანეთ, ნუ გრცხვენიათ.

ანჯ. — ყმაწვილის სახელი.

დორ. — ახლა, ძალიანაც ყმაწვილი რომ არ იყოს?

ანჯ. — (თ. თ.) ღმერთო!

დორ. — თქვენ ჰკვიანი ქალი ხართ; თქვენი ბედი ბიძათქვენზედ არის დამოკიდებული...

ანჯ. — გჭერათ ბატონო, რომ ბიძაჩემი მოინდომებს ჩემს მსხვერპლად შეწირვას.

დორ. — რას ეძახით მსხვერპლად შეწირვას?

ანჯ. — ჩემის გულის დაუკითხავად... ბიძაჩემი არ არის ავის გულისა, ვინ მისცა ამისთანა რჩევა, ვინ ურჩია იმისთანა საქმრო?

დორ. — იმისთანა საქმრო... მე რომ ვიყო ეგა?

ანჯ. — (მხიარულად) თქვენა? ღმერთმა ჰქნას.

დორ. — (მხიარულად) ღმერთმა ჰქნასო?

ანჯ. — დიახ ბატონო. მე თქვენ გიცნობთ, თქვენ კეთილი ბრძანდებით, ავი და კარგი გესმით; მე სრულიად მონდობილი ვარ თქვენზედ. თუ ეს თქვენ ურჩიეთ ბიძაჩემს, თუ თქვენ ამოარჩიეთ საქმრო, იმედი მაქვს ადვილადვე მოახერხებთ, რომ ეგ აზრი გამოაცვლეინოთ.

დორ. — (თ. თ.) ახლა კი მივხვდი. (ანჯელიკას) შეიძლება ერთი რამა გკითხოთ?

ანჯ. — ბრძანეთ.

დორ. — გული მიგიდისთ ვიზედმე?

ანჯ. — ოჰ, ბატონო...

დორ. — ბრძანეთ, ნუ მორცხვობთ.

ანჯ. — გთხოვთ, რომ შემიბრალოთ.

დორ. — (თ. თ.) აკი ვამბობდი, აკი ვგარძნობდი! კიდევ კარგი რომ შეყვარებული არა ვარ, მაგრამ თვალში კი დამიჭდა როგორღაც.

ანჯ. — ბატონო თქვენ მე არას მეუბნებით.

დორ. — მე რა მოგახსენოთ...

ანჯ. — იქნება თქვენ იმის მხარე გიჭირავთ, რომელსაც მე საქმროდ მინიშნავენ.

დორ. — ცოტათი...

ანჯ. — მე შევიძაგებ იმას, წინდაწინვე გეუბნებით შევიძაგებ.

დორ. — (თ. თ.) საწყალი ქალი! მე მომწონს იმის გულწრფელობა.

ანჯ. — მოჰხედეთ ჩემს მდგომარეობას და ისე შემიბრალეთ და იყავით გულმართალი ჩემთან.

დორ. — ვიქნები, გარწმუნებთ. ბიძათქვენს თქვენს საქმეზედ მოველაპარაკები და ისე მოვახსენებ, რომ კმაყოფილი დარჩეთ.

ანჯ. — ოჰ, როგორი მოწყალე ბრძანდებით.

დორ. — საწყალი ქალი!

ანჯ. — თქვენა ხართ ჩემი კეთილის მყოფელი, ჩემი მფარველი, ჩემი მამა. (ხელს გამოართმევს).

დორ. — რა გულის ქალია...

იგვი და ჭერონტი.

ჭერ. — აი ბარაქალა. აი, ეგრე უნდა. ნუ გრცხვენიათ შვილებო, ნუ გრცხვენიათ. ეგრე უნდა გამახაროთ აი.

- ანჯ. — (შეშინებული უკან დაიწევს)
- დორ. — (იციინის)
- ჯერ. — რას შორდებით? იქნება ჩემმა შემოსვლამ შეგაშინათ. მე კი ცხადად კანონიერს სიყვარულს. კარგათ გიქნია დორვალ, რომ შენვე გითქვამს. რაღას უყურებ, ქალო, მოეხვიე შენს, ქმარს.
- ანჯ. — (შემკრთალი) ეს რა მესმის?
- დორ. — (თ. თ.) აკი არ გამამხილა!
- ჯერ. — (ანჯელიკას) ეს რაღაა? რა დროს მორცხვობაა! მე აქ არა ვარ, ზედა ეკრობი და როცა შემოვდივარ მაშინა შორდები! მოდი ახლო (დორვალს გაჯავრებით) შენც მიუახლოვდი, რაღას უყურებ?
- დორ. — (სიცილით) ნუ ცხარობ, ჩემო საყვარელო, ნუ ცხარობ.
- ჯერ. — იცინი განა? იგრძენ შენი ბედნიერება? სიცილი მე არა მწყინს, მაგრამ მე არ მინდა რომ გული მომაყვანინო. გეყურება დორვალ, თუ არა? აქ მოდი და ყური დამიგდე.
- დორ. — ჯერ შენ დამიგდე ყური.
- ჯერ. — მოდით მეთქი ორივენი. (ცდილობს ანჯელიკას ხელი გამოართვას).
- ანჯ. — (ტირილით), ძიაჯან...
- ჯერ. — სტირი? ნეკზედ არ მიკბინო! გინდა მემასხარო! (ხელს წაავლებს და შუა სცენაზედ მოიყვანს და შემდეგ დორვალს) ეხლა კი ველარ წამივა.
- დორ. — ორი სიტყვა მათქმევინე, ჯერ.
- ჯერ. — სუ!
- ანჯ. — ძიაჯან...
- ჯერ. — სუ! მე ახლა ჩემს ნოტარიუსთან ვიყავი, ყველა გავარიგე. ქალაქი ჩემს თვალწინ დავამტკიცებინე. საცაა შოიტანს და ხელს მოვაწერთ.
- დორ. — კაცო, ადამიანისას არ გაიგონებ?
- ჯერ. — სუ მეთქი! ჩემს ძმას ცუდად მოუვიდა, რომ ამის მზითვენი თავის შვილს ხელში ჩაუგდო. მე მგონი იმისგან ძნელი გამოსატანია, მაგრამ ეგ მე არ მალონებს. ვისაც იმასთან საქმე დაუჭერია, ბრალი იმისი, თორემ მზითვენი უკვდავია, მაინცა და მაინც მზითვენის პასუხისმგებელი მე ვარ.
- ანჯ. — (თ. თ.) მის მეტი აღარ შემიძლიან.
- დორ. — ყველა კარგი, მაგრამ...
- ჯერ. — მაგრამ რა?
- დორ. — ამ ქალსა სურს მაგ საქმეზედ გითხრათ რამე.
- ანჯ. — (შეშინებული) მე, ბატონო?
- ჯერ. — აბა ერთი ვნახოთ რას მეტყვის იმის წინააღმდეგს, რასაც მე ვაკეთებ, რასაც მე ვარიგებ, რაც მე მინდა. რაც მე მინდა, რასაც ვარიგებ რასაც ვაკეთებ ყველაფერს ვაკეთებ კარგად და მინდა კარგი. გეყურება ჩემი?
- დორ. — მაშ მე თითონ მოგელაპარაკები.
- ჯერ. — მერე რა გაქვს მოსალაპარაკებელი?
- დორ. — ის, რომ თუმცა მეც კი მწყინს, მაგრამ ეს დამოყვრება ვერ მოხერხდება.
- ჯერ. — დასწყევლოს ღმერთმა! (ანჯელიკა გაშორდება შეშინებული, დორვალიც ორის ნაბიჯით უკან დაიწევს) (დორვალს) შენ პატიოსანი სიტყვა არ მომეცი?..
- დორ. — მოგეცი, მაგრამ ერთის პირობით კი...

ჭერ. — (ანჯელიკასკენ მიბრუნდება) მაშ იქნება ეს ლაწირაკია... ეს რომ-მარ-
თალი იყოს... პატარა ეჭვიც რომ შემომივიდეს...

დორ. — არა, ეგ არ არის მიზეზი.

ჭერ. — (დორვალს), მაშ შენ მიმტყუნე და შენი სიტყვა არ შეასრულე. (ან-
ჯელიკაც დროს აირჩევს და გაიქცევა).

დორვალი და ჭერონტე

ჭერ. — (ლაპარაკს აგრძელებს) როგორ ვერ აფასებ ჩემს სიყვარულს და მე-
გობრობას!

დორ. — ჭერ მიზეზი შეიტყე.

ჭერ. — ნეტა რა მიზეზზედ მელაპარაკები! მე პირის კაცი ვარ, და თუ შენც
სიტყვის გატეხა არ იცი, ნულარ ყოყმანობ, ჩქარა... ანჯელიკა!

დორ. — რა ახირებული კაცია. ლამის მეც ამაშფოთოს. (გაიქცევა).

ჭერონტე (მარტო)

სად წასულა? ანჯელიკა! ეი, არავინა ხართ?... პიკარდო! მარტუჩია!
პეტრე! კუსტულა! სად დამემალემა! სულ შენი ბრალია. (ამ სიტყვებს
დორვალის მხრისკენ იტყვის; რომ ველარ დაინახავს, გაშტერებული
დადგება) იმანაც ეს საქმე მიყო! დორვალ! დორვალ! აი შე უსინდისო
შე უმადურო! არავინა ხართ! პიკარდო!

იგივე და პიკარდო

პიკ. — ბატონო, შენი ჭირიმე.

ჭერ. — რატომ ხმას არ იღებ შე ძაღლის წიწილა!

პიკ. — აქ არ გახლავართ ბატონო.

ჭერ. — შე ბრიყვო, ათჯერ მეტად დაგიძახე.

პიკ. — ვწუხებარ ბატონო...

ჭერ. — ათჯერ დაგიძახე, შე ბრიყვო!

პიკ. — (თ. თ.) ხანდიხან რარიგი ჭავრობა იცის.

ჭერ. — დორვალი არ გინახავს?

პიკ. — როგორ არა ბატონო.

ჭერ. — სადა?

პიკ. — გიახლათ.

ჭერ. — როგორ თუ მიახლა?

პიკ. — ისე გიახლათ, როგორც გიახლებათ ხოლმე.

ჭერ. — აი შე რეგვენო, განა ბატონს აგრე უპასუხებენ?

პიკ. — გთხოვთ ბატონო, რომ დამითხოვოთ.

ჭერ. — როგორ თუ დაგიტხოვო, შე არამზადა. (პიკარდოსკენ გაჯავრებული
წავა, პიკარდო უკან დაიწევს და სკამსა და სტოლს შუა დაეცემა.
ჭერონტე მივა და წამოაყენებს).

პიკ. — ვაიმე, ვაიმე! (სკამზედ ეყუდება და ისე ჰყვირის, თითქო ძალიანა
სტიკოდეს).

ჭერ. — რა მოგივიდა?

პიკ. — დავშავდი ბატონო, დამასახიჩრეთ.

ჭერ. — (ეს რა მომივიდა!) გავლა შეგიძლიან?

პიკ. — მგონი შემიძლიან ბატონო (გაივლის კოჭლობით)

ჯეო. — მაშ, წადი.

პიკ. — მითხოვთ ბატონო?

ჯერ. — არა, შენს ცოლთან წადი და იქამდე (ქისაში ფულსა შინჯავს და უნ-
და მისცეს) აჰა, შენი წამლობისთვის.

პიკ. — (თ. თ.) რა გულის კაცია.

ჯერ. — წაილე.

პიკ. — არა ბატონო, საჭირო არ არის. მგონია არა მიშავს რა.

ჯერ. — მაინც წაილე.

პიკ. — (არ იღებს) ბატონო...

ჯერ. — როგორ თუ არ იღებ. განა შენ მე ფულის აღებაზე უარი უნდა გამი-
ბედო? ამპარტოვნობასაც მიწყებ? არა კადრულობ? მაშწყრალე; სა-
ნაგვეზედ ზომ არ ამიკრეფია! წაილე, დამიჯერე, ნუ გამაჯავრებ.

პიკ. — ოღონდ ნუ გაჯავრდები ბატონო და... მადლობას მოგახსენებთ წყა-
ლობისათვის (ფულს აიღებს).

ჯერ. — წადი, ნულარ უყურებ.

პიკ. — (კოჭლობს) ბატონი ბრძანდები.

ჯერ. — ნელ-ნელა წადი.

ჯერ. — მოიცა, მოიცა, აჰა, ჩემი ჯოხი.

პიკ. — ბატონო...

ჯერ. — წაილე მეთქი, გეუბნები.

პიკ. — (ჯოხს გამოართმევს) აი კეთილი კაცი (გადის).

ჯერონტე და შერე მარტუჩია

ჯერ. — ეს ჯერ ჩემს სიცოცხლეში არ მომსვლია. დასწყევლოს ღმერთმა,
რა მაცხარებს ხოლმე ისე, ეს სულ დორვალის ბრალია, მოთმინებიდამ
გამომიყვანა.

მარტ. — ბატონო, სადილს არ მიირთმევ?

ჯერ. — შენც შეგარცხვინა და შენი სადილიც. (შევარდება თავის ოთახში და
კარებს ჩაკეტავს).

მარტუჩია (მარტო)

ვიჰ; ოჰ, ოჰ, ოჰ! ვენაცვალე ამ პასუხს. აქ როგორც ვატყობ დღეს
ანჯელიკასთვინ არა მოხერხდება რა. ვალერიო ხელცარიელი უნდა
წავიდეს.

მესამე მოქმედება

პიკარდო და მარტუჩია. პიკარდო შემოდის შუა კარებიდან და მარ-
ტუჩია დალანკურის ოთახიდან გამოდის.

მარ. — ასე მალე დაბრუნდი?

პიკ. — (ხელში თავის ბატონის ჯოხი უჭირავს). დავბრუნდი. რა მინდოდა.
ჯერ მართალია ცოტა კიდევ ვკოჭლობ, მაგრამ ფიქრი არ არის.
შიში უფრო მეტი ვნახე, სანამ ტკივილი. არც კი მერგებოდა ის
ფული, საწამლებლათ რომ მომცა.

მარ. — როგორც ვატყობ, ხანდისხან ხიფათიც კარგი ყოფილა კაცისთვის.

პიკ. — საწყალი ბატონი! მე და ჩემმა ღმერთმა იმისმა ამგვარმა ქცევამ ისე

ამდელვა, რომ კინალამ ცრემლები გადმოვყარე. ფეხიც რომ მოუტე-
ხა, ხმას არ გავცემდი.

მარ. — გული ძალიან კარგი აქვს, მაგრამ ეს არის ძნელი, რომ ეს ერთი
ცული ხასიათი სჭირს.

პიკ. — ვის არა სჭირს მერე ერთიც არის რამ ცული ხასიათი?

მარ. — წადი ეხლა შედი იმასთან. ჭერ, სადილი არ უჭამია.

პიკ. — რატომ მერე?

მარ. — იმიტომ, რომ რაღაც საშინელება დასტრიალებს ამ ოჯახს.

პიკ. — მე ვიცი რაზედაც ლაპარაკობ. ეხლა შენს ძმისწულს შეეხვდი და ყვე-
ლაფერი მიაშმო. ამიტომ დავბრუნდი ასე ჩქარა. ბატონმა იცის?

მარ. — არა მგონი.

პიკ. — როგორ ეწყინება!

მარ. — ეწყინება რასაკვირველია. მერე საცოდავი ანჭელიკა.

პიკ. — როგორ? ვალერიო...

მარ. — ვალერიო? ვალერიო აქაურობას თავს აღარ ანებებს. წასვლას აღარა
ფიქრობს. ძმას ამხნევებს, ცოლს ნუგეშს აძლევს, დას თავს დასტ-
რიალებს. ერთი სტირის, მეორე ოხრავს, მესამე თავს იკლავს. რო
ნახო, სწორეთ მეორეთ მოსვლა.

პიკ. — მერე ბატონს რატომ არ ეუბნები.

მარ. — ვეტყვი, მაგრამ ეხლა ძიელ გაჯავრებულია.

პიკ. — წავალ ვნახავ და ჭოხსაც მიუტან.

მარ. — წადი და თუ პატარა გულ-მობრუნებულია, სიტყვა ჩამოუგდე იმის
უბედური ძმისწულის თავგადასავალზედ.

პიკ. — წავალ ვეტყვი და ყველაფერს შეგატყობინებ. (ნელა ადებს ჭერონ-
ტეს კარებს, შევა შიგ და კარებს მოიხურავს).

მარ. — ეგრე ჩემო პიკარდო. ნელა შედი.

მარ. — (მარტო) კაი ბიჭია ეს პიკარდო; ტკბილი, ზრდილობიანი, თავაზიანი.
ამ სახლში ეგ მომწონს მარტო. მე ეგრე ადვილად ვისაც არა მგონია
გულს ვერ ვაჩვენებ.

იგივე და დორვალი

დორ. — (ჩუმის ხმით და ღიმილით) ამბავი, მარტუჩია?

მარ. — არაფერი, შენი ჭირიმე.

დორ. — ჭერონტე კიდევ გაბრაზებულია?

მარ. — ეგ ახალი ამბავი ხომ არ არის, მაგრამ თქვენც კარგად მოგეხსენებათ.

დორ. — სულ ჩემზედ არის გულმოსული.

მარ. — თქვენზედა? განა თქვენზედაც მოუვიდა გული?

დორ. — ჩემზედ მოუვიდა, მაგრამ არა უჭირს რა. მე იმას ვიცნობ და თუნდ
სანაძლეოს დავდებ, ეხლა რომ ვნახო სადმე, პირველი თვითონვე
გადამეხვევა.

მარ. — სწორედ ეგრე იქნება. უყვარხართ, პატივსა გცემთ და თქვენს გარდა
მეგობარი არავინ გააჩნია... მე ეს მიკვირს, რომ იმისთანა კაცი პილ-
პილსავით ცხარე თქვენისთანა მშვიდს კაცს როგორ დაუმეგობრდა...

დორ. — სწორედ მაგ მიზეზითა ვართ ამდენი ხანი მეგობრები.

მარ. — წადით, ბატონო, ნახეთ.

დორ. — არა ჭერ ანჭელიკა უნდა ვნახო. სად არის ის ქალი?

მარ. — თავის ძმასთან გახლავთ: ხომ მოგეხსენებათ იმისი ძმის უბედურება?

დორ. — ვიცი, როგორ არ ვიცი! ეგ ამბავია ეხლა და მთელი ქალაქი.

მარ. — რას ამბობენ ბატონო, მერე?

დორ. — განა საკითხავია? კარგის გულის ვინც არის, იბრალებს: ბოროტებს უხარიანთ, ან უმადურები კი თავს ანებებენ.

მარ. — ღმერთო! იმ საწყალ ქალს რაღა ეშველება?

დორ. — მე ანჯელიკას ეხლავე უნდა ვკითხო რამე.

მარ. — შეიძლება მიბრძანოთ, რა გაქვთ საკითხავი! მე ისე მიყვარს ანჯელიკა, რომ მგონი ამ თხოვნაზედ უარს არ მიბრძანებთ.

დორ. — მე შევიტყე, რომ ერთი ყმაწვილი კაცი, სახელად ვალერიო?

მარ. — (სიცილით) ვალერიო?

დორ. — იცნობთ თუ?

მარ. — კარგად ვიცნობ ბატონო. ეგ საქმე სულ ჩემგან არის მოხერხებული.

დორ. — ეგ არა სჯობიან; მაშ მერე მიშველით.

მარ. — დიდის სიამოვნებით.

დორ. — მე ეხლა უნდა წავიდე შევიტყო, თუ ანჯელიკა...

მარ. — და თუ ვალერიო...

დორ. — ჰო, მასუკან იმასაც ვნახავ.

მარ. — (სიცილით) მიბრძანდით დალანკურთან და ორთავ საქმეს ერთბაშად გააკეთებთ.

დორ. — როგორ?

მარ. — მანდ გახლავთ ისიც.

დორ. — ვალერიო?

მარ. — დიახ.

დორ. — ეგ კარგია. მაშ მივდივარ რაღა.

მარ. — მოითმინეთ. არა სჯობია, ჯერ მოვახსენო?

დორ. — (სიცილით) რა მოხსენება მინდა ჩემს ცოლისძმასთან.

მარ. — თქვენს ცოლისძმასთან?

დორ. — ჰო, ჰო, ჩემს ცოლისძმასთან.

მარ. — ვინ არის თქვენი ცოლისძმა?

დორ. — მაშ არა იცი რა?

მარ. — არფერი.

დორ. — მაშ, მასუკან შეიტყობ. (შევა დალანკურის ოთახში).

მარ. — სწორედ გიყვით ლაპარაკობს.

იგვე და ჯერონტე

ჯერ. — (თავის კარებისკენ მიბრუნებული ლაპარაკობს) შენ მანდ დარჩი. წერილს სხვის ხელით გავგზავნი. მანდ დარჩი მეთქი. მარტუჩია!

მარ. — ბატონო.

ჯერ. — წადი ერთი, ბიჭო მონახე ვინმე, რომ ეს წერილი ეხლავე დორვალს მიუტანოს. (თავის კარებისკენ). სულელი! ჯერ კოჭლობს და კიდევ სიარულს თავს არ ანებებს (მარტუჩიას) წადი რაღა.

მარ. — ბატონო...

ჯერ. — რაო?

მარ. — დორვალი?

ჯერ. — ჰო, დორვალთან გავგზავნე.

მარ. — ის თვითონ აქ გახლავს.

ჯერ. — ვინა?

მარ. — დორვალი.

ჯერ. — სადა?

მარ. — აქა.

ჯერ. — დორვალი აქ არის!

მარ. — ბატონს დალანკურთან.

ჯერ. — (გაჯავ.) დალანკურთანა? დორვალი დალანკურთან? ეხლა კი ვხედავ ამ საქმის თავსა და ბოლოს. საქმე როგორ მოეწყო. მესმის ყველაფერი. წადი და ჩემ მაგიერად დორვალს უთხარ... მაგრამ ნუ შეხვალ მაგ დაწყველილს სახლში. თუ ფეხი შეგიდგავსა ჩემს სახლში აღარ დაგაყენებ იმ გადარეულის ბიჭს დაუძახე ვისმე... მაგრამ ნურავის დაუძახებ... წადი შენ თითონ, ჰო წადი და უთხარ ეხლავე აქ მოვიდეს.

მარ. — გიახლოთ, თუ არა?

ჯერ. — წადი მეთქი, მოთმინებიდან ნუ გამომიყვანე. (მარტუჩია დალანკურის ოთახში შედის).

ჯერონტე მარტო

სწორედ ეგრეა, დორვალს შეუტყვია რა საშინელს უფსკრულში ჩავარდნილა ის უბედური, დიახ, იმას ჩემზედ ადრე შეუტყვია. მე კი, პიკარდოს რომ არ ეთქვა, აქამდინ არა მეცოდინებოდა რა! ეგრეა სწორედ, რაღა აქეთ და რაღა იქით. დორვალი დაღუპულს კაცთან დამოყვრებას ერიდება. ეხლა ის იქ არის, ალბათ უნდა გასჩხრიკოს იქაურობა, რომ უფრო გული დააჯეროს. მაგრამ მე რატომ არა მითნრა რა? მე დეაერწმუნებდი, დავამშვიდებდი... არა, რატომ არ მომელაპარაკა? იქნებ სთქვას, რომ ჩემი გაცხარების გამო სალაპარაკო დრო ვერ ჩაიგდო? მაგრამ ეს კმაროდა, რომ მომიცადა, არ წავიდა; იმას აქვე რომ ვნახავდი ჩემი გაცეცხლება გადამივლიდა და ლაპარაკსაც შეიძლებდა. აი შე უღირსო ჩემი ძმისწულს! მოლაღატე! მუხთალო! შენ ბოლო მოუღე შენს ქონებას, შენს პატიოსნებას. მე შენ მიყვარდი, შე ავო სულო, მიყვარდი მეტისმეტად, მაგრამ ეხლა კი ამოვშლი შენს სახელს ჩემის გონებიდან, ჩემის გულიდან ...წადი, მომშორდი, სხვა ალაგი მონახე დასალუპავად. მაგრამ სადღა წავა? მე რა! საცა უნდა წავიდეს. მე მხოლოდ იმის დაზედ უნდა ვიზრუნო. ის არის ჩემი სიყვარულის და ზრუნვის ღირსი: დორვალი ჩემი მეგობარია და შეირთავს იმას. მე თვითონ მივცემ მზითევს, მზითევს კი არა, ჩემს ქონებას სულ გადავცემ. ბოროტს თავის სატანჯველს მივანებებ, უბრალოს კი უპატიოსნოდ არ დავავდებ.

იგივე და დალანკური

დალ. — (ჯერონტეს ფეხქვეშ ჩაუვარდება) ოჰ, ბიძაჩემო, ყური დამიგდეთ ღვთის გულისათვის.

ჯერ. — აქ რა გინდა შენ. წამოდექი.

დალ. — ბიძია, თქვენ ეხლა თქვენს წინ ყოვლად უბედურს ქმნილებასა ჰხედავთ. შემებრალებთ და მოისმინეთ ჩემი სიტყვები.

ჯერ. — (ცოტა გულ-მოღობილი, მაგრამ მაინც გაჯავრებით). ადექ მეთქი გეუბნები.

დალ. — დავიჯერო, თქვენ, რომელიც ეგრე კაცთმოყვარე, კეთილი ბრძანდებით, უარყოფი არი ის დანაშაულისთვის, რომლის მიზეზი სიყვარულია, სიყვარული კანონიერი? მართალია, მე დავაშავე, რომ თქვენს რჩევას ყური არ დაუგდე, თქვენს მამობრივ ზრუნვას არ მივდიე, მაგრამ, საყვარელო ბიძია, გაფიცებთ იმის სულს, რომელმაც მე დამბადა და რომელიც თქვენთან ერთად ერთის წყობიდან მომდინარეობს, გაფიცებთ იმას ნუ დამიხშავთ თქვენის კეთილის გულის კარს.

ჯერ. — (თანდათან მორბილდება და დალანკურის ჩუმად თვალებს იწმენდავს) შენ კიდევ ჰბედავ?

დალ. — მე ჩემის ქონების დაკარგვისთვის არა ვწუხვარ. მე თქვენს შეწუხებას მახედვინებს ის გრძნობა, რომელიც უფრო თქვენი ღირსია; მე ამას მახედვინებს პატიოსნება. განა მოითმენთ რომ თქვენს ძმისწულს სირცხვილის ოფლმა დაასხას? მე ჩვენთვის არაფერს არა გთხოვთ. მიიღეთ მოწყალება, რომ პატიოსნად გავესწოროდ ჩემს მოვალეებს და გაძლევთ სიტყვას, როგორც ჩემის, ისე ჩემის ცოლის მაგიერ, რომ სიღარიბე ჩვენ ვერ შეგვაშინებს, როდესაც სიღარიბეში გვექნება ნუგეშად ჩირქ-წაუცხოველი პატიოსნება, ჩვენი სიყვარული, თქვენი გულისტკივილი და პატივისცემა.

ჯერ. — შე უბედურო... განა შენ ღირსი ხარ?... მაგრამ გულჩვილი კაცი ვარ; მაგ ფიცმა უმადურებაზედაც კი თვალები დამახუჭვინა. წამოდექ შე მოლაღატე! გავისტუმრებ შენს ვალებს ან იქნება მაგით ვაგიაღვილო ახალი ვალების აღება.

დალ. — არა, ბიძია, გარწმუნებთ, რომ არ ვიქ მაგას... ნახავთ შემდეგ როგორ მოვიქცევი!..

ჯერ. — ვიცი როგორც მოიქცევი, უტვინო, ბედისგან ხელაღებულო! შენ ისე მოიქცევი, როგორც სულელი ქმარი, თავის ქარიანი (გოროზი, პრანკია) ცოლის კაბის კუდზედ გამობმული.

დალ. — გეფიცებით, რომ არა; ჩემს ცოლს ბრალი არა აქვს; თქვენ იმას ჯერ არ იცნობთ.

ჯერ. — განა ესარჩლები კიდევ. ჩემს წინ ტყუილებსაც ბედავ! გამიფრთხილდი, რომ შენის ცოლის წყალობით, რაც გამომჩინჩლე, მაგაზედაც უარი არ მათქმევინო, სწორედ უარს ვამბობ; შენ ჩემგან ვერაფერს მიიღებ. შენი ცოლი მე თვალისდასანახავად მეჭავრება.

დალ. — ოჰ, ათასნაჭერად მიგლეჯავთ მაგით ამ გულს.

იგნივე და დალანკურის ცოლი

დალ. ც. — ბატონო ჩემო, თუ მე გგონივართ თქვენის ძმისწულის საქმეების არევის მიზეზი, სასჯელიც მე უნდა ვზიდო. როგორც ვატყობ ის არა კმარა თქვენს თვალში რომ დღემდისინ მე არა ვიცოდი რა. საზოგადოებამ გამიტაცა და მიბაძვამ მიმიყოლია; მე ვიყავ კმაყოფილი და ბედნიერად ვსახავდი ჩემ თავს; ეხლა ვნანობ ყველა ამას და მადლობა ღმერთს, მე მინდა ჩემი ქმარი თქვენი წყალობის ღირსი გახდეს და მე თითონ ვაცხადებ თანხმობას, თქვენს ბედკრულს განაჩენზედ. მე თითონ ვანებებ მაგას თავს. მხოლოდ ერთს წყალობას მოვითხოვ თქვენგან; შეამცირეთ თქვენი ჩემდამი სიძულვილი. მოჰხედეთ იმას, რომ ქალი ვარ და მოჩუბდეთ ჩემს მდგომარეობას, შეიზარა-

ლოთ ჩემის ქმრის გულჩვილობა, რომელმაც მეტისმეტი სიყვარუ-
ლით...

გაბრიელის
ხელნაწილი

ჯერ. — ახლა, რა გინდათ, დამარწმუნოთ ქალბატონო?

დალ. ც. — ღმერთო! ნუ თუ გაჰქრა ყოველი იმედი! ოჰ, ჩემო საყვარელო
დალანკურო, მე გაგიტხარე ჩემის ხელით სამარე.. ოჰ, ვკვდები (და-
ეცემა დივანზედ).

დალ. — (მიეშველება)

ჯერ. — (შეშინებული და გულ-მოღბობილი) ეი! არავინა ხართ! მარტუჩია!

იგინივე და მარტუჩია

მარ. — აქ გახლავართ ბატონო.

ჯერ. — ერთი მიჰხედე... აიქ.. ჩქარა.. მიდი, უშველე რამე.

მარ. — ბატონის რძალო, ბატონის რძალო, ეგ რა მოგდით?

ჯერ. — (მარტუჩიას ერთს მინას მისცემს). აჰა, აჰა, სასუნეხელი წყალი.
(დალანკურს) როგორ არის?

დალ. — ოჰ, ბიჩადემო.

ჯერ. — (მიუახლოვდება დალანკურის ცოლს) როგორა ხართ?

დალ. ც. — (წამოდგება და ავადმყოფის ხმით). ბატონო, დიდათ კეთილი გუ-
ლისა ბრძანდებით, რომ კიდევ ჩემზედა ზრუნავთ. ნუ მიჰხედავთ
ჩემს სისუსტეს. გული ისევ თავისით დამიმშვიდდება. მალე შემოვიკ-
რებავ ჩემს ღონეს და წავალ ჩემის უბედურების საზიდავად.

ჯერ. — (შებრალებით უცქერის დალანკურის ცოლს).

დალ. — ბიძაჩემო, ნუთუ გული მოგიტმენთ რომ...

ჯერ. — გაჩუმდი! (დალანკურის ცოლს) დარჩით თქვენს სახლში თქვენს
ქმართან.

დალ. ც. — ოჰ, ბატონო!

დალ. — ოჰ, ძიჯან!

ჯერ. — გამიგონეთ. (ორივეს ხელს გამოართმევს). რაც რამ ქონება მაქვს, ჩემ-
თვის არ ვინახავ; ერთ ღლეს თქვენ ჩავგივარდებოთ ხელში. თუ სულ
ღლეს შესჭამთ, მალე ცარიელზედ დარჩებით. ჭკუა გონება შემოიკ-
რიბეთ. თუ ჩემის გულუხვობით არა მცემთ პტივს, არ გაიგონებთ
ჩემს სიტყვას, ის მაინც იფიქრეთ, რომ თქვენი პატიოსნების დაცვა
მოვალეობათ გაწევთ.

დალ. ც. — თქვენი კეთილი გული.

დალ. — თქვენი კაცთმოყვარეობა...

ჯერ. — კარგი, კმარა.

მარ. — ბატონო...

ჯერ. — შენ რაღა გალაპარაკებს ყბედო?

მარ. — ბატონო, ეხლა თქვენ კეთილის საქმის ქეიფზედა ხართ. დავიჯერო,
ანჭელიკაზედ კი არაფერს იზრუნებთ?

ჯერ. — მართლა, ის სადღა არის?

მარ. — შორს არ გახლავთ, აქვეა.

ჯერ. — იმის საქმროც იქ არის.

მარ. — იმის საქმრო?

ჯერ. — ჰო, იმის საქმრო იქნება ჩემზედ კიდევ გაჯავრებულია; იქნება აღარ
უნდა ჩემი ნახვა?.. იქნება წავიდა კიდეცა?

მარ. — ბატონო... იმის საქმრო... აქ გახლავთ.

ჭერ. — შემოვიდნენ ორივენი.

მარ. — ანჯელიკა და იმის საქმრო?

ჭერ. — ჰო, მეთქო, ანჯელიკა და იმის საქმრო.

მარ. — მაშ კარგი; ეხლავე მოვიყვან, ბატონო. აქ მოდით, აქ ჩემო საყვარელო ნულარ [შიშობთ.]

იგინივე, ვალერიო, დორვალი და ანჯელიკა.

ჭერ. — (დორვალს) ეგ ვილაა? მაგას აქ რა უნდა?

მარ. — ეგ ერთი საქმროა ბატონო და მეორე...

ჭერ. — (ანჯელიკას) ახლო მოდი.

ანჯ. — (დალანკურის ცოლს) ოჰ, ჩემო რძალო, როგორ დამნაშავე ვარ თქვენთან.

მარ. — (დალანკურის ცოლსვე) მეც ბოდიში მაქვს თქვენთან მოსახდელი.

ჭერ. — (დორვალს) აქ მოდი ჩემო სასიძო. კიდევ გაჩაგრებული ხარ, რომ არ მეკარები?

დორ. — მე მელაპარაკები?

ჭერ. — დიახ, შენ.

დორ. — უკაცრავად, მე [მხოლოდ მოწმე] გახლავართ.

ჭერ. — მოწმეო!

დორ. — დიახ, რომ გეტქმევინებინა, რაც სათქმელი მქონდა, ესე საიდუმლოება ხომ არ დაგვჭირდებოდა.

ჭერ. — (ანჯელიკას) საიდუმლოებაო: საიდუმლოებაცა გქონიათ? ქალბატონო.

დორ. — ყური დამიგდე, მეგობარო. შენ ხომ იცნობ ვალერიოს. იმას შეუტყვია ამ ოჯახის არეულ-დარეულობა; მოსულა რომ თავის სიზღიდრით დალანკურს ხელი გაუმართოს და ანჯელიკას თავი გთხოვოს. ვალერიოს ანჯელიკა უყვარს და მზათ არის უმზითვოდ შეირთოს; არა თუ უმზითვოდ, ყოველწლივ ხუთასი თუმანი შემოსავალი გადაუწყვტის. მე ვიცი შენი ხასიათი, ვიცი რომ კაი საქმეს კაისთვალით უცქერი. მე მაგასთან მოვილაპარაკე და ვიკისრე წარმოგიდგინო, როგორც სასიძო.

ჭერ. — (გაჯავრ. ანჯელიკას) თითქო ქალბატონო გული არავიზედ არ მიმიდისო? მაშ მოტყუება ინებე არა, არ მინდა, რომ შენ ეგ შეირთო. ეგ ორივეს ეშმაკობაა და მე ეშმაკობა არ მიყვარს.

ანჯ. — (ტირილით) ძიაჯან...

ვალ. — ბატონო...

დალ. — თქვენ ეგეთის კეთილის გულის ბრძანდებით...

დალ. ც. — ეგეთი კაცთმოყვარე.

მარ. — ბატონო ჩემო...

ჭერ. — (აღელვებული) დასწყევლოს ღმერთმა, ჩემი ხასიათი! გაჩაგრება რომ მინდოდეს, ვერ ვახერხებ. სწორეთ ავად მოსაყიდებელი ვარ. (ყველანი შემოეხვევიან და ერთის ხმით გაიმეორებენ თავიანთ თხოვნას).

ჭერ. — გაჩუმდით, თავი დამანებეთ; ეშმაკსაც წაუღიხართ. დაე შეირთოს.

მარ. — მერე უმზითვოდ შეირთოს?

ჭერ. — როგორ თუ უმზითვოდ. მე ჩემს ძმისწულს განა უმზითვოდ გავათხოვებ? განა ვერ შევიძლებ მზითვის მიცემას? მე ვალერიოს ვიცნობ;

- მაგის გულუხვობას, დასაჩუქრება ეკადრება და მზითევსაც მივცემ და
ხუთას თუმანსაც ზედ დაუმატებ, რომელიც მე ანჯელიკას დავპირდი
- ვალ. — [არ ვიცი, როგორღა] მოვახერხო მადლობის გამოთქმა!
- ანჟ. — [გმადლობთ თქვენი სიკეთისთვის!]
- დალ. ც. — [რა გულის კაცია].
- დალ. — [რა სამაგალითო სიკეთეა!]
- მარ. — [გამარჯვება ჩემ ბატონს!]
- დორ. — [გაუმარჯოს ჩემ კეთილ მეგობარს.]
(ჭერონტეს უაღერსებენ და ქებით ავსებენ).
- ჩერ. — [განთავისუფლებას ცდილობს და ყვირის დაწყნარდით, დაწყნარდით,
დაწყნარდით...] ჰიკარდო. (ეძახის).

წაანახანელი მოქმედება

ჰიკარდო და სხვები.]

- ჰიკარდო — [გიახვლით ბატონო.]
- ჩერ. — ოთახში ვკამთ. ყველანი იქ არიან დაპატიჟებულნი. მინამდისინ [დორ-
ვალ] ერთი ხელი ჭანდრაკი ვითამაშოთ.
-

თოვლი გადნება.

გაზაფხული კვლავ გაიმარჯვებს
და წამსხვრევებად მიმოფანტულ
მდინარის სუნთქვას
ირისისფერით გადაღებავს
ხეთა ხავერდით.

შავი სიღრმიდან ასსლეთილი
ლურჯი გუმბათი
ქარებს მიუგდებს
ღრუბლის ქულას ხელთათმანივით
და რაღაც მკაცრის მოლოდინით
აელვარდება.

გული დაიწყებს აზროვნებას
ცა იციაგებს.
და როგორც ყრმისგან წარმოთქმული
პირველი სიტყვა, დამზრალ ბაღს ისე
გააყრუოლებს ატმის ყვავილრთ.

შენ გაბრაზდები...
გაგაქვრვებს შენი სიმცირე
და ატმის რტოზე
დანთებული ჭიაკოკონა
მარტოობას ცეცხლს
წაუკიდებს...

აპრილი

ლეგა ღრუბლებით გავლებულ ხაზებს
აპრილის წვიმა გააბნევს ქარით
და ნიაღვარი ჩაირბენს გზაზე
სველი ბალახის
სურნელით მთვრალი.
ამოიოხრებს სიმძიმე მიწის
და მხრებში მოგხრის მწვანე თილისმა,
სწორედ ისეთი,
როგორიც იცის,
სადმე ტყის პირას მდგარმა ტირიფმა.

სულს შეეჩები შიშველი ხელით, —
თითქოს ეძებდი რაღაცა ახალს, —
ხეს გაანათებს
ღიმილი მეხის
და დაეცემა ყველაზე მაღალს...
ცერად დაგხედავს
წკვარამი ზეცა
დამარცხებულის ცბიერი თვალით
და ცეცხლის ალით გამთბარ ჟალტამზე
აკიაფდება ნოტიო კვამლი...

ქველი რუკა

ჯერაც ებრძვის
დავიწყება
სისხლისა და მიწის ტკივილს
და სისინებს ძარღვში წყველა
ოსმალური მახვილივით.

გული ბოლმით წყდება წელში
და აკედება თვალი სპარსეთს, —
ნეტა, დღეს მე შევიშალო,
ნეტა, მტერიც
შემიყვარდეს.

დავრჩი თვალების ამარა,
ვარ გაძარცული შენით,
მდუმარებს ლურჯი კამარა,
სდუმან მტკრიანი გზები,

სხივები რწყავენ ხეივანს,
გულში ღამეა ბნელი, —
არაფერია ახალი.
ყველაფერია ძველი.

ფანტელის ბოდე ვარსკვლავების
ჩრდილში
მასსოვს, როგორც გლოვა —
უშენობის შიში.

შუადამის თოვა — სურნელება ისლის
და ცოდვების გროვა — თოვლისფერი
ნისლი.

უარყოფა ღმერთის — აიეტის მითი, —
ისტორია — მტერი,
ისტორია — ტვირთი.

საოცრება — ფიქრი — ინვენცია
ბახის, —

სევდისფერი ფანქრით

დახატული ბალი.

მოლოდინი — დილა — „უდარდელი
ერი“,

და კონსერვის ქილა —
სასაფლაოს მტვერი.

ძველისძველი ფრესკა — ტელეფონის
ზარი

და თვლების ფსკერზე
ანარეკლი მთვარის...

ფანტელის ბოდე ვარსკვლავების
ჩრდილში

მასსოვს, როგორც გლოვა —
უშენობის შიში.

უაზრობა ბინდების რკალში
ფუჭი ოცნებით თავის მართლება,
ბედისწერასთან მიყვარს თამაში
და სიცოცხლესთან შეკამათება.
როდესაც სივრცეს მოსწყდება ქარი
და გაიტაცებს ნაძვსა და ვერხვებს,
ზეცაზე ქორის ერთი ირაო
უდრახ პოემას
დაწერილს ვეფხვზე.
და წამებულის ეკლის გვირგვინით,

ბრბო თუ შეამკობს ზოგიერთ
თაღლითს

ქაში ჩაძირულ სველი კენჭივით
უძრაობა და სიჩუმე
დამღლის.

ხოლო როდესაც ქალაქიც ჩასთვლემს,
აკაფდება ღამეში აზრი,
რომ ჩემი სევდა არა ჰგავს სხვისას
და მასში ცრემლზე
მეტია ბრაზი.

აპრილი

ჩემი სიცოცხლე იხარჯება მდუმარებაში,
როცა თვალთაგან წამოგდება თრთოლვა ყინულის,
სანთლის კულუღზე ფარფატებენ შენი თითები
და მოლოდინში არის რაღაც იმქვეყნიური.

თუ გვევარება,

უეჭველად გემახსოვრება

განშორებისას ჩაფერფლილი ლურჯი ტაროსი,
არგუსის მსგავსად ასი თვალით ხედავს ცხოვრება
შეცდომამ როგორ მიმოგვფანტა

ზღვა სამყაროში...

ვერ გაეცლება გაზაფხული შიშველ ლაქაშებს,
როგორც ლაყვარლებს ვერ მისწვდება

თეთრი თოლია

და ისე სწრაფად ეჩვევიან მზის სიკაშკაშეს.

რომ ყველა ღრუბელს ზეცა მხოლოდ მისი ჰგონია.
ქარს ვერ დააფრთხობს დაჭორფლილი ტოტის სიმძიმე,
მიწით დასუსხავს ცის გუმბათი
მოთენთილ აპრილს
და სიმშვიდისგან აიმღვრევა
თვითონ სიმშვიდე,
თუ ამ სივრცეშიც ვერ იპოვის საკუთარ ადგილს...
ჩემი სიცოცხლე იხარჯება მღუმარებაში,
როცა თვალთაგან წამოგცდება თრთოლვა ყინულის,
სანთლის კულულზე ფარფატებენ შენი თითები
და მოლოდინში არის რაღაც იმქვეყნიური...

ზაზა ქინქლაძე

გამოთხოვნა

ვინ იცის ნანა, მარად ვინანოთ,
სიყვარული რომ ასე ვითმინეთ,
თუ ამ მოთმენით ხვალ სამუდამოდ
ჩვენ ერთმანეთი ავაქვითინეთ.

მივდივარ ზღვაზე, ჰო, ჩვენს პაემანს
ძვირფასო, ასე შორიდან ვიწყებ,
გახსოვს იმედი? — არ დამივიწყო,
მახსოვს იმედი, — არ დაგივიწყებ.

მივდივარ ზღვაზე, ნადრეიფები
როცა დავბრუნდე დელფინთა
ლაშქრით,
გადარჩენილი ქარებს და რიფებს
ერთადერთ ნაპირს შენ გელი მაშინ.

გავიდა გემი, ხელს მიქნევ ქარში
და აბოლებულ კვარს შორით ჰგავხარ,
იცოდე, ე, მაგ თმების ფრიალით
და არა აფრით მივცურავ ახლა.

ჩემს ძარღვებში
ფირალების ცხელი სისხლის ჭევლია,
მე მღუღარე სამართალი
სიცოცხლეს მირჩევნია,
აბა, ჩხუბში ვინ მოზომოს
ნერვები და ძარღვები,
მეც შევცდები ზოგჯერ ალბათ,
იყფებენ ძაღლები,

მაგრამ ქვეყნის სიყვარული,
მისთვის თავგამეტება —
თუკი ესეც შეცდომაა,
დე, იცოდნენ ღმერთებმა,
რომ ყოველთვის შევცდები და
შევიშლები ამისთვის,
მეკითხება რადგან ქვეყნის
ავდარიც და ამინდიც.

ო, ბავშვობავ, ბავშვობავ, ბავშვობავ.
როგორ მინდა დაიწყო თავიდან,
როგორ მინდა დაბრუნდე ფეხშველა
მდინარიდან, ყანიდან, ქალიდან,
ნუთუ ის მზე მტრედისფერ ქედებზე
სამუდამოდ ჩაგორდა, ჩავიდა?!

როგორ მინდა მელოდეს ჭიშკართან
გულთეთრა და ბომბორა „შარიკა“,
სიხარულით ჩემკენ რომ მოფრინავს,
მეც ვუყვირი: ჰარიკა, ჰარიკა,
მერე რა ქნას, რა მიყოს არ იცის,
ლამის ჭაზე წაიღოს ჰარიკა.

ნეტავ კიდეც მომესმას ბინდისას,
ქათმები რომ ბუდეზე სხდებიან:
— ბიძინა! უუუ! სადა ხარ?
მოდო აწი, დაღამდა ბეზია!..

საადრეო ბლის წვერზე გათხუპნულს
მომეოიონენ ჩიტები გამწყრალი,
აყიყინდეს უეცრად ვასაკა,
დავენთო და გაიქცეს საწყალი,
ერთი ასჯერ უთუოდ მექნება
ხეზე მისი ფულურო დამწვარი,
ზოგჯერ მაინც ჩემს ჯიბრზე წვიმდა და
არ შემეძლო სოფელში წანწალი.

სოფლის ყველა მზეწვია გოგონა
ისევ მინდა იმგვარად მიყვარდეს,
რლაც სულ სხვა ნათელი ეფინათ
იმ კრამიტებს, იმ კედლებს, იმ
ყავრებს.

მახსოვს, მახსოვს ჩანთა და წიგნები,
სულ პირველი სექტემბრის ზღაპარი,
ბოგიდან რომ ზედმეტი სიფრთხილით
გავადინე გუბეში ტყაპანი.

მახსოვს დიდი ბიჭები პატარებს
გვაქეზებდნენ, სულელი ბალები

წიაწიით ვითრევდით ერთმანეთს
და ყურებსაც გულდაგულ ვახევდით.

ო, ბაბუას გიზგიზა ბუხარი
მამაჩემმა მერე რომ მოშალა,
დაფრინავდნენ შიგ ცეცხლის ირმები
და ყვაოდა წითელი შროშანა.

საწნახელა, წისქვილი, ხვიმირავ,
ლარისწყალი მდელიში ჩაფლული,
ნიკრისის ქარგამჯდარო ნალიავ,
დაცემული ბეჭებზე ჩამურო.

ბამბუეებო, ტყემლებო, ვაშლებო
და ნაძვების ჩანჩქერთა ბანანო,
დიდბაბუის ნაქონო ხელეჩოვ,
სისოხერხო, წალდუნავ, ნამგალო,
ოდა-სახლო, შენი მტერის ჭირიმე,
შენს რკილადაც მაქცია აკვანო.

ჩემს მზისგულა ეზოში აღრიან
დნება თოვლი, იმუნობა კალამი,
ამიტომაც ოდესღაც ბაბუა
აქ პირველი დასახლდა ჯალაბით.

მეთორმეტე მეფე გვყავს მას მერე,
ოთხნაირი გაშალეს ალაში,
იმას მერე აქ დგას და მრავლდება
ჩემი ჯიში, სისხლ-ხორცი, ნაგრამი.

და რაც უფრო გეშს ვუღებ დასაბამს,
ვხდები მისი ერთგული ნაგაზი,
უფრო გამინანატრდა ბავშვობა,
უდარდელო, ლალი და ლამაზი.

ო, ბავშვობავ, ბავშვობავ, ბავშვობავ,
როგორ მინდა დაიწყო თავიდან,
როგორ მინდა დაბრუნდე ფეხშველა
მდინარიდან, ყანიდან, ქალიდან,
მაგრამ ის მზე მტრედისფერ ქედებზე
სამუდამოდ ჩაგორდა, ჩავიდა.

ბიორგბი ათონელი

რომანი

და იდგა ათონის მთაზე წმიდა ჟამი ეფთვი-
მე ათონელისა.

განათლებული, დაწმენდილი, დამწვსიებული
და დაჭიშებული სული ქართული.

დღე და ღამე განაღებებით ენთო, იწვო-
და, ანათებდა და იხარჩებოდა ღმრთისაგან
„რწმუნებული იგი ტალანტი“.

იოვანეს აღსრულებიდან თოთხმეტი წელი-
წადი წინამძღვრობდა ეფთვიმე ქართველთა
სათვისტომოს, სამას სულ ქართველს (სამა-
სივეში რომ „თვითონ წინამძღვარი“ ზის).

ამას გარდა, ათანასე დიდის ანდერძით ეფ-
თვიმე იმავე დროს იყო „სულიერი ეპიტრო-
პი“ ბერძენთა სავანისა.

და ყოველივე საურავნი, ქართველთა და
ბერძენთა, მის მიერ იურებოდეს.

და ყოველივე ამასთან, მთავარი, რაისთვი-
საც მოწოდებული იყო ტალანტი მისი ღვთის-
გან რწმუნებული — თარგმნა, წერა, განუწ-
ყვეტილვ და განუცადებლად, ღამისთევით,
„რამეთუ უფროსნი წიგნნი ღამით სანთლითა
უთარგმნიან“.

უმაღლეს გოდოლზე იყო სამყოფელი მისი
და მთელი ღამენი სანთელი კრთოდა იმა გო-
დოლიდან.

ღამენათევზეც დილით ადგომას ვერავინ
დაასწრებდა. ვერც ცისკრის ლოცვაზე მიახ-
წრებდა ვინმე. პირველი შევიდოდა და პირ-
ველი დადგებოდა, ხელში უკვერთხოდ და კე-
დილზე ხელმოუბჯენილად, და ვერც ვერავინ
კადრებდა კედელზე მიუღებებს ეკლესიაში
წირვა-ლოცვისას, დაჭურჩულდებასაც ვერავინ
გაბედავდა. თუ რაიმე სათქმელი იყო, თვითონ
გაიწვევდა უხმოდ, ოდენ ხელის შეხებით, და
განცალკევებულს ეტყოდა სათქმელს, სხვისგან
იდუმალ.

მოხუცებაში დადრმავებულსაც არ უკადრე-
ბო: სალოცავში არგანით შესვლა. ვერც ვერა-
ვინ შევიდოდა. ოღონდ დაუძღურებულ ძმა-
თათვის დაეწესებინა ეკლესიის ერთ შტოზე
კვერთხებით დგომა, ხოლო სრულიად უძღურ-

თათვის ცალკე სკამებზე ჯდომის უფლება
დაერთო მოძღვარს.

ცისკარზე დაგვიანებულს ან სულაც თავარი-
დებულს დაუსჯელს არ დატოვებდა. მათგან
ახალგაზრდებს საკურთხევის წინ ასკერ
მუხლს მოაუკრევინებდა, უფრო ხანდაზმულთ
უღვირობას და უსაქმელობას განუწესებდა.

უადრეს ყოვლისა ძმთა შორის შფოთსა და
მტრობას ებრძოდა თავგამოდებით ეფთვიმე.
უკეთუ ქართველები ერთმანეთს მიეტევებოდ-
ნენ წვერთა გლეჯით, ხელის შემოკვრით, ან
ფეხის მიწისხლით — მწარე იყო კიცხვა მისი,
მწარევე მწარე. რას სჩადისბართ, ქართველნო,
რად უჯამთ ერთმანეთს გულსა და სულსა?
შეხედეთ ბერძენთ ვითარ უდგანან მხარში
ერთმანეთს; შეხედეთ ლათინთა, ვითარ უაღ-
ერსებენ სულსა ერთმანეთისასა (ეს ლათინნი,
პრომიდან მოსულნი, იოვანეს შემოესახლებინა
ათონზე თავის სიცოცხლეშივე — ჩვენცა უც-
ხონი ვართ, თქვენცა უცხონი, მოდეთ და-
სახლდითო, მოსძალდებია უცხოის ქართველი,
და დაუსახლებია და დაუსამოვრებია კიდეც.
მას მერე იყვნენ ლათინნი მთაწმიდაზე, იყ-
ვნენ და მრავლობდნენ...); ასე რად გემართე-
ბათ, ქართველნო, ყოველივე უცხო რომ მო-
ბაძვად აგიჩემებიათ, ხოლო საკუთარი სისხლი-
სა და ნათესავის სიყვარული მათგანვე რად
აღარ მოგებაძვთ?

ეგზომ დიდნი, ეგზომ მცირენი რად ხართ
ქართველნი?

ჩვევად ჰქონდა: შევიდულის სამ დღეს —
ორშაბათს, ოთხშაბათს და პარასკევს — თავის
სენაკსა იჭდა წერად და ლოცვად, სრულად
მარბული და მზის ჩასვლისას მიიღებდა ოდენ
პურს და წყალს. დანარჩენ დღეებს კი სამშო
ტრაპეზე მიდიოდა. თვინიერ ჟამის წირვის,
ანუ რომელიმე დიდი დღესასწაულისა, ღვინოს
არ დალევა. ოღონდ ძმთათვის ტრაპეზე
ჩამოდგმულ თასთაგან ღვინოს პირის დადებით
გასინჯავდა და უკეთუ ღვინისა და წყლის ნა-
ჯავი მოეწონებოდა, არაფერს იტყოდა, თასს
უხმოდ დადგამდა, მაგრამ თუ წყალი მეტი მო-
ეჩვენებოდა, ან ძმრის გემო მოერთებოდა,

ფუჟი, ამაო და არცა ამაოდ უოფილიყოს გან-
სვლა ჩენი ამა სოფლიდან.

და ისევ მიმართავდა სულთა მკურნალი ბორ-
ცისაგან სულდაჟინებულთ, ვითარმედ:

— ჩერ იყო და, ტრაპეზის გარდა არაბას ვე-
ძიებდით, ვინათგან უწყით როგორი ვიწრო-
ბით განვლეს თავიანთი ცხოვრება ყოველთა
წმიდათა კაცთა, რომელთაც წყლით განძღოშა
არ უადრებიათ სულთა თვისათვის. ხოლო
ჩვენ, სავსენი ყოველთა ცოდვითა, აღარც ტრა-
პეზს ვკმარისობთ, დღეში ორგზის, სავსეს
ღვინით და საკმელით. კმა არს კემშარიტად,
და ნამეტნავ!

და აკრძალული იყო ტრაპეზის გარდა შეძე-
ნა ღვინისა, ან თევზისა, მით უფრო სხვა
სახსნილი საკმელისა. შემოტანა შეიძლებოდა
ოდენ სასინათლე ზეთისა და ისიც მხოლოდ
მწერალთათვის და მკითხველთათვის. სხვას კი
არც კანდელის უფლება ჰქონდა, არც ხატთა
და ჭვართა ცალკე საკუთრად დასვენებისა. ხო-
ლო, უკეთუ ვისმეს მოახებდნენ ღვინისა
და ზეთის მყიდველს, თვინიერ წმიდა მამის
ნებართვისა, მაშინვე იმ ღვინოსაც და ზეთსაც
წაართმევდნენ და ავლინში გადართმევდნენ.

თვინიერ უკიდურესი უძლურების მქონისა,
ვერც ვერავინ ზედმეტ საკმელს მოიშალებდა.
შედიოდა სამწარეულოში წმიდა ეფთვიმე და
უკეთუ ცეცხლის განაყიდეს მღვარ რაიმე კო-
ჭობს იხილავდა, მწარეულს ჰკითხავდა, ვისი
არ იხარჯებოდა; უკეთუ უძლური ვისმესი აღ-
მოჩნდებოდა, თავს დაანებებდა, ხოლო თუ
ნატრამეზისა და ნაურკონისა, უბრძანებდა
და იმ „დამატებით შეკამადს“ ან გარეთ გადა-
აქცივინებდა, ან საერო მუშაობა კვაში ჩაას-
ხენივინებდა.

და უდგნენ გვერდში წმიდა ეფთვიმეს წმიდა
კაცნი, მწერალნი, გადამწერნი, ეკონომოსნი,
ღვთისმეტყველნი, რჩევისმეტყველნი, მამასა-
ლისნი: ილარიონ კანანახი, აღდგომისა დიაკო-
ნი, გაბრიელ ხუცესი, მამა გიორგი, იოანე
გრძელისძე, არსენი ნინოწმიდელი, ათანასე
პერიოთურელი, იოანე ბერი მარტომყოფი და
თეოფანე ხუცესი.

იჭდა — წერდა ეფთვიმე, ან ეკლესიათა
თხოუმეტ მამასახლისს ეთათბირებოდა, იღვა —
უქმად დგომა წუთითაც არ წარმოედგინა. წე-
რისაგან დროს დაიცემდა და სამეურნეო საქ-
მებს კარგად გაუხლებოდა: „გინა თუ ნავის
გამოჰოვდას, გინა თუ ნავი მოვიდეს ხვარბლითა,
გინა თუ ვენახთა ასარვასა, გინა თუ აჭოვასა,
გინა თუ სთვლობასა. რამეთუ ახალწერგ იქ-
ნენ წუთთა ვენახნი, ყოველთა სარითა განგე-
ბაი უნდა, და უფროსნი დღენი ვენახთა შრო-
მასა შინა დაუყნიან. და ყოვლადვე მამაი ეფ-
თვიმე მათთანვე იყვის, თვინიერ მიუხეზისა“.

მაგრამ კაცთა ცხოვრების მოშურნე იყო ბე-
ლიარ ეშმაკი.

ეფთვიმე რომ საღმრთო წიგნებს
და წერდა, ამას ვეღარ შერიგებოდა ბელიარ
ეშმაკი, ამისთვის იკმებოდა ტანში, ამისთვის
„ელმოდა და განილეოდა შურიით“.

„და უნდა მოისრას დაუნდობლად და დაუ-
ყოვნებლივ მონა ღვთისა ეფთვიმე ქართვე-
ლი!“ — ჩაითქვა გულში ბელიარმა და იქვე
დასძინა სიტყვითა დაუბადებელითა:

„უნდა მოისრას ისევ ქართველის ხელით!“
„სიკვდილითა სიკვდილისა დამორგუწე-
ლო, — უყვართ ქართველებს ეს სიმღერა.“

„მე კი ვიტყვი: ქართველითა ქართველისა
დანორგუწევილი!“

და შეეჭრა ბელიარ ეშმაკი ქართველსა
ერთსა ვისმესა, სულთი საწყალობელსა, სახი-
თა მონაწონსა:

„წადი, მოჰყალი მბრძოლი ჩემი ეფთვიმე,
და ფრადითა სიკეთითა ავაკსებ შენი!“ — უთ-
ხრა, მისცა ხელთ მახვილი და გაუშვა.

ღამე იყო, შავი, ბერბეცი.

წმიდა ეფთვიმე თავის გოდოლში ახალი ასუ-
ლი იყო.

მოწაფე ერთი აპოლოდა, უკანვე გამობრუ-
ნებულიყო, კარიც გამოხეზო და უკვე კიბეზეც
უშვებოდა, როცა ქვემოდან ამომავალი ის მო-
ნაწონიც შემოეყარა.

რომელი ხარ და სად მიდისხარო, ამის კით-
ხვა უნდოდა მოწაფეს, მაგრამ მონაწონმა
დაასწრო და ჩურჩულთ უთხრა — წმიდა მა-
მისთან მივდივარ და ნება მომეც შევიდეო.

ასეთ უფაში უამს წმიდა მამასთან შესვლა
არ იგებოსო, ჩურჩულთითვე, დაღაცათუ გადა-
ჭრით უთხრა მოწაფემ. მაგრამ სათქმელი ძლივს
მოითავა, რომ მოსულმა ბურნუსის შიგნიდან
უცერად მახვილი იწვედა და სრულის ძალით
შემოჰყრა შიგ ყვრიმალში.

დაჭრილი მძიმედ დაირცა. მკვლელი დაიბ-
ნა და ზედღვთის ნაცვლად, ანგარიშმოუცემ-
ლად ქვემოთ დაეშვა.

კიბის ბოლოს კიდეც ერთი მოწაფე შემოე-
ფეთა, მახვილი იმასაც შემოჰყრა და უკვე ავ-
ლინშიც გააღწია, მაგრამ სწორედ ამ დროს ზე-
მოდან სიტყვა ჩამოერისხა:

— დადექ!
გარნა — სიტყვა იყო, თუ მეხის წიწილა?!
მკვლელი წამსვე გაქვავდა.

კიბეზე მამა ეფთვიმე ჩამოდიოდა სანაწილთ
ხელში.

რეცა, წყვდიადში მოცურავდა თვითონ ნა-
თელმოსილი მაცხოვარი.

ავლინი ერთბაშად გაივსო ანთებული კერე-
ონებით.

მკვლელს შემოესივნენ.

— მომეშველეთ! — გაისმა ისევ ხმა მოძ-
ვრისა.

ტრაპეზის შემდგომ მევაჟინეს გაინაპირებდა და ჩუმად ეტყოდა:

— ძმო, ამით ძმათა საგემოვნოდ ტრაპეზის გარდა რა ღარჩენიათ და შენ კიდევ ღვინოს რაღად გაურყენი? უკეთუ ღვინო მსუბუქია, წყალს რაღად ურევ, ან ძმარს რად ჰკადრებ ძმათა შენთა?

არც კიდევ თვითონ თავისას მანამ არ მიიღებდა, სანამ სამო კერძს არ გაუსინჯავდა გემოს. გაუსინჯავდა და უკეთუ ზეთი აკლდა, კელარს დაუძახებდა და დამატებინებდა ზეთს, ან თუ კერძი უმგებარი იყო, ან უმარილო, ან ზედმეტ მარილიანი, ტრაპეზის ბოლოს მზარეულს დაიუბნებდა და ეტყოდა, ვითარმედ:

— სამსახურს შენსას ღვთის შიშით უნდა იქმოდე, ძმო, და ნუ იტყვი, რომ ოდენ კაცთა ემსახურები, არამედ ისე მიიჩნიე, ვითარცა ღვთის ანგელოზებს ემსახურებოდე!

და ისდნენ ტრაპეზსა ზედა „ღვთის ანგელოზნი“, ჰამდნენ და სვამდნენ უხმოდ, უბრაოდ, ვინათგან ესეც წესად ჰქონდა მოძღვარს, — მათ შორის რომ ჰქრისტესავით ჩამჭდარიყოს; იშვიათად ვინმე თუ სიტყვას ჩურჩულთ წაიცთუნებდა, წყალს ან ევლოგიას როცა გადართობდნენ ერთმანეთს. თუ რამ საჭირო გახდებოდა, თვითონ მოიხმობდა წამისყოფით მოძღვარი მოწაფეს, ჩუმად ეტყოდა და გაუშვებდა — ეგრევე უხმოდ აღსასრულებლად.

მეტრაპეზისთვის საგანგებოდ დაეწესებინა წმიდა მამას:

— უკეთუ ვინმე იხილო ლაპარაკად, სიცილად, გინა ლაღობად ტრაპეზსა ზედა, უთხარი ჩემად: მაგას ნუღარ იქმ, თუ არა, მამას გაუწესებია რომ გარეთ გაევიწყანო!

თუ სიტყვით, თუ კალმით, თუ საქმით დაუტყბრომელი — „ყოველ საქმესა მეცნიერ იყო სამგზის სანატრელი მამაი ეფთვიმი“. იყო მშენებლებთან, გალატოზებთან და თვითონაც აუხენბდა და გალატოზობდა; იყო მიწის მეკრძველ-მთერძველებთან და თვითონაც ხნავდა და თესავდა; იყო მევენახეებთან და თვითონაც მეზვრიობდა; იყო მჭედლებთან და თვითონაც სჭედდა და ჰკერავდა. ყოველი დიდი და მცირე მოსაქმეობის მცოდნე, მოსაქმე და უტყუარი განმსჯელი იყო.

სიცურის, დასმენის, ნატყუარი ამბის დაუძინარი მტერი იყო. მოხსენებდა არავინ მკადროს, უკეთუ მოსახსენებელი ზედმიწევნითი სინამდვილთ არა იცოდნენო. მძიმე განკანონებას და სამოღან გაძევებას ვერ გადურჩებოდა სიცურისად ენის მრჩეველი, ვერცა მახეზღარი, ვერცა ცილისმწამებელი.

ყოველ ძმაზე ყოველივეს თვითონ ზრუნავდა და იურვებდა ნემსიდან ძაფამდე. არც-რა ყიდვა-გაყიდვა, არც-რა რეწვა-მორეწვა, არც-რა მოგება-წაგება მოძღვრის უნებურად და დაუკითხავად არ დაიშვებოდა. ხოლო, უკეთუ

ამ მცნებას ვინმე გადაუხვევდა — ვინმე მისგან ნამალევად რაიმეს მოისაკუთრებდა, ანაწილად იმე საფასეს, ან რაიმე სამოსელს იყიდდა ანაწირ სულმოკლეს ფიცხლავ ამხელდა, განაკანონებდა, ხოლო მის მონაგებს საგანგებოდ დანთებულ კოცონზე დასწავდა.

იყო ერთი მთავარდიაკონი, ღირსეული კაცი, წარჩინებული გვარისაგანი, რომელსაც მრავალი საფასე შეეწირა მონასტრისათვის, მაგრამ ერთი კვართიც თავის შესამოსლად დედო ეკლესიას და მკაცრად აეკრძალა კიდევ ვისმეს ემზარა კვართი იგი წირვა-ლოცვისას.

შეიტყო ეს მამა ეფთვიმემ, გაიხმო ცალკე მთავარდიაკონი იგი და ჰკითხა:

— მოთხარ ჰეშმარითი, რაი დაგიტევებიც სოფელსა შინა?

— წმიდაო მამო, კარგად მოეხსენება შენსა ღირსებასა, რამეთუ მშობელნი და ძმანი და საფასენი და მონაგებნი არამცირედნი დამიტევებიან. და ამას გარდა, რაც კი შენს წმიდათა ხელთა მომიცია, თვითონვე უწყი, — მიუგო მთავარდიაკონმა მშვიდად და დინჯად.

— მერე, შვილო ჩემო, გნებავს რომ მაგოდენი მადლი და სასყიდელი ამ ერთი კვართისთვის წარიწყმიდო? — ჰკითხა ეფთვიმემ და მიუთითა იმ კვართისაკენ.

ამის მოსმენა და — „ნუ იყოფინ, მამაო!“ — იბღავლა მთავარდიაკონმა. მაშინვე უბრძანა მორჩილს ცეცხლის მოღება, ის კვართი ცეცხლზე დააგდო და თვითონ ეფთვიმეს მუხლებში ჩაუვარდა და შენდობა სთხოვა.

და ასევე იწვოდა ყოველი შესამოსელი და სხვაი კერძი რამ სახმარი, რომელსაც პატრონი თავისი ძმისთვის არ გაიმეტებდა.

— აკი ბრძანებულ არს სულთა ჩვენთა დადგენა ძმათა ჩვენთათვის, ხოლო შენ შენს ძმას განაწიწნად რაიმე საქონელს არჩევ და ღვთის გმობისა არ გეშინია? — ეტყოდა შენდობის წინ ცოდვილს რისხვეული სიწყნარით წმიდა მოძღვარი.

თვეში ორჯერ ან სამჯერ, კვირაობით, სულის მარგებელ სწავლად შემოიყრიდა სრულიად სამწყსოს მწყემსი კეთილი. და სიტყვა მისი, და თბობა მისი, და ქადაგება მისი — იყო, ვითარცა სიტყვანი და სწავლანი ქრისტის მთასა თაბორისასა, ანდა მთასა ელეონისასა.

და ასწავლიდა მწყემსი იგი სამწყსოსა თვისას — სიუპარულისთვის და სიმდაბლისა, მორჩილებისთვის და კრძალულებისა, სიმშვიდისთვის და უშფოთველობისა, მოთმინებისთვის და მსახურებისა და მოსწრაფელ მოვლისათვის ეკლესიად, და სხვა ყოველთა წესთა მხურვალედ აღსრულებისთვის. და იტყოდა ბოლოს, ვითარმედ:

— ესრეთ ვინარკოთ, ძმანო ჩემო, რათა შეკრება ჩვენი ამა წმიდასა ადგილსა არ იყოს

ყველანი კიბეს მიეხვივნენ.
დაპირილება ტაძრად მიახვენენ.
სასწრაფოდ სქემით შემოსა და წმიდა საი-
ღუმლოთი აზიარა ისინი ეფთვიმემ. „და ესრეთ
გვირგვინითა წამებისათა შემეყულნი მიიცვა-
ლნენ წინაშე ღმრთისა“.

დაკრძალეს.
და მკვლელობ მიუბრუნდნენ.
ვერ გაუძლო ეფთვიმეს თვალებს მკვლე-
მა და უთხრა უნიათო ხმით:
— მე შენი მოკვლა დამავალეს, წმიდა მა-
მამო.

— ვიცი, საცოდაო! — უსაზღვრო სიბრა-
ლოთით აღმოხდა ეფთვიმეს.

— ვინ? — იღრიალა რომელიღაცამ და
მკვლელები მიიწია გააფთრებით.

— არ გაბედო — რისხვეულად მოკვეთა
მომღვარმა.

— რაისთვის? — ახლა ეფთვიმეს მიმართა
დატუქსულმა აღაშინამა.

— ერთი ქართველი მკვლელის მხილებაც
გვეყოფა ჩვენ, — თქვა და ისევ მკვლელობ მი-
უბრუნდა:

— შენ კი უბედურო ადამის ძეო, მე არ გაზ-
ღვევინებ, ვეღარც ისინი გაზღვევინებენ (ახალი
საფლავებისკენ ხელი გაიშვირა) და შენმა სა-
კუთარმა სულმა გაზღვევინოს, უკეთუ იგი
სრულად არ დაგეშრება!

სამარისებური ღუშმილი ჩამოწვა, ჩამოლბა,
გახანიერდა.

ჭოტის ხმა გაისმა.

უამი ითვლიდა ჭოტის კივილს.
ასერგასი გადათვალა.

და მკვლელები მკვდარი დაეცა.

— სული სრულად არ დაშრეტია, — თქვა
მამა ეფთვიმემ.

?!
— სულის შეგუბებით მოიკლა თავი...

...გამოხდა კიდეც მცირე უამი და მაინც არ
დაიშალა თავისი ბელიარ ეშმაკმა.

ახლა მან მონასტრის მებოსტნე მოიარაშვი-
და იმას აზრახა მოკვლა წმინდანისა.

და ერთ დღეს, საღამო ხანს, როცა მამა
ეფთვიმე ვენახიდან დამაშვრალი და დაფიქრე-
ბული მოაბიჭებდა, მათრის წამიერი რხევა
იგრძნო ზურგიდან, გაფიქრებზე უმაღლესად
შემოტრიალდა და... ახლა მებოსტნემ იგრძნო,
როგორ გაუჩხიბა და გაუქვავა კეტი-შემართუ-
ლი ხელი წმინდანის თვალმა, ღვთაებრივი
გრძნებით აელვებულმა.

— შემინდვი, ღვთაებრივო! — იბღავლა
ხელმწიფისმარმა.

— შემინდვია, შე უბედურო! — და გადას-
წერა ჭვარი ეფთვიმემ.

წამსვე კეტი დაუფარდა ისევ სიცოცხლე-
ჩამდგარ მარჯვენს ცოდვილისას.

— ახლა კი მომალე, ღვთაებრივო! — ისევ
იზმუვლა მებოსტნემ.

— ჩუმად იყავ და ჩუმადვე წადი, —
არავინ შეიტყოს რაიც გადაგხდა სულდაკნი-
ნებულს!

ბრძანა, გამობრუნდა და წამოვიდა ღმერთ-
შემოსილი.

ტანში ამაოდ იჭებოდა ბელიარ ეშმაკი.

სახით მუყდრო და წყნარი იყო მამა ეფ-
თვიმე.

გულით — წრფელი.

გონებით — განათლებული.

გვანით — მძლავრი.

ეკლესიასა დგომასა — მხნე, რამეთუ (ვითარ-
ცა ითქვა) იღვა იგი ყოველთვის თვინიერ კერ-
თისა, ვითარცა სვეტი შეურყეველი.

თვალები — მუდამ მაღლივ მხედველნი.

თვინიერ ღმერთისა, არავინ უწყის ყოვე-
ლზე; რასაც იგი აღასრულებდა სენაჲს მდგო-
მარე; არავინ უწყის, ვინათგან ყოველივეს იგი
აღასრულებდა ფარულად და მხოლოდ საკუ-
თარ სულთან განბჭობით.

სამოსელი მისი — ძაძვი შავი, ხოლო ძაძ-
ვა ზედა — ჭაჭვი მძიმე, სხვათათვის აღუწი-
ლავა.

სიწმინდე მისი სხეულისა — უბიწოება ქალ-
წულობისა, ვითარცა ცათა შინა ანგელოზისა.

მარად საშური მისი სულისა — თარგმანება
„ტკბილისა მის თაფლისა — წიგნთა საღმრთო-
თა“, და მათი მეოხებით ცოდნათა და სათ-
ნოებათა დანერგვა ქართველთა შორის.

თოთხმეტი წელიწადი იწინამძღვრა მამა ეფ-
თვიმემ ათონის წმიდა სავანებზე. მასუკან
მიადგნენ წმიდა ბერნი — არსენი ნინოწმინდე-
ლი და იოვანე გრძელისძე — და ურჩიეს გა-
დამდგარიყო წინამძღვრობიდან. ურჩიეს,
რადგან ზედადგნენ ისინიც და სხვანაც ყოველ-
ნი, უამრავი სამეურნეო საზრუნავი მას ძალიან
უშლიდა ხელს სამწირლობო საქმიანობაში.

და გადაუღოცა ეფთვიმემ წინამძღვრობა
ათონის სავანეებისა გიორგი ხუცესს — იმ გი-
ორგის, რომლის აღწევებასაც იოვანე თვითონ
უბარებდა ანდერძად თავის ძეს.

თვითონ კი, ეფთვიმე დაჭდა თავის სენაქში
და უშეტესი გაცხოველებით განაგრძო წერა
და თარგმანება ყოველთა წიგნთა საღმრთოთა
და საეროთა.

წინამძღვრობიდან ეფთვიმეს გადადგომა სა-
სიკეთო აღმოჩნდა ქართული საწიგნოების
გაზრდისა და განვრცობისათვის, მაგრამ ფრიალ
საწიგნო თვითონ სატაძრო და სათვისბრო
ცხოვრებისათვის.

ერთბაშად მოიშალა წმიდა მთაზე იოვანესა
და ეფთვიმეს კეთილგანგებულება. ქართვე-
ლებმაც და ბერძნებმაც, ეფთვიმეს მტკიცე
ხელთაგან თავდახსნილებმა, ათონის მთაზე

ისევე აიწყოტეს, ვითარცა სინას მთასთან მო-
სეგან დროებით თვალმოფარებულმა ჰაბირუე-
ლებმა.

და „იწყეს თავხედობად და ამბოხებად და
წინამძღვართა ზედისწედა ცვალებად. და უმე-
ტეს და უმეტეს აღორძინებდა ამბოხებათ
მათი“.

ყოველივე აცნობეს მაშინდელ კეისარს,
კონსტანტინე მერვეს.

ვითარცა ზემოთთნო ითქვა, კონსტანტინე კე-
ისარს ქართველები მაინცა და მაინც გაულზე
არ ეხატებოდა, მაგრამ ეფთვიმე ათონელი-
სადმი კი „დიდი სარწმუნოებათ და სიყვარუ-
ლად“ ჰქონდა. მარტო ამ ერთი ქართველისათვის
შესაძლებელ არს შეყვარება სრულიად ქარ-
თველობისაო, ამბობდა იგი.

და მიიწვია კონსტანტინოპოლს ეფთვიმე
ათონელი.

აქმადა წასავლელად ეფთვიმე. „შეკრიბნა
ძმანი ყოველნი და ნუგეშნი სცა და ტაბლათ
კეთილი განუშადა და ლოცვასა დაეცემა“. ტაბლას
რომ მორჩა და მტკაბლენი გაისტუმრა,
იგი წავიდა თოფანე ზუცესთან.

ძალიან უყვარდა მას თოფანე ზუცესი, ვი-
ნაგამდ თოფანე „სიყრმითგან აქა აღზრდილ
იყო და ყოვლითა სათნოებითა განწმენებული
იყო. და იყო იგი მღვდელი სათნო უფლისათ
და სწავლული ფრიად და ხელოვნებით მწე-
რალი წიგნთა“. ამისათვის უყვარდა ეს სათნო
ბერი ეფთვიმეს და, იოანე გრძელისძისა და
არსენი ნინოწმიდელის აღსრულებითა შემ-
დგომ, თოფანეს ეთათბირებოდა ყოველ დიდ
საქმეზე ეფთვიმე.

და ახლაც შეხვდა, კონსტანტინოპოლს გამ-
გზავრების წინ.

და იყვენ ერთად, ჯერ სიტყვითა ოდენ ში-
ნაგანმდებართა, უხმოთა, ანუ მდუმარე სუ-
ლის მიმოქცეითა.

ხოლო, დამწვილობების დრო რომ დადგა,
მოხვია თოფანე ეფთვიმეს, ცრემლი აღუ-
ტევა და უთხრა, ვითარმედ:

— ვაიმე უბადრუკსა, რამეთუ აღარაოდეს
გახილო შენ ზორციელად, ჰოი წმიდაო მამაო!
— ქეშმარიტ არსი — კვერი დაუკრა ეფ-
თვინემ და წამოვიდა.

ის კი არც ერთს აღარ უთქვამს, უადრეს
რომლის ზორციელი აღსასრული იგულისხმე-
ბოდა იმათ ნათქვამში...

...და მივიდა ღმერთშემოსილი ეფთვიმე
ქართველი კონსტანტინოპოლს. როგორც კი ეს
შეიტყო, დიდად გაიხარა კონსტანტინე კეისარ-
მა. მაშინვე მიიწვია და შეხვდა საღვთო კონ-
სისტორიონს, „დიდითა პატივითა მოიკითხა
იგი და გამოჰკითხა საქმე ლაქრისა“.

ლაქრა ბერძნული და ლაქრა ქართული ერ-
თნარად ქრისტესმირ ძმათა საკრებულოაო,
დაიწყო ეფთვიმემ.

მაგრამ ძმებში ყოველთვის რომელიმე უფ-
როსია და რომელიმე უმცროსო, სიტყვა წა-
ართვა კეისარმა.

ძმობაში უფროს-უმცროსის ხშირი გახსენე-
ბა იმას ნიშნავს, რომ ძმობას რაღაც გასჭირ-
ვებია, — მაშინვე უკუიჭირა სიტყვა ქარ-
თველმა.

ქართველები მაინც პირველობას ხართ და-
ხარბებული, თქვენსაში ვერ ეტევით და სხვი-
საში მიძვრებითო, — ვითომ სიცილით მოიქ-
ცია სახე კონსტანტინემ.

უხერხულად შეიმშუშნა ეფთვიმე. მის ძმა-
ზე, ბასილი კეისარზე ნაკლები უხამის არც
კონსტანტინე ყოფილაო, ან რად უნდა ყოველ-
ლიყო ნაკლები, როცა ორივე კეისარი ერთი
მიკიტნის ნაშეირიაო. მაგრამ ბასილის უხამის
სიტყვა რცა კიდევაც უხდებოდა, ამას კი...

და ისევ ფიქრი გაუწყვია კონსტანტინემ:
ჰო და, ასე ხართ ქართველებო, თქვენზე მაღ-
ლა ღმერთებს გარდა აღარავინ გეგულებათო.
ყველა სხვა ნახსურად მიგიჩნევიათო.

ნახსურადო?!

იტყცა ეფთვიმემ. მაგრამ წყენა დაითრგუნა
და უთხრა კეისარს: ქართველი კაცი არაქარ-
თველს, უფრო ბერძენს, ნახსურობას როგორ
აქადრებსო.

ერთხანს დაიდუმა სიტყვა კეისარმა. მერე
რადაცის თქმა დააპირა, მაგრამ უცერად სიტ-
ქვას, რცა, უკლიდან ნერწყვმა ამოასწრო, თუ
ნერწყვი იგი სასულეში გადაეხზა — უცე-
რად ჩაბერიდა და სახეზე სულ გახივდა და
გაღურჯდა. დიდხანს იწვალა და აგერ როდის
ძლივს მოიბრუნა სული. მაგრამ ისე გასავათდა,
რომ მიხრწნილ კეისარს აღარც ლაპარაკი შე-
ეძლო და აღარც ტახტზე ჯდომა.

აღარც საუბარი გაგრძელებულა და აღარც
შეხვედრა განმეორებულა...

იოანე ღვთისმეტყველის დღესასწაული ჩა-
მოდგარყო. ეფთვიმემ ეს დღეც გარდაიხადა,
მრავალი გლახაკი და უპოვარი განძლო. თანა-
მხლებ მონაწევრებს და მოწაფეებს ევლოგია
ჩამოუბრუნა და ერთი მათგანი იოანე მხარებე-
ლის ხატის მოსაკითხად გაგზავნა. ეს ხატი კონ-
სტანტინოპოლს ჩამოსვლისთანავე მიებარებო-
ნა მხატვრისათვის, ახალორძინებლად და მო-
საკაშმავად.

მოწაფე რომ წარგზავნა, მერე იფიქრა, მაინც
ისა სჭობს ჩემის თვალთ ვიხილო ჭვარიც და
მხატვარიც და მორჩილს უბრძანა, ჭორი გა-
მიშუქოს, შეილო, სამგზავროდო.

ჭორი იგი ახალი ნახსილი ყოფილიყო და მი-
სი ზნისა თუ უზნეობისა არავის რამე სცოდ-
ნოდა. როცა შეკაშმეს და წმიდა მამა ზედ შეს-
ვეს, მაშინვე გაფიცხდა და გაოჩნდა ჭორი.
მაგრამ ეს არავინ ჩაგდო რამედ, რადგან
მხედარმა მაშინ იოლად დაიურცა, და დასძრა

პირუტყვი. მოწაფეებიც ამხედრდნენ და გაჰყვნენ მოძღვარს.

ერთხანს მშვიდად ვიდოდნენ.

წმიდა ეფთვიმე რაღაც ფიქრებში ჩაძირულიყო და მოშლილად იჭდა უნაგირზე.

ხანდახან, გზაზე, აქა-იქ ჩასაფრებულ მათხოვართა შეძახილი თუ გამოაფხიზლებდა — მოიღეთ მოწყალეობაო — და ისიც წამიერად ფიქრთაგან გაყრილი წყალობას გასცემდა და ისევ ფიქრთა საუფლოში იძირებოდა.

გზამ მოუხვია.

მოსახვევში შოხსანი მათხოვარი ჩამოშდარიყო.

ღვთის გულისთვის, მოიღეთ მოწყალეობაო. და წამოიწია მათხოვარმა.

ხელი მოიმართა ეფთვიმემ მორიგი წყალობის მოსაძიებლად, და მათხოვარიც გამოიქანა, შავი ძონძებით აკინძული.

და აიწყვიტა ჭორმა, მოვარდნილი შავი სხეულისგან დამფრთხალმა და გაგიუებულმა. წამით ყალუზე შედგა, წამსვე დახტა და განზე გავარდა.

მხედარი მოწყდა და გაღმოეშვა.

მონაშონი და მოწაფენი დაქვეითებულიყვნენ და საშველად მოიღტვოდნენ.

გავეშებულ ადამიანთა წრეში მოქცეულმა პირუტყვმა გასაქცევი გზა ვეღარ იპოვნა და წრეშივე მიმოქცევით და ფერხთა გახელებული ცემით რამდენჯერმე დაწიხლა ძირს დაცემული ადამიანი.

ეფთვიმე უკვე მკვდარი იყო.

საფეთქელდაწიხლული...

წუხილი იყო საყუველთაო.

სიკვდილი კი, უფრო ზრდის ცოცხალყოფილს.

ხოლო, ეფთვიმე ქართველი, სიცოცხლეში დიდო, სიკვდილის შემდგომ გამხდარიყო უდიდესი.

აუარებელი ხალხი მივიდა იოანე მახარებლის ეკლესიას, სადაც ესევნა ეფთვიმეს ცხედარი.

კეისარი კონსტანტინე მერვე ფრიალ შეეწუხებინა წმიდა ეფთვიმეს დალუპვას.

(„სახელმწიფო წესიც“ მოითხოვდა, უნდა შეწუხებულიყო!).

და, ვინათგან თვითონ ავადმყოფობის გამო ლოგინად იყო, მოსამძიმრეთა გუნდი გამოეგზავნა კეისარს, უმაღლესი პრიმიციოსის წინამძღოლობით.

გამოსათხოვარი პანაშვიდი თვითონ კონსტანტინოპოლის პატრიარქმა ევსტათიოსმა გადაუხადა წმიდა ეფთვიმეს.

და წაასვენეს ათონის მთაზე წმინდანი იგი, და დაკრძალეს „სამარხოსა ღუსუქმასა, ტაძარსა შინა წმიდისა იოანე ნათლისმცემლისასა“.

დაიტირეს და დაკრძალეს.

სხეულს დაკრძალეს.

სული კი, თვითონ ეფთვიმე, წასულიყო ცაზედითსა, ანუ სივრცესა უსივრცოსა.

თრენოს, დატირება, დიდებული რამ სანახაობაა ქართველთა შორის! — ერთხელ კიდევ თქვეს ბერძნებმა იმ დღეს.

— დიდებულნი არიან და ყოველივე იციან დიდებულნი, მაგრამ თრენოს, დატირება, დამარხვა — უღიადესი!..

ეფთვიმეს შემცვლელი წინამძღვარი ივერონისა, გიორგი, იყო „კაცი სახელოვანი“, „დიდად წარჩინებული, დიდად საკუთარი და პატივცემული რომანოს მეფისგან“ (სწორედ იმ უამს მიიცვალა კონსტანტინე მერვე და კეისრის ტახტი დაიჭირა რომანოს არგიროსმა).

ივერონის ახალმა წინამძღვარმა ჭერ კიდევ ეფთვიმეს სიცოცხლეშივე ბევრი რამ მანამდე არსებული, იოვანე-ეფთვიმეს დროინდელი, საწინამძღვრო წესთაგანნი შეიცვალა, ან გადააკეთა.

ეფთვიმეს ძალიანაც აწუხებდა მისი მეგვიდრის გეზოში „ახირებულობა“, მაგრამ „ვინაითგან მშვიდობის მოყვარე იყო და სავსე სიყვარულითა“, არას ამბობდა და რეცა საამქვეყნიო დავიდარბისთვისაც აღარ სცალოდა, რადგან „განკრძალული იყო და წიგნთა საღმრთოთა თარგმნასა შექცეულ“.

ხოლო, როცა ეფთვიმე ამ მიწიერი საცხოვრისიდან სრულიად განუვლტო და მიეფარა, გიორგი წინამძღვარი კიდევ უფრო „თავისნება“ და „თვითნება“ შეიქნა.

მას უამსა ბერძნებიც ქართველებზე მეტად გამძლავრდნენ ათონის მთაზე.

და ამის მიზეზი იყო გიორგი ივერონის წინამძღვარიც, რომელმაც „ბერძენის ფრიალ რაიმე შეიყვარა და განამრავლნა და სრულიად მათდა მიმართ მიდრკა, ხოლო ქართველნი, ვითარცა ნახსურნი რაიმე და უნდონი, უგულებელს უვნა და შეამცირნა“.

მაშ, ივერონის ახალმა წინამძღვარმა ათონზე ქართველები შეამცირა და, ვინც დარჩა, იმათზეც ბერძენები გააბატონა. თანაც ისე გააბატონა, რომ ქართველები ბერძენების ნახსურნი — სახოცი ჩვრები, და არაკეთილსამიერონი შექნილნი!

მერე და, ვისი ბრალი იყო ეს?

არავისი, თვინიერ ქართველებისა.

მოგვდგამს ჩვენ ასე ქართველებს: უცებ რაღაც რუცეა შეგვიადგება, აღვიღზე დგომის ღერძი მოგვეშლება და ქვეყნად აღმადგამა მიმოქცევა და მიმო-დაქცევა მოგვინდება. ხოლო, ამით ვნებას ვაყენებთ საკუთარ თავსაც და სალოცავ ტაძარ-სავანესაც.

ხოლო, გიორგის რა უნდა ექნა?

იგი იყო „ფრთხილი და მძიმე კაცი“, მონათრება და მოფერება მანაც და მაინც არ ებერ-

ხეობადა. და როცა დინახა, რომ ივერონის, ამოდენა სავანეს მოწესდ და მოსამსახურედ ბევრი ხალხი სჭირდებოდა, ხოლო ქართველები ადგილზე აღარ კავდებოდნენ, ადგა და უფრო მდგრადი ბერძნები გაამრავლა ქართულ ლავრაში.

მარტო ის კი არა, რაც აშენებული ჩაიბარა, არამედ ახალ ეკლესიებსაც აშენებდა გიორგი, მაგრამ რაკი ქართველები აღარ უოფნიდა, ბერძენ მოწესებებს ღებულობდა და „განამრავლებდა“.

მაგრამ, „ვიწინათგან ჰეშმარტისა ჯერ არს თქმაჲ“, უკეთუ ვინმე ქართველთაგანი მოვიდოდა და ათონელთა სამყო საკრებულოში დარჩენას მოისურვებდა, გიორგი წინამძღვარი მას ეგებებოდა ხელგაშლით, სიხარულით, სიყვარულით და ქართველს იგი „უკუ-ლითავე ფერიტა აღაშენის“.

ხოლო, თუ ქართველს სამყო საკრებულოში ყოფნა არ უნდოდა და ცალკე სოხასტურში დაუდებდა მოსურვებოდა, გიორგის ბრძანებით, არც დაუდებულს დააკლდებოდა სადაუდებულო პური და წყალი. სწორედ ასეთ მისაბაძვე პატრიუში ჰყავდა „თვითბუნება მამახალისს“ დაუდებულნი — შვიი გრიგოლ, ჰაქარია მირღატის ძე და არსენი.

მცირე უამო კიდევ გამოხდა.

კონსტანტინოპოლს შეთქმულება გაიხსნა: რომანოს არგიროსი უნდა დაემხო და მის ნაცვლად კეისრის ტახტზე დიოგენე აეყვანათ.

დიოგენეს მომხრეთა შორის ამხილეს ათონის ქართველთა ლავრის წინამძღვარიც.

და შეიპყრეს გიორგი და გადაასახლეს კუნძულ მინოვატს.

იქვე აღესრულა.

ქართველებმა გადმოასვენეს ათონზე, დაასვენეს საგანგებოდ აგებულ მარმარილოს ღუხს-კუმაში და უწოდეს „დიდი“ და „მაშენებელი“.

ათონის ქართული სავანისა და სათვისტომოს წინამძღვარი შეიქნა გრიგოლი, რომელსაც ქართველებმა უწოდეს „ნავთსაუდელი და ნუგეშინისმცემელი ქართველთა ნათესავისა“.

და იყო კიდევაც ქართველობის გადასარჩენად და ასამაღლებლად თავგანწირული და დაუცხრომელი მამა გრიგოლი.

სწორედ გრიგოლის დროს ბერძნებმა აშკარა ბრძოლა აუტეხეს ქართველებს ათონის სავანეების ხელში ჩასაგდებად და ყოველი დიდი და მცირე სალოცავებიდან ქართული ჭიშის აღმოსაფხვრელად.

უკვე მცირენი იყვნენ ქართველნი — უფრო მცირენი, ვიდრე მარადიული სიმცირე მათი.

და ვეღარ გაუძლეს ათქერ ბერძენთა შემოტევას და დაჰქარგეს ქართველებმა სალოცავნი ნათლისმცემლისა, ლეონდარისა, მეღინძისა, სტილახისა, დოშროვიისა და ერისოსი.

სამჯერ ჩაიგდეს ხელში ქართველთა თავადი

ლავრა ბერძნებმა და გაიტაცეს ყოველივე, „რაიცა დრისტი ტურფაი იყო მამათა ჩვენთა მოგებული, ყოველი იავარიქმნა და ეგრესიუ განძი და კუმაში“.

ენა ვერ იტყოდა ყოველივეს, რასაც ბერძენნი იქმოდნენ ქართველთა მიმართ. იყო ცემა, გვემა, ქურდობა, წაგლეჯა, მოტაცება, მხაკრობა, ცილდაწამება და გახელებით მიელტვოდნენ ბერძენნი, რათა ქართველ აღმაშენებელთა სახელებიც წარეხოცათ მთაწმიდის ქართულ სავანეთაგან.

ღამით, ქურდულად ფხეცდნენ ქართულ წარწერებს და ბერძნულად აწერდნენ, იპარავდნენ და ამსხვრევდნენ ქართულ წარწერიან ქვებს და მათ ადგილზე ბერძნულენოვანს ასადაგებდნენ.

და ყოველივე ამას დღეს სჩადიოდნენ ისინი, გუშინ რომ თხოვნი, ქენებით, ლაშუნით მოხოხავდნენ, შევრდომებას და შემოხიზვნას იხვეწებოდნენ და ქართველებიც რომ გულ-ქართულად ღებულობდნენ — მშვიდს აპურებდნენ, მწყურვალს არწყულებდნენ, მცივანს ათბუნებდნენ და უბინაოს აბინავებდნენ.

დაგულქართველობა ისევ გულსატკივრად ჰცეოდათ ქართველებს.

ვერ იქნა და ვერ დაისწავლა ქართველმა ამოცნობა თეთრკბილიანი შემოხიზნულის შავი გულისა.

და იბრძოდნენ ქართველნი, მხნედ და თავგანწირვით, მაგრამ იყვნენ ნაგვიანენი და უფრო მცირენი, ვიდრე მარადიული სიმცირე ქართველებისა.

დღელამ-სწორებით იბრძოდა მამა გრიგოლი:

იბრძოდა ლოცვით,

იბრძოდა წყევლით,

იბრძოდა ლოცვით,

იბრძოდა ბოღმით,

იბრძოდა მკლავით.

იბრძოდა მისი თანაშემწე — ნეტარი არსენი, რომელიც მრავალჯერ „იგვემაცა და მრავალი შრომა დაითმინა და საპრობილედ შეწყვედვია და კიცხვია და ბასრობია“.

იბრძოდნენ სხვანი — მამანი, ძმანნი, ყოველნი, დიდი და მცირენი.

რამდენჯერ — ზღვითა თუ ხმელით, ზამთარს თუ ზაფხულს, ყინვას თუ სიცხეს, უსაგზლონი და უხამურნი — მიმოდოდნენ საქართველოს და ბიზანტიის მაერთებელ გზებზე, რათა აღეძრათ ქუთათისის სამეფო კარი კონსტანტინოპოლის საიმპერიო ტახტის წინაშე, — ხელყოფისა და იავარქმნისგან დაცულიყო ათონის მთის ქართული სავანენი და სათვისტომონი.

ხოლო, კეისარ რომანოს მესამეს ქართველთა მონასტრებისთვის არ სცხებოდა იმუამად.

ყველაფერი კი დაიწყო იმით, რომ ბასილი-
სა ზოიამ ბასილევს რომანოს ტახტის მემკვი-
დრე ვერ აჩუქა. ანგარიშში არც ერთმა არ ჩა-
აგდო, რომ საქორწინო შეყრისას ქალი ორ-
მოცდაათ წელიწადს იყო გადამცდარი, კაცი —
სამოცს.

და კაცმა ქალზე გული აიყარა.

და ქალმაც საყვარლები გაიჩინა.

კონსტანტინე, საიმპერატორო სასახლის პრე-
პოზიტოსი.

კონსტანტინე მონომახოსი, თვითონ კეისარ
რომანოს არგირიოსის შორი ნათესავი.

მიქაელ პაფლაგონელი, სასახლის უმაღლესი
ხაზინდარისა და ყვერულის, იოანეს უმცროსი
ძმა.

ბოლოს და ბოლოს მიქაელი ყველას ამჯო-
ბინა ზოიამ, რადგან ეს ახალგაზრდა ღამაში
კაცი, ძალიან მაგარი აღმოჩნდა, ვითარცა კაცი.

მიქაელი შვილად შეეფერებოდა ზოიას. მაგ-
რამ გაცილებით სკობია სატრფო შვილად
შემეფერებოდეს, ვიდრე მამადო, — ფიქრობ-
და ქალი.

ერთხელ ვილაცამ, იმპერატორის კარზე გა-
შინაურებულმა კაცმა ამნაირ სურათს შეუს-
წრო საღვთო სატახტოში: ზოიას იმპერატორის
ტანსაცმელში მოერთო მიქაელი, მხრებზე წი-
თელი, ოქრომკედით ნაქარგი წამოსასხამი წა-
მოესხა, თავზე თვალმარგალიტით მოქედილი
გვირგვინი დაედა და მსოფლიოში უძვირფა-
სეს ტახტზე დაესკუებინა. თან ეხვეოდა, ეგ-
ლასუნებოდა, ეწმახნებოდა და ეუბნებოდა
ქალი ნეტარებით გამოღწეულს: „ჩემო
ღვთებავ, ჩემო კერპო, მშვენიერო ჩემო ყვა-
ვილო, ჩემო თვალისჩინო, ჩემო სულის სამო-
თხვე“ და ახლა ეს კაცი რომ შემოხალატუნდა
მოულოდნელად, ეტაკა ზოია განცვიფრებით
ენაჩაფარდნისა და გამოსტერებულს, ეტაკა
და უყვირა: ახლავე დაიჩოქე და ეთაყვანე იმ-
პერატორსო, პირი ნუ დაგილია, ღღეს თუ
არა ზვალ მაინც იმპერატორი იქნებაო...

ის კაციც ეთაყვანა „ზვალინდელო იმპერა-
ტორს“ და გარეთაც ცოცხალმა გააღწია, მაგ-
რამ არავინ იცის ვინმეს გაანდო თუ არა თა-
ვის თვლით ნახული. ან რა საჭირო იყო კი-
დეც ერთი მოწმე, როცა თვითონ იმპერატორმა
დიდი ზანია ყველაფერი კარგად იცოდა.

ერთხელ მაინც გამოძახა რომანოს კეისარ-
მა მიქაელ პაფლაგონელი და მკითხა: რას იტ-
ყვი, მართალია თუ არა, რასაც შენზე და ჩემს
ცოლზე ამბობენ?

რას ამბობენო, ესეც არ უკითხავს მიქაელს,
არამედ კითხვას პირდაპირ უპასუხა — არა, არ
არის მართალიო.

ჰო და, რაკი ამ ბიჭმა თქვა, მართალი არ
არისო, არც ყოფილა მართალიო — თქვა და
გაციცნა კეისარმა.

სხვათა შორის, მიქაელ პაფლაგონელი რო-

მანოს კეისარს ფეხების მფხანელად ჰყავდა აქ-
ვანილი და ნუთუ არასდროს უფიქრობდა მის
მას, საძილედ წაწოლილს „ეს ბიჭი“ ფეხებს
ფხანდა, ნებით თუ უნებლიედ, იქვე მწოლარე
დედოფლის ფეხებსაც მოჰხვედროდა?!

მაგრამ ამაზე არ ფიქრობდა კეისარი. ან თუ
ფიქრობდა, ფიქრის ღირსად არ ანგარიშობდა.

კეისარმა ისიც იცოდა, რომ მისი ფენის
მფხანელი ავი წნით იყო შეპურბილი და
ორ-სამჯერ თავისი თვალთაც უნახავს როგორ
დაცემულა იგი ძირს, კრუნჩხებით ატანილი,
თვალეგადმოცვენილი და პირზე დუჟმორეული.

— ჭეშმარიტად, ასეთ კაცს არც შეუვარე-
ბა შეუძლია და არც მისი შეუვარება არის შე-
საძლებელი, — ინუგეშა მაშინ თავი ფილოსო-
ფოსმა იმპერატორმა.

და იყო ასე: იმპერატორს რქები ესხა და
რქებს ვერა გრძნობდა, რადგან რქის ძირებსაც
როდი უფხანდა ვინმე...

ერთხელ ისეც მოხდა, რომ ქრიზოტიკლინი-
უმიდან გამოძავალ ზოიას და მიქაელს წინ
ვაჩე კარიჭისძე შემოეყარათ.

ფიცხლავ გაბრუნება დააპირა ქართველმა,
მაგრამ შესდგეო, შესძახა დედოფალმა და
შედეგა კარიჭისძეც.

განგებამ არ ინება ამ ქართველის ცოლი გავ-
მხდარიყვიო, გაუღვტა ზოიას და უცებ, რა-
ღაცნაირად მთრთოლვარე სიანხლით მიამხა:

— ახლავე დაიჩოქე!

— უკეთუ ცალკე გიხილავ, ან კეისრის გვერ-
დით, დიხავც დავიჩოქებ და გეთაყვანები, დე-
დოფალო, — მაშინვე შეაგება კარიჭისძეც.

— განა, კეისარს ვერა ჰხედავ? — დაისი-
ნისა ქალმა და გვერდით მდგარ მიქაელზე
ანიშნა.

შეხედა ვაჩემ მიქაელს, შეხედა, მის სახეზე
თავხედობა ამოიკითხა და თქვა ბოღმიანი სი-
ცილით:

— კეისარი?! ეს ტილიანი ფერეზიკი?!

(მიქაელი და მისი უფროსი ძმა იოანე ყვე-
რული მართლაც პაფლაგონელი მეწვრილმანე
ფერეზიკის შვილები იყვნენ).

— ვის უხედავ? — იკვილა ზოიამ.

— ამ ფერეზიკ ვიგინდარას ვუხედავ, დედო-
ფალო! — მშვილად მიუღო ქართველმა და სა-
ნამ დაასრულებდა, თვალი ჰკიდა, როგორ მიწ-
ვდა მახვილს მიქაელი.

დაასწრო კარიჭისძემ და სილა შემოჰყრა სა-
ხეში მახვილზე ჩაფრენილს.

მოწვევით დაენარცხა ძირს მიქაელი, ცხვი-
რიდან სისხლწავარდნილი.

ისე გატრიალდა და გავიდა კარიჭისძე, აღარ
დაუნახავს, როგორ დაემხო დედოფალი დარე-
ცილ სატრფოს.

ეს ამბავი არავის გაუგია, რადგან სამთაგან
არც ერთ მოწაწილეს არ გაუშხეღია.

იმავე დღეებში რომანოს კეისარი, რეცა, გა-

მოიცვალა. მაღა დაპყარა. ქაშის გახსენებაზე გული ერეოდა. ძილითაც მთელი ღამეები აღარ ეძინებოდა. ხასიათი სულ გაუფუჭდა. აღრე მშვიდი, წყნარი და დიდსულოვანი, ახლა ნერვიული, ანჩხლი და სასტიკი გახდა. აღარ იცინოდა, ღიმილიც კი დაივიწყა და დაიშრო, ზეურად ჩამოხმა, თმები ბლუჭებდა უცვივოდა, სუნთქვა უფრო და უფრო უჭირდა.

იგი ღინჯი საწამლავით მოეწამლათ ცოლსა და მის კუროს.

დიდ ხუთშაბათ დღეს იმპერატორი აბაზანის მისაღებად შევიდა თერმასი. შევიდა და ჩაწვა. ჩაწვა და დააწვენ პანესიკი, ზოიასგან მოსყიდულნი. დააწვენ, წყალში ჩაძირეს და ჩაძირული იმდენხანს ამყოფეს, რამდენიც კაცის დახრჩობისთვის კმა იქნებოდა.

ასე აღესრულა კეისარი რომანოს მესამე არგიროსი.

პატრიარქი ალექსი სტუდიტი რომ მოვიდა და მიცვალებული გასინჯა, მიხვდა, რომ იგი მისი სიკვდილით არ იყო მკვდარი. უფრო კიდევ იმან გააოცა და გააჯვრა პატრიარქი, რომ დედოფალ ზოიას გვერდით ახალი მელდერი იმპერატორი დაეუყენებია, სწორედ საიმპერატორო ინსიგნიებით მორთულ-მოკაშმული. და ეს „ახალი იმპერატორი“ იყო არა სხვა ვინმე, არამედ პაფლაგონიდან მოსული ვიგინდარი, სახელად მიქაელ.

მაგ კაცს მე კეისარ-იმპერატორად არ ვაკურთხებო, გადაწყვეტით თქვა ალექსიმ, მაგრამ მაშინვე გადაწყვეტივით დათანხმდა, როცა მას ახალმა მეფე-დედოფალმა ასი გირვანქა ოქრო ჩაუჭიბა.

მაშ, ბიზანტიის კეისრის ტახტზე იჭდა იმპერატორი მიქაელ მეოთხე პაფლაგონელი, წარმოშედლობით მდბაიო, ფერეზი და წინარე საქმიანობით — ფერხთა მფხანელი.

ტახტზე დაჯდომისთანავე პირველ საქმედ ახალმა ხელმწიფემ ვაჩე კარიკისძე მოიკითხა. შეიკუარით და მომგვარეთო — ბრძანა, მაგრამ მალე აცნობეს და გუგება გაუფუჭეს: ვაჩე კარიკისძე მოუკლავთო!

ვის მოუკლავთო? — შეხტა იმპერატორი.

ქართველებსო, — იყო პასუხი.

ქართველებს რად უნდა მოეკლათ თავისი თვისტომიო, — განცვიფრდა კეისარი.

სწორედ მაგიტომო, თვისტომობისთვისო და სამშობლოს ღალატისთვისო, — მიუგეს პასუხად.

გული დაწუდა კეისარს, შურს რომ ვეღარ იძიებდა შერაცხმყოფელზე.

მერე ისევ იმას ჩაუფიქრდა, სამშობლოს ღალატისთვის რომ გაუმეტებიათ ქართველებს ქართველი.

მაინც რა ხალხია ეს ქართველებიო, შეუჩნდა ეს საფიქრალი კეისარ მიქაელს.

ანგარიშგასწივეი ხალხიაო, აუხსნა ძმამ, იოანემ.

იოანე კი ბიზანტიის ახალი ხელისუფალი სული და გული იყო. იგი საოცარი გერმით აგნებდა ყოველი ავისა თუ კარგის მომასწავებელ მიმორხვეას მუდამ შფოთიანი ჯანლით მოცულ მსოფლიო ქიპზე. არავის ისე არ ეხერხებოდა მტრისა და მოყვარის ამოცნობა, როგორც იოანეს.

ხოლო, თვითონ კეისარი მიქაელი უნიჭო იყო, უნიჭო, მაგრამ ჭკვიანი კი აღმოჩნდა, როცა უფროსი ძმის ნიჭიერებასა და ხერხიანობას მიენდო და მიჰყვა სრულიად.

და როცა კონსტანტინოპოლის სასახლეს ათონელი ქართველები მოადგნენ და ქართველი მეფის, ბაგრატ მეოთხის წერილებიც მოიტანეს, ურჩია მაშინ ქართველის ხელით გალახულ კეისარს: თუ რამ წყნა გაქვს, დაივიწყე და ქართველთა სათხოვარი სრული შემაწყნარებლობით განიკითხეო.

და მიიღო პატივით ქართველები კეისარმა მიქაელ მეოთხემ. ბაგრატ მეფის პატრუცაც წაიკითხა გულდასმით. ქართველთა წინამძღვრის, მამა გრიგოლის მოსახსენებელიც მოესმინა სრული ყურადღებით.

და დასხდნენ ბჭობად ქართველნი და ბერძენნი — „პირველ ბჭობად“.

და გამოსცა კეისარმა მიქაელ მეოთხემ ბრძანებულება, რათა ამიერიდან აღარ შეეწუხებინათ ქართველი სავანეები ათონის წმინდა მთაზე და ამიერიდან აღდგენილიყო ადრინდელი ძმობა-სიყვარული ბერძენთა და ქართველთა შორის. ამავე ბრძანებულებით ქართველებს ისევ დაუბრუნდათ ღლონდარი, ერისო, ნათლისმცემელი, დომაროვია, მელინძა და სტილახი.

აღესრულა მამი გრიგოლ და ათონის ქართველთა სავანის საქეთმპყრობელობა ეტვირთა არსენის. იგი იყო „კაცი მარჭუე და სავსე გონიერებითა, რომელმან არა შეიწყალა თავი თვისი, არამედ ყოველივე მოსწავფება აჩუენა დამტკიცებისა ჩუენისაჲსი“.

და არსენის წინამძღვრად კურთხევის უამს ათონის სავანეს მივიდა ჩვენი გმირი, გიორგი ჭვარშუბლოვანი.

თაყვანი სცა ყოვლადწმიდა ღვთისმშობელს. და გავიდა წმიდა ეფთვიმეს სამარტვილეს.

და ფერხთა კერძოთი ეამბორა ლუსკუმას, რომელშიც განისვენებდა ნაშთი დიდი ქართველი განმანათლებლისა.

უცებისად გავარდა ხმა ათონის ქართულ სავანეში ახალი თვისტომის ჩამოსვლისა.

და შეხდნენ ბერძნებთან ნაომარი ქართველები უკვე სახელგანთქნილ თანამოქმეს. შეხედნენ, „სიხარულით შეიწყნარეს და განუსხვე-

ნეს და დიდად პატივ უპყრეს და მშადღოვდეს ღმერთსა, რომელიც მიუძღვა მუნ...“

და დადგა გიორგი „მონასტერსა მას შინა მოღვაწებითა ბუნებათა უადრესითა, მარხვითა და ლოცვითა, სიმდაბლითა და სიმშვიდითა, მორჩილებითა და მოთმინებითა...“

ბერძნებმა კი თავისი არ დაიშალეს. არსენის დროს კვლავ განაახლეს შემოტევა ბერძნებმა ქართველებზე. მთავარი ღვაწა მანინე იქნებ წავართვათ ქართველებსო, — აეჩემებოთ ბერძნებს.

და ისევ ადვლინეს საჩივარი ქართველებმა კონსტანტინოპოლის საეპისკოპოსო კარზე.

მაგრამ ახლა კეისარ მიქაელ მეოთხეს აღარ სცხელოდა ქართველებისთვის.

მიქაელს, იოანე ყვერულის რჩევით, ცოლი, დედოფალი ზოია შეევიწროებინა და, მართა სახელმწიფოებრივი საქმეებიდან კი არა, სასახლიდანაც სრულად მოეკვეთა და ლამის შინაპყრობილებაშიც ჩაეყენებინა.

ზოია ყველაფერს იოანე ყვერულს აბრალედა და მისი მოწამულა სცადა კიდევ, მაგრამ არაფერი გამოუვიდა, გარდა იმისა, რომ თავისი მდგომარეობა კიდევ მეტად გაიუარესა.

კეისარი მიქაელი კი მძიმედ დაეგლო ავ ზნეს. ერთ დროს მშვენიერ სახეზე ახლა ვამპირის საშინელება აღბეჭდვოდა. ბოლოს, სულით და სხეულით ჭანგატყბილი იმპერატორი ეკლესიაში გაიქცა და სქემა შეიმოსა. შეიმოსა და ბერის სამოსელშივე მოკვდა.

იოანე ყვერული კი ადრევე შესდგომოდა თოდარიგს. ავადმყოფი ძმა ადრევე დაურწმუნებოდა, თანამოსაყდრე დავნიშნა და თვითონვე დაუნიშნა, სახელად ისიც მიქაელი, მათი დისწული, რომელიც მამამის სტეფანეს ზღვის პირას ნაძვების ჭურჭრუტანების დაგმანასა და დაჩურთავაში ეხმარებოდა. ამიტომ მამასაც და შვილსაც — სტეფანესაც და მიქაელსაც — უკანასკნელად სახელად დარქმეოდათ „კალიფატოსი“, ანუ „დამგმანველი“, ანუ „დამჩურთველი“.

და იმდენი ჰქნა იოანე ყვერულმა, ზოიაც კი დაიყოლია, ვლახების ღვთისმშობლის ტაძარში, ხალხისა და წმიდა საკურთხეველის წინაშე, მიქაელ კალიფატოსი შვილად გამოცხადებინა.

ხოლო, ახლა, როცა კეისარი მიქაელ მეოთხე უკვე „წმინდანთა შორის“ განისვენებდა, ბიზანტიის საიმპერიო ტახტზე დაბრძანებულიყო მიქაელ მეხუთე კალიფატოსი.

ტახტზე ასვლის წელსვე კეისარი მიქაელ მეხუთე თესალონიკეს გაემგზავრა.

ქართველებმა შეიტყვეს და თვითონაც თესალონიკეს წარემართნენ, იმპერატორთან შესახვედრად.

მიქაელ მეხუთესაც სცოდნია, რომ ქართველები „ანგარიშგასაწევი ხალხი“ ყოფილა.

სცოდნია და მიიღო კიდევ დიდის პატივით ქართველ სამღვდელთა ელჩობა.

და დასხდნენ ბჭობად ქართველნი ძენი — „მეორე ბჭობად“.

იმ დღეს ყველა, ბერძენიც და ქართველიც, გააკვირვა სიტყვამ ღვთიშემოსილმა.

ხოლო, სიტყვა იგი საკვირველი წარმოეთქვა შავი მთიდან ათონის მთაზე ახლად მოსულ ახალგაზრდა ბერს, სახელად რომ გიორგი ერქვა და შუბლზე ჭვარი, რეცა, ღვთის ხელით გამოესახა.

და კვლავ სცნეს ბერძნებმა სიმართლე ქართველებსა.

და ისევ დადგინდა ხელშეუხებლობა ათონის მთაზე ქართული სავენებისა.

და ისევ გამოცხადდა ქრისტესმიერი ძმობა და სიყვარული ბერძენთა და ქართველთა შორის.

მაგრამ იყვნენ კია სანდონი ბერძენი, წინარედ ხშირად ფიცისა და სიტყვის გამტყნნი. იმ წელს კი მამა არსენი მიიცვალა.

და წინამძღვრობა გიორგის შესთხოვეს.

ცივად იუარა გიორგიმ, — მე საწინამძღვროდ კი არა, საგლახაკო ცხოვრებად მოვსულვარ ამ ქვეყნადო, გამოცხადდა ისეთი სიმკაცრით, სიტყვის შებრუნება რომ ვეღვარავინ შეუხედა.

და ათონის ქართველთა წინამძღვარი შეიქნა მამა სვიმეონი.

მამა სვიმეონი კი თავისი წინამძღვრობის მეორე წელს მიიცვალა.

და ისევ შესთხოვეს საქეთმშაყრობელობა სავანესა გიორგის.

ისევ სთქვა უარი, სიტყვითა შეუქცეველითა.

და მთაწმიდის ქართველთა სამშოს წინამძღვარი შეიქნა სტეფანე ხარტულარი.

ამ ორ წელიწადში კონსტანტინოპოლს ისევ დატრიალდა ჭარა ბოროტებისა, ორგულობისა და მჯავრობისა.

ისევ ღამენი — შიშით და ძრწოლით ფეხმძიმენი.

ახალმა იმპერატორმა მიქაელ მეხუთემ ათონელ ქართველთა საქმე სამართლიანად განიკითხა, მაგრამ თესალონიკედან რომ დაბრუნდა, სასახლის კარზე თავის კეთილშეშობელებს მისდგა და მადლი ყველას მატლად უქცია. ჭერ ბიძამისი გადააყენა და განაშორა სასახლეს, იოანე, კაცი, რომელმაც ნავის ჭურჭრუტანების მწურთველისგან იმპერატორი გააკეთა და იოანეს ნაცვლად მეორე ბიძა (იოანეს მომდევნო ძმა) კონსტანტინე დააწინაურა კეისარმა.

ერთ ხანზე ზოიას ემოქვენებოდა კეისარი მიქაელი, სახალხოდ ეუბნებოდა: შენ ხარ ჩემი ბრძანებელიო, ჩემი დედიკო, ჩემი დედოფალი, ყველაფრით შენი ვარ მე, შენი ფერხთა მტერიო. მაგრამ სულ მალე დედოფალსაც

მისდგა, ჭერ სასახლიდან გააძევა და ოდენ გინეკიის ტყვედ აქცია, ბოლოს მოწამელის განწარხვა დააბრალა, შეიპყრო და კუნძულ პრინციპოზე გადასახლა, იქ მონაწევნად აღაქვეცინა და მონასტერში გამოჰკეტა. მისი ბრძანების აღსრულების დასტურად იმპერატორს დედობლიის ანაკვეცი ჭაღარა თმები მორათვეს. იმ თმებს იმპერატორმა დააფურთხა და ცეცხლში შეჭარა.

მაგრამ უმაღლურ კეისარსაც ზეიმი დაუმოკლდა.

ათუხთუხდა, აიშალა და აწვავდა ჭიბი დედა-მიწისა.

ხალხს უსაზღვროდ სძულდება კეისარი კალიფატოსი.

ხოლო, ზოია ძოწითშობილს ისევ ჰქონია აღიარება და პატივისცემა ოქროს ჭიბელთა წიაღს შინა.

— ძირს კალიფატოსი!

— გაუმარჯოს ჩვენს დედოფალს და დედას, ზოია ძოწითშობილს!

— და გაუმარჯოს თეოდორას!

თეოდორაც გაიხსენეს, ზოიას უმცროსი დაი, თვითონ ზოიას სადედოფლო ზეიმობის უამს მონაწევნად აღაქვეცილი.

თუმცა ახლა ორივე მონაწონი იყო, მაგრამ, რაც მთავარია, ორივე საიმპერატორო ტახტის კანონიერი მემკვიდრენი.

გაშმაგებული ხალხი სასახლეში შეიჭრა. მიქელ კეისარი და მისი ბიძა კონსტანტინე გაიქცნენ და სტუდიის მონასტერში გადასწრეს. მაგრამ იქაც მიწვდნენ, გამოათიეს და ორივეს თავლები დაუშრიტეს.

იმპერიის საჰეთმპყრობელობა აღმოჩნდა ბეზირი დების ხელში — დედოფალი ზოია და დედოფალი თეოდორა.

მაგრამ ერთ ტახტზე ორი ქალი როგორ დაიჯდომებიან? ორი ქალი და თანაც ორი მშულვარე!

ზოიას ერჩივნა მეჩინიბე, გინა მეჩჩმე სჯდომოდა გვერდით იმ ერთადერთ საჯდომზე, ვიდრე საძულველი დის გვერდით მჭადარიყო.

და თეოდორასაც ასევე ერჩივნა.

და ასე დიდხანს ვერ გაგრძელდებოდა.

იმპერიის საქმე მამაკაცის მტკიცე ხელს ითხოვდა.

სახელმწიფო მამაკაცის შოვნა ისევ ზოიას შეეძლო: იგი ლამაზი იყო, თეოდორა — მახინჯი.

და სამოცდაოთხი წლის ზოიამ გადაწყვიტა მესამედ გათხოვილიყო.

ამჯერად მისი არჩევანი დეიკა კონსტანტინე მონომახოსს, ადრე დედოფლობისას ერთ-ერთ საყვარლად რომ ჰყავდა.

კონსტანტინე მონომახოსი იყო გვარით წარჩინებული, ძალიან ლამაზი და მოხდენილი კაცი, ენამჭევარი და გონგამჭრიახი, შესანიშნავი

მხედარი, მორბენალი და მოყრივე. უყვარდა ხუმრობა, ხანდახან ხელის ჩამორთმევაც იტყობდა „ხუმრობით“ იცოდა, მისგან ჩამონარჩენებული რომ თვეობით სტიკოდა კაცს.

ნამდვილად აქილევეს ჰგავსო, ამბობდა მიქელ სელოლოსი კონსტანტინე მონომახოსზე.

გიორგი ქართველის შემდგომ, მე ასეთი მომზიბვლელი კაცის მხილველი არ გავმზადვარო, ამასაც იტყუოდა ხოლმე სელოლოსი.

და აუხდა მისი პირმშვენიერი საყვარლის, სკლირენას ნაწინასწარმეტყველვეი კონსტანტინეს — შენ იმპერატორი შეიქმნებიო, და იქმნა იმპერატორი: კონსტანტინე მეცხრე მონომახოსი.

ორივესთვის, ზოიასთვისაც და კონსტანტინესათვის, ეს მესამე ქორწინება იყო. მართლმადიდებელი საეკლესიო კანონიკით, მესამე ქორწინება არ დაიშვებოდა, მაგრამ აკი ოქროთი ყველაფერი „დაიშვებოდა“ — და პატრიარქმა ალექსი სტუდიტმა ისევ დაუშვა დაუშვებელი.

ახალი იმპერატორი ძველ საყვარელზე და ახალ მეუღლეზე ათი წლით უმცროსი იყო. ისედაც გასცივებოდა ერთ დროს მხურვალეობით განთქმული სხეული ზოია ძოწითშობილს.

და თვითონ მოიხმო და მოუყვანა სასახლეში ზოიამ კონსტანტინეს მისი უსაყვარლესი სკლირენა.

მართლა რა ლამაზი ყოფილა ეს დასამიწე-ბელი და დასაქვესკნელბეგელი, გაიფიქრა დედოფალმა, როცა მისმა ახალგაზრდა მეტოქემ სასახლეში შემოღდა ფეხი.

მაგრამ რა გაეწყობოდა! პრინციპოს პირქუშ საპატიმრო ჭურღმულში გდებას ისევ იმპერიის დედოფლობა და იმპერატორის თანამესარეცლის სახელი სჯობდა, თუნდაც მხოლოდ სახელი და ადარ საზრავი.

და იყო სკლირენა სასახლეში, როგორც ნებადართული თანამწოლი იმპერატორისა, სებასტას ტიტულით, ცალკე სასახლით, ბუღდარე-ბით, მცველი რაზმებით და პასენიკებით.

მერე ისევ გამოიგონეს სასახლის კარის გამოგონებლებმა: მეფე-დედოფლის სანთილბური განსახლებებელი, ქროზოტრიკლინიუმი, სამ ნაწილად გაჰყვეს — შუაზე იმპერატორი იწვა, მარჯვნივ ზოია და მარცხნივ სკლირენა.

ყოველივე თავისი სულისა და სხეულის სასიამოვნოდ და სახალისოდ ესურვილებოდა კონსტანტინე მონომახოსს. საიმპერო ტახტზე და გვირგვინზე გართობისა და დროს ტარების საშუალებებად მიჩნდა და უკეთუ საამისოდ ვერ მოიხმარდა, ერთსაც და მეორესაც იოლად შეეღეოდა.

პირველი, ვინც საღვთო კონსისტორიონს მოიწვია ახალმა იმპერატორმა, იყო საქართველოს მეფე ბაგრატ მეოთხე.

მაგრამ პირველი გაწილებაც მაშინ მიიღო კონსტანტინე მონომახოსმა: ბაგრატ მეფემ უარი შემოუთვალა.

მიწეუთა სხვათა და სხვათა, ვერ გეახლებითო, ითვლენებოდა ქართველთა მეფე მაგრამ რა იყო ეს „სხვათა და სხვათა“, სახელდებით არ ასახელებდა იგი.

აბა, როგორ იფიქრებდა კონსტანტინე მონომახოსი, ქართველთა მეფეს ეისცხვილებოდა მიწეუთის პირდაპირ დასახელება — მიწეუთისა რაიც ქართველთა შორის ქიშპი, ქინჯული და მესისხლეობა იყო და სწორედ ამ შინაშეილოებით თავწართმეული მეფე ვერ ახერხებდა კონსტანტინოპოლს წასვლას, ჭერჭერობით ვერ ახერხებდა.

ამიტომ ცუდად ჩაიღო გულში ქართველი ხელმწიფის ეს „კადნიერება“ ბიზანტიის ახალმა გვირგვინოსანმა...

...სწავლა-განალებების, მწიგნობრობისა და ხელოვნების მოყვარული, პატივისმცემელი და მფარველი იყო კონსტანტინე მონომახოსი. მისი ბრძანებით ისევ გაცოცხლდა და აღზევდა უნივერსიტეტი მაგნავრის სასახლეში. დაარსდა ორი ახალი ფაკულტეტი — იურიდიული და ფილოსოფიური. იურიდიული ფაკულტეტი მოთავსდა მანგანის წმინდა გიორგის მონასტერში.

ფილოსოფიური ფაკულტეტის მეთაურად, ანუ „ფილოსოფიის ჰიპატოსად“ იმპერატორმა დანიშნა მიქელ ასელლოსი, ხოლო იურიდიული ფაკულტეტის „ნომოფილასად“ იოანე ქსიფილინოსი. აქვე, იურიდიულ ფაკულტეტზე ლექციებს კითხოვლობდა კიდევ ერთი დიდი სწავლული და იმპერატორის მეგობარი კონსტანტინე ლიხუდი.

სამივე უახლოეს მეგობრად და მრჩეველად დაისვა კეისარმა.

ყველაზე მეტად მაინც მიქელ ასელლოსი მოსწონდა — უკვე სახელგანსმენილი ფილოსოფოსი, მწერალი, ქრონოგრაფოსი, რიტორი, გრამატიკოსი და მათემატიკოსი. მარტო ფილოსოფიის ჰიპატოსობა კი არა, პროტოასკრიტოსის თანამდებობა და უმაღლეს საიმპერიო მიმოწერათა მმართველობაც ასელლოსისთვის ჩაეზარებინა კეისარ მონომახოსს.

და უხაროდა შეხვედრა, და უუვარდა სიტყვა-მიმოქცევა კეისარს მიქელ ასელლოსთან.

— ძლიერ ხარ წიგნთაგან, მიქელ ასელლოსს — ეტყუდა ხოლმე გვირგვინოსანი.

— მაინც ყველაზე ძლიერ არს გიორგი მთაწმიდელი, — უთხრა ერთხელ ასელლოსმა.

— გიორგი მთაწმიდელი?

— დიახ, გიორგი ქართველი, ათონის წმიდა ნთიდან.

— ქართველი? — ჩაფიქრდა კეისარი.

— ქართველი, — დაუდასტურა ისევ ასელლოსმა.

— რა ასაკისა იქნება იგი?

— სუთი წლით ჩემზე უფროსი და ოცი წლით შენზე უმცროსი, ავტოკრატორი მიუფო მიქელმა.

— მაშ, ოცდაათი წლისა ყოფილა.

— ასე იქნება.

— მაშინ სახიფათო იქნება მისი მოწვევა.

— რატომ, ღვთაებრივო ავტოკრატორ? — გაუყვირდა ასელლოსს.

— სასახლეში, სადაც ამდენი ძუქნაა, ქართველი ზვადის შემოყვება სახიფათო არ არის, განა? — თქვა და აიტეხა სიცილი კონსტანტინემ.

— წმიდა კაცია გიორგი ქართველი, ავტოკრატორი.

— წმიდაო?.. მე და შენ კი არა ვართ წმიდა, მიქელ ასელლოს? — კვლავ იცინოდა საოცრად მშვენიერი სიცილით კონსტანტინე. მერე, როცა სიცილი დაიცხრო, თქვა წყნარად და გულდინჯად:

— წმიდა კაცი ქართველთაგან იყო ეფთვიმე.

— არა უმცირეს არს გიორგი, — პასუხი გადაუბა მიქელმა.

— მაშინ, მოგვიწვიეთ გიორგი ქართველი კონსტანტინოპოლს.

ხოლო, მას უამსა წმიდა მთაზე გიორგის მესამედ გაეწილებინა წინამძღვარი სტეფანე ხარტულარი, რამეთუ ისევ უარი ეთქვა მღვდლობაზე.

და იმ დღესვე მის მოძღვარს, გიორგი შეყენებულს, იოანე მოწაფის პირით მკაცრი სამდურავი გამოეგზავნა შავი მთიდან — როგორ თუ ამდენხანს მღვდლობაზეც უარს ამბობს წიგნთა წერასა და თარგმანებსაც არ შესდგომიხარ და ჩემდამი მოცემული აღთქმა ესრეთ არ აღგისრულებიაო.

და იყო ფრიად შეურვებული გიორგი.

არარაი ამაღლება არ მსურსო, ვინათგან თქმულ არს: „რომელმან აღამაღლოს თავი თვისი, იგი დამდაბლდეს“, და კიდევ — ცუდი დიდება დედა ყოველი ვნებისაო.

და გაურბოდა გიორგი ისეთად ყოფნას, გრიგოლ ღვთისმეტყველი რომ იტყუდა: ბევრი ისეთია, სანამ თვითონ განწმინდებულადეს, სხვის განწმინდას დაიჩემებენ და, ნიკაპზე ღინდლის ამოსვლისთანავე მღვდლობას და მსცოვანთა დამოძღვრებას მიაწდებნენ.

და მიეტვლიდა გიორგი მსახურებასა უბრალოსა, მდაბალსა და შეურაცხებას: ჭერ ეზო-ებს ჰკვიდა, მერე სვეტებსა და სვეტის თავებს წმენდდა, კიბეთა ხარისხებს ასუფთავებდა, შემდეგ პალოებს, სარებს თლიდა, არკობდა თოკებს გრებდა და ჰიმავდა; კიდევ — სამღვდელოთა ჭურჭლებს რეცხდა და ამშრალებდა, ბოლოს კიდობანთა მტკირთველი იქნა.

მაგრამ ახლა, გიორგი შეყენებულის შემო-
ნათვლიც რომ ისმინა, ისეც მიეძალა და აღარ
მოეშვა მამა სტეფანე გიორგის მღვდლად
კურთხევას.

და „მამის მრავალთა ცრემლითა და სულ-
თქმათა მოწიწებით და შიშით მიიღო პატივი
მღვდელობისა“.

კიდევ გამოხდა მცირე ჟამი და გიორგის მი-
ენდო მღვდელთა და მგალობელთა წინამძღო-
ლობა, ანუ დეკანოზობა.

გონებას კი განუცადებლად უფორიანებდა
გიორგი შეყენებულის რისხვეული შემოწათ-
ვალი:

„ვინ მოგცა ნება ღვთისაგან შენდამი რწმუ-
ნებული ტალანტის დამარხვისა!“

და დაჯდა გიორგი წერად.

ჭერ იქედანვე, როცა წმიდა მთას ფეხი შე-
მოდგა, წმიდა ეფთვიმესა და მამამისის წუთი-
სოფელთა შესწავლა იწყო „ყოველითა მოსწრა-
ფებითა და წადიერებითა“. გამოწვლილივით
ეკითხებოდა ყველას, დიდსა და მცირეს, ახ-
ლობელთა და შორიელთა, თვალით მხილველ-
თა და ყურით მსმენელთა, როგორი იყო
ცხოვრება იოვანესი, თორნიკესი, ეფთვიმესი
და ყოველთა ძმათა ათონელთა, როგორ იღვ-
წოდნენ, როგორ აშენებდნენ, როგორ იბ-
რძოდნენ, როგორ იყო მათი ბუნებაი ღვთა-
ებრივი და ბუნებაი კაცობრივი. ყოველ ცნო-
ბას სინჯავდა, ერთმანეთს უდარებდა და უჭე-
რებდა, უეჭველს საეჭვოსგან ასუფთავებდა და
აქეშმარიტებდა.

და დაიწერა წიგნი პირველი გიორგი მთაწმი-
დლის კალმითა გრძნეულითა — „ცხოვრებაი
ნეტარისა მამისა ჩუენისა იოვანესი და ეფთვი-
მესი და უწყებაი ღირსისა მის მოქალაქეობისა
მათისაი“.

და უმთავრესი მიზანი ამა წიგნისა იყო,
არა მხოლოდ არდავიწყება წინაპართა ღვაწლ-
თა და საქმეთა, არამედ წვრთნა და აღზრდა
მომავალი სათვისტომო თაობებისა.

და წიგნი ესე მოეკლინა მომავალ ქართვე-
ლობას, ვითარცა „ხატი ცხოველი და ძეგლი
პირმეტყველი“, მასწავლებელი, სულით და
ხორციით განმანათლებელი.

შემდგომად „იოვანე-ეფთვიმეს ცხოვრების“
დაწერისა, გიორგიმ თარგმნა სვინაქსარი, „სა-
ფუძველი ეკლესიათა, რომლისა თვინიერ შე-
უძლებელ არს წარმართება ეკლესიისა. რამე-
თუ რომელ ეკლესიას სვინაქსარი არა აქვს,
სხვა ყოველი წიგნიც რომ ჰქონდეს, იგი თაფ-
ლსა ჭმას და სასა მისი სიტყობს ვერა
გრძნობს“.

„სვინაქსარს“ მოჰყვა:
„სახარებაი გამოკრებული საწელიწდიო“,
„პავლე გამოკრებული საწელიწდიო“
„დიდნი კურთხევანი“,
„დაბადება“,

„პავლე სრული“,
„კათოლიკენი წმიდათა მოციქულთანი“,
და როცა გიორგის ხელით ეს ცხრა წიგნი
დაიწერა და დაიწესა, მას უამსა გარდაიცვალა
მამა სტეფანე ხარტულარი.

ათონის მთის მთელმა სათვისტომომ, „ყო-
ველთა ძმათა ერთითა ნებითა და განზრახვი-
თა“, წინამძღოლა შესთხოვეს გიორგის.

მაგრამ ისევ ცივ უარზე დადგა გიორგი.
არ მოეშენენ.

მაშინ მხოლოდ წილის გდებას დაეთანხმე-
ბიო, სთქვა და შეურყევლად დაადგა ამ გა-
დაწყვეტილებას.

და გამოირჩიეს კიდევ ორი საწინამძღვრო ძმა,
და სამგზის განიგდეს წილი სამთა.

და სამგზისვე წილი წინამძღვრობისა ერგო
გიორგის.

მართლა ღვთის ნება ყოფილაო, დარწმუნ-
და გიორგი და უკვე გაუღდაშვიდებულმა
მიიღო კვრთხი ათონელ ქართველთა მწყემს-
მთავრობისა.

და მისცა თავი თვისი გიორგი წინამძღვრმა
„ფიცხელსა მოღვაწებასა“, უფრო ფიცხელსა,
ვიდრე „დაღიცეს კაცობრივი ბუნებაი“.

არ იცოდა არცა დასვენება, არცა დაღლა.

უკეთუ იქდა — წერდა.

უკეთუ იღდა — ფიქრობდა.

უკეთუ იძვროდა — იქმოდდა.

და არ იცოდა, რა იყო უქმობა ღრმისა.

უკეთუ არ წერდა — მიწას კერძავდა, თერ-
ძავდა, მკიდა, თიბავდა, აშენებდა, სჭედდა, სა-
წისქვილე ქვას ჰკოდავდა.

და ყოველივეს მაინც სხვა ერჩინა.

ხოლო, ნასაზღვრზე — ტირილი ცრემლვა
ვაზისა.

მისი ანარჩევი გემო ზომ ყრმობითვე ვაზის
ცრემლის გემო იყო.

ამიტომ ისევ გაზაფხულის მალე დადგომას
შენატროდა ყოველივეს — უამსა ვაზის მტირა-
ლობისა.

ზამთარ-ზაფხულ, გაუხდელად, შიგნით არსუ-
კისძის ნაწუქარი კვართი ემოსა, ან ძაძა ბეწვი-
ანი თიხის ტყავისა, გარედან მუდამ შავი ჩოხა
ბერისა.

და წერდა გიორგი.
წერდა და წერის უამს ზოგჯერ ისეთი შეგ-
რძნება ჰქონდა. რეცა, თვითონ იშლებოდა და
ნაწილადებოდა სულით და აზრით დაჭიშე-
ბულ სტრეიკონებად და მთლიანობა მისი მხო-
ლოდ ამ წიგნის დასინჯატაქსებული მთლიანო-
ბადა იყო და სხვა ადარაფერი.

უმეტეს წილ წერდა ღამით.

და ფიქრი მისი, ღვთის ანაბეჭდი, იყო სიმ-
ღერა სინათლისა ღამესა შინა.

და ებრძოდა სიტყვას. ორივე სიტყვას —
სიტყვას ღვილსა და სიტყვას უცხოთა.

ჩიხივდა სიტყვას, აკოპიტებდა, თლიდა, ჩანდავდა, აწვალებდა.

აწვალებდა, თუ აბედნიერებდა? კიდევაც აწვალებდა, კიდევაც აბედნიერებდა.

აწვალებდა და აბედნიერებდა ბერი იგი სიტყვას, ვითარცა ქვას აწვალებდა და აბედნიერებდა სვეტიცხოვლის ხელნაწაფი ზუროთ-მომღვარი.

ასე — აწამებდა და აბედნიერებდა სიტყვას, თვითონ ნაწამები და ნაბედნიერები, ანუ — წამებაში ნაბედნიერები და ბედნიერებაში ნაწამები.

და იყო გარდასიტყვება სიტყვისა. ვითარცა — გარდასპყალება ქვისა სპეკლისა.

ვითარცა — გარდაქალწულება ქალისა ქალწულისა.

და იყო სიმღერა სინათლისა ღამესა შინა.

და ასწავლიდა ყოველთა მოწაფეთა და ძმათა თვისთა, არა ოდენ სიტყვითა ოქრონექართა, არამედ საქმითა ნივთად განწალგებულთა.

არა მხოლოდ ლოგოს — სიტყვა, არამედ ერგოს — საქმე!

და ამინ გეტყვით თქვენ: ვითარ გამოიჩინოს ხელოვანმან ბრწყინვალეობა მისი აზრისა, უკეთეს არ შექმნა ნივთი შემსგვსებელი თვისისა სახელოვნებო ნააზრევისა?

ანუ — ვითარ საცნაურ იქმნას მენავეთმომღვარი, უკეთეს ღელავთა შინა ზღვისათა არა გამოიცადოს?

ანუ — ვინ დაიჭერებს და აღიდოს შემმართებლობა მხედრისა, უკეთეს იგი საომარ ველზე მტერთა მრავალთა მრავალგზისად არა ეკვეთოს?

„ენ არქე ენ ჰო ლოგოს, კაი ჰო ლოგოს ენ პროს ტონ თეონ, კაი თეონ ენ ჰო ლოგოს“;

„ინ პრინციპიო ერატ ვერბუმ, ეტ ვერბუმ ერატ აჟუდ დეუმ, ეტ დეუმ ერატ ვერბუმ“;

„პირველთაგან იყო სიტყუაი, და სიტყუაი იგი იყო ღმრთისა თანა, და ღმერთი იყო სიტყუაი იგი“.

ქეშმარიტად! მაგრამ, ოდენ იყო სიტყვაი — ლოგოს, ვერბუმ — იქვე იყო საქმე — ერგოს, რეს.

და იყო მუდამ ერთობილი და განუყოფელი სიტყვა მისი და საქმე მისი.

და იძვროდნენ სიტყვანი მისნი, ვითარცა ლამპარნი მგზნებარენი.

და იქმოდნენ საქმენი მისნი, ვითარცა ნაქმნარი ხელითა ზენაართა.

გააზრებასა და ნააზრევის განსრულებაში მანათობელ ლამპრად ისევ წმიდა ეფთვიმე უძლოდა გიორგის. ეფთვიმეს „ყოველნი წესნი და კანონნი და განწესებანი ესრეთ შეიტყბნა,

ვითარცა პირისგან ღმრთისა გამოსულნი და წმიდათა მოციქულთა მიერ დამტკიცებულნი“.

მაგრამ ერთხელაც ისე მოხდა, რომ ეფთვიმე მთაწმიდელის წესსა თარგმანისასა გიორგის ეპისკოპოსს თვალთ შეხედა.

ხოლო წესი იგი, ვითარცა ზემოთ ითქვა, იყო შემადგენისა და დაკლებისა, ანუ ქართული სიტყვიერებით გამდიდრება ან გამარტივება სათარგმნელისა.

გრიგოლ ღვთისმეტყველს „ბასილი დიდის ცხოვრებაში“ სომეხთა შესახებ ასეთი რამ ჰქონია ნათქვამი:

„არა მარტოვ ნათესავ ვჰაოებ სომეხთა, არამედ ფრიად დღაჲრულ რაიმი და ზღვისკლდე“.

ხოლო, ეს აღგილი ეფთვიმეს, მისი „შემატების წესით“ ასე ეთარგმნა:

„ვითარცა არს იგი ნათესავი სომეხთაი არა წრფელი, არამედ მჰაკუარი და გულარძნილი და ბოროტი, მიმსგავსებული კლდეჲა მათ, რომელი არიან დღაჲრულ ზღუასა შინა, და ვერ იხილავენ მათ მენავენი, ვიდრე არა სცენ ნავი და განტეხონ, ესრეთ სხუასა იტყვიან იგინი და სხუაი უც გულსა მარადის და სარწმუნოებაი მათთანა არა არს, და რაი საყვირველ არს, უკეთეს კაცსა ეცრუენენ, ვინაითგან თავადისა ღმრთისა მიმართ ცრუ არიან და მჰაკუარ და ბოროტად აღმსარებელ“.

ეს რომ წაიკითხა გეგორკი გაახსენდა გიორგის და მაშინვე იერუსალიმიდან ევლოგიად წამოღებულ ზმლის ნატებს გახედა.

„არა — უკეთეს ჩვენ, ქართველებმა და სომეხებმა ერთმანეთის მიმართ ასე ვწერეთ და ასე ვისიტყვეთ, ზმალი იგი — ზმალი ქართველ-სომეხთა მთლიანობისა — არასოდეს თავს არ მოიყრის, არ შეიკრის, არ გაშეთელდება!“

და ამის შემდგომად გიორგი ერიდებოდა სათარგმნი ტექსტიდან ძირეულ გადახვევას, გაუვიადებდას ან გამარტივებას. იგი ცდილობდა თარგმნის უამს არც ქართული ენა დამდაბლებულიყო და არც სათარგმნი თხზულების აზრი დაზიანებულიყო...

...როგორც კი წინამძღვრის კვერთხი აიღო, მაშინვე ღვთისმშობლის მთავარ ტაძარში ბრწყინვალე სამარტივლე ლარანკი აღაშენა გიორგიმ. აღაშენა წმიდა ეფთვიმეს სამარხად.

და „ღიდითა პატვითა, ფსალმუნითა და გალობითა, საკმეველთა სურნელებითა და კერეონთა. ბრწყინვალეობითა“ გაღმოსავლენეს ქართველებმა ეფთვიმეს სხეულებრივი ნაშთები ნათლისმცემლის ეკლესიიდან ღვთისმშობლის მთავარ ლავრაში.

კუმბო თვითონ შესდგომოდა მეწინავე მტვირთველად გიორგი.

და თავისი ბელით ჩაასვენა თავისი წმიდა წინამორბედის კიდობანი მისგანვე აგებულ სამკვიდრებელში.

მერე ეფთვიმეს მამა და ათონის სავანის და-

მარსხელი წმიდა იოვანე გადმოასვენა გიორგიმ მთავარანგელოზთა ეკლესიიდან და შვილს მარჯვენა გვერდით ჩაუსვენა.

ბოლოს არსენი ნინოწმიდელისა და იოანე გრძელისძის ნაშთებიც მოიძია, ცალკე გვადრუტში მოათავსა და ისინიც ეფთვიმეს ფერხთა კერძოთ ჩაასვენა სამარტკილეში.

დიდის ზარზეიმით შეკრეს და აკურთხეს სამარტკილე იგი ქართველებმა, „შეამეს ყოვლითა სამკურლითა, ხატითა და ჭვარითა, ქორაკანდლითა, სახანთლითა და ეწოთა და სხვითა ყოვლითა ბრწყინვალეებითა, ვითარცა შევინოლა წმიდათა მათ“.

ამიერიდან სამი კანდელი ჩაუქრობდალ და მარად მსთებარედ უნდა ნთებოდა წმიდა ეფთვიმეს...

და სწორედ მას უამსა მიიღო გიორგიმ მიწვევა კონსტანტინეპოლიდან.

— რაისთვის? — იკითხა მან.

— კეისარ-იმპერატორს სურს ხილვა შენი.

— უარს-ვყოფ.

— ?!

— მე ჩემი მეფეც არ მინახავს, რამდენი წელია...

ეს უპასუხა გიორგიმ და უმძიმესმა საფიქრალმა შეიპყრო უმაღლესი არ იქნება და არ დაისვენებენ საერონი — კეისარი თუ მეფე, ერისმთავარი თუ ზორავარი, დიდებული თუ მცირებული, აზნაური თუ უაზნო — და თავიანთი წვევითა და მიწვევითა ჩაითრევენ სამიწიერო ამაოების მშფოთვარე ქვაბშიო. სავანის წინამძღვრობაც ფრიალ ხელს მიშლის ღმრთივსულიერ წიგნთა წერაშიო.

და იმ დღესვე, რა დღესაც კეისრის წვევა მიიღო, შეტყარა ძმანი ყოველნი, ითხოვა შენდობა და გამოაცხადა გადადგომა წინამძღვრობიდან.

იბლავლა სამწყსომ. შეუვარდნენ ფერხთა და მუხლთა მისთა, ევედრნენ, ემუდარნენ, რათა არა იქმანს მამაობისაგან მათისა, მაგრამ არ შეისმინა და გავიდა სავანიდან. გავიდა ისე, ერთი ქრთილის ოდენაც არა გაუტანია რა. ყოველი წიგნიც, რაიც ეთარგმნა, დაეწერა და შეეკაშა — გინა სვინაქსარი დიდი, გინა სახარებაი გამოკრებული, გინა პავლე გამოკრებული, გინა კურთხევანი, გინა სტულიელი და სხვანი მრავალნი — ყველანი ზელუბლებლად დაუტევა სავანეს.

ოლონდ ესა დაიბარა, ამ წიგნებს, ოდეს ეკლესიაში იხმართ, უდისაგან ნურც მაშინ გააშვილებთ, რათა საკმევლის კვამლმა არ შეაწუხოსო, რამეთუ ეს წიგნები არა უდარეს სულიერნი არიან, ვიდრე ძენი კაცთანიო.

და ამბორაყო ყოველი წიგნი, ყოველს ხელით გადაუადრესა და წავიდა.

წავიდა ისევ შავ მთას.

და მივიდა ისევ გიორგი შეყენებულთან.

განვირდა და განცვიფრდა მოძღვარი მოწაფის უეცარი გამოცხადებით. უმაღლესი განცვიფრება გარისხებად ექცა — როგორც სამწყსო აგრე გულარძნილად დაადედ და წამოხველიო!

მძიმეა ჩემთვის მწყემსობა ცხვართა პირმეტყველთაო, აიჩემა ნამწყემსარმა, მაგრამ სიტყვა აღუკვეთა მოძღვარმა.

მძიმეაო? — აღშფოთდა შეყენებული — მაშ, რაღაისთვის თქმულა: „რამეთუ უღელი ჩემი ტკბილ არს, და ტვირთი ჩემი სუბუქ არს“?

უთხრა ეს მოძღვარმა, მაგრამ მოწაფეს თითქოს აღარც გაუგონია, ისე დაძირულიყო რაღაც უძირო საფიქრალში.

გულში მოულობა შეყენებულს. მივიდა და ხელმძაწრე უწყდინა ახოვან მოწაფეს, თვითონ ღროისგან დამქუთლმა და დაჩივებულმა. და შეშალადა:

— ვითარცა მაცხოვარი ჩვენი ეტყოდა მოციქულსა პეტრეს, ეგრევე გეტყუდე შენ: „უბეთუ გიყვარვარ მე, დამწყუნე ცხოვრნი ჩემნი!“

ამის თქმა და, უცებ მოირთხა მუხლი მოწაფემ მოძღვრის წინაშე.

და... წამოვიდა გიორგი ისევ შავი მთიდან ათონის მთაზე, საათონელოდ, საწინამძღვროდ.

და შეხვდნენ ისევ ცხოვარნი მისნი, სამწყსონი მისნი, მის მობრუნებამდე უმწყემსონი და უპატირონნი.

და ისევ შეუდგა ძალუმი მხრებით და ძალუმი გონებით უღელსა უმძიმესსა, რომელი იყო „ტკბილ და სუბუქ“.

ხოლო მეფე, რომელსაც გიორგი იტყოდა, ანუ მეფე საქართველოსი, ბაგრატ მეოთხე, ჩვენ იქ დავტოვეთ — ლიპარიტ ბაღვაშისა და იოანე ბაზისისგან შეპყრობილი ჭაფარ ამირა რომ გაათავისუფლა.

იტყვიც ბაღვაშმა და ბაზისიმე — როგორ თუ მეფემ ჩვენგან შეპყრობილი მტერი ჩვენს უკითხავად განუტევაო, ჩვენს უკითხავადო!

გიორგი მეფე მამდ მოინელეს დიდაზნაურებმა, არავის რომ არაფერს ეკითხებოდა და ყველაფერს თავის კეუსად განასრულებდა. ხოლო, ბაგრატი, გვეგონა, ყრმობითვე ჩვენს ჭკუაზე გაიწოდებოდა და ჩვენის ნების თვინიერ წყაღსაც არ გადაღვრიდაო, მაგრამ როგორც ეტყობა კვიცი მაინც არ იშლის თავის გვარზე სტამასო, და ავად აიშალეს ბლანის ქლდეკარისა და შიდა ქართლის მბრძანებლებმა.

მაგრამ მაღე თვითონ მოინანია მეფემ, თავპატივა და მოშურნე დიდებულებმა შემაცდინესო, თორემ ტფილისის ამირა ხელიდან რო-

ლევან სანიკიძე
გიორგიმ ათონელი

გორ უნდა გამეშვაო. თუმცა ამ დავიანებულ
ნიანულსაც რაღა მადლი აქვსო და ისევ მო-
იწო ტყუილსავე საიერსოდ ლიპარიტ ლიპარი-
ტის ძე და იოანე აბაზასძე.

აბაზასძეს უჭიფოდა მომეწეა და არ გა-
მოცხადდა, არც ლაშქარი გამოუშვა. ლიპარიტ
ბაღვაში კი მოვიდა კლდეკარის ლაშქრით.

იმერეთიდანაც მოვიდა მხედრობა.
კახეთიდანაც ისმო ჩარები ბაგრატ მეფემ.

კახეთში მაშინ მეფედ იყო გაგი, კვირიკეს
დისწული. თვითონ კვირიკე უკვე ცოცხალი
აღარ იყო (ცოტა ადრე, ფადლონ განძელის
განადგურების შემდგომ, კვირიკეს პირისპირ
შეტაკებისას მოუკლავს ოვსთა მეფე ერდურე,
ბაგრატ მეფის სიმამრი. სამაგიეროდ რომე-
ლიღაც „ოვს მონას“ ნადირობის დროს ზურ-
გიდან მიპარვით მოუკლავს მეფე კვირიკე).

და ბაგრატის მოწოდებაზე გაგამაც გამოიყვა-
ნა კახთა და ჰერთა ლაშქარი.

და მოადგნენ ქართველები ქართულ სატა-
ტოს, საქართველოში გამოსასხნელად!

მტკვრის მარჯვენა მხრიდან კლდეკარისა და
იმერეთის ჩარები შემოადგნენ ტიფლისს, ის-
ნის მხრიდან კი — კახეთ-მერეთის მხედრობა.

ალუა გავრძელდა ორ წელიწადს.

კლდეკარელებმა და იმერლებმა ზედიზედ
აიღეს ორბეთის და ფარცხისის ციხენი. ტფილისი
გარეცხივითავე გაიშვლდა. სალტე მის გარ-
შემო კვლავ უფროვე შეიწროვდა და შემ-
ტყუდა.

ქალაქი შემშლიმა მოიცვა.

ერთი ლატრა ვირის ზორცი ზუთასი დრამკა-
ნი ღირდა.

ამირა ჭაფარ ალის ძეს უკვე გაემშადებინა
წვები და ტიფები. იღუმალ მტკვარს უნ-
და გაჰყოლოდა და განძის მისულიყო ფადლონ
ამირასთან თავშესაფარებლად.

წუთი-წუთ ქართული სატატო ქართველებს
უნდა ჩაბარებოდა.

და მაინც და მაინც მას თამსა, საქართველო-
ში სამხრეთიდან მოიჭრა ცნობა ახალ მრისხა-
ნე დამპყრობელთა შემოსევისა.

მათი სახელი — თურქ-სელჩუკიანნი.

თურქ-ოღუზნი, ანუ თურქმანნი, ადრე კასპიის
ზღვის აღმოსავლეთით ცხოვრობდნენ, უმკვიდ-
რო, მოხეტიალე, ქოჩად მავად მომთაბარე-
მესაქონლე ცხოვრებით. მთელ სიცოცხლეს
უსახლკაროდ ატარებდნენ, ცხენზე ამხედრე-
ბულნი. აგორებულ ხარბებებსა და ალაჩოყებ-
ში შეზიწუნლნი. სოფელი არ ჰქონდთ და ქა-
ლაქი, მტრის შემოსევისა და დანგრევისა
რომ ჰშინებოდთ. იყვნენ საუკეთესო მხედრე-
ბი და თავზეხელაღებული მეომრები. და აღმო-
სავლეთ მსოფლიოს მაშინ დაეფარნენ, როცა
არაბთა ხალიფატი დაძაბუნებულიყო და დაშ-
ლადყო. მათივე საუკუნის მიწურულს მათმა
ბელადმა, სახელად სელჩუკმა, სპარსეთი დაი-

პყრო და თავისი სახელმწიფო შექმნა. აქედან-
ვე დაიწყო მისი მოდგმის ჭიხის — თურქ-სელ-
ჩუკიანთა გავრცელება და განტოვება ქვეყნის
სა ზედა.

მიიღეს მამადის რტული, დიდ სპარსულ და
არაბულ კულტურასაც გემო ვაუხინჯეს და
„განსეკა“ იქმარეს.

მთავარ საზრუნავად და არსებობის არსად
ოში, დაუპყრობა, ძარცვა-რბევა, აოხრება და
მცოცავი მომთაბარული მეურნეობის განვრცო-
ბა გაიხადეს.

და იმ წელს, რა წელსაც ბაგრატ მეფე ტფი-
ლისს ალუად შემოსდგომოდა, თურქთა სულ-
ტანი შექმნილყო თოდრულ-ბეგი, შვილისშვილი
სელჩუკისა.

ძლიერი პიროვნება ყოფილა თოდრული,
ძლიერი მორწმუნეც. ყოველ დღე უნაკლულად
აღსარულებდა ურანის ზუთივე ლოცვას. კვი-
რაში ორ დღეს მარხულობდა. ყოველ ქალაქ-
ში და დაბაში მერეთს აშენებდა თავის ფეხ-
თაზე.

და დამრულა თოდრულ-ბეგი, დამრულა,
ზოროსანი დაუპყრია ერთის ამოხვეწით, მერე
ირანი გადმოუტქრავს და სომხეთში შემოჭრი-
ლა ციცხლით და რკინით.

სადაც იყო, საქართველოს სამანებსაც უნდა
მოსწყდომოდნენ თურქ-სელჩუკნი.

და ქართველ დიდებულებს დიდი შრომა აღარ
დასჭირვებიათ, რომ ბაგრატ მეფე ამირასთან
დაწვებაზე დაეყოლიებინათ.

ამირა ჭაფარ ალის ძე ისევ დარჩა ტფილისის
ამირად.

თითქმის გამოსხნილი სატატო ქალაქი ისევ
არაბებს შეატოვა ხელში ბაგრატმა.

და ყველაზე უარესი ის აღმოჩნდა, რომ მე-
ფე წაეი ჭაფარასთან ისევ ლიპარიტ ლიპარი-
ტის ძე ბაღვაშის დაუთხოვად შეყრა.

— ეგეტ შენ, ეგეტ შენო, ნიწნი მიუგო იოა-
ნე აბაზასძემ ლიპარიტს; ახლაც აღარ ირწმუ-
ნო, გველის კერცხიდან რომ მტრედი არ გა-
მოიჩეკებო.

ლიპარიტს გახელდა რაღად უნდოდა, ისე-
დაც ცოცხეს პყრიდა ბაგრატ მეფის თვითნე-
ბობით დაუღებული (იგი მეფის დამოუკი-
დებლობას „თვითნებობას“ ეძახდა).

და ავიდა იმ დღეს ლიპარიტი კლდეკარის
უმაღლეს გოდოლზე, მიმოატრიალა თვალი
ქვეყნის ყოველი კუთხით და ამოანთხია ბოლ-
მით ატანილმა სიტყვანი ნაბოღმარნი:

— მე აქ ვდგავარ, ყველაზე მაღლა, ყველა-
ზე ახლოს უწენავსთან, აქედან ვხედავ საქარ-
თველოს უმეტეს სივრცეს როგორც ხელის-
გულს, და კლდეკარი ქუთათისს რაისთვის უნ-
და ემონებოდეს? იდგნენ და ნეფობდნენ სა-
ქართველოში ქართლისიანნი, ფარნავაზიანნი,
ხოსროიანნი, ბაგრატიონიანნი და... იქნებ არც

ბალვამიანებს აწყნოს ქართულმა ტახტმა და გვირგვინმა?..

და წარემართა ლიპარიტ ბალვამი კონსტანტინოპოლს. იქ იოანე ბანელი ეგულებოდა, ადრე ბაგრატ მეფისგან განარინებული და ვაჩე კარიკისძესთან ერთად ბიზანტიონს შეხიზნული.

არ გაჰყვირებია იოანე ბანელს კლდეკარის ერისთავის მისვლა.

მოლაღატეს ღალატი როგორ გაუყვირდება! ან გასაკვირველი რა უნდა იყოს, როცა კაცმა ისიც არ იცის, რას შეიძლება ერქვას „ღალატი“! თუ საქართველოს ღალატზე ვაშბობთ, ჩვენ საქართველოს ხომ არ ვღალატობთ, ჩვენ მხოლოდ ვერძვით ბაგრატ მეფეს.

და, რაკი ვერძვით ბაგრატ მეფეს, ჩვენ ვიბრძვით სწორედ საქართველოს საკეთილდღეოდ!

— და თუ დავაშბობთ ბაგრატ მეფეს...

— მის მაგივრად ვის აუყვანს აპირებთ ტახტზე? — უცებ იკითხა იოანე ბანელ-ყოფილმა. ენა ჩაიქვავა ლიპარიტ ბალვამმა.

— აღბათ, გიორგი, ურმა უფლისწული, — თვითონვე თქვა იოანემ.

— გიორგი? — იუმუვლა ერისთავმა.

— მაშ, ვინ, თუ არა ისევ იამფარი ძე ბაგრატისა?

— მერე რა მოგვცა მაშისგან შეილზე მაგნარიშა მონაცვლითაში. გვეგონა, გიორგი პირველს თუ მოვიშორებდით, ბაგრატ გიორგის ძეს ჩვენს ჰკუაზე გამოვწრდიდით, მაგრამ ბაგრატი გიორგიზე უარესად გადაგვმეტრა. ახლა ბაგრატი დავაშბობთ და მისი ძე დავსვათ, გიორგი მეორე — ვინ იცის, რომ ეს ბიჭიც მამაზე და პაპაზე უარესი ძალღთაპირი არ აღმოჩნდება? — ყუფდა ერისთავთერისთავი.

— მაშინ შენი განაზრახი წარმოგვიჩინე, — უთხრა იოანემ.

— ბაგრატიონთაგანი სხვა აღარავინ მეგულებოდა, და... — თქვა ვითომ სინანულით ლიპარიტმა და სიტყვა უმაღლე წაიწყო.

იოანე მიხვდა, რა შემპარავად იწყებდა სათქმელს კლდეკარელი და თითქოს დამფრთხლმა მაშინვე სიტყვა გადაუხა:

— ბაგრატიონთაგან აღარავინ მეგულებოდა? აბა, დემეტრე ვინლა ყოფილა?

— დემეტრე? ეს, რომელი? — შებტა ლიპარიტი.

— დემეტრე, ოვსის ქალისგან რომ დარჩა გიორგი მეფეს.

— ჰოოო, დემეტრე... დემეტრე... — აღმოხდა ერისთავთერისთავს.

— სწორედ. დემეტრე, ძე გიორგი მეფისა, მამით ძმად ბაგრატ მეფისა, — გაიმეორა იოანე ბანელმა.

— ჰოოო, გავიგე, გავიგე... და სად არის ახ-

ლა დემეტრე უფლისწული? — იკითხა ბოლოკლიპარიტმა.

მე შეგახვედრებო, უთხრა იოანემ.

და შეზღწენ ერთმანეთს: დემეტრე გიორგის ძე, დედამისი აღდე, ლიპარიტ ბალვამი, იოანე ბანელი და კიდევ სხვანი ქართველნი, სამშობლოდან განარინებულნი.

და შემდგომად ხანგრძლივი ბჭობისა, ყველანი ერთად წარემართნენ კეისარ კონსტანტინე მონომახოსთან შესახვედრად...

...თურქ-სელჩუკები კი ამჯერად საქართველოსკენ არ წამოსულან და ბაგრატ მეფემ მამამისის დროს განდგომილი კახეთ-მერეთის შემოერთება გადაწყვიტა.

მან წინასწარ გადმოიბირა კვირიკე მეფის სიძე, დის ქმარი, აშოტ მარილელი, და ხახვილა ჭვარისციხელი. მას უკან საომრად შეუხდა კახეთს, მიქელ-გაბრიელის მთასთან დაამარცხა მეფე გაგი და ტყვედ წამოიყვანა სამი ერისთავი — სტეფანოზ ვარკანისძე პანკისელი, ვაჩე გურგენისძე ხორნაბუჯელი და ჭელი შტორელი.

იქიდან თიანეთს გადავიდა ბაგრატი და დაწვა კვირიკე მეფის დიდებული სასახლე ბოლოკისა.

კახეთის შემოერთების საქმე თითქმის გადაწყვეტილი იყო, რომ ლიპარიტ კლდეკარელის გამოსვლის ამბავი შეიტყო მეფემ.

ბაგრატზე გადამტერებულ ერისთავთერისთავს ბიზანტიიდან დემეტრე გიორგის ძე ჩამოუყვანია ბიზანტიური ლეგიონებით, სხვა დიდლანაურებიც მიმხრობიან საქართველოს ტახტის მაძიებელს. ბიზანტიელები შემოსევიან ქართლს და მოსდგომიან ატენს.

კახელებიც შეუერთდნენ აჯანყებულ კლდეკარელს და მისგან ანარჩევ ხვალინდელ მეფეს.

ატენის კედლებთან მძიმე ბრძოლა გაჩაღდა.

აქ კიდევ ორმა ერისთავმა უღალატა ბაგრატ მეფეს — ფარსმან თმოგვილმა და ბეშქენ ჯაყელმა თუხარისკელმა.

მაგრამ მაინც მტკიცედ იდგნენ და თავგამოდებით ერთგულობდნენ ბაგრატ მეფეს ატენის დამცველნი. ბიზანტიელები ვერაფერს გახდნენ და ნადრევი ზამთრის მომიჯნეებით, კონსტანტინოპოლს გაბრუნდნენ.

დემეტრე გიორგის ძეც თან გაჰყვა უაუპკეოელებს.

ლიპარიტ კლდეკარელი ფრიად შეაფიქრია მოკავშირეთა წასვლამ და დემეტრეს გაქცევამ. და ითხოვა შერიგება ბაგრატ მეფესთან.

ბაგრატმა შეირიგა და კლდეკარის ერისთავადაც დატოვა იგი, ოღონდ სამაგიეროდ ერთი ძე, ივანე, მძევლად ჩამოართვა მეფემ ლიპარიტს.

იმავე წელს ბიზანტიის კეისარმა კონსტანტინე მონომახოსმა კონსტანტინოპოლს მიიწვია და დაატყვევა სომხეთის ახალგაზრდა მე-

ფე გაგი, მეორე. ანისის წმიდა მამებმა და ბერებმა, სომხეთის დედაქალაქის იშუამინდელ-მა მესვეურებმა, ანისი მფარველობისთვის ქუთათისის სასახლეს შეავდერეს. ბაგრატმაც ანისში ქართული ციხიონი ჩააყენა, აბუსერ არტანუჯის ერისთავის მოთავეობით.

მას უკან ბაგრატ მეფე აფხაზეთს გადავიდა და მიადგა ქალაქ ანაკოფიას, რომელიც ადრე მისმა მეტოქე ნახევარძმამ, დემეტრემ, ბიზანტიელებს გადასცა.

ის იყო, მეფემ ანაკოფია უკვე „მისწორა წასახლებად“, რომ ტფილისიდან იქაური ბერები ეწვივნენ, ამირა ჭაფარ აღის ძის სიკვდილი აუწყეს და სასწრაფოდ ტფილისის დაჭერა შესთხოვეს.

ბაგრატმა ანაკოფიის აღება ერთგულ სარდალს, ოთაღო ჭაქას ძე კვაბულელს მიანდო. თვითონ სასწრაფოდ ქუთათისს გაჩნდა და ახალი ლაშქარი შემოიყარა.

კლავი ეწვივნენ ტფილისელები და კლავ აწვიეს ხელმწიფე ტფილისს.

დიდმის ველზე გამოეგება ხალხი ბაგრატ მეფეს.

მოედინებოდა დიდი და პატარა, ქალი და კაცი, „ერი ყოველი“, დიდებულნი და მდაბორონი, ღარბანის ერნი და ბერ-ფიქოსანნი, „და იყო ხმა ბუთა და ღუმულთა ორკერძივე საშინელი, რომლისა ხმითა იძვოდა კვეყანა; და იყო სიხარული ორკერძივე გასაკვირველი“.

ფიანდაზად ნაფენი გზით მიიყვანეს ბაგრატ მეფე ტფილისის კარიბჭესთან.

და მორათვეს კლიტენი ქალაქისანი.

და შევიდა საქართველოს სატახტოში ქართველ მეფე.

და შებრძანდა სასახლეში, სადაც ოთხანი წელიწადი ისხდნენ მუსლიმი დამპყრობელნი.

და არ შორდებოდა თვალთაგან ბაგრატს ლანდი მოძღვრისა, გიორგი ათონელისა. არც მისი გრძნეული ხმა სტოვებდა ყურთასმენას:

„მუღამ გახსოვდეს, ტფილისი თავი არს საქართველოსი — თავი, გინა აზრი, ისე ვითარცა გული — ქუთათისი, საფეთქელი — მცხეთა“.

„და არა ვიწამო, ვიდრე თაღითა არა ვიხილო“.

„და აწლა ვიწამე, რამეთუ ვიხილე — საქართველოს დაუბრუნდა თავი მისი, აზრი მისი — ტფილისი“.

„და, გიხაროდენ, მოძღვარნო ჩემო...“

ტფილისის ციხის ყოველი კოშკი და გოდოლი პირადად ჩაიბარა და შიგ ციხიონები ჩააყენა მეფემ.

მხოლოდ ისანი გაუძლიანდა ბაგრატს.

ხიდი ჩაანგრეს მტკვარზე ისინელებმა.

ბაგრატმა საიერიშო ტარანნი და ფილაკავანნი მიაყენა ისანს და ისრის მერები დაუშინა, ვითარცა მების წიწილა.

ბრძოლა გაჭიანურდა.

მაშინ ისინი ველზე ბაგრატ მეფეს ეწვია და ეთაყვანა კახეთის ბატონი გაგი, გოდოლის ერისთავთერისთავისა და წარჩინებულ კახთა მამილთ.

მას, ბაგრატმა კახელებთან მტრობა თავიდან მოიშორა, მაგრამ ზაფხულის მიწურულს ისანზე იერიშების დროს, შინც მოხდა ის, რის ფიქრიც განუშორებლად აწვალბდა მეფის გონებას.

თურმე ისევ ამხედრებულა ლიპარიტ ერისთავთერისთავი, ანისს მოსულა ჰვეგამხედვარად, ვითომ სათათბიროდ მიუწვევია ბაგრატისგან იქ დადგენილი აბუსერ არტანუჯელი და მასთან სხვა დიდგვაროვანი წარჩინებულნი — ივანე ერისთავი, ივანე დადიანი, ბექის-ციხის პატრონი გვარამ გოდერძის ძე — და ყველანი ტყვედ აუყვანია მუხანათური დაცემით.

ქართველთა ამჯერადი ურთიერთმტრობით უსარგებლოა სომხეთა კათალიკოსს, პეტროსს, და ანისი ბიზანტიისთვის მიუყიდნია.

საშინლად გულშეძრულმა ბაგრატ მეფემ ისანსაც თავი მიანება, სრულიად ტფილისიც მიატოვა და თავისი მხედრობით სასწრაფოდ ჯავახეთისკენ წარემართა.

ღარცა საქართველო ისევ „უთავოდ“, ოდენ „გულისა“ და „საფეთქელის“ ამარად.

„ნუღარ გიხაროდენ, მოძღვარო ჩემო!“

„ღალატი ჰყვავის საქართველოში, ღალატი ბარტყობს ღალატის საბარტყეში“.

„ემდერებათ და მდერან, ეღალატებათ და ღალატობენ“.

„ნუ გიხაროდენ, ნუ გიხაროდენ!“.

...ღრტილას დაიბანკა ბაგრატ მეფემ.

მაწყვერელმა მესხთა ლაშქარი აახლა.

ლიპარიტიც გამოჩნდა თავის მხედრობით. ლიპარიტი გამოჩნდაო?!

მაშინვე მაწყვერელმა მესხთა ჯარით მიატოვა მეფის ბანაკი და შეუერთდა კლდეკარის ერისთავს.

საქართველოში ღალატი ვის გააკვირვებდა, მაგრამ აწყურის ეპისკოპოსის საქციელმა სწორედ განაცვიფრა ბაგრატი: ან მოხვლა რა იყო, ან წახვლაო, — ეცინებოდა ცოფიანად.

კლდეკარის ერისთავს კახელები და სომხები მოსდევდნენ მაშველ ძალებად.

გუშინ ჩემი მოყვრები იყვნენ, დღეს — მომტრები. ჰაი გიდი!..

საომარი დღეც მოინიშნა, მაგრამ წინ ღამით ცამ ნაადრევო თოვლი ჩამოჰყარა, თოვლს საშინელი ქარბუქი მოჰყვა და ძმათაშორისი სისხლისღვრა აღარ შესდგა.

მეფე გამოსაწამებლად შიდა ქართლს შევიდა.

ლიპარიტი კლდეკარს შებრუნდა.

მოიწია არე ზაფხულისა.

კვლავ განიგდო ბუნებამ კერანგ-რომანავი ნაწამთრალი სიკვდილის სუნთან.

ლიპარიტ ბაღვაშს კი კვლავ გამოეცხა ბიჯან-ტიდან დემეტრე გიორგის ძე, რომელსაც გვარში მხედრობა და მდიდარი განძეულიც ჩამოჰყოლოდა.

დედაც მოსდევდა დემეტრეს, ახალნაშობი ვაჟიშვილიც, სახელად—დავითი (რომლის დედაც მისსავე მშობიარობას გადაჰყოლოდა).

(ერთ სახელგანთქნილ ლაზარინელ ეწინასწარმეტყველებია ახალშობილისთვის — შენს გვარში, შენი თესლის და შენი სახელისა, მესამე დავითი, მიემთხვევა ყველაზე მაღალსა და ბედნიერ საწუთისოფლოს).

ისევ შერიტებოდნენ კახელები და სომხები ლიპარიტს.

ქართველი დიდებულებიც ორად გათიშულიყვნენ: ერთნი მეფეს მხარს უდგნენ და ჭერჭერობით არ ღალატობდნენ, მეორენი — კლდეკარის ერისთავსა და ტახტისმაძიებელ უფლისწულს შეუერთდნენ.

იოანე აბაზაისძე ყველაზე მტკიცედ დამდგარიყო მეფის მომტერეთა ბანაკში.

ისევ აჯობა ცბიერებით ქვეშევრდომს თავის მეუფეს. რაკი ლიპარიტის მცირეწლოვანი ვაჟი, ივანე, მეფეს მძევლად ჰყავდა, წინასწარი მოლაპარაკებით და შეთანხმებით, ლიპარიტმა მისგან დატყვევებული აბუსერ ერისთავი ბაგრატს გაუგზავნა და მის სანაცვლოდ შვილი მძევლობისგან გამოიხსნა.

ისევ გამოდიოდა, ჭერჭერობით მეფე ქვეშევრდომის ნებასურვილს მისდევდა, განუსჯელად და უანგარიშოდ.

ბრძოლის დღეც მოახლოვდა.

მეფეს გულით არ ეწადა ბრძოლა. არ ეწადა არა იმიტომ, რომ ეშინოდა, არამედ სისხლი ეცოდებოდა — მოძმეთა ხელით დაჰცეული მოძმეთა სისხლი.

ისევ შერიგება უნდოდა მეფეს.

მე გამიშვი, ერთსაც მე ვცდიო, უთხრა ქირქიმ აბულახტარმა, ერთგულმა მეზმლემ.

მეფეს ურწმუნოდ გაეცინა, მაგრამ მაინც უთხრა წადიო.

და წავიდა ქირქიმი.

დემეტრე უფლისწულის კარავში შეყრილიყვნენ ბაგრატ მეფის მომტერენი.

იოანე აბაზაისძე გამოიხმო ქირქიმმა და იმას შემჯავა კარავში.

შუალამისას მობრუნდა მეფის ბანაკში აბულახტარი.

ბრძოლის თავიდან აშორება აღარ მოხერხდებოდა, მოახსენა მეფეს. ნაწილად, რომ ვერაფერს გახდა და სათაყვანო მეუფე ვერ გაახარა.

მაგრამ ვინ იცის მაინც რა მოხდებოდა ამაღამ, ვინათგან წუთისოფელი ეგზომ აღსახეცა მო-

ულოდნელობითო, ამასაც ამბობდა აბულახტარი.

გათენდა.

ღა, უფლისწული, საქართველოს ტახტის მაძიებელი დემეტრე გიორგის ძე, მისსავე კარავში მკვდარი იპოვეს: მორიელს დაეცინა.

მაგრამ მოულოდნელი გზით მოსულმა კამერულმა სიკვდილმა ვერ შეაყენა ბრძოლის ველზე საჭირითოდ აღმართული სიკვდილის ცელი.

ლიპარიტმა მიცვალებული ბანაკს იღუპალ განაშორა და საომარი განგაში ბრძანა.

და მოხდა ბრძოლა — მოხდა „თავსა სასირეთის ბაღისასა“.

და ბაგრატ მეფის ბანაკი დამარცხდა.

ბევრი მისი თანამებრძოლი დიდებული ტყვედ წაიყვანა გამარჯვებულმა კლდეკარელმა, მათ შორის ისევ აბუსერ ერისთავი.

მეფე დანარჩენ ქვეშევრდომთა განდგომას შეუშინდა და ლიპარიტთან კვლავ შერიგება გადაწყვიტა.

იგი ცხენოსანთა მცირე რაზმით გაეშურა ხოვლის, სადაც მაშინ იდგა ლიპარიტი.

მაგრამ გამარჯვებით გაყაღნიერებულმა ერისთავმა არ ინება მეფესთან შეხედარა. არ ინება, ცხენს მოახტა და ხოვლიდან კლდეკარისკენ გაქსულა.

ბაგრატს ისდა დარჩენოდა ქუთათისს გაბრუნებულიყო.

იმავე წელს სულა კალმახის ერისთავმა, გრიგოლ აბუსერისძე არტანუჯის ერისთავმა და სხვა მესხმა აწააურებმა მეფე ისევ შეაგულიანეს და ლიპარიტის წინააღმდეგ ხელახლა ააღებინეს ხელში მახვილი.

ბაგრატი ქუთათისიდან წარემართა, რკინის-ჭკარი გაიარა და ერთგულაწააურებს არყის ციხეთან შეხვდა.

ნერე რა გამოვიდა!

ლიპარიტ ბაღვაშს ყოველივე წინასწარ კარგად სცოდნია მოპირდაპირეთა განწრაზვისა.

და უგრძნეულად დაეცა იგი არყის ციხეს. დაეცა და ისევ მოიგო ბრძოლა კლდეკარელმა. მოიგო და ბევრი ტყვეც წაიყვანა, მათ შორის ორივე ერისთავი — სულა კალმახელი და გრიგოლ არტანუჯელი.

სულას ლიპარიტმა კალმახის საერისთავოს წართმევა დაუპირა, მაგრამ ვერც თხოვნით, ვერც მუქარით და ვერც ტანჯვით თანხმობა ვერ დააცდინა.

სამაგიეროდ გრიგოლ აბუსერისძე აღმოჩნდა სულმოკლე: სიკვდილის მუქარით დაშინებული და დაუთმო არტანუჯი.

მიიწვიდა მაღლა და მაღლა ლიპარიტ ერისთავი.

ბიჯანტიის სასახლის კარი ზურგს უმაგრებდა, კეისარი თავის მოკავშირედ და მეგობრად თვლიდა.

(რეცა, ბაგრატ მეფე აღარც არსებობდა ამ ქვეყანაზე).

იმავე წელს ღიპარიტმა, კეისრის საამებლად, დვინი დალაშქრა, მეზობელი სომხები ააწოკა და თანამეგობრულთა სისხლისღვრასაც არ მოერიდა.

მომდევნო წელს თურქ-სელჩუკთა სარდალი იბრაჰიმ ალიში წამოემართა დიდის მხედრობით. სრულიად დაიპყრო და ააოხრა სომხეთი. ბასიანში შეეტაკენ მას კეისრის ლეგიონები. ღიპარიტ ღიპარიტის ძე აწვია ლაშქრად იმპერატორმა.

(რეცა, ბაგრატ მეფე აღარც არსებობდა ამ ქვეყანაზე).

ბრძოლა შაბათ დღეს მოხდა. შაბათი ღიპარიტის ცუდად ბქონდა დაცდილი, შავსა და კვიმატ ღვდელ მიიჩნევდა და ბრძოლის გადადებას ითხოვდა. მაგრამ ბიზანტიელთა მთავარ-სარდალმა, კევკამენოსმა, არ დაუჭერა და ბრძოლა მაინცა და მაინც იმ დღეს გაუმართა სელჩუკებს.

სელჩუკებმა გაიმარჯვეს, კეისრისა და ღიპარიტის ჯარები გაქციეს.

თვითონ ღიპარიტს, ცხარე ხმალთავეთების უამს, ლაქებში ცხენი გამოუყლეს, ძირს დაცემულს თურქი შემოიღებოდა წამოესივნენ, შეიპყრეს, აიტაცეს და გაიტაცეს.

ბორკილგაყრილი ერისთავი ხორანის გზას გაუყენეს, სულთან თოდრულ-ბეგის ძღვნად.

ბაგრატ მეფეს კი ღიპარიტ ბაღვაშის ტყვეობით დიდი სიხარული ეწვია.

განდგომილმა აწაურებმა, სანამ გვიან არ არისო და, სასწრაფოდ ისევ მეფესთან ყმოხასა და მოარჩილებას შემოუბრუნდნენ.

დაასწრეს და მეფის მფარველობა ითხოვეს თვითონ ღიპარიტ ერისთავის ვაჟებმა, ივანემ და ნიანამ, რომლებიც მაშინ უფლისციხეში ნდგარიყვნენ.

ბაგრატმა უფლისციხე აიღო, ივანე გაათავისუფლა, ხოლო ნიანა მძევლად დანიარჩუნა.

თურქ-სელჩუკთა მოწოლა კი არა წყდებოდა. კონსტანტინე მონომახისმა აღმოსავლეთში ახალი ლეგიონები გამოგზავნა თურქთა ახალი იერიშების აღსაკვეთავად

ახლა, როცა ბაღვაში აღარ იყო, ბიზანტიის კეისარმა თანადგომა ბაგრატ მეფეს თხოვა.

გულქართლმა მეფემ წყენა ისევ არ გაიხსენა და ჯარები შემოიყარა ბიზანტიელთა მი-საშველებლად.

ბიზანტიელთა და ქართველთა ერთიანმა მხედრობამ ბეწვზე მიუწრო თურქთა ალყისგან დამახუზებულ და დაცემის პირზე მიმდგარ განძას.

თურქები ამჯერად უკუიქცნენ.

იმავე წელს ისევ მიიწვიეს ტფილისელებმა ბაგრატ მეფე ქალაქის დასაკავებლად.

ისევ შევიდა ქართველი ხელმწიფე საოცნე-ბო სატახტოში.

„და იყო სიხარული და მშვიდობა დრდი“

„გიხაროდენ, მოძღვარო ჩემო, გიხაროდენ, ვინათგან ისევ დაუბრუნდა საქართველოს თავი მისი და აჭრი მისი!“

მაგრამ უღელურო გამოდგა „სიხარული ესე“ და „მშვიდობა ესე“.

არ იქნა და არ დაისვენა ბიზანტიის კეისარმა, სანამ ღიპარიტ ბაღვაში ტყვეობიდან არ გამოიხსნა.

და სამწლიანი ტყვეობიდან ბრუნდებოდა ღიპარიტ კლდეკარის ერისთავი საქართველოში.

და ის იყო ანისს მოატანა ღიპარიტმა, რომ ბაგრატ მეფე ტფილისიდან სასწრაფოდ გავი-და, ქართლის გზა გაიარა და ჭავჭავთოს დადგა.

დადგა და დაელოდა თავის ქვეშევრდომს მეფე.

ქვეშევრდომი კი მეუფესთან არ გამოცხადდა.

იგი პირდაპირ კონსტანტინეპოლს წავიდა, კეისარ კონსტანტინე მონომახოსს ეახლა, ტყვეობიდან გამოხსნისათვის მუხლები დაუყოც-ნა და, ბოლოს, ახალი საომარი ძალები გამო-თხოვა ბაგრატ მეფის დასაქინებლად და დასამ-ცირებლად.

დიდი საფრთხე შეექმნა ბაგრატ მეოთხის გვირგვინოსნობას. ნახევარი საქართველო წა-ერთმნა მისთვის ღიპარიტ ბაღვაშს. რეცა აღ-რავითარი საშველი აღარ უჩანდა ბაგრატს.

და სწორედ ახლა ერთადერთ საშველად ქართველთა გვირგვინოსანმა თვითონაც კონ-სტანტინეპოლს წასვლა და აღრე მისგანვე გაწოდებული კეისრის წინაშე ქედის დადრეკა მიიჩინა.

ტრაპეზუნდს ჩავიდა ბაგრატი და იქიდან შეუთვალა კონსტანტინე მონომახოსს, შენთან შეხედდრა მწადაო.

მობრძანდით, ძალიან სწრაფად მოვიდა პა-სუხი.

წასვლელად აემზადა მეფე. ქუთათისს, ტახტზე, მცირეწლოვანი ძე დატოვა, გიორგი უფლისწული. პატრონად და მბრძანებლად — ცოლი, დედოფალი ბორენა და უფროსი ასუ-ლი გურანდუხტი დაუყენა. ხოლო დედა მარიამ დედოფალი და ასული მართა თან წაიყვანა კონსტანტინეპოლს.

მართა მისი უმცროსი ასული იყო, საკვირვე-ლად ლამაზი ბავშვი. გამორჩევი თუყვარა იგი მამს. სახელიც დისა დაერქმია ბაგრატს, მისგანვე გაუბედურებული დისა — კონსტან-ტინოპოლიდან ჩამოტანილმა კუმკუმამ რომ დაჟღუპა საცოდავი მართა. მას შემდგომ დამნა-შავედ მიაჩნდა თავი ბაგრატს. ამიტომ შვილს რომ მართა დაარქვა, ეგონა მცირედად მაინც გამოისყიდა ის უნებლიე დანაშაული, ვერაგთა ქვეყნიდან ჩამოტანილი საჩუქარი სიკვდილად რომ გადაქცა მის საყვარელ დას.

და წავიდა ბაგრატ მეფე კონსტანტინოპოლს, დედით, ასულით, ამალით.

მსოფლიოს კიბი ფეხზე დააყენა ქართველი მეფის ჩამოსვლამ. მთელი ქალაქი გამოეფინა მის სახილველად. მთავარი ქუჩა წმიდა ბარბარეს კარებიდან საღვთო კონსტიტუციონალურ ხალხით გაივსო და გაიქცედა.

მართლა რა დიდებული ვაჟკაცი ყოფილა ბაგრატ მეფე!

რა ღვთაებრივად ლამაზი!

რა უღვთოდ ლამაზი!

უფრო მშვენიერი კაციშვილი შეუძლებელია დაახიქებდეს დედამწაზე!

არამცთუ სხვა კაციშვილი, უფრო მშვენიერი ქართველიც კი აღარ იქნება ქვეყნიერებაზე! ვინცლო ერთი წუთი...

ვინცლო ძილში ძილისშორისად მაინც ჩამყვებოდეს!..

წარსემიბო მთეგება ქართველებს თვითონ საიმპერატორო კარი.

და — შეხვედრა საღვთო კონსტიტუციონში. კეისარი ბოზანტიისა კონსტანტინე მეცხრე მონომახოსი და მეფე საქართველოსი ბაგრატ მეოთხე.

წინასწრობილი გაეღვება ბიზანტიელის გონებაში: მართლა რა მშვენიერი ვაჟკაცი ყოფილა მეფე ქართველთა!

წინასწრობილი გაეღვება ქართველის გონებაში: მართლა რა მშვენიერი ვაჟკაცი ყოფილა კეისარი მონომახოსი.

ტახტიდან წამოიწია და ისე მიეგება კეისარი მეფეს.

საოცრად დაშვენდნენ ერთმანეთს.

თვალი რომ თვალში გაუყარეს, კონსტანტინეს გაუელვავა: მართლა აღექსნადრე მაკედონელის თვალები ჰქონია, თვალი შავი და თვალი ღლურჭი. აღექსნადრე მაკედონელი ტანმორჩილი იყო, ეს კი ტანად ჩემზე უმაღლეს უნდა იყოსო.

ხელი რომ ხელს მისცეს, ბაგრატს გაუელვავა: მართლა ძლიერი ხელი ჰქონია კეისარსო.

ხელის მოჭერას დაჩვეული იყო კეისარი, მაგრამ ქართველ მეფეს მაინც ვერ აკადრა ჩვეული „ბუშრობა“.

საუვედურო მაქვს სათქმელიო, დაიწყო კონსტანტინემ, დასაწყისშივე რომ უგულუბელაჟუვ ჩემი თხოვნა და არ მეწვიე სტუმრად კონსტანტინოპოლსო.

იღიმებოდა მშვენიერი ღიმილით კეისარი და რეცა საუვედურო მისი იყო საუვედურო ძმისა, ანუ მეგობრისა დიდიხნის მეგობრისადმი.

მეკუთვნის ეგ საუვედუროო, მაგრამ ნება მომეცე მეც კრძალული საუვედუროთვე გიპასუხოო, შეაგება ბაგრატმა — შენ, ეგვომ დიდმა ხელმწიფემ, მეც, ხელმწიფეს, ჩემივე უმა და მონა ისე გამითამამე, აღარც ჩემს მეუფებას

ცნობს და, უკეთუ შეიძლო, სასიკვდილოდაც აღარ დამინდობსო.

ქვეშევრდომთა ურჩობა მეფის სიმაღლის ჩრდილიაო, სთქვა კონსტანტინემ.

ჩრდილი კი არა, სისუსტეაო, ჩამოართვა ისევ ბაგრატმა, განა თავს ვიშარტლებ, მაგრამ მე მხოლოდ ის უნდა გავიმეორო, რომ შენი დახმარების გარეშე ლიპარიტ ბაღვაში თავის ბოლშაში ჩაიხრჩობოდა და ჩემს წინააღმდეგ ხელის გამოღებას თავის დღეშიც ვერ გაბედავდა.

ქვეშევრდომის ურჩობა მაინც მის მბრძანებელს უნდა დაბრალდესო, ისევ გაიმეორა კეისარმა, ისევ პირღიმოლიანმა.

უკეთუ ავრე განვსაჩეთ, მაშინ მბრძანებლის საბრალდებელი ყოფილა აჯანყებანი იტალიის კატეპანის, მანიაკისა, მას უკან თვითონ მანიაკის მძლევლის სტეფანე ბიტიორიტისა, მერე — სერბისა ყოფილი კატეპანის ლეონ თორნიკეი, — ჩამოთვალა ბაგრატმა.

ეს რომ მოისმინა, ღიმილი გაუშრა სახეზე კონსტანტინე კეისარს. ერთხანს სდუმდა და ფიქრობდა, მერე უთხრა სტუმარს: აი, ზომ ჰხედვ, შენ ერთი ლიპარიტ ბაღვაში ავიჩემებია, მე კი რამდენი ლიპარიტზე უარესი მოსისხლე გადამკიდებია დანახისხლადო.

მაგრამ ღვთის მაღლით შენ ყველა სძლიე და საქადრისიც მიუზღე, მე კი ის ერთი ლიპარიტი ამდენხანს ვერ მოვითვინიერე და ვერ მოვიარეშე, ვინათგან..

კარგი, ვიკმაროთ საუვედურობიო — გააწყვეტინა კონსტანტინემ ბაგრატს — ახლა შერიგებზე ვიფიქროთო.

და შემოიყვანეს კეისარის ბრძანებით ლიპარიტი.

შემოვიდა იგი, ისევ ამაყი და მჭერაგაუტყებელი.

ბაგრატიკენ ერთიც არ გაუხედავს, ისე პირდაპირ წარემართა კეისარსაკენ.

მაგრამ კონსტანტინემ დაასწრო, ხანამ მის წინ დაემხოზოდა ერისთავი, და ანიშნა, შენს მეუფეს ეახელ და ეთავანეო.

შემოტრიალდა ლიპარიტი, წამით ესროლა მჭერა ბაგრატ მეფეს, და ვინათგან მის სახეზე უძრავი სიცოცხლე მეთი ვერაფერი ამოიკიბო, უტერად ღაწვეზზე სისხლმა გადაუარა:

„იხე არს ცოფი“, გაუელვა მეფეს.

„საკოცნელად ხელსაც არ მაძლევს“, გაუელვა ერისთავს.

ხოლო ბაგრატმა მკერდზე მჭიდროდ დაჭდობილი ხელები არ დაშალა და ქვეშევრდომს სანიშნოდ, მარჯვენა ფეხი წინ გაუცურა.

მომიღე მოსუარა მუხთი ლიპარიტ ბაღვაშმა, ხელეზუც დაეცა და დაოთხილმა წამით ამოორპო ფეხი ბაგრატ მეფისა.

და წამითვე წამოიჭრა ფეხზე.

სისხლის წვეთი ჩამოფონვოდა ქვედა ტუჩზე ერისთავს.

მიხვდა ბაგრატი: ფეხზე რომ კოცნა ვერც ვიგრძენი, ტუჩზე სისხლს მისივე კბილების მეტი რა დაადენდაო! და, რეცა, შეეცოდა უსაზღვრო სიცოფით ტუჩდაკბენილი ქვეშევრდომი. და შეარტა ბიზანტიის კეისარმა ქართველი მეფე და . მისი ყმა.

ლიპარიტ ბაღვაში ამიერიდან „უბოხს ფიც-რამდე“ აღიარებდა ბაგრატ მეფის სრულ მეუფებას და პატრონობას. სამაგიეროდ ბაგრატ მეფე თავის ქვეშევრდომს საბატონოდ აძლევდა მთელს მესხეთს და მძევლობიდან ათავისუფლებდა ლიპარიტის უმცროს ძეს, ნიანისა.

შერიგდნენ, შეიფიცნენ და ერთმანეთს გადაეხვივნენ.

იგრძნო ლიპარიტმა: ტუჩები ცხელი ჰქონდა მეფეს.

იგრძნო ბაგრატმა: ტუჩები ცივი ჰქონდა ყმას.

სასახლიდან გამოვიდა თუ არა, მაშინვე საქართველოსკენ გასწია ლიპარიტ ბაღვაშია.

ბაგრატ მეფე კი კეისართან დარჩა.

კიდევ ხომ აღარაფერი დაგრჩენია სასაყვედუროო, ჰკითხა სიცილით კონსტანტინემ.

საყვედურად არა, მაგრამ ერთი გულსატყვარი კი უნდა გაგიმზიოლო — უთხრა ბაგრატმა და მაშინვე დასძინა: წმიდა მთის, ათონის ქართული სავანე კარგად მოგეხსენება, რამდენჯერ აიკლეს და იავარჰყვეს ბერძნებმა, ხოლო შენი ღვთაებრივი ზეობის უამს შეწყდა ქართველთა დევნა ათონზე და ამ მაღლისთვის ღმერთი მოგაგებს მაგიერ მაღლს, მაგრამ ჩვენ მაინც სულ იმას ვნატრობთ, თქვენი ღვთაებრივი გვირგვინოსნობის მეოხებით უფრო მოღონიერდეს და გამძლავრდეს მთაწმიდის ქართული სავანენი, რამეთუ ჩვენ, ყველანი, ქართველებიც და ბერძნებიც, ერთი წნით, სულით და საღვთისმოსავო სიბოლოებით ვცხოვრობთ ამ დედამიწაზეო.

გულისყურით უსმინა კონსტანტინემ ბაგრატს და როცა ქართველმა დაასრულა თავისი „გულსატყვარი“, მაშინვე მიუგო: ჩვენ ფრიალ ნაწყენი ვართ მთაწმიდის ქართველი მოძღვრისადმიო.

— გიორგისადმი? — გაოცდა ბაგრატი.
— სწორედ, წმიდა მამა გიორგისადმი, — დაუბეჭდა კონსტანტინემ.
— რაისთვის?
— იმისთვის, რაისთვისაც შენ გემდუროდია.
— ?!

— ჩვენ მოვიწყით ათონელ ქართველთა მოძღვარი აქ, სატახტოში, მაგრამ არ ინება და არ მობრძანდა.

მაინც რაისთვის/უნდა ეთქვა უარიო, გაუკვირდა ბაგრატს.

ვკონებ, შენს ჩამოსვლას უცდიდაო, სთქვა კონსტანტინემ.

— და ახლა, მოდი, ერთად მოვიწყით ორი ვებმ, შენ და მე, მე და შენ! — თქვა სიცილით კეისარმა.

და მიიღო გიორგი მთაწმიდელმა წერილი, რომელსაც ორივე გვირგვინოსანის ხელრთვა ერთვოდა. და იწვევდნენ ქალაქსა სამეფოსა იმპერატორი ბიზანტიისა და მეფე საქართველოსი.

გზად ლივიზდია უნდა გაეცლო, წარმართი სკლავების საცხოვრისი სოფელი.

სმენოდა გიორგის, ლივიზდიის მთაზე, ტყეხა უღრან-მადნარსა, ერთი კერპი მდგარა, სალოცავი და საორველი სკლავებისა. ყოველივე მისგან მოგვეცემისო — მზეცა და წვიმაც, სიხარულიც და წუხილიც, საზრდელიც და სახადებელიც. სიცოცხლეცა და სიკვდილიცო, — ამბობდნენ სკლავები.

ამიტომ, უკეთუ გნებავს ყოველი შენი საქმენი კონსტანტინოპოლს მიმავალმა განმარჯვებულად წარმართო, ჩვენს ღმერთს ევედრე, რათა შეგიწიოსო, ეტიჩინებოდნენ სკლავები გიორგის.

კეთილი, კეთილიო — უპასუხათ გიორგიმ — მაღლიერი ვარ თქვენი ეგზომ ღვთაებრივი რჩევისთვისო, ოღონდ ჭერ მჭედელთან მიმიყვანეთო.

მჭედელთან რისთვისო?

უკითხავად მიმიყვანეთო, ბრძანა გიორგიმ და კითხვის შებრუნება ველარაგინ შეუბედა, ისე მიიყვანეს იგი მჭედელთან.

გამოართვა მჭედელს ურო, გაიღო მხარზე და ანიშნა სკლავებს, ახა გამოიძებითო.

გაუძღვნეს სკლავები და აიყვანეს გიორგი იმ მთაზე, სადაც იდგა ღვთაება მათი.

მივიდა და მიაჩერდა გიორგი.

კერპი იგი იყო შავი დრუნგილისა, შიშველი ქალის სახებად ნაკობიცივი, სახით ღუჭიერი, ყბამოცქეული, უკისრო, ზორზოხა მკერდით, ჩავარდნილი ჩუბუტოთი და გავარდნილი თქმოებითო.

შეჰპარა გიორგი მისმა ხილვამ.

მარცხენათი ურო დაიურდნო, მარჯვენათი პირკვარი ისახა.

— მოგკლავს! — მოესმა ზურგიდან.

გიორგის, რეცა, არც გაუგონია, ისე დაიწყო წყნარად და მშვიდად სახარება იოანისი:

„პირველითგან იყო სიტყუაი, და სიტყუაი იგი იყო ღმრთისა თანა, და ღმერთი იყო სიტყუაი იგი“.

— მოგკლავს, მოგკლავს, მოგკლავს! — აღრი აღდნენ სკლავნი.

და მაშინ გაიცინა გიორგიმ უცნაური სიცილით, უტყარად ურო აღმართა ორივე ხელით, მოიქნია, უტეთქნა თავში კერპს, უმაღლეს მოუნაცვლა და... ისე დაღეწა და დარეცა კერპი იგი, რომ ნაშუსრევი მისნი „წუთ იხილვე-ბოდა და წუთ აღარ“.

გაქვავებულნი იდგნენ სკლავები.
გიორგის კი უკან აღარ მოუხედნია, აჩქარე-
ბული ეშვებოდა მთიდან...

და შემდგომად ამისა წარემართა იგი კონ-
სტანტინოპოლს.

და ისევ გამოეფინა დიდიან-პატარიანად და
ქალიან-კაციანად ქვეყნის ჭიბი ქართველი ბე-
რის შესახვედრად.

ბერი ვის უკვირდა, მაგრამ უკვე ღმრთივე-
მოსილი წმიდანის სახელი დეიდლო ათონელ
ქართველთა მამასახლისს.

ჯვარშუბლოვანი!

ტარიგი ღვთისა!

ნათლული უფლისა!

ნათელმზიდველი მზის სინათლეზე უსი-
ნათლოესისა!

ანუ — მზილველი ნათლისა ზესთასოფლუ-
რისა!

გიორგი კი უშუმურშეყრილივით მოაბიჯებდა,
შუბლზე თმაჩამოშლილი. არც ელოდა და არც
ეწადა ასე ხმაურიანი შეხვედრა სატახტო ქა-
ლაქისა, ამ — „ზაბილონელი მძაფისა“.

მაინც საიდან შეიტყუეს მისი მოსვლა, როცა
თვითონ არავისთვის არ უცნობებიან, არცა
ბერძნისთვის, არცა ქართველისთვის, არცა
ერისთვის, არცა ბერისთვის.

არც პატრიარქი მიქაელ კირულარიოსი გაი-
ხარებს მაინცა და მაინც „ზარზაროსი ქართვე-
ლისადმი“ ასეთი პატივგებით.

მიდიოდა, გზას ძლივს მიიკვლევდა და არავის
უცქერდა. ფეხებში უცვივოდნენ და ევედრე-
ბოდნენ: კურთხევას, დალოცვას, გამხნეებას,
განკურნებას.

და ისიც არიგებდა კურთხევას, ღოცვას,
სასოებასა და სიტყვასა განსაკურნებელსა.

არიგებდა და არავის უცქერდა.

როგორც იქნა, მიადწია საღვთო კონსისტო-
რიონს.

და შეიყვანეს საიმპერიო სატახტოში.

და შემოეგებნენ გვირგვინოსანნი.

ხელზე ამბორჰყვეს და კურთხევა სთხოვეს.

ჭერ კეისარი აკურთხა.

მერე ბაგრატს მოეხვია.

— რაისთვის არა გვკადრე აქომაშდე, კაცო
ღვთისა? — ღიმილით ჰკითხა კეისარმა. როცა
მეფე და მოძღვარი გვერდიგვერდ ჩამოსდნენ.

— გიხაროდნენ ქრისტეს მიერ თვითმჰყრო-
ბელთ შორის უბრწყინვალესი — დაიწყო გი-
ორგიმ — დიდი ღვთისწყალობა იყო შენეული
წვევა ჩემებრ უღირსი და უნარჩევნი ბერ-
ფიქოსანისა. მაგრამ შეუძლებელი შეიქნა მოს-
ვლა ჩემი ვინათგან სავანე და სათვისტომო
ჩვენი კლავავც დღელაშწორებით შრომასა და
ურჯავს შოთხოვს და ერთი დღით მითოვებასაც
ვერ დაითმენს. რა დაგიფიცო, ბრწყინვალეო
ავტოკრატორო, თვითონვე უწყი რა ჭირიც
დაატუდა თავს ჩვენი სათვისტომოს (ვინც და-

ატება, ეს აღარ უთქვამს). დავრჩით ვნებული,
გვემუდონი, დამცირებულნი, განძთა და
ულთაგან განძარცვულნი, ეკლესიის და სალო-
ცავით იავარქმნილნი და უნახეულნი. მაშინ
იყო, რომ მძარცველებმა (ვინ იყო ეს მძარ-
ცველები, აღარ უთქვამს) მთავარ ტაძარს, ყოვ-
ლადწმიდა ღვთისმშობლის სახელობისა, ტყვი-
ის საბურველი გადაჰხადეს და გაიტაცეს. მას
შემდგომ ვერ იქნა და ვეღარ მოვიპოვეთ
ტყვია თავსაბურველად თავადისა ღვთისა და
ჩამოღის წყალი უბურველსა ტაძარსა შინა,
ჩამოღის და ირღვენება და ირყვენება კედელნი,
ხატნი, ჭვარნი, სამკაულნი, ყოველნი.

— მაღლობელი ვარ ტყვიის საბურველის გამ-
ტაცებელთა, რამეთუ მათის მეოხებით მე შე-
მიძლია სიხარული მივანიჭო შენებრ ღვთა-
ებრივს! — სიცილით შესძახა კეისარმა და
მაშინვე პრიმიტიური გამოიძახა და უბრძანა:
ახლავე მოიღეთ ტყვია ორგზის მეტი, ვიდრე
დასჭირდეს ათონის ქართველთა წმიდა სავანე-
ებს, დაიბუროს, მოირთოს და მოიკაწმოს ისე
ღირსებით, რომ ჩვენ ორ გვირგვინოსანს, ბერ-
ძენს და ქართველს, გვეკადრებოდეს კურთხე-
ვა და უამის წირვა ამ წმიდა კაცის ხელით და
სიტყვით, და გიორგიზე ანიშნა კეისარმა.

და დაიწერა ბრძანება ისე, დაიწერა და დაი-
ბეჭდა იმპერატორის ოქროსბეჭდითა და ხელ-
ღარივით.

და კიდევ, გარდა მონასტრის თავსარქმელი-
სა, კონსტანტინე კეისარმა ცალკე ბრძანებანი
გამოსცა ათონის ქართველთა სავანეების პრას-
ტინთა (ნავსადგურთა) გაზრდისა და მათზე დი-
მოსის (ხარკის) გაუქმებისა.

გაიხარა გიორგიმ.

გაიხარეს გვირგვინოსნებმა გიორგის სიხა-
რულით.

და ასეთი სიხარულისა და სიმზიარულის ვი-
თარებაში კეისარმა შესაძლებლად ჩათვალა გა-
ხუმრებოდა ათონელ ბერს „თავისი ხუმრო-
ბით“. გამომშვიდობებისა ხელი ჩამოართვა
და მოუჭირა სრულის სიმძლავრით.

და წამსვე საწინელი ტივილი იგრძნო თვი-
თონ კეისარმა ხელის მტევნის ყოველ სახ-
სარში.

ძლივს დაიხსნა ხელი, ძლივს დაიწყნარა სახე
და გოცებით შეხედა გიორგის.

გიორგი საღდაც სხვაგან იცქირებოდა, რეცა,
ხელის ჩამორთმევის განცდა არცა ჰქონოდა.

— წმიდა მამაო, კეისარს ხელს იმისთვის
მაინც უნდა გაუფრთხილდე, ათონის საკეთილ-
დღეო ბრძანებულებას რომ ხელრთვა დაუ-
თოს, — სთქვა კონსტანტინემ ღიმილით და
მარჯვენა ხელის ტკაწურობა ზეღო.

— ძლიერი ხელიც გქონია, კეისარი, და ძლი-
ერი ხელრთვაც, — სთქვა გიორგიმ წუნარად,
კვლავ საღდაც შორს მჭერაგანწყობით.

და როცა გიორგი გარეთ გამოვიდა და გვირ-

გვიწოდებენ მარტო დარჩენ, კონსტანტინე მუთხრა ბაგრატი: თუ დაუკვირდი, ბერი იგი მუდამ ჩვენი მწერის მიღმა იმწირებოდა და ჩვენი სახის სახილველად თვალი ერთხელაც არ გაუმეტებოდა.

ეს მე ჩემის ურბოთვე ვიცი, გიორგი მარადმუდელად ევაგრე პონტოელის ნამოძღვრალს მისდევს: წარბითა დამართ, ხოლო სულისთა ზემართ ხედავდიო — უპასუხა ბაგრატი კონსტანტინეს.

ხოლო მას უმასა დედოფალი მათი და მეფის ასული მართა ხალკის სასახლეში დედოფლებთან იყვნენ — ზოიასთან და თეოდორასთან.

ნუთუ შეიძლება ასეთი ლამაზი გაჩნდეს ადამიანის ნაშეირიო, — გაცხებული იყვნენ მართას სიმშვენიერით ზოია და თეოდორა. გამორჩევი, თეოდორა იშლებოდა ჭკაუზე: უმეცველად უფალმა იწადინიერა შეეკმნა დედამიწაზე ყოველთა ზედა ლამაზი ადამიანი და შეეკმნა კიდევაც მართა, — გაიძახოდა და მკერდიდან აღარ იშორებდა ბავშვს.

მერე ყველამ ერთად მოიყარა თავი — მეფეებმაც, დედოფლებმაც, ერმაც და ბერმაც.

ქართველ სტუმრებთან მოვიდნენ პატრიარქი მიქაელ კირულარიოსი, ფილოსოფიის პიატოხი მიქელ პსელდოსი, ნომოფილაქსი იოანე ქსიფილინოსი, კონსტანტინე ლიხუდი და იოანე მავროპოლი.

და იყვნენ ერთად — აია სოფიას, მაგნავრას, მაგნანას, ყოველ ტაძრად, ყოველ ეკლესიად, ყოველ სასახლედ.

ხოლოს, როგორც იქნა ქართველები მარტო დარჩნენ.

მარიამ დედოფალი გიორგი მთაწმიდელს დაემოწა და მისგანვე იკურთხა და შეიმოსა სქემით.

ერთი ლიტრა ოქრო კონსტანტინე კეისრის სახელით ძღვნად მიართვეს მარიამ დედოფალს. მარიამმა ეს განძი როჟად მიართვა გიორგის, მთაწმიდის სავანის შესაწირად. მიართვა და შემადგა: „რამეთუ წმიდასა მას ეკლესიასა შენმა ღვთაებრივმა სიტყვამ უღბინოს სულსა ჩემსა ცოდვილსა“.

იმ დღეს ერთად იყვნენ ქართველები, ერთად და მარტონი.

გიორგი საქართველოს ამბებს მოიკითხავდა, დაწვრილებით და თავშეკავებული მღელვარებით.

ლიპარიტ ბაღვაშს და იოანე აბაზისძეს ბაგრატი მეფე ისე შეევიწროებინათ, მარტო დასავლეთ საქართველოს მიწა-წყალი შემორჩენოდა სამეფოდ.

ღვთის მადლით, ახლა მაინც ჩაეტოვდა თავის კანში კლდეკარის ერისთავთერისთავი, კეისრის წინაშე დადებულ ფიცს ვერსად წაუვიდოდა.

მესხეთის ბატონობას იკმარებდა და მეფის წინაშე უბოხასაც ველარ გაეჭეოდა.

იოანე აბაზისძეს და მის სახლისკაცებს კი უფრო იოლად მოეცლებოდა, ამბობდა მეფე თვითდაჭერებით.

ძნელია, ფრიად ძნელოვანი ქართველისგან ქართველის მოვლა.

კლდეკარის ერისთავთერისთავი კი არა, ყოველი გეგეჩო, — კაცმა რომ არ იცის რაზე შემომწყურალი — ქუთათის გვერდს უჭევს და კონსტანტინოპოლს გამორბის საჩივრელად.

მიაჩნია, რომ იქ უფრო უკეთ იციან მისი ფასი, ვიდრე იცოდნენ და აფასებდნენ საქართველოში.

და იბადებთან ბიზანტიაში ქართველთაგანი, რომელთა ქართველობა არც თვითონ იციან და არც არავინ იცის, თვინიერ მშობელი დედისა და ღმერთისა.

არ იციან, ვინათგან დედა არ ამხელს და ღმერთისა არავის ესმის.

და იბადებთან ბიზანტიელნი მღერდისა და ქართველი მამრის ნაშეირნი, იბადებთან მხოლოდ ვითარცა ბიზანტიელნი, სულით და ხორცით მუდამაც მძლავრნი.

და სიმძლავრე მათი იხარჭება საზიანოდ საქართველოს.

და მათ შორის, უკეთეს რომელიმე შეიტყო თავისი ქართველობა, იგი ყველაზე უფრო გამეტებით მტრობს საქართველოს, ვინათგან შიშობს, ვაი თუ მე ქართველობა დამაბრალონო...

„რად მწუხარე ხარ, სულო ჩემო, ანუ რად შემადრწუნე მე?..“

„და შემოდრწუნდეს მე ძვალნი ჩემნი...“

„და სული ჩემი შეძრწუნდა ფრიად...“

„და შენ, უფალო, ვიდრემდის?...“

„რაისთვის ერმან ჩემმან იზრახა ცუდი?...“

„რაისთვის შესამენ გოგი და მაგოგ ერსა ჩემსა საშემღებრ, პურებრ?...“

„ვიდრემდის, უფალო, დაგვივიწყებ ჩვენ სრულიად?...“

„ვიდრემდის გარემოიქცევ პირსა შენსა ჩვენგან?...“

„ვიდრემდის ამაღლდების მტერი ჩვენი, გოგი და მაგოგ ჩვენ ზედა?...“

„განვიღვიძე, რად გძინავს, უფალო?...“

ათოვდა ფიქრი ფიქრს გიორგის სულში.

და უჭკნებოდა თუ უდნებოდა... სული.

...და უცებ საოცარმა სიცილმა გაჰყარა ფიქრს განუყრელსა.

მართა იცინოდა.

გიორგის უცქეროდა და იცინოდა.

იცინოდა, თუ... შიშის სხივებს აწყარუნებდა?!

რა სიცხოვდელ იყო ამ ხმაში!

სიცხოვდელ...

ცხოველ...

სვეტი-ცხოველი გაახსენდა და იკითხა გიორ-

გიმ ამბავი სვეტიცხოვლის აღმშენებლობისა.

— გუმბათის ყელამდე ასულია სვეტიცხოველი, ოღონდ გუმბათი... — თქვა და სიტყვა გაუწყდა ბაგრატს.

და მეტი აღარაფერი უთქვამს — არცა სვეტიცხოველზე, არცა მის აღმშენებელზე.

აღარც გიორგის უკითხავს რამე. ალბათ, რაღაც მომხდარა მცხეთაშიო, ოღენ ეს გაიფიქრა.

და ისევ გაისმა მზის სხივთა წყარუნი.

და შეხედა მართას გიორგიმ.

და უცებ შეწყდა წყარუნი მზისა.

„წმიდაო მამაო!“ — შესძახა გიორგამ გაოცებით.

— მიხრძანე ბატონიშვილო!

— შენ მე შემომხედე?

— ჰო.

— აჰი არავის არ უცქერისო?

— შენ კი შეგხედე მე! — უთხრა გიორგიმ, უჩვეულოდ აღელვებულმა.

— და განიცადე ხატი ჩემი?

— და განვიცადე ხატი შენი, — გაიმეორა ბერმა.

(უვლელა დანარჩენი გაოცებულნი და განდიგებულნი უსმენდნენ ამ უცნაურ გასიტყვებას).

— აჰი არავის თვალს არ ათხოვებსო? — გაიმეორა მართამ.

— შენ სულ სხვა ხარ და ერთადერთი, დედოფალი!

— დედოფალიო?!

ეს სიტყვა კი ყველას ერთად აღმოხდა.

— მე, დედოფალი? — იკითხა მართამ.

— სწორედ შენ, დედოფალი, — გაიმეორა გიორგიმ მშვიდად.

— მაშ, დედოფალი საქართველოსი!

— არა, დედოფალი ბიჭანტისა.

— ბიჭანტისა?! — ისევ ერთად აღმოხდა ყველას.

— სწორედ! — მოკვთა გიორგიმ.

— მაშ, დაიხარე და მე ვემთხვევი ჭვარსა შენსა! — უთხრა მართამ.

დაიხარა გიორგი, გულზე დაკიდებულ ჭვარზე ზელი მოისვა და საამბოროდ გაუგება.

— უფრო დაიხარე, წმიდაო, რამეთუ ვერ შევწყდები!

სულ მოიკეცა ოდრიკალად გიორგი.

და უცებ აჟოცა მართამ, გარნა აჟოცა ჭვარსა შუბლისასა.

— დედოფალი! — აიმღვრა გიორგი.

— კურთხევას გთხოვ, წმიდა მამაო!

და აკურთხა გიორგიმ მართა.

— კურთხეულ იყოს დედოფლობა შენი!

და უკვირდა ყველას, რომ გიორგის სახე კვლავ იყო მშვიდი, წყობილი და „ამ ზუმრობით“ აღურევდელი.

ველარ მოითმინა დედოფალმა მარიამმა და კრძალვით მიუგო წმიდა ბერს:

— მადლობას გიძღვნი, ღვთის ნათლულსა, მაგ კურთხეული ზუმრობის გამო! გიორგის რეცა არ გაუგონია.

ენა მისი იყო უძვრელი და სახე მისი — შეუღწეველი.

ეს კაცი ამ ჰევენური ცხოვრებაშიც აღარ არის ამჟვენურიო, ფიქრობდა ბაგრატ მეფე. რაღაც მიღმიერ ძალით მან შეჰველად იცის ყოველივე, რაიც მოელის თვითონ მას, მოგველის ჩვენ და უნდა ელოდეს სხვა დანარჩენთა ყოველთა.

რა ბედნიერება იქნება, რომ საქართველოში გავუადეს ეს წმიდა მამა, ეს წმიდა გიორგი, და იყოს ჩემთან ახლოს, ჩემი მოძღვარი და ჩემი მრჩეველიო.

ფიქრობდა ბაგრატი და ბოლოს ფიქრი სიტყვად გადაეცა.

და შეუჩნდა გიორგის, საქართველოში წამოდი და იქ დემკვიდრო.

კუონდღის რომ დიდი ეკლესიაა, — სადაც წმინდანნი მარხიან და მეც იქ უნდა დავემარხო — იმ ეკლესიის წინამძღვრობა შენთვის მიბოძებია, ოღონდ კი წამოდი საქართველოშიო, არ ეშვებოდა ბაგრატს.

უარს ვამბობო, მოუჭრა და გაათავა გიორგიმ.

რატომო, — ამ კითხვის დასმა აღარ ეგებოდა, ვინათგან საოცრად მიუპარებელი და შეუღწეველი სახე ჰქონოდა ბერს.

რა იცოდა ბაგრატ მეფემ, რომ მისი მოძვრის ფიქრთმეტყველება სვეტიცხოვლის აღმშენებელს დასტრიალებდა — თვალშეწიერ არსუკისძეს, ტყუბსა მისი სულისასა.

ახსენდებოდა გიორგის, ერთი წლის წინათ კიდევ რომ უთხრა სიხმრად მოსულმა ანაშიასმე: შენი სულის მარჩბივს ქალი დაძლუპავსო. იმ ქალს მარცხენა ძმძუღში ორკეცი ძუ უდგასო, ანუ ბელუგბული, ჭაკი სატანაო.

რაღაც უნდა მომხდარიყო საქართველოში, არსუკისძის თავს, მაშინ...

მაშინ თვალშეწიერი და ევნიკია ერთად იყვნენ.

ზედაზნის მთაზე, ზედაზნელი წმინდანის სენაჟიდან ნახევარი ეჭის დამანძილებით, ტყეში გულის სახედ ამოჭრილ მწვანე მინდორზე იწვნენ.

(იწვნენ — ტაძარი ღვთისა და ტაძარი ეშმაკისა).

ყვავილები ახარებდა ევნიკიას, ისე ახარებდა, როგორც გოგოს ახარებს ახლადმოჩეკილ ძმძუღთა პირველი ხილვა.

მოშორებით ქალის იისფერი პერანგი და როპანავი ეწყო, სირცხვილთან ერთად.

მამაკაცის ტანსაცმელიც იქვე ეყარა, საკერთხელიც (გიორგისგან რომ ჰქონდა ნაძღვენი).

ორივე იყო მშვიდი და კეთილი, ხარკუბლის

ჭერაც უზიარებელი, ვითარცა ადამ და ევა ღვთისაგან ნაქრძალავ ხილის შეტემაზედ.

ქალის სხეული მოთელილ-მოჭულებული ბა-
ლახისა და ყვავილის სურნელს გამოსცემდა.

— ენე არს მზის სხივი, — წაიჭურჩულა ვაჟ-
მა და თითი გააყოლა ქალის ძუძუზე გაკლანთლ
წვრილ, ცისფერ აშკს.

ნეტარებით ცნობაწართმეულმა ქალმა ისევ
სასთუმლად დაიდო ვაჟის მკლავი. და ეგონა
თავქვეშ მზის კონა ედო.

ხოლო, თვითონ მზე, ჭერ ისევ ცხელი ჭიქნია-
ნი, ნელიად ეშვებოდა დასავლეთისკენ.

იწვინ გამტკნარებულნი, მათგანვე დარბეუ-
ლი მოლიდან ნადენ მწვანე რძეში.

და უცებ უცხო ხმამ წამოაგდო ფეხზე თვალ-
შვენიერი.

მხოლოდ მას, ერთადერთს ესმოდა ხოლმე
ეს ხმა, რაიც იყო ძახილი ქვისა.

ქვის ძახილი!

და ჭერის მონასტრის დააცხრა მწერა ხუ-
როთმოდერისა.

და რცა შურით აღევსო გული.

„შური, შური, სამსკვალე გულსა ჩვენსა!“

ჭერიდან სვეტიცხოველზე ჩაცურდა თვალი
ხუროთმოდერისა. და შეეცოდა სვეტიცხოვე-
ლი, უფერშათოდ გარდაჰვეთილი, გამთლიანების
და განსრულების მავედრებელი.

„სვეტი ცხოველი — სვეტი ერისა, სული
ერისა!..

„სვეტო ცხოველო, სვეტო ერისაო, სული
ერისაო, ჰქმენ თავი შენი!

„ჰქმენ თავი შენი!

„იქმენინ თავითა შენითა!..

„გიორგი... გიორგი... მღელს სიბრძნისა...
მარჩბივი სულისა ჩემისა... სად არის ახლა
იგი?“

და უცებ ისევ ქალის ძახილმა გამოარკვია.

— მოდი, მოდი, მახარობელი გულისა! მო-
დი თვალს შევნიერო, თვალს ნატურისა!

და ისევ მოსხლიტა სახელოვნებო ფიქრისგან
ხელოვანი ქალის ძახილმა.

ქალის ძახილი!

ახე მოეცეოდა და მოეწყვდებოდა ხოლმე
სვეტიცხოვლის აღმშენებელი ქვისა და ქალის
ძახილთა შორის.

და ჭერ კიდევ არ იცოდა, როდის უფრო
ბედნიერი იყო იგი — ქვასთან ბრძოლისა, თუ
ქალთან ტრფიალების ჟამს?!

ახლა კი ისევ ქალს დასცხრომოდა მისი
მწერა.

ისევ შიმშილი იწვა ქალის სიმშვენიერეში,
გავეებული შიმშილი მარადიული ტრფიალე-
ბისა.

ჯოჯობეთი, ქალი, მიწა და ცეცხლი — არა-
სოდეს იტყვიან: კმა არს!

დასცქეროდა ქალს და უკვირდა, რა დიდ-
ხანს უყვარდა იგი!

მაგრამ იყო კი იგი სიყვარული ჰეშმარიტი,
უპცეველი და უცვალბელო, უთუშცოვანი,
დროდაუღებელი, ყოვლისა ხლათისა და
თისაგან უშიწეოი?!

თუ: იყო ოდენ ნაცილი სიყვარული, სიბი-
ლას ხელით ჟამნათე და მოწყვეტილ ფოთ-
ლებზე დაწერილი და ქარს გაყოლილი?

თუ: იყო ოდენ სურვილი სხეულებრივი
ჩაძირვისა?

ეს კი უმეველ იყო.

აღმაიანა ნაერთია სამი ნიშათისა — ყოფნა,
ცოდნა და სურვილი, ანუ: მე ვარ, მე ვიცი,
მე მსურს. და ასე ბოლო ნიშატი — სურვილი,
მარად დაუმცხრალი და დაუშრეტელი სურვი-
ლი სხეულებრივი ჩაძირვისა — ეწიდებოდა
თვალშვენიერს ევნიკიასკენ.

(სურვილი — პირველი თესლი არსებობის
დახადებისა):

არც ის ავიწყდებოდა თვალშვენიერს, რომ
„ჟამი არს შეტკბობისაი და ჟამი არს განშო-
რებისაი შეტკბობისაგან“ და ზოგჯერ ეუბე-
მურებოდა კიდევ ყოფნა ევნიკიასთან,
ევნიკიაც გრძნობდა ვაჟის კოცნა რომ ყო-
ველთვის არ იყო ანაბეჭდი სიყვარულისა და
ეკვიანობდა იგი, განუწყვეტლივ ეკვიანობდა,
და რცა ეცვი მისი იყო იმდენი ხნისა, რამ-
დენი ხნისაც იყო ფიქრი მისი.

აღარ ვუყვარვარ ისე გარდარეულად, აღარ
ვუყვარვარო, ფიქრობდა და ტანში იჭმებოდა
ქალი ამ ფიქრით.

და რამდენჯერაც თვალშვენიერის გულარ-
ძნილობაზე ეცვი აღეძვროდა, იმდენჯერვე ევ-
ნიკისა ქირჭიმ აბულახტარი ახსენდებოდა. იმას
კი სწორედ გადარეულად ვუყვარვარო, იმ
ჯოჯოსა და ჯარბსო, გაიფიქრებდა ცოფში ნავ-
ლევი ფიქრით. ცივისსხლიანი უნდა იყოს აბუ-
ლახტარი, გამორჩეული შხამისა და გესლისაო.

გამორჩეული შხამისა და გესლისა... მაგრამ
გამორჩეული შხამიც შეიძლება წამლად დაგ-
ჭირდეს და დაჭიშდეს, ერთხელაც არის...

თვალშვენიერმა კი ქალის ფიქრისა არაფერი
იცოდა, იგი ისევ ფეხზე იდგა და ზემოდან ხე-
დავდა გულადმა მწოლარე ევნიკიას გაავდრე-
ბულ თვალეზს.

და ისევ მიუწვა და მიესხეულა ქალის საო-
ცარ სხეულს ირმის რძეში ნავლევს.

მზე კი ჩასულიყო, გადამწვარი და ჭიქანდამ-
შრალი.

ხმა აღარ ისმოდა არსაიდან არარისა. მხო-
ლოდ სიჩუმე ცოხნიდა გარემოს.

და კიდევ — მძლავრი ძგერა ორი გულისა.
ღამე შემოვიდა.

ცამ მეუთვალავჯერ გამოიფინა კაბა წითელ-
ბატონებისა.

უკვე სიგრილე სიცივედ ექცა, მაგრამ ქალ-
ვაჟის ნარეცალზე ისევ თბილი ოხშივარი
სძლედა ნოტიოს.

ქალი განაღდაგებით კოცნიდა ვაჟს.

ვაჟს უგვიანდებოდა. ზოგჯერ კიდევაც ავიწყდებოდა კოცნა.

— ჩემი კოცნა დედოფლის გვირგვინის საფასედ ფასობდა ყოველთვის — უცებ ისროლა ევნიკიამ.

უფრო აუწყებდა თვალშვნიერს. „სახაფს“, „ფასობს“ — ეს ვაჭრულ-ფერეზიკული სიტყვები შხამად დაწევითა ტრფიალებით გამტკბარ გარემოს.

— ღმერთოა მხედვარ: მე შენმა ტრფიალებამ ამაღებინა ხელი სამუდამოდ სადღეოფლო ქორწინებაზე. არად ჩავადგე არცა თხოვნა, არცა ბრძანება არცერთი მეფის — არცა ძმისა და არცა ძმისწულისა — და ცოლად არ გავეყვება არცერთფელისწულს — არცა ბერძენს, არცა ოვსსა და არცა სომეხს.

უარესად დაებალთა გული არსუყისძეს, ქალის ეგზომ მოულოდნელი ყვედრება რომ მოისმინა.

არა, აშკარა იყო, რაღაც ანგარიშს აღგენდა ევნიკია.

ანგარიშო?!

მაშხადამე, სიყვარული სიკვდილის კბილზე დაკიდულყო!

ვაჟს ეჩვენებოდა, რომ ახლა ქალის სხეული, ბალახთა და ყვავილთა ნაცვლად, რცა რაღაცნაირ, ძველი, დამწვარი ვერცხლის სუნს გამოსცემდა.

ქალსა და ვაჟს, თითქოს, ეუგმეზურებოდათ ერთმანეთი.

სიტყვის ძებნას შეუდგა თვალშვნიერი, ისეთი სიტყვისას, სიყვარულს რომ ჩამოხსნიდა სიკვდილის ეშვიდან.

მაგრამ სიტყვა აუჩქადა და გაუქვავდა ჭვის ოსტატს.

გულს ბრაზი წაეკიდა და თავი მიანება სიტყვების ძებნას — სიტყვებისას, ღამეში ღამისფერი კატებივით რომ ჩანთქმულიყვნენ და ჩაკარგულიყვნენ.

წითელბატონა ცაც გამჭრალიყო.

რცა, ღამეს ღამეში ახალი ღამე ჩამოეფინა.

და იყო ღამე ღამეში. შესაძლოა, იმდენი ღამეც, რამდენი აღამიანიც იწვა ღამეში, ღამის საწოლზე, ღამის ფიჭრით, ღამის ცენისით, ღამის ოხვრით, ღამის წუხილით, ღამის სიხარულით, ღამის ცრემლით. ღამის გოდებით..

და იყო ფიჭრი ღამეში, ოდენ ფიჭრი.

ღამის ფიჭრი კი ჭიშთი დღის ფიჭრს არ უტოლდება.

შესცივდათ — რაკი ერთმანეთი ეუგმეზურებოდათ.

მაგრამ მაინც უფრო მჭიდრო ჯუმლად შეერთვნენ ერთფრთხის შემცივნებულნი.

— რაზე ფიჭრობ შენ? — ჰკითხა ევნიკიამ. (შუალამე კარგახნის გაღასული უნდა ყოფილიყო მაშინ).

— აკი რამდენჯერ მითქვამს შენთვის: რცა შენთან ვარ, ფიჭრის უნარიც შეკარგებად მიჭრება-მეთქი — უთხრა თვალშვნიერმა.

ქალმა რცა იკმარა ეს პასუხი და გაჩუმდა. და კარგა ხანს კვლავ მდუმარედ იწვნენ, ღამის ძუძუებში შემხოზბოლნი.

იწვნენ: ვაჟი — ტაძარი ღმრთისა და ქალი — ტაძარი ეშმაკისა.

— სიკვდილი მინდა — თქვა მერე ქალმა.

— რახისა? — შეუფოთდა ვაჟი.

— გული რომ გატკინე უგულო სიტყვით.

— რომელი სიტყვით?

— სიყვარული რომ წაგაყვადრე.

— არც გაიფიქრო — დააშვნიდა და ისევ აკოცა ვაჟმა ქალს.

— მაინც მგონია გამიუცხოვდი, — წუხილით თქვა ევნიკიამ.

— უნადაგო არის ეგ სიტყვაც, რადგან იცი, მე მთლიანად გეკუთვნი შენ, მხოლოდო და ერთადერთს. — მიუგო თვალშვნიერმა.

— მთლიანად გეკუთვნი? — მრავალმნიშვნელოვნად იკითხა ქალმა.

— მთლიანად, სრულიად, განუყოფლად! — ნასწრაფევად მიაგება ვაჟმა.

— უფრო დამიგდე, თვალშვნიერო! ქალი მარად ურწყული უდაბნოაო, იტყვიან ასე. იტყვიან და სხეულის დაურწყულებელ მწყურვალებას გულისხმობენ ყოველთვის. მეც ქალი ვარ, მაგრამ ოდენ სხეულის წყურვილი როდია ჩემი წყურვილი. დიდ, ყოვლის მომცველ სიყვარულს თავმიცმული ქალი სხეულზე მეტად სატრფოს სულის დასაუფლებლად მიელტვის თავდავიწყებით და თავგანწირვით. და მეც ვარ ის ქალი, რომელიც დღე და ღამ დაუცხრომლად ეძიებს მისი სატრფოს სულს.

გაკვირვებული შესცქეროდა ვაჟი ქალს. ღამეც გატეხილიყო.

ცისკარი შემოსულიყო, ჩვილი და გათოშლილი. სინათლის ნიჭი უბრუნდებოდა ჭვეწნიერებას.

— შენ კი რად არ ეძიებ ჩემ სულს? — ახალი კითხვა აფთარივით მიუხია ქალმა ვაჟს.

გონება აეშფოტა არსუყისძეს. ვერ გაეგო რა სურდა და რას მოითხოვდა ქალი მისგან. არც ის იცოდა, რა ეპასუხნა, მაგრამ მაინც აღმოხდა უანგარისოდ:

— შენი სული მე კიდევაც მოვიძიე და კიდევაც მოვიწიე, დასაბამითგან ჩვენი პირველი შეხვედრისა.

— არა, არა, მე სხვას ვამბობ და შენ უნდა მიხვდე, სად ბუდობს იგი, ჩემი სული, ჩემი სხეულის რომელ ნაწილში, რომელ ასონასხამში — გაკვირვულდა ქალი.

— აი აქ! — უცებ თქვა თვალშვნიერმა ისე ანგარიშმიუცემლად და ხელი დაადო მარცხენა ძუძუზე, იქ სადაც მას ეგულებოდა ორკიცი ძუ (ოღონდ ის კი არ იცოდა, რომ

ორკეცი ძუ იგივე იყო, რაიც ბელზებულო, ჰაკი სატანა).

— ვაშა შენ სულსა, გამოიცანი — შესძახა ქალმა და თავდავიწყებით მოეხვია ვაჟს.

მზის ამოსვლამდე იუყენ უსიტყვოდ, კვლავ სიყვარულით აღვსებულნი.

და ქალმა, რომელიც ისევ გამოსცემდა ბალახთა და ყვავილთა სურნელს, უცებ ჰკითხა ვაჟს:

— ახლა შენ მითხარ, საყვარელო, სად არის შენი სული?

თვალშეწეირმა პასუხად რაღაცის თქმა დააპირა, რომ ციდან ორბის ყვილი გაისმა.

— არილი — აღმოხდა და ზეცად აიჭრა მჭერა მისი.

ქალმაც ააჟოლა თვალი ვაჟის თვალს. ორბი ჭვარსაოვნად აშლილი საისრე დამანძილებით, ქალ-ვაჟის დასწვრივ ბრუნავდა ცაში.

— იმ ორბში ხომ არ არის სული შენი, თვალშეწეირო? — უცრად ჰკითხა ქალმა.

— ორბში?!

— ზო, იმ ფრინველში, თუ არიელში, ვითარცა მისძახი შენ მას.

— არასოდეს არ მიფიქრია, — ჩაილაპარაკა არსუკისძემ ისე, რომ ცისთვის თვალი არ მოუწყვებოდა.

— ან იქნებ იმ ჭვარში, ჩემი თმის ანაკვეცით შეკრულ ჭვარში, რომელიც შენ დაგიკარგია? — არ ეშვებოდა ქალი, ბელზებულოთ ქუშუტანილი.

— არც ეგ მიფიქრია.

— მერე, რად ფიქრობ ასე მცირედ, ასე ღარიბად? მითხარი, მითხარი-მეთქი, სად არის შენი სული, თვალშეწეირო, თვალსჩინო?! — აირია და ატირდა ქალი.

ახლა ისევ დაძვლებული და დამწვარი ვერცხლის სურნელს ამოსცემდა მისი სხეული.

— მითხარი, მითხარი, მითხარი-მეთქი, თორემ იცოდ... მე მოკვდები! — აჭანჭლარებდა ქალი ვაჟს და ტიროდა, ტიროდა.

ის იყი, აბასუხება დააპირა თვალშეწეირმა, რომ საოცარი, რცა მშფოთვარეთით აღსავსე ხმით იყილა ორბმა.

და მაშინვე ჰკის ძახილიც მოესმა ქვემოდას. სვეტიცხოველს გადახედა.

გადახედა და შეეცოდა, უფშებათო, გათლიანების სურვილით ატანილი ტაძარი.

ქალმა ვაჟის მტერას მჭერა დაადევნა და თვითონაც დააშტერდა სვეტიცხოველს.

— იქნებ, იმ ქვებში ჩაჰკვეცე სული შენი? სთქვა ეს ქალმა, მაგრამ ვაჟს ქალისად კი არა, სატანისად მოესმა იგი.

და, რაღაც წყალდასხმული, მზრჩოლავი მუგულის სუნთქვა შეეშაწა, იმ სატანისგან წარმოშდინარე.

— რაო, ქვებიო? — ძლივს ამოიგდო სიტყვა ყელიდან თვალშეწეირმა.

ფეხისგულები გაუზურდა (უამური განცდილ უამს რომ სჩეოდა).

ქალი შეჭარა კაცის მძვინვარე ხმამ და ხემ.

— თვალშეწეირო, მე იმ სულის საბუდარს ვეძებ, სვეტიცხოველს რომ უდგამს სულს, — შეშალადა გამდნარი ხმით.

— რაისთვის ეძებ?

— რათა უკველდღე ვილოცო მისთვის, ვეთაყვანო მას განუცადებლად და განიდაგებით, შევეწვიო მას, სულის და ზორცის სრული შეწირვით.

მაინც რა აიკვიატაო, ფიქრობდა არსუკისძე, თან ეს ზღაპარში გაგონილი შეგონება ახსენდებოდა — უკეთუ არ შეგიძლია პირი დაიმაგრო და საიდუმლო გულს დაიშარხო, მაშინ საიდუმლო იგი გაუშვილე ყველას და ყველაფერს, თვნიერ ქალისაო. გაეღმა ამის გახსენებაზე, დიმილი ისევ მოიშორა და ჰკითხა ქალს:

— მაინც ვერაფრით ვერ მივმხდარვარ, რისთვის მიეღტვი ჩემი სულის დასაუფლებლად?

— არა დაუფლება, არამედ ოდენ თვითდამონება! მე მხოლოდ ის მსურს, ვიცოდე ადგილის დედა შენი სულისა, რათა ვიქნე მლოცველი მასზე, მზრუნველი მისთვის, მონა-მსახური მისი!

ისევ დააპირა რაღაცის თქმა თვალშეწეირმა, მაგრამ ისევ ჩაუჭრა და ჩათრგუნა სათქმელი ორბის ყვილიმა.

ქალიც კი განაგრძობდა:

— აი, შენ უკვე იცი, სადაც ბუდობს სული ჩემი — და მარცხენა ქუშუზე მიიღო ხელი ვაჟისა — ახლა ვინძლო შენი სულის სადგურიც მითხარ! — დაიჩოქა და მუხლებზე მოეხვია არსუკისძეს.

ქალი საწყალობლად ტიროდა.

ორბი მშფოთვარედ ტიოდა.

არსუკისძე ქალის პიროლსა და ორბის ყვილს შუა იხერხებოდა.

ქალმა დასძლია, ჰაკი სატანისგან ქუშუტანილიმა ქალმა.

ვაჟმა ქალს მარჯვენა გაუწოდა და უთხრა დაქანცული ხმით:

— აი, აქა დგას სული ჩემი.

საშინელი ხმით იწვილა ორბმა, იწვილა, კამარა შეჭრა და ცის პირიდან გადაიკარგა.

არც ვაჟს და არც ქალს არც მისი შეწივლება გაუგიათ, არც გაუჩინარება შეუმჩნევიათ ისინი ჩახვეულნი და თავდაპირველნი გორავდნენ მიწაზე.

— აჰა, ხომ მოგეც და მოგიხდენიერე სული ჩემი! — ბოდავდა ვაჟი.

— ჩემო ღმერთო, უფალო ჩემო, უფალო!.. — ბოდავდა ქალიც (გარნა ბოდავდა?)... გულისხმა სვეტიცხოველის აღმშენებლისა ბრმისაგან უბრმესი იყო მაშინ.

ქალის პირველთაში გაცვალა სული ღმერთთან ნახარვეთი, ისე იოლად გაცვალა, როგორც ესავმა თავისი პირველთაშილება ოსპის ნახარვეთი.

მაშინ ვერ იგრძნო (მერე კი იგრძნობს) როგორ დაუბოშდა რვალის მარჯვენა, როგორ დაურბილდა, ვითარცა ჭირი, როგორ დაუმკრთალდა ძარღვი კათალიკე მკლავისა.

მაშინ ვერც იმას მიხვდა (მერე კი მიხვდება), როგორ დაუშოკლდა სწორედ მარჯვენა ხელის-გულზე ზოლი სიცოცხლისა.

მაშინ ვერც ის დანახა (მერე კი დანახავს). როგორ დაიმგუნა და დაივიწყა მკლავი მისი — ადგილის დედა მისი სულისა — ორბმა რახსმა და ბოლოთეროსანმა, იგივე არიელმან, ძემან ჰაერეთისამან.

მაშინ ვერც იმას მიხვდა (მერე კი მიხვდება), როგორ დაჰარგვოდა გულისხმა ქვის ძახილის შეგრძნობისა და შეცნობისა...

ხოლო სვეტიცხოველი, გამთლიანების სურვილით ატანილი, იდგა მშფოთვარედ და ელოდა ზურთთმოდვარს.

ზურთთმოდვარი კი იყო სულდაკოდლი.

და არავინ არაფერი იცოდა, რაც მომხდარიყო იმ დამით ზედაზნის მთაზე, ტყეში გულის სახედ ამოკრილ მწვანე მინდორზე.

არც ბაგრატ მეფემ იცოდა რაში, არც მეღვინედი კათალიკოსმა.

არც ქიქრიშ აბულახტარმა იცოდა რაში, სატანისგან აკვანარწევმა, კაცთმაწყინარმა და კაცთმავნებოზე ჭიშკად ნაგერშმა.

თუ ვინმეს არსუისებისა რაიმე უნდა შეეტყო, ისევე იქნებ გიორგი უფილიყო შემტყობარი მისი სულის მეგახევის საბედისწერო თავგადასვლელსა, მაგრამ განგებას აქი იმით დეცხა სულის მარჩინე, ყოველთვის ვერ შეეტყოთ სულისმცვარი ერთმანეთისა.

და არავინ იცოდა ქვეყანაზე, რაც გარდახდომოდა არსუისების ზედაზნის მთაზე.

ოღონდ, საცნაური უველასათვის ის შეიქნა, რომ იმ დღიდან არსუისზე გამოიცვალა, არსუისებობიდან გარდაისახა, ზურთთმოდვარული გრძნეულება დაკარგა, ქვის სულის ძვრა აღარ ესმოდა, ქვა შესძულდა თვითონ გულგაქვავებული.

და სვეტიცხოველი აღარ შენდებოდა.

და იდგა სვეტიცხოველი, გამთლიანების სურვილით ატანილი, იდგა და ამოად ელოდა სადღაც ზედათში გადაჰარგულ უსხეულო თავსეულს.

იდგა და არავის ესმოდა მისი ბღავილი.

მეორე დღეს ისევ ისტუმრა ბიზანტიის კეისარმა ქართველები.

და საუბრო ინახის შემდგომ ბაგრატ მეფემ საქართველოში დაბრუნებაზე წაიცდუნა სიტყვა.

საქართველოში უნდა დაებრუნდეო?

უთუოდ რაღაც გეწყენია, იუფრა კეისარმა ასეთი წყენა ღმერთმა ნუ მომიშალავს შეაგება ჰაგრატმა.

აბა, წასვლა ჭირ არ მიხსენოო, — გადაწურა და გადაწვიტა კონსტანტინემ. — ზედა კიდეც ხანადიროდ უნდა წაიფუნაო.

ეს კი ძალიან გაუხარდა ნადირობის მოყვარულ მეფეს.

და ერთი თვე ნადირობად გადაიკარგნენ. მობრუნდნენ და ისევ ნადირობას მისცეს თავი გვირგვინოსნებმა.

უამი კი ვიღოდა, ბაგრატი საქართველოში დაბრუნებაზე კრინტს დაძრავდა და კეისარი მაშინვე კრინტშივე უფარდებოდა: — არ მითხრა, არ გამაგონოო; გინდა სიყვარულს დააბრალო, გინდა მტრობას, ჭერ ვერახვით ვერ შეგაღევიო, — თუ სიცოცხლით, თუ წყაროთ, თუ აქიხით და თუ შუქარით ჩაუტრიადა ხანოვარს კეისარი.

და იუვენე ერთად.

ერთად ნადირობდნენ, ერთად ნადიმობდნენ, მწუხრის ვარსკვლავიდან ციხკრის ვარსკვლავამდე ეძლეოდნენ მეფე და კეისარი ქალებთან თავდავიწყებით ტრფიალებას.

და იუვენე ასე კეისარი და მეფე „სიტყვით“ და „საქმით“ გართულნი.

— კურთხეულ არს სიმხნე ასოისა შენისა! — ამხნეებდნენ და აჭეებდნენ ერთმანეთს ისინი და ერთის წუთითაც არ ახსენებოდნენ რომ უთამი არს განშორებისა და უთამი არს განშორებისა შეტკბობისაგან.

ხოლო დრო ტრფიალების უამსაც ისევე გულგრილად ვიდრედა, როგორც რაიმე წუხილისა და ურგის უამს.

ხოლო ბაგრატ მეფის დაჟოვნება საქართველოს გარეთ, შესაძლოა, თვითონ საქართველოს დასჯდომოდა ძვირად.

აქი იქ, საქართველოში, ლიბარტ ბღვაში იყო, ბაგრატ მეფე კი — არ იყო...

კეისარი კი არ უშვებდა ქართველ მეფეს საქართველოში, — ისე მიუვარხარ, არ შემოძლია ასე იოლად შეგელოო!

სანამ გვირგვინოსნები ნადირობდნენ და ნადიმობდნენ, მანამ გიორგი მთაწმიდელი და მიქელ პსელლოსი საღვთისმეტყველო და საბრძოლველო საუბრებს ეძლეოდნენ თავდაპირველად...

...იდგა და ისმენდა მიქელ პსელლოსი უცნაური მოძღვარის სიტყვას. ისეთივე გატაცებით ისმენდა, როგორც ოცი წლის წინათ იოანე მავროპოდის სხოლასი.

მივიდა გიორგი, მხარზე ხელი დაადო და მკითხა საოცარი და იშვიათი ღმერთი:

— კიდეც რას მტყურო, კეთილო მამო უმრწამსო და უკეთესო?

— კვლავ იმას ვიტყვი, ხანატრელსა, რაც

ადრევე ვთქვი და ვინატრე ოცი წლის წინათ: ანუ მე ვიყო ქართველი, ანუ შენ ბერძენი, ღვთაებრივო განმარტნობელი!

ამასობაში კონსტანტინე კეისარს დიდი მწუხარება დაატყდა თავს: უცრად მოუყვდა მისი სათაყვანო საყვარელი სკლირენა. იტირა, იზღვლა, ითავცემა, არ ჭამა, არ სვა, არავის ნუგეში არ ინუგეშა და, თვინიერ ქართველი მეფისა, არავინ ახლოს არ გაიკარა.

მწყრინვალე სამარხისკენ აუშენა კეისარმა სკლირენას და დიდის ზარ-ზეიმით ჩაასვენა შიგ მისი ცხედარი.

ახლა კეისრის მგლოვიარობამ დაბაზ ბაგრატ მეფე კონსტანტინოპოლში.

თუ შენ წაიდ და მიმატოვე, უეჭველად მოვკვდებიო, შეძალადებდა კონსტანტინე ბაგრატს. მართლაც, წუხილმა დიდად დაიბრთვა კეისარი. ერთბაშად მოშლილიყო და დაშრეტილიყო მისი განთქმული სიხალისე და სილადე. ერთბაშად მოტყდა და დაბერდა.

და მას უამს მიიცვალა ზოია ძოწითშობილი. კონსტანტინეს დიდი ხანია ცოლის ჭაგრი საერთოდ აღარ ჰქონდა, მაგრამ მაინც დიდის პატივით დაკრძალა და წმინდანად გამოაცხადა. თვითონ კი ვერ იქნა და ვეღარ გამობრუნდა კონსტანტინე მონომახსი. იგი შეიპყრო რაღაც მძიმე საღმრთო. გულ-გვაში ეწვოდა. ფეხები დაუხივდა და დაუწყოთლდა.

და მიიცვალა მისგანვე დაარსებულ მანგანის მონასტრს. დაკრძალეს იქვე.

იმპერიის ერთპიროვნული მბრძანებელი შეიქნა დედოფალი თეოდორა, მონაწილყოფილი დედაბერი, სამოცდაათი წლისა.

და შეუჩნდა დედოფალი თეოდორა ბაგრატ მეფეს და მარიამ დედოფალს. თქვენი მართა შვილად მომეცითო.

მე მინდა ნათესაობა და მოყვრობა ქართველთა, მე მინდა ქართული სიმშვენიერე დამკვიდრდესო საღვთო სახლსა კონსტანტინოპოლისას! — აეჩემებინა თეოდორას.

როგორ მოვიქცეთო, ჰკითხეს გიორგი ათონელს ბაგრატმა და მარიამმა.

მართას ბედი თვითონ გიკარნახებთ, რომ უნდა დათანხმდეთო, ისევ სრული სიმშვიდით უპასუხა გიორგიმ.

და აიყვანა ბიზანტიის იმპერიის დედოფალმა ქართველთა მეფის ასრული შვილად.

ამ ამბიდან კი არ გასულა ერთი თვეც და მიიცვალა თვითონ თეოდორა დედოფალი.

სახელმწიფო გლოვის დღეებში ჭირისუფალთა შორის იყვნენ ქართველებიც.

ის იყო კუბო მიცვალებული დედოფლის ნეშტით ასწიეს და სასახლიდან გასატანად დასტრეს, რომ მექსეულად დარბაზში შემოიყვანეს თერთად მორთულ-მოკაშვული მართა ბატონი-შვილი.

და მექსეულადვე ყველას საგლოველი დაავიწყდა.

ყველას მზერა ქართველ გოგონას შეეყინა. ცით მოვლენილ სულიწმინდას შავდა მართა ბატონიშვილი.

და უცებ ცით მოვლენილი ლაღდისავით გაისმა:

— შეხედეთ და უწყოდეთ ყველამ, ვითარმედ დღეს ამ სასახლიდან დედოფალი განვიდა, მაგრამ მასვე უამს დედოფალი შემოვიდა!

და სიტყვა იგი იყო გიორგი ათონელისა.

ქართველი ბატონიშვილის სიმშვენიერეს და ქართველი ბერის სიტყვას ჭადოქრულად შეიპყრო კიბი დედამწიწისა.

და იღგა ჩურჩული, ოდეს მიახვეწებდნენ აღარულებული დედოფლის ცხედარს:

— მამ, დედოფალი განვიდა — იგულისხმება თეოდორა, ხოლო დედოფალი შემოვიდა — იგულისხმება მართა?

— ჰო, ასე სიტყვა.

— ქართველმა ბერმა?

— სწორედ ქართველმა.

— ხოლო, რაკი სიტყვა, აღესრულება?

— ჰო, აღესრულება, ვინათგან ამასაც ამბობენ დაბეჭითებით: წინასწარმეტყველების მადლი ჰქონია იმ ქართველ ბერს.

თეოდორას სიკვდილის შემდგომ საიმპერიო გვირგვინი თავზე დაადგეს და კეისრის წითელი წაღები ფეხზე ჩააცვეს ასაკით მიზრწნილსა და განვებით ბეჩერა მიჰაილ შეიქცეს სტრატოტიკოსს.

ბაგრატ მეფე კი უკვე საქართველოს გზას ადგა.

მართა ბატონიშვილიც თან მიჰყავდა.

— ახლა უნდა წაიყვანოთ მართა საქართველოში, და მოვა დრო, როცა უკანვე მობრუნდება კონსტანტინოპოლი, — მხოლოდ ამის თქმა ინება და იკმარა გიორგი ათონელმა.

ხოლო, დედა მეფისა, მარიამ დედოფალი, ანტიოქიის გზას დასდგომოდა. რათა შავ მთასა და ანტიოქიას მცირე შეყვანების შემდეგ იერუსალიმს ჩასულიყო, წმიდა ადგილნი მოელოცნა და თანხლებული განძი გლაზაჟთა და უპოვართათვის დაერეგებინა.

კონსტანტინოპოლიდან, საკეისროდან და საპატრიარქოდან, საგანგებო ბრძანებულებაც მისვლოდათ ანტიოქიის მმართველსა და სულიერ მოძღვრასაც, საგანგებო ღირსებით მიეღოთ ქართველთა დედოფალი და საკადრისი პატივითაც დაეყენებინათ იერუსალიმის გზაზე.

მაგრამ მიუსწრო გიორგი ათონელმა, ათონის მთიდან სასწრაფოდ წასულმა, ჯერ დედოფალი ინახულა, მერე ანტიოქიის პატრიარქი, მასთან სირიის გამგებელი და სამეფის ეს გადაწყვეტილება მიადებინა: ახლა, ჩვენთა და ყოველთა ქრისტიანთა ცოდვათა გამო, იერუსალიმი ტყვეა ურჭულო სარკინოშებისა. ამიტომ, არა კეთილ

არს დედა ქრისტიან ქართველთა სარკინოზეთს წავიდეს!

და ააღებინეს ხელი იერუსალიმს წასვლაზე მარიამ დედოფალს.

ააღებინეს, მაგრამ ახლა გიორგის შეუჩნდა მარიამი: მე, შენგან დამოძღვრილხა და დამოწაფებულხ, ბოლომდე შეჟავ მეოხად, შეიწყალე სული ჩემი, ვითარცა გეწყალვოდა მოაქეშამდე, და ვინათგან მე აღარ შეღირსებდა ჩემის ფეხით შოვიარო წმიდა ადგილნი წმიდა ქალაქის — შენ იტვირთე იერუსალიმს წასვლა ჩემდა წილხედრად, წაიღე ყოველი საფასე ჩემი და დაურვიგე გლახაკთა და დავრდომილთა წმიდა ქალაქის ტაძრებსა და სალოცავებშიო.

ეძმება გიორგის „საქმე ესე, ვინათგან წმიდათა წიგნთა თარგმანისაგან დაეზარწოდა,“ მაგრამ ვერ წინააღუდგა დედოფლისა და მოწაფის ვედრებას, აიღო ყოველი საწირველი საფასე და საგანძური მისი და წარემართა იერუსალიმს. ისევ მოიარა, მოიხილა, მოილოცა, განუყო ყოველივე გლახაკთა, დავრდომილთა და უპოვართა ყოველივე წამოღებულნი, სახელითა ქართველთა დედოფლისა მარიამისა.

ჭვარის მონასტერი ახალი აღმშენებლობით შენდებოდა და მაშენებელი მისი, ნეტარი მამა პროხორე, დიდის სიხარულით, ღოცვით და კურთხევით შემოეგება გიორგის.

დიდი წილი განძისა გიორგიმ ჭვარის აღმშენებლობას შესწირა.

დიდი არს საუფლო ესე შესაწირავი, რომელიც მოგვიგე შენ, — ეუბნებოდა პროხორე გიორგის, — მაგრამ უფრო დიდ და აღმატებულ ღვთებრივ შეწირულებად ჩავითვლით, უკეთუ შენის ღმრთივმოხილი ხელით დაწერილ წმიდა წიგნებს მოანიჭებ ჭვარსა ჩვენსა ცხოველმყოფელსაო.

აღუთქვა გიორგიმ, ყოველი წიგნი, რომელიც ათონის მთაზე დაიბადება, ჭვარის მონასტერსაც მოერთმევიაო.

და წამოვიდა პალესტინიდან.

მოდიოდა და შუაგულ სირიას რომ მოატანა, გზამ ერთ ტაფოვში გაღაუხვია, და ფეხის შედგომისთანავე მიხვდა, რომ რამდენიმეაღაც მძიმე ომით ნატვირთვე მიწაზე მოსულიყო.

აღამიანთა დახრულ ძვლებსა და დაღწილი საპურვლის ხეივრს აევისო სრულიად ჩუბუტო იგი დედამწიხსა.

კარგა ხანს უტყირა გიორგიმ მზისგან ფერამოკმულ ჩონჩხებს, ერთმანეთში ჩახლართულებს და ურთიერთგადაჭდობილებს.

სიკვდილის სიმშვიდით შეერიგებინა ურთიერთმტროხით დაუმცხრალი წუთისოფლედნი.

ეყარა ძვალთა ხორომნი მიწადაცქეულ მათსავე ხორცზე.

ეყარნენ ერთ ღროს ადამიანნი ყველანი თავისთავადნი და სხვადასხვანაირნი, ახლა ნადაამიანარი და სიკვდილისაგან გაერთიანებულნი.

თანგი, გესლი რკინისა, მოსდებოდა დაუშვნილ საპურვლს.

დაღწილ ხმლებზე გაეცა თვალი აუარება ეყარა ხმლის ნატები — თუ წყებაწყებად, თუ გაუფრულად.

მარცხნა გვირდმა გაახსენა თავი, რადგან იქ ხმლის ნატები ეკიდა, ბურუნსში შემალული. გეოვრქი გაახსენდა, ამ ხმლის მენახევრე. საკიდარი აჟი შეიხსნა გიორგიმ და გამოიღო ნატები ხმლისა.

და თვითონაც არ იცოდა, რაის კარნახით, — დაიხარა და აიღო მიწიდან ხმლის გადანატები. აიღო და მიუსადაგა თავის ნატებს ხმალს. მიუსადაგა, მაგრამ არ მიესადაგა ნატები ნატებს.

დასწვდა მეორეს, აიღო, მაგრამ არც ის მიესადაგა.

ხმლის გამთელების უნის აეტანა გიორგი. აიღო მესამე... არც ეს მიესადაგა... მეოთხე... არც ეს... მეხუთე... არც ეს... კიდევ... კიდევ... მეათე... მეოცე... მეახე... არც ერთი!

ყველა ხმალი თავისი, სხვანაირი, საკუთარი სიკვდილით გამტყდარიყო.

ისე, ვითარცა ყველა ადამიანი სხვანაირია, თავისთავადი და თავისი, საკუთრად გამორჩეული სიკვდილით კვდება.

ხოლო, ეს განახევრებული ხმალი მანამ ასე ნაკლული და განახევრებული იქნება, სანამ იგი კვლავ არ იპოვოს თავისი სხეულის თანაზარს, ახლა რომ საღდაც ცალკე ნამსხვრევად და ნახსეულარად უსვენია ძმადნაკურთხ სომეხს.

და მოდიოდა გიორგი.

და ათვდა ფიქრი ფიქრს, მძიმედ, მძიმედ. და მოატანა კვლავაც შავ მთას.

და შემოეგებნენ ყოველნი ქართველნი შავმთელნი.

უზომოდ გაიხარა დედოფალმა მარიამმა, მუხლებში შეუვარდა წმიდა მამას და მოძვარს, მაღლი მიუგო მისგან ეგზომ პატივგებულმა და ამაღლებულმა.

მეორე დღეს მარიამ დედოფალი კვლავ ეზარახა გიორგის, იქნებ ინებო, პატივი დაგვდო ადმცირე ხნით მაინც ჩამოზრძანდე საქართველოშიო.

გიორგიმ არა უპასუხა რა. ოღონდ აკურთხა და გზა დაულოცა დედოფალს.

მარიამი საქართველოსკენ წავიდა.

გიორგი ათონელი კი, გიორგი შეეყენებულის თხოვნით, ერთხანად შავ მთაზე უნდა დარჩენილიყო, კვლავ საღმრთო წიგნთა სათარგმნსაწერად.

და იყო შვასა მთაზედაც — თუ სვიმეონწმი-

დას, თუ კალიბოს — დღეღამსწორებით და-
უცხრომელი, ვითარცა მოძღვარი ჭრისტესმიერ
და ქართლოსისმიერ სამშოისა, მწუქების სამწყ-
სოისა და მწერალი საღმრთოისა და სააღაშია-
ნოისა.

თერგმნიდა და „იგვივითარი თარგმანი, თვი-
ნიერ წმიდისა მამისა ჩვენისა ეფთვიმესა,
სხვაი არა გამოჩენილა ენასა ჩვენსა და ვგონებ,
თუ არცა გამოჩინებად არს!“

წერდა გიორგი. უმეტეს წილად ღამე წერდა.
დღისით საწყისოს და საკანონოს ადსრულებდა,
მიწას კერძავდა და თერძავდა, მკედლობდა,
იკონომოსობდა. „არა სცემდა განსვენებასა
თავსა თვისსა, არამედ დღე და ღამე ტპილსა
მას თაფლსა წიგნითა საღმრთოთასა შვრებოდა,
რომელთა მიერ დაატკო ენაი ჩვენი და წმიდა-
ნი ეკლესიანი განაშვენა და წერილთა თვისთა
ოქროსთა განამდიდრნა უხვად და გარდარეუ-
ლადა.“

და ისევ ერკინებოდა გიორგი ორივე სიტ-
ყვას — სიტყვას ღვიძლსა და სიტყვას უცხოთს.
და იყო სიმღერა სინათლისა ღამესა შინა.

და განაკვირვა გიორგიმ ყოველნი.
განაკვირვა არა მხოლოდ ქართველნი.

არამედ — ბერძენიცა.

არამედ — ასურნიცა.

არამედ — სომეხნიცა.

და ყოველნი, ყოველნი განაკვირვა, ვისაც კი
ბჭონდა უნარი გაკვირვებისა.

და ყოველსა მის დროინდელსა ერქვა „გიორ-
გის დროინდელი“.

იმ უამსა შინა, ანტიოქიას, საღმრთო ქალაქს
პატრიარქი აღსრულებულიყო და მის ადგილზე
ახალი მწყემსმთავარი ეკურთხებინათ.

სახელი ანტიოქიის ახალი პატრიარქისა იყო
იოანე, რომელსაც მანამდეც მისწვდომოდა ათო-
ნელი ქართველი ბერის საკვირველი სიბრძნისა,
მწერლობისა და მოქალაქეობის ამბავი.

იმ ქართველ ბერთან სიტყვისჭყევა მწადაიო,
უბრძანებია იოანეს და მიუწვევია კიდეც გი-
ორგი ანტიოქიას.

და მივიდა გიორგი ანტიოქიაში.

და შეხვდნენ ერთმანეთს, წმიდა პეტრეს დიდ-
სა ტაძარსა.

და გააჩაღეს საღვთისმეტყველო აზრთა მი-
მოქცევა, რაიც გაგრძელდა სრული მსგეფსი —
შვიდი დღე, შვიდეულითა საკითხავითა;

მართლისა სარწმუნოებისათვის,

საეკლესიო კანონათათვის.

სულისა სარგებელისათვის,

სათნობათათვის,

მარხვათათვის,

შურისათვის.

— გეშმარიტად საკვირველი ყოფილა, ძმაო
ჩემო, სიბრძნე და სიწმინდე შენი — შეძლა-
დალა იოანემ მსგეფსისა ბოლოს და შეუვარდა
მუხლებში გიორგის.

— ნუ იყოფინ, ნუ იყოფინ, მამაო ღმრთით-
შემოსილი — თვითონაც მუხლებზე დაეცა
ათონელი და წამოაყენა ფეხზე ანტიოქელი.

ამიერიდან ყოველი ჩემი ცხოვრება შენთვის
შემომივდრებიაო, დაასრულა იოანემ, და მარ-
თლაც ამის შემდგომ იგი ყოველთვის გიორგის
ეკითხებოდა „გულისსიტყვითა თვისთა და ყო-
ველთავე საეკლესიოთა საქმეთა“.

გამოხდა უამი და გიორგი ათონელმა ათონზე
საშინელი ამბავი შეიტყო. ანტიოქიის წმიდა
პეტრეს დიდებულ ლავრას, „შურითა მტრისა-
ითა“, ციცხლი გასჩენოდა და დამწვარიყო
სრულიად.

მაშინვე გაეშურა გიორგი ანტიოქიას. მივი-
და და იხილა ტაძარი დამწვარი, იოანე პატრი-
არქი კი მწუხარებით დაცემული და სიკვდი-
ლის პირს მიმხოზილი.

მიუდგა გიორგი სულით დაღწეწილს და,
„სიტყვითა ნუგეშინისცემისათა და სწავლითა
სულიერითა ყოველი მწუხარებაი და გლოვაი
განაქარვა“.

და ეუბნებოდა გიორგის, ცრემლთა თხევით,
მისგან სულით და სხეულით აღორძინებული
ანტიოქელი:

ჰოი, წმიდაო მამაო, უკეთუ შენი სიწმიდე
არ მომწველებოდა მე, მწუხარებითა სული
ჩემი ახლა ჭოჯოხეთს იქნებოდა შთასრულ“.

ახლა მთავარი არის მეუხეულად დაწევა
ლავრის ადგილისა და ახალი აღმშენებლობისა,
უპასუხებად გიორგი გულაჩვილებულ პატრი-
არქს.

და დაიწყო წმიდა პეტრე მოციქულის ლავ-
რის ხელახალი აღმშენებლობა.

გიორგი დაესწრო სამირკველის გასკვნას,
კურთხევას და ისევ დაბრუნდა ათონს.

ანტიოქიის ახალი ტაძარი ის იყო სრულდ-
ბოდა, როცა პატრიარქი იოანე მიიცვალა უფ-
ლისა მიმართ.

და მოვიდა მის ნაცვლად ახალი პატრიარქი,
სახელად თევდოსი სამეფოელი, კაცი ფილო-
სოფოსი და სრულად განათლებული.

თევდოსი სამეფოელს კი არ სცნობდა გი-
ორგი ათონელი.

კონსტანტინე ლორთქიფანიძე

ქართულმა მწერლობამ, მთელმა მრავალეროვნულმა საბჭოთა ლიტერატურამ მძიმე დანაკლისი განიცადა — გარდაიცვალა თვალსაჩინო საბჭოთა მწერალი, ქართული საბჭოთა მწერლობის ერთ-ერთი ფუძემდებელი, სოციალისტური შრომის გმირი, საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს დეპუტატი, შოთა რუსთაველის სახელობის პრემიის ლაურეატი კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე ლორთქიფანიძე.

მთელი თავისი ხანგრძლივი ცხოვრება და მდიდარი შემოქმედება კონსტანტინე ლორთქიფანიძემ დაუშურებლად, გულმხურვალედ მიუძღვნა საბჭოთა ხალხსა და სამშობლოს. მწერლის სახელი განუყრელად არის დაკავშირებული ქართული საბჭოთა ლიტერატურის განვითარებასთან. მისი მხატვრული და პუბლიცისტური მემკვიდრეობა ჩვენი ხალხის აღმასვლის, საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარებისა და განმტკიცებისათვის ბრძოლის და პირველი გამარჯვებების მართალი და მღელვარე მატყანაა.

კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე ლორთქიფანიძე დაიბადა სამტრედიის რაიონის სოფელ დიდ ჭიხაიში 1905 წლის 7 იანვარს. ტექნიკური სასწავლებლის დამთავრებისთანავე ჩაება ლიტერატურულ ცხოვრებაში, 1923 წელს მეგობარ ახალგაზრდა მწერლებთან ერთად დააარსა პროლეტარულ მწერალთა ქუთაისის კავშირი, რომელიც შემდეგ საქართველოს მწერალთა კავშირის განყოფილებად იქცა. იგი იყო დღეღვატი საბჭოთა კავშირის პროლეტარულ მწერალთა პირველი ყრილობისა, რომელიც 1927 წელს გაიმართა, მონაწილეობდა საბჭოთა მწერლების ყველა ყრილობის მუშაობაში. დღიდან დაარსების იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის გამგეობისა და მისი პრეზიდიუმის წევრი, ხოლო 1967 წლიდან — სსრ კავშირის მწერალთა კავშირის გამგეობის წევრი, სხვადასხვა დროს არჩეული იყო საქართველოს მწერალთა კავშირის მდივნად, ხელმძღვანელობდა გამომცემლობა „ნაკადულს“, იყო მთავარი რედაქტორი ჟურნალებისა „ლიტერატურნაია გრუზია“, „ცისკარი“, აღმანახ „საუნჯისა“. უკანასკნელ ხანს მუშაობდა თავის მშობლიურ ქუთაისში „განთიადის“ მთავარ რედაქტორად.

კონსტანტინე ლორთქიფანიძემ პირველივე წიგნებით მიიქცია საყოველთაო ყურადღება. მის ადრინდელ ნაწარმოებებში აშკარად ჩანდა ის ჭანსადი პოეტიკა, რომელიც მწერალს ბოლომდე გაჰყვა. ეს არის ახალი საბჭოთა ცხოვრების ერთგულება და უანგარო სამსახური. ამან მიიყვანა ჭერ კიდევ სულ ახალგაზრდა მწერალი ისეთი დიდი მასშტაბის გამარჯვებამდე, როგორიც იყო რომანი „ძირს სიმინდის რესპუბლიკა“, რომელსაც გადამუშავების და განვრცობის შემდეგ ავტორმა „კოლხეთის ცისკარი“ უწოდა.

„კოლხეთის ცისკარი“ მრავალ ენაზე ითარგმნა და გამოიცა. დიდი ცხოვრებისეული სიმართლის, მასშტაბურობის, მხატვრული წარმოსახვის სიძლიერის

გამო „კოლხეთის ცისკარი“ სამართლიანად იქნა მიჩნეული კლასიკურ საბჭოთა რომანად.

კონსტანტინე ლორთქიფანიძე მუდამ ერთ-ერთი პირველი ეხმაურებოდა კომუნისტური პარტიისა და საბჭოთა მწერლობის მოწოდებებს. ასე იყო მაშინაც, როცა ოცდაათიან წლებში მაქსიმ გორკის ხელმძღვანელობით მოძმე ხალხებს შორის ლიტერატურულ კონტაქტებს ფართო ორგანიზებული ხასიათი მიენიჭა. კონსტანტინე ლორთქიფანიძე ხანგრძლივი შემოქმედებითი მივლინებით იყო ბელორუსიის რესპუბლიკაში, რის შედეგადაც დაიწერა მისი შესანიშნავი ნაწარმოებების ციკლი „უკვდავება, ანუ ბელორუსული მოთხრობები“.

დიდი სამამულო ომის პირველივე დღეებიდან კონსტანტინე ლორთქიფანიძე გაზეთ „კომუნისტის“ კორესპონდენტია მოქმედ არმიაში. მისი ფრონტული ნარკვევები სისტემატურად იბეჭდებოდა ცენტრალური და რესპუბლიკური გაზეთების ფურცლებზე. სამამულო ომის თემაზე დაწერილ მოთხრობებში დოკუმენტური სიმართლით და მხატვრული შთამბეჭდაობით, მომხიბვლელი უბრალოებით და სისადავით არიან წარმოსახული საბჭოთა ჯარისკაცები, გმირულად რომ ზიდეს სამამულო ომის უმძიმესი და უწმინდესი ტვირთი.

70-80-იანი წლები განსაკუთრებით ნაყოფიერი იყო კონსტანტინე ლორთქიფანიძისათვის. ჭეშმარიტად ჭაბუკური, მწერლური შემართებით ამოუდგა იგი მხარში ჩვენს პარტიას და ხალხს, როცა გამოცხადდა მწვავე, უკომპრომისო ბრძოლა რესპუბლიკაში ნეგატიური მოვლენების წინააღმდეგ. აღმავლობისა და განახლების ახალი, მემკვიდრეობითი ტალღა, რომელსაც დღეს რესპუბლიკა მოუცავს, მან საკუთარ სამოქმედო პროგრამად მიიღო და ამ სულისკვეთებით არაერთი პუბლიცისტური, დოკუმენტურ-მხატვრული ნაწარმოები შექმნა. მისი წიგნები („რა მოხდა აბაშაში“, „მთას დაუბრუნდა მთიელი“, „ოქროს მტევანი“ და სხვა) ეხმარებიან მკითხველს ღრმად ჩასწვდეს დღევანდელ პროცესებს, უფრო არსებითად გაერკვეს უკვე მომხდარსა და სამომავლო ძვრებში.

კონსტანტინე ლორთქიფანიძემ სულ ახლახან დაასრულა თავისი ხანგრძლივი მუშაობა რომან „ნატვრისთვალზე“, რომლის ცალკე წიგნად გამოცემასაც ვეღარ მოეხსრო. ქართული სოფლის ცხოვრებაზე შექმნილ ამ მრავალპლანიან ეპიკურ ნაწარმოებს მკითხველი უახლოეს ხანში მიიღებს.

კონსტანტინე ლორთქიფანიძის შემოქმედებას კარგად იცნობს და აფასებს მრავალეროვანი საბჭოთა ხალხი, მისი საუკეთესო მოთხრობები და რომანები თარგმნილია საზღვარგარეთის ხალხთა ენებზეც.

კომუნისტურმა პარტიამ და საბჭოთა სახელმწიფომ ღირსეულად დააფასეს კონსტანტინე ლორთქიფანიძის საზოგადოებრივი მოღვაწეობა და დიდი წვლილი საბჭოთა მწერლობის განვითარებაში. იგი არჩეული იყო საქართველოს სსრ ოთხი მოწვევის უმაღლესი საბჭოს დეპუტატად. მინიჭებული ჰქონდა ა. ფადეევის სახელობის პრემია, დაჯილდოებული იყო ორი ლენინის, სამი შრომის წითელი დროშის, ორი წითელი ვარსკვლავის, „საპატიო ნიშნის“ ორდენებით და მედლებით.

თვალსაჩინო საბჭოთა მწერლის, ქართველი ხალხის ღირსეული შვილის, მგზნებარე პატრიოტისა და ინტერნაციონალიზმის კონსტანტინე ლორთქიფანიძის სახელი და შემოქმედება დიდხანს იცოცხლებს ხალხის ხსოვნაში.

ბატონი კონსტანტინე...

მძიმე დანაყლისი განიცადა საქართველომ, ქართულმა და საბჭოთა მწერლობამ: წავიდა ჩვენგან ბატონი კონსტანტინე ლორთქიფანიძე — ქართული საბჭოთა მწერლობის ერთ-ერთი პირველი მეციხოვნე და მებაირახტრე.

მძიმეა მთელი საქართველოსთვის ბატონ კონსტანტინესთან გამოთხოვება, მძიმეა ჟურნალ „ცისკრისათვის“ მის ერთ-ერთ პირველ რედაქტორთან განშორება. ბატონი კონსტანტინე ხომ სულით და ხორციტ ცისკრელი გახლდათ. თავისი დაუდგარი, ჭაბუკური შემართებითა და შემოქმედებით

ბატონი კონსტანტინე საბჭოთა საქართველოს ჭეშმარიტი შვილი ბრძანდებოდა — უტეხი, მაძიებელი და უშიშარი. არ არსებობდა ქვეყნისა და საზოგადოებისთვის რაიმე არსებული სატკივარი თუ პრობლემა, ბატონი კონსტანტინე რომ არ შეჭიდებოდა პირველი და ქვეყნის წყლული პირად წყლულად არ ექცია.

იგი ყოველთვის სიმხნევის, სიმამაცის და სიჭაბუკის გულისხმიერ მაგალითად ღარჩება ჩვენში. დიახ, ბატონი კონსტანტინე ქართული მწერლობის „პირველი კომკავშირელი“ იქნება მუდამ.

საოცრად მაძიებელი და ცინცხალი გონებით, ფხიანი სიტყვით და უნატიფესი სამწერლო სტილით, დახვეწილი გემოვნებითა, სიღრმით და ბრძნული შორსმჭვრეტელობით მარადიულ, ქრესტომათიულ მაგალითად და გაკვეთილად ღარჩება ბატონ კონსტანტინეს პიროვნება და შემოქმედება მისი უმრწემესი თანამოკალმეებისათვის.

დიახ, ძნელია შეეგუო, მიუხედავად სიმწიფის ასაკისა, მარადიული სიჭაბუკის სინონიმად ქცეულ ბატონ კონსტანტინე ლორთქიფანიძესთან გამოთხოვებას. ამიტომაც უჭირს ქართველ მკითხველს და, უპირველესად კი, ქართულ მწერლობას, ამ მწარე სინამდვილესთან შეგუება. მითუმეტეს უჭირს ოცდაათი წლის იუბილესთვის გამზადებულ „ცისკარს“ თავის ერთგულ, მედგარ მეციხოვნესთან განშორება.

მსუბუქი იყოს საქართველოს კურთხეული მიწა, თქვენთვის, ბატონო კონსტანტინე!

ჟურნალ „ცისკრის“ რედაქცია

სოსო ცინცაძე

მორატორიუმი და ბირთვული მიტოვობა

გასული წლის ზაფხულიდან საერთაშორისო წრეებში ერთ-ერთ ყველაზე ხშირად ხმარებულ და პოპულარულ ტერმინად იქცა „მორატორიუმი“. ეს არც არის გასაკვირი; არა მარტო სპეციალისტები, არამედ, რაც მთავარია, თანამედროვე მსოფლიოს ფართო საზოგადოებრიობა, ამ არტულ ისე კონკრეტული მნიშვნელობის ტერმინს განიხილავს მხოლოდ ერთ სიბრტყეში — როგორც სრული ბირთვული განიარაღების საჭირო და აუცილებელ წინაპირობას.

ანბანური ჰეშმარიტებაა, რომ პრაქტიკულად შეუძლებელი იქნებოდა თანამედროვე ბირთვული პოტენციალის შექმნა ასეულობით და ათასობით საცდელი ბირთვული აფეთქების გარეშე. ისიც ბუნებრივია, რომ გარკვეულ პერიოდში შეცნირება სრულ და ამომწურავ პასუხს ვერ იძლეოდა იმ საშინელ საფრთხეზე, რასაც „მშვიდობიანი“ აფეთქებები უქმნიდა ადამიანს და გარემოს. სწორედ ამ საფრთხის შეცნობამ, რადიაციის მსხვერპლთა რაოდენობის ზრდამ ამერიკელ სამხედრო მოსამსახურეთა შორის, საცდელ პოლიგონად ქცეული კუნძულებისა და მთელი არქიპელაგების ეკოლოგიურმა სიკვდილმა და, რაც მთავარია, გამალებული ბირთვული შეიარაღების შეწყვეტის აუცილებლობამ განაპირობა 1963 და 1969 წლის საბჭოთა კავშირ-ამერიკის შეერთებული შტატების შეთანხმება საცდელ ბირთვულ აფეთქებათა ნაწილობრივი აკრძალვისა და შეზღუდვის თაობაზე. დადგინდა, რომ დასაშვებია მხოლოდ მიწისქვეშა, საცდელი ბირთვული აფეთქებები, ისიც მაქსიმუმ 150 კილოტონის სიმძლავრის ბირთვული მოწყობილობებისა, თუმცა ხელშეკრულება არ ზღუდავს აფეთქებათა რაოდენობას, ვინაიდან თავისთავად ცხადია, რომ საცდელ აფეთქებათა ტენიკური პირობების გართულება აუცილებელი

გამოიწვევდა აფეთქებათა რაოდენობის შემცირებას, რასაც, საბოლოო ჯამში, ბირთვულ აფეთქებათა სრული მოსპობა უნდა მოჰყოლოდა. უკანასკნელი გარემოება საგანგებოდ იქნა კიდევ ასახული ზემოხსენებულ ხელშეკრულებაში.

ბუნებრივია, რომ ბირთვული აფეთქებების საკითხი მკიდროდ არის დაკავშირებული ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობასთან; რაც უფრო ნაკლები და მოძველებული იქნება ბირთვული იარაღი, მით უფრო ნაკლები იქნება მისი გავრცელების შესაძლებლობაც. ჯერ კიდევ ღიღმა ჰუმანისტმა ალბერტ შეიეცერმა ასტეხა განცხადება, რომ „ადამიანმა დაკარგა განკერტვისა და დასწრების უნარი. საბოლოო ჯამში იგი დედამიწას მოსპობს“. შეიეცერის (და არა მარტო მისი) პროგნოზის რეალობად ქცევის შანსი ბევრად არის დამოკიდებული ბირთვული იარაღის თვისობრივ და რაოდენობრივ ზრდაზე, რასაც გარდუელოდ მოპყვება მისი შემდგომი გავრცელება. ამ მხრივ მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო მესამე საერთაშორისო კონფერენცია, რომელიც 1985 წლის დამლევს შედგა ენევეში, რათა საჯაროდ განეხილა ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის ხელშეკრულების ეფექტურობა და მოქმედება. როგორც ცნობილია, დღეისათვის 130 სახელმწიფოა ხსენებული ხელშეკრულების მოწაწილე. 127 სახელმწიფომ ოფიციალურად უარყო ბირთვული იარაღის შეძენის უფლება, სამაგიეროდ, ბირთვული სახელმწიფოები ბირთვული ენერგიით მათ მშვიდობიანი მიზნებისათვის მოამარაგებენ.

აქსიომაა, რომ ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობით დაინტერესებულია ყველა. ყველაფერს რომ თავი დავანებოთ, თუ მსოფლიოში იოლად ხელმისაწვდომი შეიქმნება ბირთვული ტექნოლოგია, იოლი მოსალოდნე-

ლია, ბირთვული იარაღი ტერორისტებს ჩაუვარდეთ ხელში.

უბირთვო სახელმწიფოები აქტიურად ცდილობენ მის ხელში ჩაგდებას, ხოლო ბირთვული ტექნოლოგია კი თავისუფლად გადადის ხელიდან ხელში. მეორეს მხრივ, როგორც წარსულის გამოცდილება გვიჩვენებს, უკვე არსებული ხელშეკრულების დადასტურებაც არ არის იოლი საქმე; ექვსი წლის წინ, ზემოხსენებული კონფერენციის ანალოგიურ კონფერენციაზე დოკუმენტის შედგენაც კი ვერ მოხერხდა, რომელშიც ასახული იქნებოდა ხელშეკრულების ყველა სიკეთე. მესამე სამყაროს სახელმწიფოთა ჯგუფმა, რომელიც საერთაშორისო წრეებში „77-ის ჯგუფის“ სახელით არის ცნობილი, პრაქტიკულად ერთ სიბრტყეში განიხილა ამერიკის შეერთებული შტატებისა და საბჭოთა კავშირის პოლიტიკა ბირთვულ შეიარაღებაზე. კონტროლისა და ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის საკითხში. რაზე მიგვიბრუნებს უკანასკნელი ფაქტი? უპირველეს ყოვლისა, იმ სამწუხარო და დაუშვებელ გარემოებაზე, რომ იმპერიალისტური პროპაგანდის ტყვეობაში მოქცეულ ახალგაზრდა სახელმწიფოთა ხელმძღვანელების ერთი ნაწილი ჯეროვანად ვერ ერკვევა თანამედროვე საერთაშორისო ცხოვრების ფუძემდებლურ პრინციპებში, ერთ ჭრილში განიხილავს საბჭოთა კავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების პოლიტიკის არსს შეიარაღებისა თუ განიარაღების სფეროში.

1980 წელს მთელი მსოფლიო იყო იმის მოწმე, რომ ბევრისათვის მოულოდნელად შეწყდა სამშხრბო მოლაპარაკება ბირთვული იარაღის სრული და საყოველთაო გამოცდის აკრძალვის თაობაზე. ამავე დროს, ბირთვულ იარაღის გაუვრცელებლობის ხელშეკრულების პრაგმატულში გარკვევით წერია, რომ ბირთვული იარაღის მქონე სახელმწიფოები მოვალენი არიან, ყველაფერი ილონონ, რათა სამუდამოდ აიკრძალოს ყველა სახის საცდელი ბირთვული იარაღი. იქვე აღნიშნულია რომ „ამ მიზნით უნდა გაგრძელდეს მოლაპარაკებანი“. 1980 წელს „77-ის ჯგუფმა“ მოითხოვა დაუყოვნებლივ დაწყებულიყო მორატორიუმი ბირთვული იარაღის გამოცდაზე. საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია ისიც, რომ 1980 წელს ჩინში შესული მოლაპარაკება აღარ განახლდა და არც მორატორიუმი გამოცხადდა. გასარკვევი მხოლოდ ის იყო, თუ რატომ არ განახლდა მოლაპარაკება და ვის გამო არ განხორციელდა მორატორიუმი. აი, აქ, მსოფლიოს ფართო საზოგადოებრიობის დიზინფორმაციის მიზნით, სრული დატყირთვით ამუშავდა ვაშინგტონის პროპაგანდისტული მანქანა, რომელსაც ვერავითარ შემთხვევაში ვერ დავწამებთ არაფექტურობას. განა ყველასათვის

ცნობილია, რომ საჰმარისი იყო, ამერიკის დელეგაცია დათანხმებოდა 1963 წლის ატლანტიკურ ხელშეკრულების ტექსტის პროექტს, რომელიც ითვალისწინებდა ბირთვული იარაღის არა ნაწილობრივ, არამედ სრულსა და საყოველთაო აკრძალვას, რომ დღეს ბირთვული იარაღის არსებობაში არ იქნებოდა მრავალ-ჭობინიანი რაკეტები. მართალია, მორატორიუმის მოწინააღმდეგეები ამტკიცებენ, რომ პრიმიტიული ბირთვული იარაღის შესაქმნელად აუცილებელი არ არის საცდელი აფეთქებები (ხიროსიმაში ჩამოგდებული ბომბის კონსტრუქციას არ გაუვლია სპეციალური გამოცდა), მაგრამ თანამედროვე და საიმედო ბირთვული იარაღის შექმნა შეუძლებელია საცდელი აფეთქებების გარეშე.

რასაკვირველია, მცდარია იმის მტკიცება, თითქმის საცდელი აფეთქებების შეწყვეტა თავისთავად მოუღებს ბოლოს გამალეხულ შეიარაღებას ან ბირთვული იარაღის გავრცელებას, მაგრამ ეს იქნებოდა საჭირო მიმართულებით გადადგმული სერიოზული ნაბიჯი.

რაც შეეხება ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობას, გავისენოთ, რომ სწორედ ჩვენი ქვეყნის ინიციატივით, 1946 წლის იანვარში, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის პირველივე რეზოლუცია ითვალისწინებდა ბირთვული იარაღის ამოღებას ეროვნული არსენალებიდან. ამჟამად სპეციალისტები სამართლიანად მიუთითებენ იმ დამაფიქრებელ ფაქტზე, რომ მთელ რიგ სახელმწიფოებს გააჩნიათ ბირთვული იარაღის წარმოებისათვის გაცილებით მძლავრი ინდუსტრიული ბაზა, ვიდრე ამერიკის შეერთებულ შტატებს ჰქონდა პროექტ „მანჰეტენზე“ მუშაობის დასაწყისში. არც იმის დავიწყება შეიძლება, რომ ბირთვული იარაღის გაუვრცელებლობის ხელშეკრულება არ მოიცავს 10-ზე მეტ სახელმწიფოს, რომელიც აქტიურ სამუშაოებს აწარმოებენ ბირთვული ტექნოლოგიის სფეროში. ზოგიერთი მათგანი წამყვან როლს ასრულებს მიუმხრობლობის მოძრაობაში და პრეტენზიას აცხადებს უფლებებზე მშვიდობიანი მიზნით აწარმოოს ბირთვული აფეთქებები. ამავე დროს, პრაქტიკულად ყოველ მათგანს შეუძლია შექმნას ბირთვული იარაღის მიზნამდ მიტანის ეროვნული საშუალება (რაკეტა). ყოველივე ამის გამო თვლიან მათ „ბირთვული კლუბის“ წევრობის კანდიდატებად. თუ საღი აზრით ვიხელმძღვანელებთ, ბირთვული შეიარაღების დამღუპველმა შედეგებმა ხელი უნდა შეუშალოს, მის გავრცელებას პირიონტრალურად. მიუხედავად ამისა, მანამდე, სანამ ამერიკის შეერთებული შტატები ისე იქცევა, თითქმის ბირთვული იარაღით შესაძლებელი იყოს პოლიტიკური და სამხედრო მიზნების რეალიზაცია, ანალოგიური

ილუზიის ტყვეობაში შეიძლება აღმოჩნდეს ბევრი არაბირთვული სახელმწიფო, ფაქტია, რომ გაუვრცელებლობის ვალდებულება ბირთვული შეიარაღების შედარებით მცირე ასპექტს მოიცავს; უფრო ფართო ასპექტს, კერძოდ, ბირთვულ განიარაღებას, სთავაზობს წამყვანმა ბირთვულმა სახელმწიფოებმა უნდა დაუდონ.

მხოლოდ ბირთვულ არსენალთა სისტემატური და მიზანდასახული შემცირება, მორატორიუმის მეშვეობით ამ არსენალთა მოდერნიზაციის შეწყვეტა და, საბოლოო ჯამში, საგარეო პოლიტიკაში ბირთვული იარაღის როლის მინიმუმამდე დაყვანა უნდა იქცეს საერთაშორისო ურთიერთობათა საყოველთაოდ აღიარებულ ნორმად. ჭერჯერობით კი საწინააღმდეგო სურათი გვაქვს; სწორედ გამაღებულ ბირთვულ შეიარაღებას განიხილავს ვაშინგტონი საგარეო პოლიტიკის მთავარ ინსტრუმენტად და ამით საშიშ მავალითს აძლევს მსოფლიოს დანარჩენ სახელმწიფოებს.

საგანგებოდ უნდა აღინიშნოს კიდევ ერთი გარემოება: უკანასკნელ პერიოდამდე მეცნიერებას პრაქტიკულად არ გააჩნდა ზუსტი მონაცემები იმ საფრთხეზე, რასაც მშვიდობიან დროს ბირთვული აფეთქებები უქმნის აბლომდებარე დასახლებულ პუნქტებსა და მის მოსახლეობას. ამჟამად მდგომარეობა შეიცვალა და დასავლეთის მასობრივი ინფორმაციის ორგანოთა მასალებში სულ უფრო და უფრო ხშირად ქვეყნდება საგანგაშო ინფორმაცია ბირთვულ ობიექტთა მიღამოებში რადიაციის დონისა და მისი შედეგების თაობაზე. ასე მაგალითად: ინგლისელთა სერიოზული შემფოთება გამოიწვია 1986 წლის აპრილის დამლევს რეიტერის სააგენტოს მიერ; გაეროელებულმა ცნობამ საშრბოთ ინგლისის სოფელ ბერგფილდის მკვიდრთა ტრაგედიაზე; როგორც გაირკვა, სოფლის მახლობლად სპეციალური ქარხანა აწყობს ინგლისის ბირთვულ ბომბებს, ხოლო სოფლის მაცხოვრებელთა შორის კი (განსაკუთრებით სავსებში) ლეიკემიით დაავადება ათჯერ მცირე, ვიდრე ქვეყნის სხვა ნაწილში. დღეს სოფელში შექმნილია საინიციატივო ჯგუფი, რომელიც დამოუკიდებელ კვლევას აწარმოებს ადამიანთა ჯანმრთელობასა და გარემოზე ქარხნის ფუნქციონირების შედეგთა დასადგენად. მართალია, დიდი ბრიტანეთის გარემო სფეროს დაცვის მინისტრი ბეიკერი ჯალაქობისადმი შიშთან აიგივებს ფართო მასების შიშს, როდესაც საკითხი ეხება ბირთვულ ობიექტებს, მაგრამ თვით ინგლისელ მაღალავტორიტეტულ მეცნიერთა აზრით, საზოგადოებრიობის შემფოთებას რეალური საფუძველი აქვს. ოფიციალური

ლონდონის მტკიცებით, ქვეყნის ყველა ბირთვული ობიექტის რადიოაქტიური ნარჩენები, ბირთვულ სათბობთა რეგენერაციის ქარხნის ჩათვლით (უკანასკნელი იძლევა მთელი რადიოაქტიური ნარჩენების 75 პროცენტს), თავისი აქტივობით გაცილებით დაბალია ზღვარზე, რომელიც „საერთაშორისო სტანდარტებით“ საზიდათოდ ითვლება. შეიძლება ეს ასეც იყოს, მაგრამ ნუ დავივიწყებთ, რომ, როგორც ჩანს, გადასინჯვას საკმარისად „საერთაშორისო სტანდარტები“; საქმე ის არის, რომ 1986 წლის მარტის დამლევს, იაპონელმა სპეციალისტებმა გამოაქვეყნეს უახლესი მონაცემები ხიროსიმის და ნაგასაკის ტრაგედიის დღეებში რადიაციის მასშტაბების თაობაზე. როგორც ირკვევა, რადიაციის დონე გაცილებით დაბალი ყოფილა დღემდის მიღებულ ინტენსიურობასთან შედარებით. ეს კი, იმას ნიშნავს, რომ სინამდვილეში ადამიანის ჯანმრთელობისათვის საშიში ყოფილა გაცილებით ნაკლები დოზის რადიაციული გამოსხივება, ვიდრე აქამდე მიიჩნეოდა მეცნიერება. უკანასკნელი გარემოება კი ახლებურად აყენებს ნებისმიერ ბირთვულ ობიექტსა და ნებისმიერ ბირთვული საცდელი აფეთქების უსაფრთხოების პრობლემას. რადიაციის საკითხებში ცნობილი ინგლისელი სპეციალისტის, ლამბერტის აზრით, უკანასკნელი გამოკვლევები უპირველეს ყოვლისა იმაზე მიგვანიშნებს, რომ რადიაციის საფრთხე ინდივიდუალურია ყოველი ადამიანისათვის; დასხივების ერთი და იგივე დონე შეიძლება საშიში არ იყოს ერთი ადამიანისათვის, მაგრამ მომავლენიებული იყოს მეორისათვის. ბევრ სპეციალისტ-მეცნიერს საერთოდ მიაჩნია, რომ ზადიარაკი რადიაციის დაცვის საერთაშორისო კომისიის მიერ დადგენილ სტანდარტები საეჭვოა, ვინაიდან ხსენებული კომისიის ბევრი წევრი მკვიდრობდა არის დაკავშირებული ბირთვულ ბიზნესთან.

ექსპერტთა აზრით, ბირთვული იარაღის გავრცელებას საგრძნობლად უწყობს ხელს ის გარემოება, რომ დასავლეთში გაბატონებულია „გასაოცარი შემწყნარებლობა“, როდესაც საქმე ეხება დანაშაულებრივ ქმედებას — ქურდობის ან კონტრაბანდის საშუალებით ბირთვული ტექნოლოგიის ხელში ჩაგდებას ცდებს; მაგალითად, გასულ წელს ამერიკის შეერთებულ შტატებში და დასავლეთ ევროპის სამ სახელმწიფოში შედიდ სასამართლო პროცესი მიმდინარეობდა პაკისტანის საჭიროებისათვის ბირთვული ტექნოლოგიის ქურდობისა და კონტრაბანდის გამო. მართალია, შვიდივე პროცესი ბრალდების სასარგებლოდ დამთავრდა, მაგრამ 17 დამნაშავეს ერთად აღებული მისეაჯა სულ 15 თვის პატიმრობა და 16 ათასი დოლარი ჯარიმა. ცნობილი ამერიკელი სპეციალი-

სტის, სპექტორის აზრით, ასეთი ლომბიერი განაჩენი იმით აიხსნებოდა, რომ საკითხი ეხებოდა სახელმწიფოს, „რომელიც დიდი სტრატეგიული მნიშვნელობის რაიონში საბჭოთა კავშირის პირისპირ დგას“. გამოდიოდა რა ამერიკულ ეურნალ „ფორინ პოლისის“ და კარნეგის ფონდის მიერ მოწყობილ პრეს-კონფერენციაზე, სპექტორმა დამაჯერებლად დასაბუთა, რომ ბირთვული იარაღის გაუფრთხილებლობის საერთაშორისო გარანტიათა სისტემის საფრთხეს უქმნის არა დამოუკიდებელი ან ტერორისტული ორგანიზაციები, არამედ მძლავრი ბირთვული პოტენციალის მქონე სახელმწიფოთა პოლიტიკა. პრობლემას არ წარმოადგენს ამ სერიოზული ბრალდების დაკონკრეტება — ვინც პრინციპული წინააღმდეგობა მორატორიუმისა და საერთოდ ბირთვული იარაღის აკრძალვის, მხოლოდ მის პოლიტიკას შეიძლება მოჰყვეს ბირთვული იარაღის გავრცელება როგორც ოფიციალური, ისევე არაოფიციალური გზით. იგივე სპექტორის (და არა მარტო მისი) რწმენით, ისრაელს უკვე გააჩნია ბირთვული იარაღის 25 ურთულე, ხოლო სამხრეთ-აფრიკის რესპუბლიკას კი ყველაფერი აქვს იმისათვის, რათა ნებისმიერ მომენტში შექმნას 10-15 ურთულე. ჩვენი მხრიდან მხოლოდ იმას დავძენთ, რომ საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია ამერიკის შეერთებული შტატების „სტრატეგიული კავშირი“ ორივე სახელმწიფოსთან

წლების მანძილზე, ყოველთვის, როგორც კი ლაპარაკი ჩამოვარდება მორატორიუმსა და ბირთვულ აფეთქებათა სრულ აკრძალვაზე, ოფიციალურ ვაშინგტონს, როგორც წესი, ორი არგუმენტი მოჰყავს მის საწინააღმდეგოდ; ჯერ ერთი, საცდელი ბირთვული აფეთქებები საჭირო და აუცილებელია ამერიკის შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების „ეროვნული უსაფრთხოების“ უზრუნველყოფისათვის. ხოლო მეორე, კონტროლის სადღესოდ არსებული საშუალებანი თითქმის შეუძლებელს ხდის ნებისმიერი სიმძლავრის ბირთვული აფეთქების რეგისტრირებას და ამიტომ აზრი არა აქვს საერთაშორისო ხელშეკრულებას საცდელ აფეთქებათა აკრძალვის თაობაზე, რამეთუ მუდამ იარსებებს მისი ფარული დარღვევის შესაძლებლობა. რამდენად შეესაბამება ასეთი „არგუმენტი“ რეალობას? ლოგიკური და ბუნებრივია, რომ თუკი საცდელი ბირთვული აფეთქებები მართლაც აუცილებელია შეერთებული შტატებისა და მისი მოკავშირეების ეროვნული უსაფრთხოებისათვის, იგი არანალებ აუცილებელი უნდა იყოს საბჭოთა კავშირისა და მისი მოკავშირეების ეროვნული უსაფრთხოებისთვისაც. ხომ ვერავინ დასწამებს ცილს საბჭოთა მთავრობას იმაში, რომ მორატორიუმისა და ბირთვული აფეთქებების საშუალო მოსპობის მოთხოვნით იგი შეგნებუ-

ლად ასუსტებს საკუთარ თავდაცვისუნარიანობას? თეორიულად დასაშვებია, რომ სპექტორმა კავშირმა 1985 წლის დასაწყისში ან წინა წლებში, ფორსირებული ტემპებით ჩაატარა მისთვის საჭირო ყველა საცდელი აფეთქება. დამთავრა თავისი პროგრამა და ახლა მშვიდი გულით მოითხოვს, რომ სხვადასხვა სახის აფეთქებები. ჩვენს თანამედროვეობაში ასეთი „თეორიის“ სერიოზულად წამოყენება დილემანტისა არ ეკადრება: საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტია, რომ 1980 წლიდან მოყოლებული ყოველ წელს ამერიკის შეერთებული შტატები ჩვენს ქვეყანაზე მეტ საცდელ ბირთვულ აფეთქებას აწარმოებდა.

ახლა რაც შეეხება კონტროლის პრობლემას; ქრესტომთიული ჰეშმარიტებაა, რომ ტრეტალური ურთიერთდობლობის ატმოსფეროში ნებისმიერი საერთაშორისო ხელშეკრულება მხოლოდ მაშინ „მუშაობს“ და მაშინა აქვს ფასი, როცა ორივე მხარე პირნათლად და კეთილსინდისიერად იცავს ხელშეკრულებით ნაკისრ ვალდებულებას. თუმცა არც ეს არის ბოლომდე საკმარისი; ასევე აუცილებელია, რომ თითოეული მხარე მტკიცედ იყოს დარწმუნებული პარტნიორის კეთილსინდისიერებაში. ვინაიდან „დიდი პოლიტიკაში“ რეალობა ადგილს არ ტოვებს ნეტარ მორწმუნეთათვის, ზემოხსენებული რწმენა და ნდობაც მხოლოდ და მხოლოდ პრაგმატულ გარანტიას შეიძლება ემყარებოდეს. ასეთი გარანტიის უზრუნველყოფა კი მარტო ეფექტური კონტროლის შეუძლია. აი, რატომ იქცა კონტროლის პრობლემა განსაკუთრებული მნიშვნელობის ფენომენად თანამედროვე საერთაშორისო ურთიერთობებში. არც ის არის გასაკვირი, რომ ხშირად იგი პოლიტიკური დემაგოგიის ობიექტადაც გვევლინება. ვაშინგტონის მტკიცებით, კონტროლის ეროვნული საშუალებანი დღეს არ იძლევა იმის სრულ გარანტიას, რომ დაფიქსირებული იქნება ნებისმიერი ბირთვული აფეთქება და კარგა ხნის მანძილზე ეფექტური კონტროლის ერთადერთ საშუალებად ადგილზე ინსპექციას მიიჩნევენ. სანამ დაწერილებით განვიხილავდეთ ადგილზე ინსპექციის პრობლემას და საბჭოთა პოლიტიკის სხეულებს საკითხში, მოკლედ შევეხებით ეროვნული საშუალებებით კონტროლის შესაძლებლობებს; 1986 წლის 22 მარტის ნომერში გაზეთმა „უოლსტრიტ ჯორნალმა“ ერთი ფაქტი გაიხსენა: ამ ორიოდ წლის წინ საბჭოთა კავშირმა თავის ტერიტორიაზე განაზოციელა მცირე სიძაღ ლავრის საცდელი ბირთვული აფეთქება (ერთ კილოტონზე ნაკლები სიმძლავრის), რომელიც დაუყოვნებლივ იქნა რეგისტრირებული როგორც მძლავრი და მკაფიო სიგნალი ნორვეგიაში განლაგებული ახალი ამერიკული სენსიტიური სადგურის მიერ. აღნიშნული ფაქტი

ამერიკელმა სპეციალისტებმა სერიოზულ მიღწევად შეაფასეს; როგორც იგივე გახვითი წერდა, სეისმოლოგთა ოცწლიანი შრომის შედეგად, რაც 500 მილიონი დოლარი დაჯდა, 10-ჯერ გაიზარდა ამერიკის სისმურ სადგურთა შესაძლებლობა: ზუსტად დააფიქსიროს საბჭოთა კავშირის ტერიტორიაზე წარმოებული ნებისმიერი ბირთვული აფეთქება და დაადგინოს მათი სიმძლავრე. მიუხედავად ყოველივე ხსენებულისა და იმ ფაქტისა, რომ ბირთვული აფეთქებების სრული აკრძალვის თაობაზე სპეციალური რეზოლუცია მიიღო ამერიკის შეერთებული შტატების კონგრესის წარმომადგენელთა პალატამ, აღმინისტრაციამ ჯიუტად ამტკიცებს, რომ აფეთქებათა საყოველთაო აკრძალვა არ ემორჩილება კონტროლს და რომ თითქმის საბჭოთა კავშირი სისტემატერად არღვევდა წინა ხელშეკრულებებით ნაკისრ ვალდებულებას აფეთქებათა სიმძლავრის შეზღუდვის თაობაზე (ხელშეკრულებებით დასაშვებია 150 კილოტონამდე სიმძლავრის ბომბის აფეთქება). ამავ დროს, როგორც თვით ამერიკელი სპეციალისტები ამტკიცებენ, მთ მიერ შექმნილმა ახალმა ტექნიკურმა საშუალებებმა არაორაზროვნად ცხადყო, რომ პენტაგონი თავის ინფორმაციებში შეგნებულად ზრდიდა საბჭოთა აფეთქებების სიმძლავრეს და, აქედან გამომდინარე, აღმინისტრაციამ ბრალს სდებდა ჩვენს ქვეყანას ხელშეკრულებათა დარღვევაში.

ნორვეგიის ტერიტორიაზე არსებულ დანადგარებს, რომლებიც ამერიკისა და ნორვეგიის მთავრობათა ერთობლივ გამგებლობაშია, სპეციალისტები განიხილავენ როგორც ავტომატური სადგურის პროტოტიპს, რომელიც შეიძლება გამოყენებული იქნეს საბჭოთა ტერიტორიაზე ან მის მახლობლად, თუკი მიღწეული იქნება შეთანხმება ბირთვულ აფეთქებათა აკრძალვის ან მათი სიმძლავრის შემდგომი შეზღუდვის შესახებ. როგორც ცნობილია, საბჭოთა კავშირი დასაშვებად მიიჩნევს ნებისმიერი სახის კონტროლს. დღეს ამერიკის შეერთებული შტატები რაღდენიმე ქვეყანასთან აწარმოებს მოლაპარაკებას (მათ შორის, ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკასთან) ასეთი სადგურების შექმნის თაობაზე.

კიდევ ერთი საინტერესო დეტალი; ამერიკელ მეცნიერთა აზრით, ნორვეგიაში წარმოებულმა ექსპერიმენტებმა დაადასტურა ადრე არსებული ეჭვი იმის თაობაზე, რომ საბჭოთა ტერიტორიაზე ჩატარებული საცდელი ბირთვული აფეთქებები, როგორც წესი, არაზუსტ, გაზრდილ მონაცემებს იძლევა აფეთქებათა ტალღებზე. უკანასკნელი იმით არის განპირობებული, რომ საბჭოთა კავშირის ტერიტორიის მნიშვნელოვანი ნაწილი, განსაკუთრებით საცდელი პოლიგონების რაიონებში, განლა-

გებულია მყარ მარეზინირებელ გრანიტულ საფუძველზე, ეს კი მკვეთრად ზრდის აფეთქებათა გარეგნულ ეფექტს. რაც შეეხება ნივთიერებათა შეტანას, სადაც ტარდება ამერიკის ბირთვული აფეთქებები, აქ რბილი გრუნტი ნთქავს აფეთქებათა სიმძლავრეს. ასე რომ, თუკი ვინმეს უნდა აღეგუებდეს მეორე მხარის კეთილსინდისიერების საკითხი. უპირველეს ყოვლისა საბჭოთა კავშირს, ვინაიდან თვით ობიექტური პირობებიც კი ამერიკელებს უყუთეს საშუალებას უქმნის პოტენციური თაღლითობისათვის. ზემოხსენებული ანომალიის შესწავლის შედეგი იყო ამერიკელ გეოლოგთა საჯარო განცხადებები იმის თაობაზე, რომ მათი ერთსულოვანი რწმენით, საბჭოთა კავშირს არ დაუბრუნებია ბირთვულ აფეთქებათა სიმძლავრის სფეროში მის მიერ ნაკისრი არც ერთი ვალდებულება. კოლუმბიის უნივერსიტეტის საქვეყნოდ აღიარებული სპეციალისტის, პროფესორ სიფსის აზრით, ნორვეგიის ახალმა სესიმურმა სადგურმა შეიძლება სათავე დაუდოს ანალოგიური სადგურების მთელ ქსელს, რომელიც ვაშინგტონს მისცემს იმის მტკიცე გარანტიას, რომ მას არ გამოეპარება საბჭოთა კავშირის მიერ ჩატარებული არც ერთი, სრულიად უმნიშვნელო აფეთქებაც კი. სწორედ უტყუარმა ობიექტურმა მონაცემებმა, რომელთა იგნორირება უკვე შეუძლებელი იყო, განაპირობა, 1986 წლის მარტში ის ფაქტი, რომ ცენტრალურმა სადაზვერვო სამმართველომ ოფიციალურად შეცვალა საბჭოთა ბირთვული აფეთქებების სიმძლავრის შეფასების პროცედურა, ვინაიდან ძველი პროცედურა ხელოვნურად ზრდიდა რეალურ სიმძლავრეს. როგორც პრესა იუწყებოდა, ხსენებული გადაწყვეტილება მიიღო უშუალოდ ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს დირექტორმა კეისიმ, მიუხედავად თავდაცვის სამინისტროს ზოგიერთი მაღალი რანგის თანამშრომლის წინააღმდეგობისა. როგორც აღვლინობთ, მიმომხილველები მიუთითებენ, ცენტრალური სადაზვერვო სამმართველოს გადაწყვეტილება სერიოზული ეჭვის ქვეშ აყენებს აღმინისტრაციის მტკიცებებს, რომ საბჭოთა კავშირი „ალბათ არღვევდა“ საცდელ ბირთვულ აფეთქებათა სიმძლავრის თაობაზე არსებულ ხელშეკრულებებს.

სეიქსისა და მისი კოლეგების მტკიცებამ დაუფარავი უმეცუფილება და გაღიზიანება გამოიწვია ამერიკის სამხედრო ლაბორატორიებსა და ნევადის პოლიგონზე, რომ აღარაფერი ვთქვათ თეთრ სახლსა, პენტაგონსა და სახელმწიფოს დეპარტამენტზე. როგორც სამართლიანად და საქმის ცოდნით მიუთითებდა „ვაშინგტონ პოსტი“, „პროფესორმა სეიქსმა და მისმა ჯგუფმა მძლავრი არგუმენტი გამოაყენა ხელიდან ბირთვული შეიარაღების მომხრეებს“.

ჩვენი მხრიდან ღაფუშებდნენ, რომ მიუხედავად ასეთი უტყუარი ფაქტებისა, პრეზიდენტ რეიგანის ადმინისტრაციის კვლევა ცდილობს საბჭოთა კავშირის, როგორც სანდო პარტნიორის, დისკრედიტირებას ფართო საზოგადოებრიობის თვალში. თეთრი სახლის ლოგოა იმდენადვე არაკეთილსინდისიერია, რამდენადც მართივ: სპეციალისტთა განცხადებებს ძირითადად ვიწრო სპეციალიზებული პროფესიის სამეცნიერო ჟურნალები უთმობენ ადგილს, რომელთაც ფართო წრეებში არ კითხულობენ, ხოლო ადმინისტრაციის განცხადებები კი მუდამ იტოვებს უკან დასახვე გზას — იგი თითქმის არასოდეს ამტკიცებს კატეგორიულად, რომ საბჭოთა კავშირმა დაარღვია რომელიმე ხელშეკრულება.

დღესთვის ამერიკელი ექსპერტები აღიარებენ, რომ სწორედ საბჭოთა კავშირის თანხმობის შედეგი იყო ის, რომ ამერიკელ მეცნიერებს დავალათ რთული ტექნიკური ხასიათის ამოცანის გადაწყვეტა — როგორ უნდა განეხორციელებინათ ამერიკელ ექსპერტებს კონტროლი კოლოსალური მასშტაბების საბჭოთა ტერიტორიაზე: გამოსავლად მიჩნეული იქნა მართივ ავტომატური სეისმური სადგურების ქსელის შექმნა. ზოთი სადგურისაგან შედგენილი ასეთი ექსპერიმენტული ქსელი შეიქმნა კიდეც ამერიკის ტერიტორიაზე. რათა დარწმუნებულიყვნენ, რომ აპარატურა გაუძლებდა ციმბირის ზამთრის პირობებს, იგი განალაგეს ნიუ-იორკის შტატის ჩრდილოეთ ნაწილში და კანადის ჩრდილო-დასავლეთში, იელონიდეში. როგორც ექსპერიმენტმა. ცხადყო, ხსენებული სადგურები აფიქსირებდნენ სრულიად უმნიშვნელო სიმძლავრის მიწისქვეშა ბძებესაც კი და ხელოვნური თანამგზავრის შემთხვევებით გადასცემდნენ ვაშინგტონში პენტაგონის სპეციალურ ლაბორატორიაში. ნებისმიერი ცდა, რომ ხელი შეეშალათ სადგურების ნორმალური მუშაობისათვის ან დაეზიანებინათ მისი ზემოქმედებრივ სეისმოგრაფები, ავტომატურად იწვევდა მათი კომპიუტერების მონაცემთა განადგურებას და განგაშის სიგნალს მართვის ცენტრში. ესე იგი, კონტროლის პრობლემა ჯერ კიდევ 70-იან წლებში არ წარმოადგენდა გადაულახებ ზღუდეს. 1986 წლის იანვარში კი კანადის საგარეო ურთიერთობათა სამინისტრომ 200 ათასი დოლარის ოდენობის პრემია მიანიჭა ტორონტოს უნივერსიტეტის ორ გეოფიზიკოსს, უესტსა და კენ უბ ჩუნს, რომელთა მიერ შემუშავებული მეთოდი საშუალებას იძლევა ერთმანეთისაგან გაირჩეს მიწისძვრა და აკრძალული სიმძლავრის ბირთვული აფეთქება. ცნობილია, რომ ტექნიკური თვალსაზრისით, უპირველეს ყოვლისა, სწორედ მიწისქვეშ ჩატარებული ბირთვული აფეთქების დამალვა შესაძლებელი, ვინაიდან, მო-

რატორიუმისა და აფეთქებათა აკრძალვის მოწინააღმდეგეთა მტკიცებით, შეუძლებელია აბსოლუტური სიზუსტით გაეარჩიონ თანამდებრივად წინაშისაგან. ამ მხრივ კანადელ მეცნიერთა მიღწევა კიდევ ერთი მძლავრი არგუმენტია ბირთვულ აფეთქებათა აკრძალვის სასარგებლოდ.

განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს ის გარემოება, რომ 70-იანი წლებისაგან განსხვავებით, 80-იან წლებში საგრძნობლად გაიზარდა საერთაშორისო წრეებისა და მთავრობათა დანერგვება საცდელ ბირთვულ აფეთქებათა აკრძალვის პრობლემით. ბუნებრივია, რომ ამას ხელი შეუწყო საბჭოთა კავშირის პოზიციამ და, რაც მთავარია, ხანგრძლივმა ცალმხრივმა მორატორიუმმა. ამავე დროს, ობიექტურობა იმის აღნიშვნასაც გვაულებს, რომ მაშინ, როდესაც მორატორიუმის იდეას აქტიურად დაუჭირა მხარი მთელი მსოფლიოს ფართო, პროგრესულმა საზოგადოებრიობამ, კაპიტალისტური სამყაროს მთავრობათა უმრავლესობა ფაქტიურად ვაშინგტონის პოზიციაზე აღმოჩნდა. მართალია, საჭაროდ ვერავენ უარყოფით მორატორიუმისა და ბირთვულ აფეთქებათა აკრძალვის სიყეთეს, მაგრამ ამას განიხილვენ როგორც შორეულ და საბოლოო მიზანს, მიმდინარე ეტაპზე კი კვლავ კონტროლის შემდგომი გაუმჯობესების წინადადებებს აყენებენ. მაგალითად, იაპონიის მთავრობამ ოფიციალურად წამოაყენა წინადადება, შეიქმნას მიწისქვეშა ძვრების თაობაზე ინფორმაციის გაცემის ქსელი, რაც მიწისქვეშა ბირთვული აფეთქებების რეგისტრაციის საშუალებათა პოტენციალს გაზრდის. იაპონიის საგარეო საქმეთა სამინისტროს ოფიციალური წარმომადგენლის განცხადების თანახმად, ასეთი ქსელის შექმნა მის ქვეყანას საშუალებას მისცემს, პირველად შეასრულოს მნიშვნელოვანი როლი ბირთვული განიარღვების სფეროში. იაპონიის მთავრობა მას განიხილავს როგორც 1984 წელს განიარღვლების ყენევის კონფერენციაზე მის მიერ წამოყენებული ე. წ. "ეტაპობრივი" მეთოდის მატერიალიზაციის, რასაც, საბოლოო ჯამში, მის ავტორთა აზრით, შემოწმებისა და კონტროლის ტექნიკურ საშუალებათა მოდერნიზაციის გზით უნდა მოჰყვეს მიწისქვეშა ბირთვული აფეთქებების თანდათანობითი ლიკვიდაცია. რა საკითხია კონტროლის საშუალებათა შემდგომ და გაუთავებელ მოდერნიზაციაზე დროის დაკარგვა, როდესაც უკვე არსებული საშუალებებითაც შესაძლებელია საიმედო კონტროლი? რატომ გაიტაცა ბევრი "ველოსიპედის თავიდან გამოგონების" იდეამ? უბრალოდ, ამ გზით შესაძლებელია ერთდროულად ორი მიზნის მიღწევა: ფართო საზოგადოებრიობის თვალში ბირთვულ აფეთქებათა მოწინააღმდეგის სტატუსის დამკვიდრება და, ამავე დროს, ბირთ-

ვულ აფეთქებათა შემდგომი გაგრძელება მანამ, სანამ ამას საჭიროდ მიიჩნევს პენტაგონი.

თავისი ერთ-ერთი უკანასკნელი საჯარო გამოსვლისას პრეზიდენტმა რეიგანმა ასეთი განცხადება გააკეთა: „ჩვენი სურვილია მივალწიოთ შეთანხმებას, რომელიც ნამდვილად შეამცირებს ბირთვულ საფრთხეს. ჩვენ გვსურს კემ-მარიტი შეთანხმება ყოველგვარი მოტყუების გარეშე“. პრეზიდენტი რომ მართლაც ყოფილიყო ასეთი შეთანხმების მოსურნე, იგი ხელიდან არ გაუშვებდა მორატორიუმის შანსს, რომლის შემდგომ ეტაპად უკვე ისახებოდა ბირთვულ აფეთქებათა საყოველთაო აკრძალვა. გაზეთ „ნიუ-იორკს ტაიმსის“ აზრით, რეიგანი პირველი პრეზიდენტია, რომელიც არავითარ ინტერესს არ იჩენს ბირთვულ აფეთქებათა შეზღუდვის ან აკრძალვისადმი. იქვე გაზეთი იმაზეც მიუთითებს, რომ საიმედო კონტროლის პრობლემა აქ არაფერ შუაშია. არც ის არის დამაჯერებელი არგუმენტი, რომ პერიოდული საცდელი აფეთქებები საჭიროა არსენალში დაგროვილი ბირთვული იარაღის „საიმედოობის“ შესამოწმებლად; ავტორიტეტულ სპეციალისტთა აზრით, ამის შემოწმება სხვა საშუალებებითაც შეიძლება. აღმინისტრაციის მტკიცებით, თუკი საექვო შეიქმნება არსებული ბირთვული პოტენციალის საიმედოობა, ეს ძირს გამოუთხრის ორივე მხარის „შეკავების“ საშუალებებს და რომელიმეს შეიძლება გაუჩნდეს ცდუნება, გამოიყენოს იგი მანამ, სანამ საბოლოოდ და უიმედოდ არ მოძველებულა. ეს „არგუმენტი“ იმდენად ხელოვნური, ზერელე და არადამაჯერებელია, რომ თვითონვე ბადებს მისი გაბათილების აუცილებლობას.

ფაქტია ისიც, რომ პრეზიდენტ რეიგანის აღმინისტრაციას საფუძველი არა აქვს, ამტკიცოს, თითქოს საბჭოთა კავშირთან შეუძლებელი იყოს ბირთვული იარაღის გამოცდათა აკრძალვაზე შეთანხმება. თუ ასეთი შეთანხმება დღეს პრობლემატურად გამოიყურება, ამაში მხოლოდ ვაშინგტონიდანაა შიშები. უარყოფს რა მორატორიუმსა და ბირთვულ აფეთქებათა აკრძალვას, პრეზიდენტი რეიგანი უარყოფს წინა შეთანხმებებით მასზე დაკისრებულ ვალდებულებასაც. 1963 და 1969 წლების ხელშეკრულებებში ხომ არაორაზროვნად არის აღნიშნულ მხარეთა (მათ შორის, ამერიკის შეერთებული

შტატებისა) მტკიცე ვალდებულება — ყველა საშუალება იხმარონ, რათა შეთანხმდნენ, არა ხელ და სიმუდამოდ მოუღონ ბოლო ყველა ბირთვულ აფეთქებას. რაც შეეხება პრეზიდენტის სურვილს ბირთვული საფრთხის ლიკვიდაციის შესახებ, ყველაზე მოკლე და პირდაპირი გზა აღნიშნული მიმართულებით სწორედ ბირთვული აფეთქებათა აკრძალვა იქნებოდა. ასეთი შეთანხმება ხომ პრაქტიკულად შეუძლებელს გახდის ახალი სახეობის ბირთვული იარაღის შექმნას. შეთანხმების კონტურები რეალურად გამოიკვეთა 1977-1980 წლების ბირთვული იარაღის გამოცდათა სრული აკრძალვის შესახებ წარმოებულ სამხრებ მოლაპარაკებაზე. მოლაპარაკებამ კარგი სტარტი აიღო და სულ მოკლე დროში შეთანხმებული იქნა მხარეთა ძირითადი ვალდებულება ნებისმიერ დროს, ნებისმიერ ადგილას და ნებისმიერ გარემოში ბირთვულ აფეთქებების აკრძალვის შესახებ. მოლაპარაკების მონაწილენი იმაზეც შეთანხმდნენ, რომ ხელშეკრულებას უნდა დართოდა ოქმი მშვიდობიანი მიზნებით ბირთვულ აფეთქებათა შესახებ. კერძოდ, ოქმი ითვალისწინებდა მშვიდობიანი მიზნებით აფეთქებებზე მორატორიუმს, რომლის ძალითაც მხარეები თავს შეიკავებდნენ ასეთი აფეთქებებისაგან, სანამ შემუშავებული და შეთანხმებული არ იქნებოდა აფეთქებათა პროცედურა. რაც მთავარია, თანხმობა იქნა მიღწეული ხელშეკრულების კონტროლთან დაკავშირებულ მთელ რიგ მნიშვნელოვან საკითხებში; კონტროლის საფუძველად აღიარეს ეროვნული საშუალებები. მხარეები შეთანხმდნენ სეისმური მონაცემების საერთაშორისო გაცვლაზე. 1978 წლისათვის სპეციალურმა სამუშაო ჯგუფმა მოამზადა მოხსენება, რომელიც შეიცავდა რეკომენდაციებს სეისმური სადგურების გლობალური ქსელის შექმნაზე. ექსპერიმენტთა ჯგუფმა წინადადება წამოაყენა, ქსელში ჩართული ყოფილიყო 50 სეისმური სადგური. უნდა შექმნილიყო სეისმური მონაცემთა დამუშავების სპეციალური საერთაშორისო ცენტრი იმის გათვალისწინებით, რომ უკვე არსებობდა მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაციის კავშირის ცენტრები მოსკოვში, ვაშინგტონსა და მელბურნში, გამოითქვა მოსაზრება, ახალი ცენტრები შექმნილიყო მოსკოვში, ვაშინგტონსა და სადმე სამხრეთ ნახევარსფეროში.

კონტროლის სფეროში მნიშვნელოვანი მიღ-

წევრა ის ფაქტი, რომ მხარეები ძირითადად შეთანხმდნენ ადგილზე კონტროლის საკითხში; კერძოდ, თუ ხელშეკრულების რომელიმე მონაწილე დაეკავებოდა, რომ სხვა მონაწილის ტერიტორიაზე განხორციელებული იქნა აკრძალული ბირთვული აფეთქება, დასაშვები იყო ადგილზე ინსპექცია. 1980 წლის 30 ივლისს, ენევის განიარაღების კომიტეტში წარდგენილ ერთობლივ მოხსენებებში მოლაპარაკების მონაწილენი აღნიშნავენ, რომ „სამხარეო შეთანხმება ადგილზე კონტროლის საერთო პირობების თაობაზე მოლაპარაკების მონაწილეთა დიდმნიშვნელოვანი მიღწევაა ხელშეკრულებით ნაყისრ ვალდებულებათა შესრულებაზე კონტროლის პრობლემის გადაჭრაში.“ ასე რომ, 1980 წლის ზაფხულში საერთაშორისო წრეები და მსოფლიოს ფართო საზოგადოებრიობა უკვე როგორც რეალურ პერსპექტივას, ისე განიხილავდა ახალ ზღელშეკრულებას ბირთვული განიარაღების სფეროში. მაშ, რატომ განიცადა სრული კრაზი ასეთმა იმედის მომცემმა და პერსპექტიულმა მოლაპარაკებამ? ვის არ აძლევდა ხელს საცდელ ბირთვულ აფეთქებათა აკრძალვა და, აქედან გამომდინარე, ბირთვული იარაღის თვისობრივი და რაოდენობრივი ზრდის შეწყვეტა? აი, რას წერდა ამის თაობაზე 1977-1979 წლებში სახელმწიფო დეპარტამენტის სამხედრო-პოლიტიკურ საკითხთა სამმართველოს უფროსი და ამჟამად „ნიუიორკ ტიმისის“ ავტორიტეტული მიმოხილველი ლესლი გელბი: „ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჯერ კიდევ ბევრს არ აწყობს ბირთვულ იარაღზე მომუშავე ლაბორატორიათა სრული აკრძალვის პერსპექტივა“. 1980 წელს თებერვალში კი უფროსი „ერ ფორს მეგზინი“ პირდაპირ მიუთითებდა: „ბირთვული ფიზიკის სპეციალისტთა და მათ შორის იმათი, ვინც პირდაპირ არის დაკავშირებული ბირთვული იარაღის გამოცდის პრობლემასთან, შეშფოთება იზრდება ბირთვული ცდების სრული აკრძალვის მომავალი ხელშეკრულების გამო“. აქვე დავძენთ, რომ ძირითადად ლაპარაკია სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსის სამსახურში მყოფ მეცნიერებსა და სპეციალისტებზე. როგორც საჭაროდ აცხადებენ ლივერმორის ლაბორატორიის წამყვანი სპეციალისტები, ნებისმიერი ახალი ტიპის ბირთვული იარაღის დამუშავება, როგორც წესი, ექვს მიწისქვეშა

ბირთვულ საცდელ აფეთქებას საჭიროებს. ვინაიდან დღეს ლაპარაკია თვისობრივად ახალი ტიპის და გაცილებით რთულ ბირთვულ აფეთქებებზე, ასეთი ტიპის კონსტრუქციის სრულყოფას 200-ზე მეტი საცდელი აფეთქება დასჭირდება. მეცნიერ-სპეციალისტთა განცხადებით, ახალი იარაღის დანიშნულებათა კოსმოსში ბირთვულ აფეთქებათა „გარდაქმნა“ რადიაციის წვირლ სხივებად, რაც რეიგანის რაკეტაწინააღმდეგო თავდაცვითი სისტემის ერთ-ერთ მთავარ ელემენტს წარმოადგენს. რაც შეეხება კოსმოსური ბაზირების რაკეტაწინააღმდეგო იარაღის იდეის მოწინააღმდეგე მეცნიერებს, მათი მტკიცებით, სწორედ უამრავ საცდელ ბირთვულ აფეთქებათა აუცილებლობა მიუთითებს ახალი „ეგზოტიკური“ იარაღის ტექნიკური წარმატების პრობლემატურობაზე. ერთ წუთს წარმოვიდგინოთ, რომ 1980 წელს შესაძლებელი გამხდარიყო ბირთვულ საცდელ აფეთქებათა სრული აკრძალვა; ძნელი წარმოსადგენი არ არის, რამდენ ათეულ და ასეულ მილიარდ დოლარს დაკარგავდა ამ ერთი ხელშეკრულების წყალობით სამხედრო-სამრეწველო კომპლექსი. ვინაიდან უშუალოდ ხელშეკრულების იდეაზე იერიშის მიტანა წამგებანი აქცია იქნებოდა წმინდა პოლიტიკური თვალსაზრისით, მისმა მოწინააღმდეგეებმა სამხრედ კონტროლის პრობლემა აირჩიეს; ინსპირირებული იქნა პროპაგანდისტული კამპანია, რომლის მიზანი იყო კონტროლის აღიარებულ საშუალებათა და პირობათა დისკრედიტირება; ხელშეკრულების ფარული და აშკარა მოწინააღმდეგენი „ავტორიტეტულად“ ამტკიცებდნენ, თითქმის შეუძლებელია მცირე სიმძლავრის აფეთქებათა გაკონტროლება. საქმე იქამდეც კი მივიდა, რომ საბჭოთა კავშირის საერთოდ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა უპატივცემულობაში სდებდნენ ბრალს. 1980 წლის შეზღოვებაზე ამერიკის მხარე მოულოდნელად წამოაყენა ახალი წინადადება კონტროლის სფეროში; კერძოდ, საბჭოთა კავშირისა და ამერიკის შეერთებული შტატების ტერიტორიაზე უნდა განლაგებულიყო ათ-ათი ეროვნული სეისმური სადგური თავიკი უცხოური პერსონალით. მიუხედავად იმისა, რომ არავითარი პრაქტიკული აუცილებლობა არ არსებობდა ამგვარი დამატებითი ღონისძიებებისათვის, საბჭოთა მხარე დაეთანხმა ვაშინგტონის ახალ მოთხოვნას იმ პირობით, რომ სადგურები გან-

ლაგდებოდა სამივე შემთხვევითი მხარის ტერიტორიაზე, ე. ი. ინგლისის ტერიტორიაზეც; ლონდონში და ვაშინგტონში კატეგორიულად უარყვეს ეს მოთხოვნა და განაცხადეს, რომ საუკეთესო შემთხვევაში დათანხმდებოდნენ ერთ საბჭოთა ეროვნულ სადგურზე უშუალოდ ინგლისის ტერიტორიაზე. ბუნებრივია, საბჭოთა კავშირი თვალს ვერ დახუჭავდა იმ ფაქტზე, რომ ინგლისის გამგებლობაშია მსოფლიო ოკეანეებში გაფანტული კუნძულები, სადაც ტარდებოდა კიდევ საცდელი ბურთვული აფეთქებები. რაც შეეხება თვითონ ინგლისს, აქ არც არის აუცილებელი სეისმური სადგუ-

რი, ვინაიდან პრაქტიკულად წარმოუდგენელი ბირთვული აფეთქება ასეთ მჭიდროდ ლებულ რაიონში.

საბოლოო ჯამში, 1980 წლის ნოემბერში, ამერიკის მხარემ შეწყვიტა მოლაპარაკება, ხოლო 1982 წლის ივლისში კი პრეზიდენტმა რეიგანმა ოფიციალურად განაცხადა, რომ იგი აღარ განაახლებდა მოლაპარაკებას. ასე რომ, 80-იანი წლების დასაწყისიდან უკვე რელიეფურად გამოიკვეთა ამერიკის შეერთებული შტატების პოზიცია ბირთვულ აფეთქებათა საკითხში. ამ პოზიციის ორგანული შემადგენელი ნაწილია მორატორიუმისადმი ოპოზიცია.

სულებან ჟორდანიძე

„კატის რეპრეზენტი“

როგორც ბუნებას, მცენარეს არ შეუძლია სულმოუთქმელი ყვავილობა და მსხმოიარობა, ასევე პოეტს, მუსიკოსს, მხატვარს, სულიერ ფასეულობათა კეშმარტ მწარმოებელს არ შეუძლია განუწყვეტელი შემოქმედება. შთაგონების ბედნიერ წუთებს მის ცხოვრებაში გამოცდილების გაღრმავების, პოეტური ენერგიის აღდგენისა და განახლების შედარებით მშვიდი პერიოდები ენაცვლება. ხელოსნისაგან განსხვავებით ხელოვანი უარყოფს მშვიდსა და გეგმაზომიერ ევოლუციას და შინაგანი კატაკლიზმების წყვეტილ გზას ირჩევს, წარსულს აწმყოს უმორჩილებს, აწმყოს — მომავალს. ამიტომ არის, ალბათ, რომ შემოქმედს მაინცდამაინც არ სიაშოვნება, როცა მის ადრინდელ ნაწარმოებს გვიანდელზე მალა ვაყენებთ. მას უნდა, რომ საუკეთესო მის ქმნილებათა შორის იყოს ის, რასაც მოცემულ მომენტში აკეთებს, კიდევ უფრო უკეთესი კი მომავალში წარმოგვიდგინოს, რამეთუ აქტიურობის მოცემულ მომენტში გამოხატავს იგი უმაღლესს, რაც იცის, რასაც გრძნობს, რისი უნარიც გააჩნია. სამწუხაროდ ეს ასე არ ხდება. სამწუხაროდ პოეტის შემოქმედება იშვიათად სრულდება შედეგით. დროს მოაქვს გამოცდილება, წლებთან ერთად იხევება ტექნიკა, განუსაზღვრელად მდიდრდება, ფაქიზდება გემოვნება, მაგრამ ერთდროულად სუსტდება წარმოსახვის უნარი, თანდათან იშრატება შემოქმედებითი ენერგიის რეზერვუარი, ინტუიციურ, მიგნებებს, მხატვრულ რისკს გონებითობა, განსჯა, წინახედულება, რაღაც თაღატაკობა თუ შემოქმედებითი სიფრთხილე ცვლის. ასე იბადება შტამპი, განმეორება, სტერეოტიპი. და მკითხველიც თითქმის ეგუება მისთვის კარგად ნაცნობ, ჩვეულ, კეთილსა და გონიერ სახეს. ეგუება, ეჩვევა იმდენად, რომ როგორც კი პოეტი საგრძნობლად შეიცვლის აზროვნების მანერას, როგორც კი წამოიწყებს კეშმარტად ახალსა და ძვირფასს, იგი შუბლს იკმუხნის. მას უნდა, რომ მისი ძველი ნაცნობი, მისი მეგობარი ისეთივე დარჩეს, როგორც იყო, როგორსაც წლების განმავლობაში იცნობდა, რო-

გორიც უყვარდა. პოეტს კი არ სურს ინერციით მოძრაობა, წარსულის მონაპოვარზე პარაზიტობა, რამეთუ წარსული არ უბიძგებს მას, მომავალი იზიდავს. ეს არის მისი გულის ქროლეა, შინაგანი ცეცხლის ნაპერწკალი.

რაზედაც არ უნდა მუშაობდეს კრიტიკოსი, რითაც არ უნდა იყოს გატაცებული, მისი გონების რაღაც ნაწილი ყოველთვის ღია რჩება მშობელი ერის ხელოვნებისათვის. თითქმის ქვეცნობიერად აკავშირებს იგი მშობლიურ ხელოვნებას მსოფლიო ერების შემოქმედებით გაბარჯვებთან, შემფასებელი შეფარდება, შემფასებელი პარალელი თუ დაპირისპირება უდევლებს მას ეროვნული ფერწერის, ეროვნული მუსიკისა და ლიტერატურის მიუკერძოებელ გააზრებას. ნებისთ თუ უნებლიეთ, მისი თვალთახედვის არეში ხდება არა უბადრუკი და გამოფიტული, არა უდიდამო თუ აშკარად ცთომილი, არამედ ის, რაც საუკეთესოა, რაც ზრდის და ანვითარებს ჩვენს ესთეტიკურსა და ზნეობრივ საწყისს, ჰუმანიურობასა და სილამაზის ინსტინქტს, ჰოყვასის მიმართ განუზომელი სიყვარულისა და პატივისცემის გრძნობას.

თანამედროვე ქართული პოეზიის ბრწყინვალე წარმომადგენელთა შორის შოთა ნიშნინიძე ის პოეტი გახლავთ, რომლის შემოქმედების განხილვაც ზოგად-თეორიულსა თუ შეპირისპირებითი ანალიზის ფართო კონტექსტში კარგა ხანია არ შედიოდა ჩვენს განზრახვაში. მიზეზთა შორის მხოლოდ ორს დავასახელებთ: ერთი ის გახლავთ, რომ მიახლოებითი სამი წლის წინ დავამთავრეთ მუშაობა მონოგრაფიაზე, რომელიც შოთა ნიშნინიძის პოეზიის მიეძღვნა. მეორე, უფრო მნიშვნელოვანი, თუ გნებავთ უფრო შინაგანი, ისაა, რომ, ჩვენი აზრით, რომელიც მეტნაკლებად მონოგრაფიაშიც გამჟღავნდა, შოთა ნიშნინიძემ უკვე მიაღწია შემოქმედებითი განვითარების აპოგეას, რაც გვაფიქრებინებდა, რომ პოეტი კიდევ შექმნიდა შესანიშნავ ლექსებს, შესანიშნავს როგორც მაღალი მოქალაქეობრივი პათოსით, ასევე მხატვრული ფორმის თვალსაზრისით, მაგრამ ვერ

წარმოგვიდგენდა თვისობრივად ახალი ტიპის ლირიკულ ნაწარმოებს, ვერ გაიღებდა თვისობრივად ახალ შემოქმედებით ენერგიას, ვერ შთაბერავდა ლექსს თვისობრივად ახალ პოეტურ სულს.

და აი, „კატის რექვიემი“...

არ გვეპულება ჩვენ შოთა ნიშნაინიძის შემოქმედებაში არც ერთი მეტნაკლებად მნიშვნელოვანი ლექსი, გრძნობად აღქმაში განსახიერებული არც ერთი მეტნაკლებად მნიშვნელოვანი იდეა, სადაც პოეტი ქვეყნობიერად არ ასახავს მთელ თავის რაობას, სიმბოლურად არ გადმოგვცემს საკუთარი სიცოცხლის ლეიტმოტივსა და თავდაპირველ პრობლემას. გამონაკლისი, ამ მხრივ, არც „კატის რექვიემია“.

„კატის რექვიემში“ შოთა ნიშნაინიძემ დღის სინათლეზე გამოიყვანა ქვეყნობიერის კატაკომბებში შედგენილი უძველესი განცდა, ისეთი ოსტატობით დაგვიხატა თეოიერი ტიპიერი, რომ წლების რიგი ჩვენს სულიერ ანაზღად დაპატარავდა, ხოლო შორეული ბავშვობის მტკივნეულმა გრძნობამ საოცარი სიკბადე და ბრწყინვალეობა შეიძინა. პოეტი იგონებს იმდროინდელ ამბავს, როცა სიკვდილი თარეშობდა დედამიწაზე, როცა ფაშისტ ფერინავეებს სოფლებსა და ქალაქებში მოფუსუსე მლიონობით ადამიანის ბედი ნაკლებად უღირდათ, ვიდრე უგუნურსა და გულქვა კაცს მისივე ფეხით გასრესილ-გაპარტახებული ქიანველების ბუდე სადმე მინდორსა ან ტყეში. ბავშვობაში, ომის დროს მოკლული კატის მოგონება მორალური წამების, სინდისის ქენჯნის, დანაშაულის ღონანების უმძაფრეს გრძნობად გადიქცევია მას. ამბის, იდეის წმინდა პრაგმატული თვალსაზრისით შეფასებისას კაცმა შეიძლება გეითხრას, რომ თუკი მშვიდობის დროს ბედნიერ ოჯახში პატარადღოვით უზრუნველი კატის მოკვლა ეთიკის რაღაც დარღვევად შეიძლება ჩაითვალოს, ომიანობის დროს კატის სიცოცხლე არაფერს ნიშნავს. ასეთ კაცს უნდა შეეახსენოთ, რომ მისი თვალსაზრისი არც ისე შორსაა ორთოდოქსული კათოლიციზმის ღვთისმეტყველთა მტკიცებისაგან, რომ ცხოველებს სული არ გააჩნიათ და ამიტომ ისე უნდა მოგვექცეთ, როგორც უსულო საგნებს. „კატის რექვიემის“ პათოსი, მისი ეთიკური და ფილოსოფიური სიღრმე სულ სხვას გვეუბნება. იგი გვასწავლის, რომ ადამიანის სისასტიკე ცხოველის მიმართ ისევე დასაგმობია, როგორც მოყვასის მიმართ, ასე რომ ძველთაძველი სიბრძნე: „და ვითარცა იგი თქვენ გნებავს, რათა გიყონ კაცთა, თქვენცა ეგრეთვე მსგავსად უყოფდით მათ“, ბუნებაზეც ვრცელდება. თუ გინდა, რომ ბუნება კარგად მოგექცეს, შენ უნდა მოექცე მას კარგად. ბუნებისა და ადამიანის ურთიერთმიმართების ამ თვალუწვდენელ თემაში, ჩვენს ძველ მსოფლგანცდაში „კატის რექვიემით“ შოთა ნიშნაინიძემ ახალი პოეტური თვალსაზრისი შემოიტანა. ექვს გარეშეა, რომ მხატვრული ლიტერატურის თავდაპირველი მიზანი ადამიანის ინდივიდუალური ბედის წარმოჩენაა, მაგრამ ექვს გარეშეა ისიც, რომ ადამიანი განუყოფელია ბუნებისაგან და თუკი მას უნდა, რომ სისტულებში მოიყვანოს საუკეთესო განზრახვები, განახორციელოს ყველა კერძო თუ ერთობლივი, კოლექტიური შესაძლებლობა, მან უნდა ისწავლოს ცხოველებთან, მცენარეებთან, ტყესთან, მდინარესთან პარმონული სიცოცხლე:

იქ რიონზე, სანაოსთან, ბონდის ხიდი

ქანაობდა...

გავდიოდი გაღმა მხარეს და ჯაღოსურ

ლერწამს ვთლიდი,

თურმე ბეწვის ხიდი იყო, მე მეგონა

ბონდის ხიდი...

ფუნჯი, პოეტური ხილებების უმრავლესობა რომ მოხატა შოთა ნიშნაინიძის შემოქმედებაში, იმერეთის გამჟღავნებელ შუადღის სინათლეში ამოვლებული, „კატის რექვიემის“ ფსიქოლოგიური ატმოსფერო კი სევდიანია და ზოგჯერ გვეჩვენება, რომ არავითარი ნათელი ფანტაზია მას არ ახარებს. დიხა, „კატის რექვიემში“ ჩაღვრილი განწყობილება მკაცრია და ინტროსპექტული და თუკი მას რაღაც პანთეისტური გრძნობის გარეშე მივუღებთ, მივუღებთ მხოლოდ მუსიკალური ეფექტების, დიდაქტიკის, ლოზუნგად ქცეული პეშმარტიების დადასტურების თვალსაზრისით ლექსის სამყარო ვიწროდ მოგვეჩვენება, კედლების განგრევასა და გონებით უსასრულობაში გასვლას ვინატრებთ:

ზაფხულში სოფლად ჩავდიოდი

არადღეებზე,

სად ხარ, ბავშვობა,

ქინჯის ბურთი სად გადამაღე?

შენ ცოცხალი ხარ! სულ ჩემში ხარ

არა და გექმბ

და თუ მკვდარი ხარ —

ისევ მე ვარ შენი სამარე.

ამოგთხრი, ზემოთ ამოგაყვან,

მე ვიქნები შენი ჯალათი

და სირცხვილს გაუმეგ,

რა თქმა უნდა, ერთად პანდურთან:

გამო, შე ბრიყვო,

ჩემი სულის უღრან ჭალაში

სულელ ხბოსავით რომ მიმაღულხარ.

რა საოცარი სისადავე და სიდიადეა ორგანულად შერწყმული ამ პქყარებში. რა ამაღელვებელი, კეთილშობილი, ღრმად მნიშვნელოვანია ბავშვობა ქინჯის ბურთის, სულელ ხბოსა და სიბრიყვის, ამ სავსებით უპრეტენზიო, არამალალი სტილის სიტყვების გარემოცვაში! ხშირად გვეიფიკრია, რომ შოთა ნიშნაინიძისთვის საერთოდ არ უნდა არსებობდეს არაპოეტური, პროზაული ბუნება. იქ, სადაც მას არ

იტაცებს ფილოსოფიური მედიტაცია, რთული პრობლემების ლოგიკური მსჯელობით გადაჭრის ცდა თუ ერთგვარი კეთილი, მაგრამ მაინც დამორგებლური იერით შეფერადებული პათოსი, სადაც იგი პოეტური ინტუიციით, ალღოთ, ახორციელებს ცოცხალსა და მშვენიერ სახეში თავის განცდებსა და აზრებს, პირველივე საგანი, მისი თვალთახედვის არეში რომ ხვდება, მშვენიერია და ამალეხული, ისევე პოეტური, როგორც ბავშვობას შედარებული სუფელი ხბო და პოეტის ქვეცნობიერ ფსიქიკასთან გაიგივებული უღრანი ჰალა ციტირებულ ნაწყვეტში. ქალაქში დაბადებული და გაზრდილი შოთა ნიშნინიძე ბუნების ღვიძლ შვილზე, დაბადებიდან ბუნების ჰიპთან მიჯაჭვულ აღმზიანზე უფრო მტკივნეულად, უფრო მძაფრად აღიქვამს სიცოცხლის, ბუნების მშვენიერებისა და სწორედ ბუნება გახლავთ ამ ლექსში ის ზნეობრივი ცენტრი, სადაც თავს იყრის პოეტის ყველა მრწამსი და შეხედულება, ყველა გრძნობა და ყველა იმედი.

პოეზიის ღირებულება არ განისაზღვრება მხოლოდ თემის, იდეის ან ფაბულის აქტუალობითა და მნიშვნელობით. მსოფლიო ლიტერატურა უხვად გვთავაზობს მაღალმხატვრულ ნაწარმოებებს, საყმაღდო ტრივიკური იდეისა და გაზეთში ამოკითხული სტატიის ბანალური შინაარსისა. თუ ცხოვრებისეული ფაქტის საფუძველზე რომ აღმოცენდნენ. კიდევ უფრო დიდი რაოდენობით გვაშარავებს იგი დიდებული თემისა და იდეის პროფანირების მაგალითებითაც. იშვიათი მხოლოდ ღრმა აზრის, შინაგანად, იმანენტურად საინტერესო და მნიშვნელოვანი თემისა და მომხიბვლელი მხატვრული ფორმის სინთეზი გახლავთ. ასეთია „კატის რეჟიმი“, რომელიც გვიხატავს, გადმოგვცემს, ცხოვრების არაჩვეულებრივ აქტიურობას, მის მარადიულ, დღუოკებელ მოძრაობასა და ცვალებადობას. სურათში მოძრაობის მხოლოდ მცირე ნაწილი აისახება, რამეთუ თავისი არსით, ფიზიკური სტატიით ფერწერული ტილო შესაძლებლობას არ აძლევს ფანტაზიას მიუახლოვდეს ცხოვრებისეული დინამიკის იმ აღქმას, რეალობის ჰერეტას რომ ახასიათებს. პოეზია გაცილებით უკეთ ართმევს თავს ამ პრობლემას. ერთ, არცთუ ისე დიდი მოცულობის ლექსში პოეტი გვიხატავს ცხოვრების საოცარ მრავალფეროვნებას, ხედავს თვითონ და უჩვენებს მკითხველს ყოფიერებას სხვადასხვა დონეზე: სოფელსა და ქალაქს, ბავშვობასა და სიკვამლეებს, პოლიტიკას, იდეოლოგიას და მითს, ცნობიერს და ქვეცნობიერს, მისტიკას და წმინდა სუბიექტურ, პირად, ინდივიდუალურ განცდა-განწყობილებას. ცხოვრების არსი, მისი დინამიკა ნების არ აძლევს შემოქმედს ერთ წერტილს მაიაჟრას დიდი ხნით მზერა.

აღმზიანს სიცოცხლის მარადმწფოთვარე მდინარება და მრავალგზისი მნიშვნელობანი თვით

ლექსის სტრუქტურაშია ჩაქსოვილი. დავკვირვებულ თვალს მხედველობიდან არ ეპარება მას სისტემატურად განვითარებული მოულოდნელი გადასვლები ერთი სახის ცხოვრებისეული გამოცდილებიდან მეორეზე, ყურადღების გადატანა ობიექტური სინამდვილიდან სუბიექტურ სინამდვილეზე და, პირიქით, აქცენტის გამახვილება ისეთ დეტალზე, ერთი შეხედვით უაღვილოც რომაა, ძნელად თუ უკავშირდება ლექსის ლეიტმოტივს, მის მთავარ იდეურ ძარღვს. ბავშვობასთან მოკლე გასაუბრების შემდეგ პოეტი შედარებით დიდხანს ჩერდება კატის „პორტრეტსა“ და განსაკუთრებით კი „საქმიანობაზე“, რაც იმით მთავრდება, რომ ბავშვები მას დიდების „ცივი ბრძანებით“ სიცოცხლეს გამოასალმებენ.

კატა

საყდრიდან ამოხეთქილ ლეღს გამოვებით და თრთოდა ტოტი...

სავსავებდა ქრისტეს ხელივით...

უფლის კისერზე ეს საყდარი იყო დოლაბი და თრთოდა ტოტი.

თრთოდა...

თრთოდა...

ქრისტეს ხელივით.

თითქუ საყდარი ხელსა გვკრავდა

და გვფორმებდა...

და მაინც...

კატას მძიმე ქვეები დავცხეთ ყორედან...

(ის ქვეები მერე... წლების მერე აღარც მე ამცდა!)

ო, უგანურება,

ო, სირეგვენე,

სილენჩე კაცთა,

თავს სად წამოსწევ,

სად, სად ჩნდები,

სად ისწავლები?

იგივნებოდნენ და კიოდნენ

კატის თვლები!

მოულოდნელი ინფორმაციის განსაკუთრებულ ფორმას წარმოადგენს ლოგიკური აზროვნების ის უკიდურესი უგულვებელყოფა, რომელსაც მომდევნო პერიოდში გვხვდება:

კატის ჩხავილმა წამოაგდო უხსენებელი თუ ცისარტყელა ჩამოვარდა ტკივილის სიმწრით?

ხავსიან ქვეებზე ელვასავით გადასრიალდა და ეკალ-ბარდებს შეატოვა ჭრელი ზერანგი.

არა მარტო ცისარტყელის ჩამოვარდნის რეალური შესაძლებლობაა გამორიცხული ამ ეპიზოდში, ექვმისატანია კატის სიკვდილის თანადროულად უხსენებლის გამოჩენაც, სადაც რეალობისა და ფანტაზიის, პალუცინაციის საზღვარს შორის რომ რჩება გაურკვეველი ჩვენს

სულხან შოჰრადანი

„ბატის რამპინი“

გონებაში. მაგრამ ამ პოეტურ გაბედულებასა თუ მოუზიდებლობას თავისი სპეციფიკური, განუმეორებელი ფუნქცია აქვს, განსაკუთრებული წვლილი შეაქვს ლექსის არტისტული მომხიბვლელობის ზოგად შთაბეჭდილებაში. სადღაც, პოეტის მეორე მხარეს, ამოშავალი მზის ქვეყანაში პოეტი ამბობს:

ისეთი სიჩუმეა,
ტიქინობელთა ზილი
კლდეში
ატანს.

სუბიექტური განცდა-გამოცდილების განუმეორებლობას მხოლოდ ასეთივე განუმეორებელი ენა თუ გამოხატავს. შოთა ნიშინაძის უნდა ბუნებისა და ადამიანის თანაზიარი, თანადროული, ერთი უთქმლო ფიზიკური და სულიერი ტყვილით ანთოს მკითხველი და იგი მშობლიური ენის ხელუხლებელ სალაროს მიმართავს, როგორც მიმართა ბაშომ იაპონურ ენას სიჩუმის უნიკალური განცდისა და გააზრების მომენტში.

ერთი ართქმელის გამოხატვა ძირითადად მოლექსურ დონეზე, ძირითადად რამდენიმე სიტყვის შეხამების დონეზე ხდება. მაგრამ მოქმედულობისადმი ორიგინალური მიახლოება სტროფის, ეპიზოდის, ცალკეული სურათის, ლირიკული წილის (პროზაში) თუ პარაგრაფის თავისა და უფრო დიდი ლიტერატურული მონაკვეთის დონეზეც ხორციელდება. სიკიცხლის, ყოფიერების მარადიული მოძრაობისა და ცვალებადობის იდეა „კატის რექვიემში“ სუბიექტურ-ობიექტური გამოცდილებისა და განწყობილებათა რიტმულ-მელოდიური დინების მონაცვლეობაშია გახორციელებული. თუკი ამავე კუთხით განვარდობთ ლექსის ანალიზს, დაეინახათ, რომ დიდების სიკვდილის კონსტატირებისა და საყდრის რეალისტური ფერებით აღწერის შემდეგ პოეტი კარგა ხანს ჩერდება ბავშვის გულქვეობაზე, ინანიებს ჩადენილ ცოდვას, მეერ კი გონების თვალთა ომის საშინელ არსზე გადააქვს ბავშვების ხელით კატის მოკვლის ფაქტს ომის რაობას უკავშირებს, ომის რაობით ხსნის: „ომი რომ არა — არ წაწყმედდა ფისოს შიშვლი, ომი რომ არა — ფისო ქურდი არ გახდებოდა...“ და აი, ამ ორი სხვადასხვა განწყობილებასა და ინტონაციის პასუხს შორის ავტორი გეთავაზობს მოულოდნელ გადართვას უახლოეს ინტიმურ რეალობაზე, შემოქმედებითი პროცესის ობიექტურ მიკროსამყაროზე, პოეტური ეგზალტაციის ნიუანსებზე:

ჩემო მაგიდავ,
ამ ლექსს რომ ვწერ რა გაჭრაქუნებს
ან შენ რად დრტყინავ, ტახტო ჩემო,
კატაფალკურო?
კატის ბრწყალებით ჩაფრენია სულს
მაქალაქუნა,

სულშიც,
სინდისშიც
კატა ფბაქურობს...

„კატის რექვიემში“ ვხვდებით ადგილებს, სადაც ავტორი მისგან ერთი შეხედვით საესე-ბით დამოუკიდებლად განვითარებული მოვლენის უბრალო მოთვალთვალედ თუ მიუყვარებელ მოამბედ წარმოგვიდგება. ლექსის რიტმი და ეფფორია ასეთ ადგილებში შესაბამისად იცვლის ნირს და საგრძნობლად უახლოვდება ჩვეულებრივ პროზასა თუ ყოველდღიურ სასაუბრო ენას.

აი, ამის მაგალითიც:

ქალაქში ერთი მეზობელი გვყავდა
შეშლილი,
ღმერთო რა ერქვა? პო, ამალია!
თავის უცნაურ აზრებით თმბაჩჩილი
უბანში (ჩქეზე) დადიოდა
კატების ამალით.

თუმცა აქვე ვხვდებით მუსიკალურად მოწესრიგებულ, რითმებით, სიტყვის, სიტყვათშეხამების, პწყარის გამეორებით უაღრესად მდიდარ სტროფას, რომლის მთავარ ფუნქციად ლექსის მეტაფორათა ძლიერი ნაკადიდან მომენტალური განთავისუფლება, მკითხველის დაბნეული გონების ერთგვარი განმუხტვა გვესახება. მუსიკასავით ისიც პოეტის სულის შინაგან სამყაროს გამოხატავს, მაგრამ მასში გამოთქმული აზრი ბევრითაა დათრევილებული, ბგერა კი, როგორც მოგვხსენებათ, თუმცა ბევრს ეუბნება სულს, არაფერს ატყობინებს გარკვევით გონებას:

მე ამ რექვიემს
ვუძღვნი კატებს ომისდროინდელს,
მე ამ რექვიემს
ვუძღვნი ბავშვებს ომისდროინდელს,
ფაფიტლეკიებს — კატებს და ბავშვებს,
ბავშვებს და კატებს — ფაფიტლეკიებს,
ვუძღვნი რექვიემს!..

და მანის, თუკი ვინმე გვკითხავს თუ რომელი პასაჟია „კატის რექვიემში“ ყველაზე უფრო გაბედული, ყველაზე უფრო თამამი ობიექტური სინამდვილიდან სუბიექტურზე გადართვის თვალსაზრისით, ჩვენ იმ ადგილზე მივუთითებდით, სადაც პოეტის ფანტაზია თითქმის მთლიანად სცილდება მიწიერს და ეთერში ლოცნავს. აქ ობიექტური და სუბიექტური გამოცდილება, ლირიკული და „მიკიუ-რი“ ერთიანდება, შინაგანი შინაგანი აღარ არის და მოქმედებაში ვლინდება, აქ მოულოდნელი ინფორმაცია, ლოგიკურ-სიუჟეტური დერძიდან თვით ყველაზე უცნაური გადახვევაც კი, რაღაც მაგნიტური ძალითაა შექცეული ლექსის ყველა კომპონენტის ერთ წერტილში გამართიანებელ განწყობილებასთან. ამ პასაჟის პწყარები შინაგანი დრამატიზმითა და ვნებათაღელვით უბრწყინვალესი დრამების სტრი-

ქონთა ასოციაციებს იწვევენ ჩვენი. სწორედ
ეს უნდა იყოს ჰუმანიტარული ზელოვნების გვირ-
გვინი, პოეტური ფანტაზიის უნიკალური გამო-
ხატულება:

ციც!

კალმის წვერო,

არ გამეჭვე კატის ბრჭყალებით,

ციც!

სიტყვა ჩემო, არ გამრუდდე კატის
კუდივით,

იყავ მოქნილი კატასავით!

და კატისებრი!

ჰო, კატისებრი!!

ანუ ვეფხის მინიატურა.

(ამ მეთაფორამ მივარსკვლავა და
მინათურა!)

თუ სიმაღლიდან გადმოვადგეს —
არაფერია!

იმედი გქონდეს კატასავით დღეებში
ფეხზე.

— ბრის, ბრის სიბერე, სნეულებავ,
ბრის... აცხა... აცხა...

ასი წლის მერე დაიფუშე დაისივით
მზის ოქროს ფაცხად...

— აცხა!

აჰა, გაწვიმა...

გარბის წვიმა
კატისთათება...

ეს ელვაა თუ

კატის ბრჭყალი ცად ილანდება?

ელავს და ელავს რა უმეურად, რა
უსიამოდ...

— მიააუუ...

— მიააუუ...

ჰესე გვიყვება, რომ მკათათვის თბილი სა-
ლამოს დასაწისში დაიბადა და ამ სალამოს ტემ-
პერატურა იყო შემდგომ, რაც განუზომლად
უყვარდა და რასაც ჰუმანიტარულად ეძიებდა
მთელი სიცოცხლე. რა არის ეს: მხატვრული
გამონაგონი თუ ფაქტობრივი ინფორმაცია, სი-
ცოცხლის ტრფილი, წარუვალი სევდა დაუბ-
რუნებელ წარსულზე თუ მისტიკა, რატომ
გვადევნებს ასე დიდი ჰუმანიტარული ბოიგრაფი-
დან აღებული ეს უცნაური ფრაზა?

ფრაზის ლირიზმი აშკარაა. თუმცა აშკარაა
ისიც, რომ ლირიკის გარდა მას რაღაც პოე-
ტური აღსარების მსგავსი მნიშვნელობაც გააჩ-
ნია, რომ ჰესეს და ამდენად ყველა დიდი ნა-
ჰის მხატვრული ნებითა და წარმოსახვის უნა-
რით შექმნილი სამყარო უნატიფესი გრძნობადი
განმცდილობის საფუძველზე დგას. დიახ, პოე-
ტური ნიჭი თვით უზოგადეს საგანზე მედიტა-
ციისას ინსტიტუტურად აღნიშნავს ყველაფერს,
რაც გრძნობადად ნიშნადობლივია, ნებისმიერ
ვითარებაში უჩვეულო, სპეციფიკურ დეტალ-
ზე ამახვილებს ყურადღებას, იშვიათია მის შე-
მოქმედებაში წმინდა ინტელექტუალური აქტი.

„კატის რექვიემი“ შოთა ნიშნაიძემ ერთ-
ხელად შეგვახსენა, რომ ცხოვრების ნებისმი-
ერი ფაქტი, რაინდ უმნიშვნელოდ არ უნდა ჩი-
ვეჩვენოს იგი, გარკვეულ დროსა და ვითარებაში
ყოველთვის მნიშვნელოვანი და ამაღლებე-
ლია, თუკი ხელოვანი სწორად გაიაზრებს და
სწორად წარმოგვიდგენს მას შესაბამის მხატ-
ვრულ ფორმაში. კარგად მოგვხსენებთ, რომ
კოლორიტს, ზოგად ტონს დაქვემდებარებული
ფერების ურთიერთმიმართებასა და ურთიერ-
თაშის მრავალფეროვან სურათში ბევრი
სპეციალისტი ისე დიდ მნიშვნელობას ანიჭებს,
რომ სწორედ კოლორიტით აფასებს სურათის
მხატვრულ ღირებულებას. ჩვენი აზრით, არა-
ნაკლები მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს მას
პოეტური ქმნილებისთვისაც, სადაც ფერები-
სა და ხაზების მაგივრობას ყოვლისშემძლე ლო-
გოსი ასრულებს. ფერწერული ტილოსგან გან-
სხვავებით, რომელშიაც კოლორიტი ფერების
შემაბეზარება წარმოადგენილი და ამდენად ვიზუ-
ალური, მხედველობითი ხატიდან ამოდის,
პოეტური ქმნილება სიტყვის თავისუფალ არს-
ში ვლინდება, ადამიანის სიტყვის თავისუფალ
არსში ერთდროულად რომ ბეჭდვას არის და ფერ-
საც, გემოსაც, სუნსაც, სიმკერვესაც გამოხატავს.
ამიტომაც პოეზია ხელოვნების უმაღლესი ფორ-
მაა. ხელოვნების ყველა დანარჩენი ნიარსხეო-
ბა შებოჭულია იმ მასალით, რომლითაც გამო-
ხატავს იგი თავის შემოქმედებით პოეტურობას,
პოეზია კი, ბელნიკის სიტყვებით რომ ვთქვათ,
ყველა ხელოვნების ელემენტს შეიცავს, ერთ-
დროულად, უცებ იყენებს საშუალებათა იმ
ერთობლიობას, ხელოვნების ცალკეულ ფორ-
მებს რომ ახასიათებს. გასაკვირი არც უნდა
იყოს ამიტომ, თუკი ჩვენი პოეტურ ქსოვილში
მოხვედრილ ნებისმიერ საგანს და მით უმეტეს
ცოცხალ არსებას, რომელიც არავითარ მხას
არ გამოსცემს, არ გააჩნია არც სუნი, არც გე-
მო, არც სიმკერვე და არც ფერი ან მოხა-
ზულობა, ნაცოდვილად აბსტრაქციად მივიჩ-
ნევთ. ავტორის აზრი „კატის რექვიემში“ ლა-
ლად მიიწევს სანუკვარი მიზნისკენ, სიტყვის
ხმოვანება, სიტყვის გრძნობადი ყოფიერება
დაბრკოლება არ არის მის გზაზე, არ ბოჭავს
პოეტის შინაგან ხილვებს, ჰუმანიტარულ მშო-
ბლური სტილია მისი. „კატის რექვიემი“ ჩინე-
ბული მაგალითია იმისა, რომ პოეტური ხილ-
ვები მხოლოდ ხილვები, მხოლოდ მხედველო-
ბით აღქმული საგნები და მოვლენები არ გახ-
ლავთ, რომ კრიტიკის ამ უძველესი ცნების
(ტერმინის) ეტიმოლოგიიდან გამომდინარე გა-
აზრება მცდარია და საზიარო, რომ სიტყვის
შიდა ფორმის ცნებასთან გაიგივებას გაუგებ-
რობა და ქაოსი შემოაქვს ლიტერატურული
კრიტიკის ტერმინოლოგიასა და, შესაბამისად,
პრაქტიკულ საქმიანობაში. „კატის რექვიემი“
განმსჯელობს რეალური და წარმოდგენილი

სამყაროს ისეთი აღქმით, რომელსაც ჩვენ უკეთესი ტერმინის უქონლობის გამო (მხედველობაში გვაქვს ურთიერთგამომრიცხველი ცნებების შესაძება) სმენითა და შეხებით სახეს, სმენითა და შეხებით ხილავს (ხატს?) ვუწოდებთ. რეალობის სმენითი შეგრძნების საშუალებით აღქმა ლექსში ზოგჯერ იმერეთის სოფლის ცხოვრებისეული საგრძნობობის ილუზიას გვიქმნის. ასეთია მწუხარების, უბედურების, გაკვირვების გამომატყველი შორისდებულების რეალობაცაა შემდეგ სტრიქონებში: „დიდუუ, დიდუუ — აქოთქოდა ერთ დღეს დიდუდა“, ან „კილო მშიერი დამიტოვა იმ წუნკალმა, ბანა, ბაღნებში“ ზოგჯერ კი იგივე შეგრძნება უნიკალური თვითმყოფადობის მეტაფორას ემსახურება: „ბრის, ბრის, სიბერეც, სნეულეზებ, ბრის... აცხა...“ ამგვარად გასულდგმულბულ აბსტრაქციებს, სიბერესა და სნეულებას, წინ უძღვის არანაკლები მხატვრული ეფექტის მქონე პერსონიფიკაცია არაცოცხალი, არაორგანული საგნებისა, სადაც კატის გასაგონად წარმოთქმული შორისდებულნი კალამსა და სიტყვაზე არიან მიმართულნი.

შემოქმედებითი მეთორიდებლობის, პოეტური რისკის განსაკუთრებულ გამოვლინებად შეიძლება ჩაითვალოს კატის მიერ გამოცემული ხმის რეფერენად გამოყენება რამოდენიმე სტროფის ბოლოს. მხოლოდ ავტორის დახვეწილი მხატვრული ტაქტიკა და ზომიერების შესაშური გრძნობით შეიძლება ავსხნათ ის გარემოება, რომ კატის კნავილის პირდაპირი შემოყვანა ამ დრამატულსა და ამაღლებულ თემასა და განწყობილებაში არ იწვევს კოლორიტულ დისონანსსა და დისჰარმონიას, რომ მხატვრული ორიგინალობა თუ ნოვატორობა სასაცილოში არ გადადის. მიახლოებით რვა საგანი მაიქც იქნება კიდევ „კატის რექვიემში“ სმენითი შეგრძნებით ინდივიდუალობებული. კატის თვალები, მაგალითად, კივიან და ყმუიან, კატის ბრჭყალები ფხოტნის და კაწრავს ლირიკული გმირის სულსა და სინდისს, თვით კატა კი ჩხავის, ფხაკურობს, კნავის, კრუტუნებს, ყვავები ყაშყაშეზ, მოთქვამენ, საწერი მაგად და კრაპუნობს, ტახტი დრტინავს, ეშმაკი ჰიანურს უკრავს, თავი წივილით გარბის, ლირიკული გმირი წაწყმედილივით ივინება და იწყევლება. დავუმატოთ ამას ისიც, რომ ავტორის მიერ დიდი სიფაქიზით გამოჩენილი ზოგი ზმნა ერთდროულად გამოხატავს როგორც სმენით, ასევე შეხებით შეგრძნებებსაც, რაც სინთეზურად გვიძლიერებს საგნისა და მოვლენის რეალური ყოფიერების ილუზიას ლირიკულ ტექსტში. ასეთია ზმნები ფხაკურობს, მფხოტნის და მკაწრავს, რომლებიც მაგარი საგნების ურთიერთშეხებასაც გამოხატავენ და ამ ურთიერთშეხებით გამოწვეულ ხმებზეც მიგვანიშნებენ. თუმცა არც ის არის უგულვებელსაყოფი, რომ ისეთ პეკარში, როგორიცაა: „კატის ბრჭყალებით

ჩაფრენია სულს მაჭლაჭუნა“, სინანულისა და სინდისის ქენჯნის უმაღლესი განცდა ძირითადად მხოლოდ შეხებით და მხედველობით ხატებითაა რეალობებელი

კაცობრიობის სულის ყველა ამაღლებულ გამოძახილს — რუსთაველსა და სვეტიცხოველს, ფიროსმანსა და ბეთხოვეს, პირდაპირ მიყვართ ესთეტიზირებული ეთიკისაკენ. ზოგჯერ გვეჩვენება, რომ ერთი და იგივე ღვთაება გამოკრთის მყინვარწყვრასა და „შემოღამებაში მთაწმინდაზე“, „ლილისტარტის მარჯვენასა“ და ჯვრის მონასტერში, ვარძიასა და შატლიში, სილამაზისა და სიკეთის ერთი და იგივე სული ტრიალებს უძოს მთის შემოგარენსა და ფალიაშვილის „დაისში“. იშვით შემთხვევაში, როცა ზღვაზე ქარიშხალი მძვინვარებს, როცა ვეშა-ზღველას ზემთგონება ეწვევა, შეიძლება განხორციელდეს სიმართლის, სიკეთისა და სილამაზის ერთ წერტილში გაერთიანება. რაღაც ამაღავრის მოწმე ვხდებით ჩვენ არა მარტო პოეზიაში, არამედ ადამიანის ნიჭის ყველა მაღალმატერულსა და მაღალიდგურ გამოვლინებაში — მუსიკა იქნება ეს თუ მხატვრობა, რომანი თუ პოეტური სული გამოთბარი ესე.

და როცა ზოგჯერ მიხარია რაღაცა კარგი,

გამახსენდება ეს ამბავი...

და ცოდვის ის დღე...

ჩემი სიხარული აწივებულ თავივით გარბის

და მოგონება კატისებრ მისდევს...

ისმის კრუტუნე:

ზოგი პეკარი მკვდარ თავივით რა უმიაო —

— მიააუუ...

— მიააუუ...

ასე ამთავრებს შოთა ნიშნინიძე „კატის რექვიემს“. რა შეიძლება იყოს უფრო თვითმყოფადი, უფრო გაბედული და ზუსტი, ვიდრე სინდისის ქენჯნით, დანაშაულის გახსენებით ამქარალი სიხარულის შედარება სიკვდილის სიახლოვით აწივებული თავისი სიბოლახთან ან რა შეიძლება იყოს არტისტულად უფრო თამამი, ვიდრე სიხარულისა და სინანულის მხატვრული გააზრებიდან მოულოდნელი გადასვლა საკუთარი შემოქმედების უნატიფესი ირონიითა თუ იუმორით შეზავებულ კომენტარზე? საქმე, როგორც ჩანს, მხოლოდ სინთეზურ-გრძნობადი, მეტაფორული აზროვნების ორიგინალობაში არ გახლავთ, რამეთუ განწყობილების, თემის, პერსპექტივისა თუ კადრის არაორდინალურ მონაცვლეობასაც ფრიად მნიშვნელოვანი წვლილი შეაქვს ლექსის საერთო იდეურ-ესთეტიკური შთაბეჭდილების კონსტრუირებაში. თუმცა კი გადაუპარებლად შეიძლება ითქვას, რომ სინთეზურ-გრძნობადი მეტაფორული აზროვნება იყო, არის და იქ-

ნება შოთა ნიშნიანძის პოეზიის კატეგორიულ- იმიპერატივი. ჟერ კიდევ ბავშვმა მზე აღ- დომის კერტსს შეადარა, ჰყვარს ჰყვარი მო- აყოლა, „მოთქაფუნე ფრთებიდან მერცხლის“, დახვეწა, გაართულა, გაამდიდრა ღრთა გან- მავლობაში ასოციაციური აზროვნება, სამყაროს მხედველობითი შეგრძნებით აღქმა შეცვალა მისი გრძნობათა სინთეზური, ერთობლივი აღ- ქმით. ამას მოითხოვდა თვით ცხოვრების სი- სავსე, ცხოვრებასა და ბუნებაზე მარტივი, ობიექტური თვალსაზრისიდან შინაგანი ჰერე- ტისა და განცდის რეგისტრზე გადართვა.

ყველა პოეტს უნდა ჰქონდეს ერთი-ორი ინ- ტიმური, სანუგვარი იდეა, წლების განმავლო- ბაში რომ შეტფოფინდეს, სულის სიღრმეში რომ ატარებს, ბუნებასთან, აღამიანებთან ურთიერ- თობის პროცესში რომ ზეწავს, აღრმავებს და ალამაზებს. ასეთია ზნეობრივი სიწმინდის იდეა შოთა ნიშნიანძის პოეზიაში დიდი, ძალიან დიდი ღრთა საჭირო, რომ ჰეშმარტად ახალი თვალსაზრისი გამოიმუშეო ძველი და სა- ნუგვარი იდეის მიმართ და მხოლოდ უცილობ- ლად ხალასა და თვითმყოფად ნიჰს წესწევს უნარი ახლად აქციოს ათასგზის განცდილი და ათასგზის განქვერტილი ძველთაძველი აზრი. იდეის, აბსტრაქციის სფერო უფრო ფართეა რეალობისა და წარმოსახვის სფეროზე. ძნელი წარმოსადგენია ზნეობრივი სიწმინდის ან მისი უახლოესი იპოსტასების: სამშობლოსა და შრომის სიყვარულის იდეა როგორც წმინდა ცნებითი ფენომენი, როგორც აბსტრაქცია და არა როგორც სინამდვილეში, რეალობაში გა- მოხატული ან სიტყვაში, პანგეში, ფერებში ან თიხაში განვითარებული აზრი, მოქმედება, თუ განცდა აღამიანისა. შოთა ნიშნიანძის პოე- ზიის მედიუმით აბსტრაქციის პოტენციური, ცუ- დი უსასრულობა სასრული ზდება მკითხველის წარმოსახვაში, მკითხველის გონება იჭერს პატ- რიოტიზმისა თუ ჰუმანურობის ზღვარმიუწვდო- მელ იდეას კონკრეტული ხატის სახით.

ლოგოკური დეფინიციის მარწუხებში მომწ- ყვდელი, ორიოდ ცნების საშუალებით კონსტ- რუირებული იდეალი ყოველთვის მარტივია და უსახო, მაგრამ პიროვნების ინდივიდუალუ- რი ბედის, მისი სულიერი და ფიზიკური გან- ვითარების ყველა ეტაპის, მისი მოქალაქეობ- რივი, საზოგადოებრივი აქტიურობის ყველა მომენტის იდეალით გაჯერება, იდეალით გამს- ქვალვა განუზომელ ენერგიასა და ნებას შთან- თქავს, ერთი კაცის სიცოცხლე თითქოს საკ- მარისიკ არ არის იდეალის სრული განვითებო- სა თუ ცხოვრებაში გატარებისათვის. არასდროს, ამიტომ, გამოცდილებიან თუ ცოდნის გაღრ- მავების არც ერთ საფეხურზე არა სწამს შე- მოქმედს, რომ ყველაფერს ჩაიწვდა, რომ ყვე- ლაფერი განახორციელა. პირიქით, რაც მეტს იგებს იგი, მით უფრო ფიზიკურად მის ბუნე- ბაში რაღაცა ღრმა და განსაკუთრებული და

ისიკ ამბობს რომ „არაფერი არ იციხ“ და მხოლოდ ჰეშმარტივი მიძიებული ცინი, მხო- ლოდ საკუთარი შემოქმედებით ნარაფიქლონ დაუშვამყოფილებლობის გრძნობით შეიძლება აიხსნას ის ვარქმობა, რომ შოთა ნიშნიანძის პოეზიაში პრაქტიკულად ვერ ვხვდებით ფუტუ- რი, ცარიელ ჰყვარებს. ყოველი ჰყვარი მის ლექსში რაღაც განსაკუთრებულ, რაღაც გან- საზღვრულ აზრს შეიცავს და უკვე ამითაა იგი ძვირფასი შენაძენი მოაზროვნე აღამიანისა. დიას, ყოველ ჰყვარში არაია გატარებული თუ ამიტომ არის, რომ მისი ლექსის მეორედ და მესამედ კითხვისას ისევ და ისევ ვხვდებით თითქმის იმდენსავე ახალსა და საინტერესოს, რამდენსაც პირველად შევხვდით, როცა პოე- ზიის ბევრი ნიუანსი ხელიდან გაგვისხლტა.

დაკვირვება გვიჩვენებს, რომ შოთა ნიშნი- ანის შემოქმედების ზოგიერთ პერიოდში ცალ- კეული ლექსი თითქოსდა მთლიანად შეიცავდა ყველა იმ ნიშან-თვისებას, დანარჩენ ლექსებს რომ ახასიათებდა, თითქოსდა ყველა ბრწყინეა- ლე მხარე მისი მხატვრული აზროვნებისა (ზოგ- იერთ უმნიშვნელო ძველ ნაკლთან ერთად) უკ- ლებლივ შედიოდა ახალ ლექსში. „კატის რექ- ვიემის“ ყურადღებით კითხვამ დაგვიჩვენა, რომ პოეტის შემოქმედებაში ლექსთა ეს ურ- თიერთმიმართება აშკარად დარღვეულია, რომ „კატის რექვიემის“ სახით თვისობრივად ახალ ნაწარმოებთან გვაქვს საქმე. ხომ არ ნიშნავს ეს, რომ პოეტმა საერთოდ გაწყვიტა კავშირი წარ- სკულის მხატვრულ მონაოვართან, ძირფესვი- ნად შეცვალა ხატებით აზროვნების მანერა და იდეურ-ზნეობრივი მაქსიმები? ასეთი დისკენის გამოტანა შეეცდომა იქნებოდა...

ეს, რაც შეეხება მეტაფორულ აზროვნებას პროსოდის მხრივ კი საქმე უდავოდ სხვანაო- რად დგას. მიუხედავად იმისა, რომ შოთა ნიშ- ნიანძის პოეზიაში არა ერთსა და ორ საინტერე- სოდ დაწერილ ურთიმო ლექსს ვხვდე- ბით, მისი გამოჩენული ლექსები, ჩვენი აზ- რით, მაინც, როგორც წესი მდიდარია რითმთა ნაირსახეობით. „კატის რექვიემის“ პროსოდულ- ი კოლორიტი მკვეთრად განსხვავდება ამ უკანასკნელთაგან, „კერძოდ „კომუნისტების“, „ხვესურის“, „ქართული ბაზრის“, „ციხე-ტა- ძართა საგალობელის“, „ხარის“ და სხვათა რიტ- მულ-რიტმული ორკესტრირებისაგან. აქ ვხვდე- ბით პასაჟებს, სადაც ცამეტსა თუ თოთხმეტ ჰყვარზე მხოლოდ ერთხელ მოდის გარეერთმა. პროსოდული კოლორიტის ამ ზოგად ფონზე განსაკუთრებით თვალშისაცემია ამიტომ ისეთი ორიგინალურად შედგენილი რითმები, როგორი- ცაა „კატაფალკური... კატა ფხაურობს“, „კა- რი-იარ ტურა... კარიკატურა“, „ამალიასი... ამ ალიანსი“.

უკვე აღინიშნა, რომ „კატის რექვიემი“ გა- მოირჩევა სუბიექტურ განცდა-გამოცდილებიდან მოულოდნელი გაღართებით ობიექტურ გამოც-

დილებაზე, ჩვეულებრივი, სასაუბრო მეტყვე-
ლების სტილთან მიახლოებული სტრუქტურისა
და რითმებითა და არტისტული ხილვებით მდი-
დარი პასაჟების სინთეზით, ერთგვარი ირონი-
ული, იუმორისტული მიდგომით არა მარტო
ლექსის „პერსონაჟების“, არამედ საკუთარი
შემოქმედების მიმართაც. დავუშვათ ამას ისიც,
რომ ლექსის შინაარსი განსაკუთრებულად ტე-
ვადია. იგი თითქმის ამგვარად თათბის
ბიოგრაფიის, ომისდროინდელი ბავშვების ცხოვ-
რებისეული ეტაპის თავისებურე შეჯამებაცაა
და ბირთვული აპოკალიპსის წინაღმდეგ ხმის
ამაღლება, ბუნების, სიცოცხლის იდეალიზირე-
ბაცა და პოეტური აღსარებაც, გულის ნადების
გამოთქმაცა და სინაუელიც. სინაული, შეც-
დომის მონანიება, რომელიც გამოდის სუბიექ-
ტურობისა და ეგოიზმის ჩარჩოებიდან და კა-
ციობრიობის სულის ილუმალ საუნჯეში, ადამი-
ანის არსში პოულობს ზნეობრივი განწყენდის
ანკარა წყაროს.

არსებობს ადამიანებთან ურთიერთობის მრავ-
ალი სახე: ამხანაგობა თუ მეზობლობა, ნაც-
ნობობა თუ შემხვედრეობა, წამიერი ვასაუბრე-
ბა, რომელიც გველადებს, აღვიძებს ჩვენში
მანკს ახარებს, აყვავილებს ყველაფერს, რაც
დასავლობია, რასაც ყოველთვის ვებრძოდით,
რისი განდევნაც ყოველთვის გვწადდა. შოთა
ნიშნინიძისთან ურთიერთობის ეს მანკი მი-
ვიწყებთ ბინდ-ბუნდში უჩინარდება, სასი-
ოცხოლო წვენი ვერ შოულობს და იღუპება.
შემოქმედის ამ იშვიათმა პიროვნულმა თეი-
სებამ ძალუმაღ იჩინა თავი მის მიერ შექ-
მნილ სულიერ ფასეულობებში, თემის, იდეის,
მოკლენის, ადამიანის ინდივიდუალური ბედის
არჩევანსა და გააზრებაში. პოეტის ხილვების
ნათელსა და წმინდა ფოქსუმი ზნირად ხედება
განსაკუთრებული ადამიანი, მშობელი ერისა
თუ კაცობრიობის გამორჩეული, თავისი ზნე-
ობრივი ღირსებით რომ ამალუებს არა მარტო
ერს, არამედ კაცობრიობას საერთოდ. ასეთი
პიროვნება თვითონ წარმოადგენს ადამიანის
განხორციელებულ იდეალს, თავისი დროის ინ-
დივიდუალურებულ ზოგადს. ინდივიდუალურა-
ცია მისი სახით ყველას ეხება. ყველას აინტე-
რესებს მისი ბედი, ყველა პასუხობს მის სა-
ხელს, მისი ცხოვრებისა თუ სიკვდილის უმ-
ცირესი დეტალიც კი მაინტრიგებელია და
ამაღლებველი. წამოიწყეთ საუბარი ცოტნე
დდიანზე, თედორე ბერზე, პატარა კახზე, უზ-
ნუნეთ პირველ შემხვედრს საქართველოს ნე-
ბისმიერ კუთხეში, სოფელსა თუ ქალაქში,
ტყესა თუ მინდორში გიორგი სააკაძის სახელი
და ისიც ცხოველი ინტერესით ჩაერთვება სა-
უბარში, დაგისკამთ კითხვებს, გამოთქმას სა-
კუთარ მოსაზრებას, საკუთარ დამოკიდებულე-
ბას ეროვნული გმირის მიმართ. რაღაც ზღვარ-
მეუწყდომი მამაცობა და პატრიოტიზმი, თავ-
განწირვისა და ჰუმანურობის რაღაც უჩვეუ-
ლოდ ამალეებული იდეა, გვხიბლავს ყველას

„სააკაძის სამ ცხენსა“ და „თედორეში“, „ცოტ-
ნე დდიანსა“ და „ბალადაში პიროვნული ქორ-
დანის გმირობაზე“. ვახტანგ მეფესაგანა
„იოანე ბერში“. და როგორც არ უნდა დას-
რულდეს გმირთა სიცოცხლე, ოკეანის ცივსა
და მწვანე ტალღებში თუ მსტოვარის ხელოთ
ემიგრაციაში, გამარჯვებითა თუ დამარცხებით,
მათი ინდივიდუალიზებული ბედისწერა ყვე-
ლას კვეყუთვინის, თუნდაც მრავალი წელი და
საუბრე გვაშორებდეს მისგან.

ბევრი ლექსია შოთა ნიშნინიძის მხატვრულ
სამყაროში სისასტიკისა და დაუნდობლობის,
ქედმაღლობისა და ღალატის წინააღმდეგ მი-
მართული, ბევრიც სიკეთისა და სისპეტაკის
უშუალო აპოთეოზად წარმოგვიდგება. სიცოცხ-
ლის, ცხოვრების, გაერმოს, ბუნების, ადამი-
ანთა გააზრებული სიყვარული, თანაგრძნობა
და გაფრთხილება სულის უდიდესი ფენომენია.
ვინ ასწავლა პოეტს ეს სიბრძნე? არავინ. იგი
უბრალოდ ეროვნული ხასიათის, მისი სულიე-
რი სუბტანციის ინსტიტუტური გამჟღავნება...

პოეზიის უნატიფეს გამოვლენათა შორის ზნე-
რად ვისმენთ ისეთი ნიჭის ხმას, რომლის აზრიც
მეტნაკლებად ბუნდოვანია და გაურკვეველი,
რამეთუ ვერ პოულობს იმ წონასწორობას, იმ
მტკიცე საყრდენს, ფორმისა და შინაარსის პარ-
მონიაში რომ ვლინდება. რაგინდ მომხიბლავი
არ უნდა იყოს ეს ხმა, ვერ მაღლებდა იგი
იდეის სიზუსტესა და გამჭვირვალობამდე და
მხოლოდ ბნელი წინათგრძნობა იმისა, რისი
გამოხატაცა მას სურს. ხელოვნებაში, ბუნება-
ში საერთოდ იდეა რომ ზუსტი და გამჭვირვალე
იყოს, ცალკეულ, ორგანულ, გრძნობად მოვ-
ლენაში უნდა განხორციელდეს. ამიტომ არის
ფორმა გამოყოფილი იდეისაგან. შოთა ნიშნინი-
ძის პოეზიაში ფორმა ყველაფერია, ვინაიდან
იდეა თვითონ მის გრძნობად ყოფიერებაშია,
შოთა ნიშნინიძის ბევრი ლექსი უკვე სათა-
ურში, პირველსავე სტრიქონში შეიცავს რა-
ღაც უსაზღვროდ ახლოდღესა და მშობლიურს,
უსაზღვროდ ღრმას, შინაგანსა და მნიშვნელო-
ვანს: „იმერეთი... გიორგობისთვე“, „ნისლი
ზმორებით ადგა მიწიდან“, „იების წიგნაი“,
„მესიზმრა გიორგი შატერაშვილი“, „ღობეზე
კვამლის ნაფლეთი შერაჲ“, „საით გაგამცემთ
დეღის ტირიფებს...“, „დრო ამ გორაკებს სეა-
ვეთი კორტნის“, „ღღმერთო, მიმარავლე სათ-
ნოების დღე...“

მაგრამ „კატის რექვიემი...“

როცა შეეცქერი „კატის რექვიემს“, ამ კუშ-
ტსა და მკაცრ პერიხას, ამ სულის ყვირს,
ამალეებულსა და ნალღიანს, ნათლად ვხე-
დავ, თუ როგორ იმოსება სინანულის იდეა
პირველმწილი უტყუარობით, ვხედავ იმასაც,
რომ ხელოვნების დანიშნულება ისეთი კაცის
პოვნაა შეგნებულად, ნებაყოფლობით რომ
იღებს თავზე ადამის შვილთა ყველა შეცო-
დებას, თავისივე ხელოთ მიაქვს გოლგოთაზე
მისთვის განკუთვნილი ძელი ცხოველი...

ლიბიტარი უზნაპე ყოფნა-არყოფნის პრობლე- მის შესახებ და ქართული ხალხური პოეზია

ყოფნა-არყოფნის (სიკვდილ-სიცოცხლის) პრობლემა ეგრეთ წოდებულ მარადიულ პრობლემათა რიგს მიეკუთვნება. ამ პრობლემისადმი ცხოველი ინტერესი ჭერ კიდევ პირველყოფილ ადამიანს გაუჩნდა და იგი დღემდე გრძელდება. ადამიანს თავი ვერ დაუღწევია სიკვდილის შიშისაგან, გარდუვალი და უძლევადი, „იგი მთელ ჩვენს ცხოვრებას თან სდევს“ და ერთი წამითაც არ გვასვენებს. ერთადერთი, რაც ოდნავ გვაშშვინდებს, ესაა თანასწორობა სიკვდილის წინაშე. ვინც დაბადებულია, ყველა უნდა მოკვდეს. სიკვდილმა რაიმე გამონაკლისი არ იცის. „სიკვდილმა ერთმანეთს გაუსწორა აღექანდრე მაკედონელი და მისი მეჭოქე — ამბობს მარკუს ავრელიუსი. გავისხენოთ შოთა რუსთაველის გენიალური აფორიზმი:

ვერ დაიჭირავს სიკვდილსა გზა ვიწრო,
ვერცა კლდოვანი;
მისგან ყოველი გასწორდეს სუსტი და
ძალ-გულოვანი;
ბოლოდ შეყარნეს მიწამან ერთგან მოყმე
და მსცოვანი,
სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა სიკვდილი
სახელოვანი.

ამ წერილის ამოცანას არ შეადგენს ყოფნა-არყოფნის პრობლემაზე არსებული მთელი ფილოსოფიური თუ მხატვრული ლიტერატურის მიმოხილვა, ჩვენ მხოლოდ იმას შევხებით, რაც XX საუკუნის დიდი ქართველი მოაზროვნის — ლიბიტარი უზნაპის კალამს ეკუთვნის და რასაც უშუალო მიმართება აქვს ამ პრობლემის შესახებ საუკუნეების „მანძილზე“ ქართველი ხალხის მიერ შემუშავებულ წარმოდგენებთან. ყველაზე წმინდა სახით ეს წარმოდგენები ქართულ ხალხურ პოეზიაშია შენახული, ამიტომ დ. უზნაპის შეხედულებას ჩვენ ქართულ ხალხურ პოეზიასთან კავშირში განვიხილავთ.

1911 წელს დ. უზნაპემ გაზეთ „კოლხიდის“ ფურცლებზე გამოაქვეყნა სპეციალური წერილი სიკვდილის — ამ „ყოველთა და მამობელი“ ძალის შესახებ. მას ეწოდება „ფილოსოფიური საუბარი. სიკვდილი“. სიკვდილის საკითხს შემდეგაც დაუბრუნდა იგი. მხედველობაში გვაქვს წერილების სერია „ომის ფილოსოფია“. იგი დაიწერა 1914 წელს, იმ დროს, როდესაც პირველი მსოფლიო ომი უკ-

ვე დაწყებული იყო, ათასობით უდანაშაულო ადამიანის თავზე ავებდითაღ იყო მოღერებული სიკვდილის უღმრთელი ცელი, ყოფნა-არყოფნის პრობლემა განსაკუთრებით მწვავედ იგრძნობოდა და ადამიანის გონება გამაღებით ეძებდა პასუხს კითხვებზე: რა არის სიკვდილი, არის თუ არა ის უცაბედი მოვლენა, არის თუ არა სიკვდილი ბოროტება, აქ, ამქვეყნად თავდება თუ არა დევა სიკვდილისიკვცხლეს შორის, ხომ არ შეიძლება გვქონდეს იმედი მკვდრითი აღდგომისა და სიცოცხლის სხვაგან, სხვა ფორმით გაგრძელებისა?

დ. უზნაპემ ამ კითხვებზე მეცნიერულად დასაბუთებული პასუხი გასცა, უარყო რელიგიური წარმოდგენები ხალხის უკვდავებისა და საიქიო ცხოვრების შესახებ. იგი არც უსაფუძვლო ოპტიმიზმის ილუზიას აყოლია და არც პესიმიზმის ჭაობში ჩაძირულა. მან, სიმართლედ უთხრა ადამიანს მისი გარდუვალი ზვედრის გამო, ხლო ცხოვრების საზრისად „ამა სოფლისათვის ზრუნვა“ დაუსახა. ყველა ადამიანი მოკვდავია, უკვდავია მხოლოდ თესლი კეთილი, რომელიც მას ერის საკურთხეველზე მიუტანია, — ასეთია დასკვნა დ. უზნაპის აზრთა მსვლელობისა და არ შეიძლება მას არ დავეთანხმოთ.

ადამიანის არსი და ცხოვრების საზრისი. დ. უზნაპე ყოფნა-არყოფნის პრობლემას ადამიანის არსისა და მისი ცხოვრების საზრისთან კავშირში იხილავს. ადამიანი, მისი აზრით, სამყაროს ურთულესი მოვლენაა. ემპირიულად მას ორი მხარე აქვს: ფიზიკური და ფსიქიკური. უპირატესობა ამ უკანასკნელს ეკუთვნის. „ადამიანის არსება, — წერს ის, — ცნობილია, როგორც ყველაზე უფრო რთული მოვლენა, ამ მხრივ იგი ძირითად-ფუნქციანად განსხვავდება სხვა ყოველი ცოცხალი არსიდან. ჭერ წარმოიდგენოთ თვით ფიზიკური მხარე, მისი არსებისა, მისი ორგანიზმი, — თავისი მიზანშეწონილობით საოცარი მანქანა. მაგრამ ყოველივე ეს აარაბს წარმოადგენს მისი სულიერი ცხოვრების სირთულესთან“ (დ. უზნაპე, განდგომილობის პრობლემა ილია ჭავჭავაძის „განდგომილი“, „სახალხო გაზეთი“, 1911, № 484).

დ. უზნაპეს სული, ფსიქიკა მიაჩნია ადა-

მიანის ძირითად მხარედ. ადამიანის არსებას შეადგენს ცნობიერება თავისი სირთუხისა და მნიშვნელობის გამო. მისი განვითარების დონე განსაზღვრავს ადამიანის ინდივიდუალურ თავისებურებებს. სულია სიცოცხლის წყარო, აქტიური ძალა. ადამიანი განსულოიერებული ნივთიერების ნიმუშია. სულის აქტიურობა მიმართულია სიცოცხლის საზრისის განხორციელებისაკენ. ადამიანს ყოველთვის ახასიათებს სწრაფვა გარკვეული მიზნისაკენ, იგი, ცხოველისაგან განსხვავებით, დიდი ისტორიული და ნიშნულებისათვის არის გაჩენილი, ამიტომ იწვევს მისი სიკვდილი განუზომელ მწუხარებას. „ჩვენ, — ამბობს დ. უზნაძე, — გვაქვს ასაგები რაღაც დიდი შენობა, რომელიც ჩვენს წინაპრებს დაუწყიათ და შემდეგ მისი დამთავრება ჩვენთვის გადმოუციათ. ამგვარად, ჩვენ დაბადებიდანვე დაყოლილი გვაქვს თან ის დანიშნულება, რომელსაც მთელი ჩვენი ძალდონე უნდა მოვასმაროთ“.

რა არის ეს შენობა? დ. უზნაძის აზრით, ეს არის კულტურული შემოქმედება, მატერიალურ და სულიერ ღირებულებათა შექმნა. ყოველი ადამიანის, ყოველი თაობის მოწოდებაა სათუთად დაიცავს წინაპრებისგან მიღებული კულტურული მემკვიდრეობა, განამტკიცოს და შემდგომ განავითაროს ის. მაგრამ ადამიანი ადრე თუ გვიან უნდა მოკვდეს, ის მაღალი დანიშნულება, რისთვისაც იყო იგი მოვლენილი ამქვეყნად, უკან იხევს სიკვდილის წინაშე. სიკვდილი სიცოცხლის უღმრთესი მტერია. ადამიანის არსებობა, მ. პაიდეგერის სიტყვებით, არის ყოფნა სიკვდილის წინაშე, ამიტომ იგი ყოველთვის იმის ცდაშია, გაარკვიოს სიკვდილის არსი, განათავისუფლდეს სიკვდილის შიშისაგან.

სიკვდილი სიცოცხლის გუდამივი თანამზავრია. დ. უზნაძე რელიგიური თვალთი უცქერს სიკვდილის პრობლემას და ხალი მეცნიერული მეთოდით ცდილობს მისი ბუნების გარკვევას. სიკვდილი, ამბობს ის, არ არის წუთიერი, უცაბედი მოვლენა, იგი სიცოცხლესთან ერთად ჩნდება, ყოველთვის მის გვერდითაა. სიკვდილი ადამიანის ცხოვრების მუდმივი თანამგზავრია, მისი განუყრელი დარაჯია, იგი ყოველთვის ადამიანის გარშემო ტრიალებს, ყველგან და ყოველთვის თან ახლავს მას. სიკვდილი ადამიანისათვის გარკვენი მოვლენა კი არაა, არამედ მისი შინაგანი მხარეა. „სიკვდილი თვით სიცოცხლის ში მარხია: იწყება თუ არა სიცოცხლე, იწყება იგივე და მასთან ერთად წინ მიილტვის. სიკვდილი, ამგვარად, იმანენტური მოვლენაა და არა ტრანსცენდენტური“, — წერს დ. უზნაძე და ამ სიტყვების წაითხვის დროს არ შეიძლება ქარიფელ კაცს არ მოგონდეს „ხალხური ლექსები ციკლიდან „წუთისოფლისა“.

სიკვდილი სიცოცხლის მტერია. სიკვდილი, დ. უზნაძის აზრით, სიცოცხლის საწინააღმდეგო ძალაა. მართალია, მას ადამიანის ცხოვრებაში, როგორც ქვემოთ დავინახავთ, აქვს გარკვეული მნიშვნელობა, მაგრამ იგი „დაუძინებელი მტერია სიცოცხლისა“. სიკვდილსა და სიცოცხლეს შორის არსებობს კავშირი, მისი საფუძველი ძმობა და მეგობრობა კი არ არის, არამედ ბრძოლა და სიძულვილი. სიცოცხლე საბოლოოდ ნებდება სიკვდილს, მაგრამ სანამ არსებობს და ძალა ერჩის, ქედს არ უბრის, არ ემორჩილება მას. სიკვდილი „სიცოცხლის გამწმარებელია“ ხალხური შეფასებით. მოვუხმინოთ სიკვდილ-სიცოცხლის პაექრობას:

სიკვდილმა უთხრა სიცოცხლეს:
სიცოცხლე, ჩემი ძმე ხარო.
— მე შენი ძმა რათ ვიქნებო,
შენ პირველ დასამარავო?
დადისარ ჩუმათ სოფლებში,
ქურდულად, ჩუმათ დახვალო,
ჯეღ ვაჟაკებს დაგვიჩვენე,
ბებრებს კი შავინახაშო.
სიკვდილო, თავსა არ მოგცემ,
თავიც რომ ქვაზედ ახალო!

ან კიდევ:
სიკვდილმა უთხრა სიცოცხლეს:
როცა არის ჩემი ხარო,
ჩაიკვამ და დაიხურამ,
ცული მონასტერი ხარო,
ას წელწილს რომ იცოცხო,
ბოლოს ისევ ჩემი ხარო,
დაგინებლად წუთის სოფელს,
მიწის მეზობელი ხარო.

სიკვდილი, როგორც ბოროტება.

ადამიანი წუთისოფლის სტუმარია. ამ „ტურფა საბადაროში“ მას მარადიული ყოფნა არ უწყია. ადამიანის სიცოცხლეს ბოლოს უღებს სიკვდილი. ადამიანი ყოველ წამს უახლოვდება მას. „სცთების და სცთების, სიკვდილსა ვინ არ მოეღის წამისად“, — ამბობს შ. რუსთაველი. სიკვდილი, ჩვეულებრივი ადამიანური გაგებით, ბოროტებას წარმოადგენს, იგი არავის არ ინდობს, ცბიერი და უსამართლოა, მან არ იცის მოხუცისა და ახალგაზრდის გარჩევა. ამიტომ სიკვდილის ფაქტი ყველა ადამიანში საშინელი შიშის განცდას იწვევს. სიკვდილი „უველას თანაბარი შიშის თრთოლვით უშრობს იმედს და, მაშასადამე, იგი ფაქტიურად ყველაისათვის ერთგვარი სიდიდის ბოროტებას უნდა წარმოადგენდეს, ბოროტებას იმდენადვე აბსოლუტურს, რამდენადვე აბსოლუტურია მისგან გამოწვეული შიში“. (დ. უზნაძე, ომის ფილოსოფია, გვ. „ხალხო ფურცელი“, 1914, № 148).

ადამიანი სიკვდილის უამრავ ფაქტს ხედავს თავის გარშემო. საზოგადოებაში ყოველთვის კვდება ვეღაც, სიკვდილი ყველაზე ცნობილი

და შემარწმუნებელი მოვლენაა. მაგრამ ადამიანს იგი ყოველთვის სხვაგან ეგულება, ყველა გაურბის საკუთარ სიკვდილზე ფიქრს. თუმცა ქვეცნობიერად გრძნობს, რომ „ერთხელც იქნება მოვადგები, მივებარები მიწას“:

ტილო წუთისოფელო,

ნახვას არ გვაცლი მზისას!

ჩვენც ისე დავიბოცებით,

როგორცა ვეღავთ სხვისასა,

რა ბევრი ჩამოუშლია ამ სატილს მიწას!

კაცი ვართ, მაინც ვიპოვით,

გულს ნუ ვიხარბთ მტრისასა.

ყოველდღიური პრაქტიკული ცხოვრების ნიადაგზე ჩვენს ცნობიერებაში ჩამოყალიბებული გრძნობები, დ. უზნაძის აზრით, მოკლებულია უნარს აბსოლუტურად შეიმეცნოს ესა თუ ის მოვლენა, იგი ვერ წვდება შორეულ, მეტაფიზიკურ სინამდვილეს, იმას, რაც პრაქტიკაზე მაღლა დგას. „ავიღოთ, თუ გნებავთ, სიკვდილის ფაქტი. თქვენ გსურთ მისი არსებითი მნიშვნელობის შეფასება. ცხადია, ჩვენი ჩვეულებრივი ცხოვრების ველზე აღმოცენებული გრძნობისათვის მისი მნიშვნელობა მხოლოდ უარყოფითი ხასიათის იქნება. სიკვდილი ხომ უარყოფაა, ხომ დაბოლოებაა ჩვენი პრაქტიკული ცხოვრებისა, ამიტომ ჩვენი ჩვეულებრივი გრძნობის შეფასებით იგი უდიდესი ბოროტება იქნება“ (იქვე). მაგრამ თუ ღრმად შევისწავლოთ სიკვდილის ცალკეულ შემთხვევებს და არ დავრჩებით მოვლენების შედარებით, დავინახავთ, რომ სიკვდილი აბსოლუტური ბოროტება არაა, იგი ამასთან უდიდესი სიკეთეცაა.

სიკვდილი, როგორც სიკეთე. რა

აზრით შეიძლება ვილაპარაკოთ სიკვდილზე, როგორც სიკეთეზე?

სიკვდილი დ. უზნაძის აზრით, ადამიანის სიცოცხლის ფორმას, მის ძირითად მამოძრავებელ ძალას წარმოადგენს. ადამიანს, შეგნებულად თუ შეუგნებლად, მუდამ თვალწინ უდგას სიკვდილის იდეა და ამის მიხედვით აშენებს და ანერგვს თავის ცხოვრებას. „მთელი ჩვენი ცხოვრების ფორმა, სახე სიკვდილმა წარმოშვა. ამიტომ იგი განუყრელ დარაჯივით მუდამ თანა გვხვდება და კიდევაც გვხვდეს. იგი ამიტომ ცხოვრების ყოველ მხარეს თავის ელფერს ადებს. სიკვდილი ამიტომ, როგორც იდეა, უდიდესი ბოროტება კი არა, უდიდესი სიკეთეა“ (დ. უზნაძე, ფილოსოფიური საუბარი. სიკვდილი, გაზ. „კოლხიდა“, 1911, № 4). ადამიანის არსებობის როგორც კერძო, ისე საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობები სიკვდილის შიშით არის დაღდაბმული. ადამიანის ყოფაქცევის ყოველი ფორმა განსაზღვრულია სიკვდილით, მისი ყოველი ნაბიჯი გაწოვილია სიკვდილთან დამოკიდებულებით. იმის ვარაუდით, თუ სად, რა მანძილზე იმყოფება ადამიანი მისგან, სიკვდილი ადამიანის ცხოვრების რეგულატორია. ამას ადასტურებს ის ფაქტი, რომ ადამიანი ბავშვობის წლებში ცოტაა შეშინებული, მაგრამ სიკვდილზე, შორს ეგულება იგი, ამიტომაც სიცოცხლე ხალისიანი, უღარდელი, განუმეორებელი. შემდეგ ჩნდება სხვა ინტერესები და მისწრაფებანი, ახალგაზრდას სხვა მიზნები აქვს, ხანდაზმულს სხვა. სიბერის ასაკი ჩვენი ცხოვრების ერთი საფეხურია და როგორც ყველა სხვა საფეხურს, მასაც საკუთარი სახე აქვს, თავისი ჭირი და ღონი ახლავს თან. ადამიანი სხვადასხვა ასაკში სხვადასხვანაირად უყურებს ცხოვრებას, სხვადასხვა საზომით აფასებს მატერიალურ თუ სულიერ ღირებულებებს, მუდმივ ცვალებებს განიცდის ადამიანის დამოკიდებულება მშობლებისადმი, შეიღებისადმი, საზოგადოებრივი წრისადმი, მშობლიური ადგილებისადმი. „ჩვენი საზოგადოებრივი ცხოვრების, ჩვენი კერძო არსებობის პირობები, ყველა ფორმა ჩვენი ყოფნისა, — წერს დ. უზნაძე, — სიკვდილის შიშის გრძნობით არის შექმნილი და გამოწვეული. ის შიში, ამგვარად, მთელი ჩვენი ცხოვრების მმართველი პრინციპია, იგი უმთავრესი რეგულატორი მომენტია ადამიანის მთელი ცხოვრებისა.

ამ სახით, სიკვდილის შიში მუდმივი და აუცილებელი ფაქტია მთელს საკაცობრიო ცხოვრებაში.

ჩვენ ყველანი განმსჯავართ ვართ ამ გრძნობით და იმის მიხედვით ვაშენებთ და ვანერგებთ ჩვენი ცხოვრების შენობას.“ (დ. უზნაძე, ომის ფილოსოფია, გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1914, № 148).

დ. უზნაძის თვალსაზრისით, როგორც ეს ზემოთ იყო ნაჩვენები, ადამიანის ცხოვრება უაზრობა არ არის, ადამიანს დაბადებიდანვე დაკისრებული აქვს უდიდესი მოვალეობა, იგი ამქვეყნად უდიდესი დანიშნულებისათვის ჩნდება. ესაა აქტიური მოქმედება, შრომა, შემოქმედება, კულტურულ ღირებულებათა შექმნა, ერის სულიერი საგანძურის გამდიდრება, ერთი სიტყვით, წინაპრებისაგან დაწყებული შენობის გასრულება. ადამიანის უკუდევება ამაშია. ამ დანიშნულების შესრულება ყოველი კონკრეტული ინდივიდის წმიდათაწმიდა მოვალეობაა. ამისათვის ეძლევა მას სიცოცხლე. მაგრამ ხდება ისეც, რომ ეს მოვალეობა, მისი შესრულება ზოგჯერ სიკვდილაც მოითხოვს. მაშინ სიკვდილი არაა ბოროტება, იგი უდიდესი სიკეთეა. „სიცოცხლე, — წერს დ. უზნაძე, — მხოლოდ საშუალებაა, რომლის მეშვეობითაც ხორციელდება ის უმაღლესი დანიშნულება, ადამიანის არსებობას რომ სარჩულად უდევს.

ცხადია (ამ თვალსაზრისით), რომ სიკვდილი და სიცოცხლე ამ დანიშნულებისათვის სულ ერთია, რომ ზოგჯერ იგი სიკვდილს მოითხოვს და ზოგჯერ სიცოცხლეს“ (დ. უზნაძე,

ომის ფილოსოფია. გაზ. „სახალხო ფურცელი“, 1914, № 148).

სიკვდილი არ წარმოადგენს ბოროტებას იმ შემთხვევაში, როდესაც ადამიანის სიცოცხლე მსხვერპლად ეწირება დიდ ეროვნულ თუ საერთო-საყოფაობის სარგებლად.

სამშობლოს მტრებთან ბრძოლაში სიკვდილი უდიდესი სიკეთეა. გმირულ სიკვდილს სიცოცხლეზე მეტი ფასი აქვს.

ქართველი ხალხი აღმერთებს თავის ეროვნულ გმირებს, არ ივიწყებს მათ. მას სახელოვანი სიკვდილი უჩრქევია ნაწარბ სიცოცხლეს.

კაი ყმა ლაშქარს მოყვდება,
სწორების მკობინობასა,

ცუდაი — ბოსლის ყურესა,
ქალებთან ლოგინობასა.

სიკვდილი, დ. უზნაძის შეფასებით, სიცოცხლის საზღვარია, სიკვდილის მეოხებით შეგვიძლია გავგოთ ჩვენი სიცოცხლის ნამდვილი ფასი, მისი მნიშვნელობა. ყოველი ცალკეული ინდივიდის ცხოვრება რომ დაუბოლოებელი იყოს, მაშინ მას მნიშვნელობა დაეკარგებოდა. სიცოცხლე იმითმ არის ძვირფასი, რომ ის განაშლავს, ერთხელ ძელევა ადამიანს და ეს გარემოება გვაიძულებს, ზედმეცნიერით ზუსტად შევასრულოთ ჩვენი ამქვეყნიური დანიშნულება. სიკვდილს ძალუფს სიცოცხლის განსაზღვრა და მისთვის თავისებური ფორმის მიცემა. ადამიანის ცხოვრების ისტორია „მხოლოდ ეოპეა სიკვდილის იდეასთან ბრძოლისა. რომ სიკვდილის იდეა არ ყოფილიყო, მთელი ჩვენი ფსიქიური და ფიზიკური ორგანიზაცია უფორმო მასის მდგომარეობას არ გასცილდებოდა“.

(დ. უზნაძე, ფილოსოფიური საუბარი. სიკვდილი. გაზ. „კოლხიდა“, 1911, № 4). უფორმო მასის, სივრცესა და დროში გაფანტული მოვლენის შეფასება შეუძლებელია. ნივთები ერთმანეთს საზღვრავენ, ფორმას, შინაარსს აძლევენ. ადამიანის ცხოვრება, როგორც პრინციპი ორგანიზებული ბუნებისა, ემორჩილება შინაგანსა და დროულ საზღვარს. „ცხოვრების საზღვარი კი სიკვდილია, მაშასადამე, იგი მისი ფორმის, როგორც ასეთი, იგი არ არის უკანასკნელი წუთი სიცოცხლისა. იგი მთელს ჩვენ ცხოვრებას თან სდევს და სწორედ ამიტომაა შესაძლებელი, რომ იგი მას საზღვრავს, ფორმას აძლევს. ჩვენ რომ სიკვდილი არ ვიცოდეთ, მაშინ ცხოვრება სულ სხვა სახეს მიიღებდა, იგი ძირიანად სხვა იქნებოდა“ (იქვე). მაშასადამე, სიკვდილი სიცოცხლის საზღვარია, სიცოცხლე მოქცეულია დაბადებასა და სიკვდილს შუა და სწორედ ეს აძლევს მას განსაკუთრებულ მნიშვნელობას, ფორმას, სახეს, ღირებულებას. ადამიანი როცა კვდება, მაშინ ხდება თვალსაჩინო მისი იმის სიცოცხლის მნიშვნელობა, მაშინ შეიძლება ვილაპარაკოთ იმაზე, თუ რა იყო ის, რა გააკეთა, შეასრულა თუ არა ღირსეულად თავისი ამ-

ქვეყნიური ვალი ოჯახის, ერის, კაცობრიობის წინაშე, რადგან მაშინ შეგვიძლია გავისაზრდოვანოთ მთელი მისი ცხოვრების გზა დაზადებული ბიდან სიკვდილამდე, ე. ი. მოქცეული დროულ საზღვრებში და შევაფასოთ ის.

როგორ არის ასახული ეს გარემოება ქართულ ხალხურ პოეზიაში?

ქართულ ხალხურ ლირიკას ზემოაღსანიშნავ პოეზიაში უმაღლეს დონეზე აქვს გააზრებული. საქმარისია დაუასახელოთ „ღიქსი ვეფხისა და მოყმისა“, ჩვენი ხალხური შემოქმედების ეს უძვირფასესი განძი. დედამ საკუთარი შვილის ფასი, მისი ვაჟაცობა სიკვდილის ფაქტით გაიგო:

მაგის მეტს აღარ გიტრიბე,
შენ არ ხარ სატირალია.

მშვიდობით, ჯვარი გეწეროს,
ეგვეტ სამარის კარია,

ერთ შვილ ხო მაინც გავზარდე
ვეფხვებთან მეომარია —

ამბობს იგი და გადაწყვეტს მივიდეს ვეფხის დედასთან, რათა „სამძიმარ უთხრას პირისა“. ადამიანური ზნეობის სფეროში ამაზე შორს წასვლა წარმოუდგენელია.

საგულისხმოა ვაჟს სიტყვები: „ღმერთმა გიშველო სიკვდილო, სიცოცხლე შენოვს შენითა“.

ზუსტად იგივე აზრია გატარებული ხალხურ ლექსში:

სიკვდილს ვენაცავლე, რა ყინჩია!
გამაგებინა ხთისოს ფასი,
აქამდე არცრად არ გამაჩნდა,
ეხლა იმის დარ არავინ არი!

სიკვდილი უძლეველია, ბარდუშაღლი. სიკვდილის შიში მოუშორებელია, მისგან თავის დაღწევა არავის ხელეწიფება, რადგან ის ერთხელ ყველას ესტუმრება, ერთხელ ყველა კვდება და ყველა საკუთარი სიკვდილით. ქართული ხალხური პოეზია გვიჩვენებს, რომ ქართველი კაცი ამასთან შეგუებულია:

ერთი ვარ, ერთხელ მოვკვდები,
ერთხელ ვატირებ დედასა;
ერთხელ სჯობია სიკვდილი ნიადაგ
შელონებასა.

ყოფნა-არყოფნის საკითხი ადამიანისათვის ცენტრალური საკითხია, დ. უზნაძის აზრით, ადამიანის გონება ყოველთვის ცდილობს მის გადაწყვეტას თავის სასარგებლოდ, მაგრამ მან ვერ შეძლო შეუძლებელი. სიკვდილმა დაამტკიცა თავისი უძლეველობა, გარდუვალობა. ქართულმა ხალხურმა პოეზიამ შესანიშნავად იცის, რომ „წუთისოფლის სტუმრები ვართ, ჩვენ რომ წავალთ, სხვა დარჩება“, რომ სიკვდილს ვერსად ვერ გაქცევით, ვერსად ვერ დავმალვით, მას ვერავინ ვერ მოერივია, ტირილითა

და ვიშით ვერ მოიშორებ, ხვეწნა-მუდარიოთ
ვერას გახდები:

გულსა მომწევა ვარამი ვით ნავუბარი
წყალიო.

რა მწლე შევწუხებულვარ, გუნება მიძე
მყალიო;

გამაგრდი, გულო, გუნებავ, როგორც
მყინვარი სალიო!

თორ მალე მოვა სიკვდილი, ტუქსი,
არ მოცინარიო;

სულ დამაცილებს ჯავრებსა, იმნარი
აქვ ზარიო.

უნდა წამართოს უეცარ რაც მისი მადევს
ვალლო.

გავიქცე? სად უნდ წავიდე, ცხენც
რო მყვანდეს ჩქარიო?

შეებე? არ დააშინებს ჩემი ფრანგული
ხმალიო!

ვითარიო? არ შამიცოლებს, არ იცის
ცოდება-ბრალიო;

გეხვეწო? არ გაიგონებს, უნდა იხმაროს
ძალიო...

ისევე სკოზს გულით ვილხინო სანამ
ცოცხალი ვარიო, —

ვისა აქვ მეტი სიცოცხლე უფლისგან
ნაუქუარიო?

ქართველი კაცი სრული შეგნებით უყუ-
რებს სიკვდილის ფაქტს, იცის მისი გარდუვა-
ლობა, მაგრამ მაინც ოპტიმისტია, ცხოვრებაზე
ხელს არ იღებს. ყველა ზემომოტანილი ლექსი
ცხოვრების, საქმის, ლხინის სიუვარულით თავ-
ობდა:

ა. ც. არა მარგო ტირილმა, არც არა
ცრემლის დენამა,

აჯობა ისევე სიცილმა, ლაქარდიანმა ენამა.
გამხიარულდით, სწორებო, სანამ

ერთუროსა ვხედავთო,
მოგვცდებით, დავიკარგებით, შავ მიწას

ამოვხედავთო.
შავი მიწისა ნაუერი გულზედა

ჩამოგვდიოდეს.
ტიროდეს ქალი და რძალი, ჩვენ ერთი

არ მოგვდიოდეს.

სიკვდილი — უკვდავება — რელიგია.

დ. უზნაძის ნაშრომებში ნაჩვენებია, თუ
როგორ გაუჩნდა ადამიანს უკვდავების
იდეა და როგორ განაპირობა მან, სხვა ფაქტო-
რებთან ერთად, რელიგიის წარმოშობა. რო-
გორც აღვნიშნეთ, ადამიანი ყოველთვის ცდი-
ლობდა სიკვდილის შიშისაგან განთავისუფლე-
ბას, ეძებდა გამოსავალს. ზრუნავდა მიცვალე-
ბულთა საფლავებზე, აგებდა ტაძრებს, პირა-
მიდებს და წარმავლობის დასაძლევად ათას-
გვარ მისტერიას მიმართავდა. ყოფნა-არყოფ-
ნა ყველა ეპოქის ადამიანის თავსატეხი პრობ-
ლემა იყო. ადამიანმა ვერა და ვერ შეძლო სი-
კვდილის შიშისგან თავის დახსნა. ამიტომ მას

დაუპირისპირა სიცოცხლის მარადიულობის
იდეა. სიკვდილის შიშმა მისცა დასაბამი უკვ-
დავების რწმენას. უკვდავების იდეა — სიკვდი-
ლისგან განთავისუფლების იდეა — სიკვდილის
დაძლიების იდეა კი თავის მხრივ რელიგიის სა-
ფუძველი გახდა. დ. უზნაძის აზრით, „სიკვდი-
ლი აძლევს დასაბამს უკვდავების იდეას. ეს
ასევე უნდა იყოს. მე ვხედავ რაიმე განსაზღ-
ვრულ მოვლენას და იმავე წამს ჩემს ცნობიე-
რებაში რაღაც განუსაზღვრელის ცნება წამოიე-
რება; მე ვხედავ სიკვდილს, გახრწნას და იმა-
ვე წუთს ჩემს სულის სამკვიდროს უკვდავებისა
და მარადიულობის იდეა ეუფლება. ფსიქოლოგია-
ში ასეთი ფაქტი არისტოტელმა „ქონტრასტის
ასოციაციის“ სახელით მოწათლა“ (დ. უზნა-
ძე, ფილოსოფიური საუბარი. სიკვდილი. გაზ.
„კოლხიდა“, 1911, № 4).

სიკვდილის შიშმა მოუშვადა ნიადაგი რელი-
გიურ გრძნობას, სიკვდილის დათრგუნველი
ძალით გამოწვეულმა უსახოობამ და სევდამ
განაწყო ადამიანი რელიგიისათვის. „რელიგია,
მარადიულობისაკენ მისწრაფება, სიკვდილმა
წარმოშვა, ამიტომაცაა, რომ ყოფნა-არყოფნის
პრობლემა განსაკუთრებული ძლიერებით
არის ჩაქარგული რელიგიური მოსოფლმხედვე-
ლობის ყოველ ნაქსოვში“ (იქვე).

დ. უზნაძე აშკარად კრიტიკულ დამოკიდე-
ბულებას იჩენს პირველყოფილი ადამიანის
რელიგიური წარმოდგენებისა და კულტურის
მიმართ მათი გულუბრყვილობის გამო. მაგრამ
იგი ამას არ ხედავდა, მისი კრიტიკის ისარი
უფრო რთულ რელიგიებსაც წვდებოდა, კერძოდ,
ქრისტიანობას. „სიკვდილის ძლევა და მის ნან-
გრევებზე უკვდავი არსებობის კოშკის აღმარ-
თვა“ — აი, რას ისახავდა მიზნად ყველა რე-
ლიგია და მათ შორის ქრისტიანობაც. ძველმა
რელიგიებმა იგი ვერ შეძლეს. სიკვდილის დაძ-
ლივის ყველა ცდა მარცხით დამთავრდა. ძვე-
ლი რელიგიური წარმოდგენები და მათი მატა-
რებელი ადამიანები თვით იქმნენ ძლეულნი
სიკვდილის მიერ. დრომ შეშუსრა და გააქარ-
წელა უკვდავების ყველა საშუალება და იმედო.
სიკვდილზე გამარჯვება აღმოჩნდა მითი, ილუ-
ზია.

ყოფნა-არყოფნის პრობლემაში ქრისტიანულ
რელიგიაშიც უპირველესი ადგილი დაიჭირა.
დ. უზნაძე აღნიშნავს, რომ „ყველაზე უფრო
გავრცელებული რელიგიური მოძღვრებაში —
ქრისტიანობაში — სიკვდილის საკითხის ცენტ-
რალური პოზიცია უჭირავს. ადამიანის სული,
— მუდამ მშფოთვარე, დაუცხრომელი და
შორსმტოვრელი, — განსაკუთრებულ გრძნო-
ბას განიცდის, როდესაც იგი პირდაპირ
დაუდგება ყოფნა-არყოფნის საკითხს“. (დ. უზ-
ნაძე, ფილოსოფიური საუბარი. სიკვდილი.
გაზ. „კოლხიდა“, 1911, № 4). ქრისტიანობამ
ბევრი რამ მიიღო ძველი რელიგიებისაგან. მან
საქაოს, დროულ ცხოვრებას დაუპირისპირა

საიქო, მარადიული ცხოვრება, მას მიანიჭა უპირატესობა. საიქო ცხოვრება წარმავალია, თავისთავად მას არავითარი ღირებულება არა აქვს, იგი ზრუნვაა მარადიული ცხოვრებისათვის, მხოლოდ ტანჯვაა იმპერეწიური სასუფეველის მოსაპოვებლად. ქრისტიანობამ ახალი რიტუალები შემოიღო, სულებისადმი თავყვანისცემის, მორწმუნეთა მოქმედების ახალი საკულტო სისტემა შექმნა. „საიქო ცხოვრება, — წერს დ. უზნაძე, — გახრწნილია და სიკვდილით იმიტომ თავდება, რომ იგი მსახურებაა სხეულისა, — სხეული კი თავისთავად მკვდარი და პასიურია. სიცოცხლის პრინციპი სულია და, ამიტომ იგი, როგორც პლატონამაც თქვა, უკვდავია. ვინც საიქოს სულზე ზრუნავს, იგი ამით თავის უკვდავებაზე ფიქრობს. ამიტომ მთელი საიქო ცხოვრება ზრუნვაა საიქო, მარადიული ცხოვრებისათვის. ამით ქრისტიანობამ მიწიერი, ზრდილი ცხოვრება საიქო, უკვდავ ცხოვრებას დაუქვემდებარა და ამით სიკვდილს სძლია. ეს უკანასკნელი მხოლოდ საშუალებაა შეიქმნა უკვდავი ცხოვრების მიღწევისათვის. ეს ძლევა ქრისტიანობამ თავისი მოძღვრის მკვდრებით აღდგომით დაასურათა“ (იქვე).

მაგრამ იყო კი ეს ნამდვილი ძლევა სიკვდილისა, რეალური გადაწყვეტა უოფნა-არყოფნის მარადიული პრობლემისა? არა, არ ყოფილა. „ქრისტიანობა ცდება ისე, როგორც ცდებიან ჭველი ბერძნები და ან როგორც ცდება დღეს ყველა გულუბრყვილო ადამიანი“ (იქვე). — კატიგორიულად აცხადებს დ. უზნაძე. საუკუნეთა განმავლობაში უბრალო, მორწმუნე ადამიანები ზედმიწევნით ზუსტად ასრულებდნენ ქრისტიანული დოგმების მოთხოვნებს, სტეროდით კიდევ სულის უკვდავებისა და საიქო ცხოვრების მარადიულობისა, მაგრამ ქვედაფერი ისე არ იყო, როგორც ამას ეკლესიის წმინდა მამები ქადაგებდნენ, მტკივნეულად განიცდიდ-

ნენ სიკვდილის უოფლისშემძლეობის წინაშე თავიანთ უსასოზას და წინაპართა ძვალწასლაგთან მწარედ გოდებდნენ „ამოება ამოთა და უოველივე ამოა არს“.

დ. უზნაძე მტკიცედ იცავს ადამიანის მიერ ამპერეწიური ცხოვრების გარდაქმნის თეზისს, მისი ცხოვრების ზრსა და გამართლებას აქედებს, აქ პოულობს. წინააღმდეგ ქრისტიანული ასკეტიზმისა, რომელიც „მთელი არსებულის ცხოვრების უარყოფისაკენ“ არის მიმართული, დ. უზნაძე ადამიანებს შთააგონებს ამპერეწიური ცხოვრების სიდიადეს. მსჯელობს რა ადამიანის ამპერეწიურ დანიშნულებაზე, შემოქმედებით ზრამაზე, დ. უზნაძე მოითხოვს მიწიერი არსებობის განმტკიცებას, მის გაახლოსოლუტებას. ადამიანმა აქ უნდა იცხოვროს ნამდვილი ცხოვრებით, აქ უნდა ბოვოს უკვდავება. რაც წარმავალია ჩვენში, მიწად იქცევა, მარადიული აქ რჩება. ამპერეწის იქით სიცოცხლეზე ფიქრი და ოცნება ფუჭია, საიქო ილუზია, ქიმიერაა. დ. უზნაძეს კულმინაციურ წერტილზე აჰყავს ქრისტიანული რელიგიის კრიტიკა. ის წერს: „სულ სხვაა ჩვენი შეხედულება ცხოვრებასა და არსებობის დანიშნულებასა და მიზანზე. იგი საიქოს მოსპობისაკენ კი არ მიგვაქანებს, პირიქით, მისი ცდა იქით არის მიმართული, რომ საიქო როგორმე აამაღლოს, იგი როგორმე გაააქტივოს. მისი იდეალი, მაშასადამე, საიქო ცხოვრებაა და არა საიქო არსებობა. ამიტომ ჩვენი გეგმა ცხოვრების ზრისა მიწიერი არსებობის განმტკიცებაა, მისი უაღრესობის აღსარებაა, მისი მიმდინარეობის კურთხევაა და მისი მნიშვნელობის გაახლოსოლუტება. აქ თითქმის რელიგია ციდან მიწაზე ეშვება, საიქო ცხოვრება ზედმეტი ჩნდება და საიქო თვით იღებს რელიგიურ სანქციას“ (დ. უზნაძე, ომის ფილოსოფია, გვ. „სახალხო ფურცელი“, 1914 № 150).

შეძრება პრეზიდენტის მარგარეტ

ლიტერატურის ისტორია მოწმობს, რომ ერთი ენიდან მეორეზე თარგმანი კლასიკურ ნაწარმოებებს. აფხაზურმა ლიტერატურამ სწორედ ამ პრინციპის მიხედვით გადადგა თარგმანში თავისი პირველი ნაბიჯები. ითარგმნებოდა რუსული, ქართული, უცხოური ლიტერატურის კლასიკური ნიმუშები და, რა თქმა უნდა, ამ ნაწარმოებებმა დიდი გავლენა იქონიეს ახალგაზრდა ნაციონალურ ლიტერატურაზე, ახალი ძალები შემატეს მას. მაგრამ არსებობს კიდევ ერთი საკითხი, რომელზედაც საჭიროა დაფიქრება, მიუხედავად იმისა, რომ ეროვნული ლიტერატურისათვის აუცილებელია თარგმნის რჩეული კლასიკური ნაწარმოებები. მწერალი-თარგმნელი უზრუნველბს უნდა აქცევდეს სხვა ერის იმ ლიტერატურას, რომელიც ხალხს, თანამედროვეობას ეხება.

XIX საუკუნიდან გაჩნდა მხატვრული ნაწარმოებები, რომლებიც აფხაზეთის ცხოვრებას ასახავს. ახი წლის მანძილზე მრავალი წერილი, ნარკვევი, მხატვრული ნაწარმოები შეიქმნა აფხაზეთსა და აფხაზ ხალხზე. საბჭოთა პერიოდში მრავალმა მწერალმა უმღერა აფხაზეთსა და მის ხალხს. მათ შორის ერთ-ერთი უწინშენილვანისადმი აღვლილი გ. ტაბიძის უბიძგს.

და მართლაც, მან, ვინც ზედაპირულად მანკი იცის გალაკტიონის შემოქმედება, არ შეიძლება; ვერ შეამჩნიოს რამდენად დიდი იყო პოეტის სიყვარული აფხაზეთისა და მისი ხალხის მიმართ: „მეოცე საუკუნე ქართული პოქისათვის ტრაგიკულად დაიწყო, სამი გოლათის წაქცევით. 1907 წელს დაიღუპა ილია ჭავჭავაძე, მოგვიანებით აკაკი და ვაჟა. პოქის მადლი თითქმის გაქრა, სამი დიდი მნათობის ჩაქრობამ თითქმის გაუვალი უფსკრული გათხარა ქართული მხატვრული აზროვნების ტრადიციულ პარანსზე. მაგრამ ნამდვილად ასე როდის მოხდა, სასოწარკვეთა შეიცვალა იმედებით, „სახალხებში ფრთა გაშალა“, როგორც აკაკი იტყუდა; მოვიდნენ ახალი და ახალი ტალანტები...

იმ დროს, სულ ახალგაზრდა ქართველ პოეტთა შორის, გალაკტიონ ტაბიძე ყველაზე დიდო, ყველაზე კოლორიტული ფიგურა იყო, რომელმაც შექმნა საოცარი ძალის შედეგები: „ალურჯა ცხენები“, „მერი“, „მთაწმინდის მთა-

რე“ (1915), ხოლო მანამდე დაწერილი ჰქონდა „მე და დამე“ (1912), „გურიის მთებს“, „მესაფლავე“ (1914). ქართულმა პოქიამ ილიას და ვაჟას სიკვდილის შემდეგ ამ ლექსებში ახალი ძალით გამოასხივა, ახალი შარავნი დიდი დაიდგა. გალაკტიონი მოვიდა, როგორც მთებიდან მოსკდება ზოლზე დიდი ნიაღვარი უსიცოცხლო მდელი გამოსაცოცხლებლად. გალაკტიონმა თავისი მოსვლით პოქი გაზოცოცხლა და ქართული სიტყვის შემართებას ახალი ჰორიზონტები დაანახა.

აფხაზი პოეტები თავიდანვე დიდი ყურადღებითა და სიყვარულით კითხულობდნენ, ეცნობოდნენ და თარგმნიდნენ თავიანთ ენაზე ქართული სიტყვის დიდოტატს. ეს წმინდა საქმე უფრო განამტკიცა გალაკტიონის ლექსების კრებულმა „ზღვა ახმურდა“, რომელიც მოაშუადა და გამოსცა პოეტმა ნიკოლოზ კვინიამ.

გალაკტიონ ტაბიძის ლექსებს აფხაზურ ენაზე თარგმნიდნენ და თარგმნიან დ. გულია, კ. აგუმა, ბ. შინგუშ, ი. თარბა და სხვები, მაგრამ ცალკე კრებულად მისი ნაწარმოებები არ გამოსულა. ვფიქრობთ, აუცილებელი იყო შექმნილიყო კრებული პოეტისა, რომელმაც აფხაზი ხალხისადმი საოცრად დიდი სიყვარული გამოხატა.

„საბჭოთა პოქის ერთ-ერთი ფუძემდებლის პოქის თარგმანს დიდი ხანია სერიოზულად მოვეციდე. სიტყვა-სიტყვით, სტრიქონ-სტრიქონ, აღჩაქრებლად ვთარგმნიდი, ბოლოს კი ერთ პატარა წიგნად შევკრიბე, ხანამ მას აფხაზ მკითხველს წარვუდგენდი, თავიდან ჩავუქეი ჩემს თარგმანებს და მივხვდი, რომ გალაკტიონის პოქის აფხაზურად ამეტყველება უფრო რთული ყოფილა, ვიდრე წარმომედგინა. თუმცა მანაც გადავწყვიტე პოეტის 30-ე წლისთავის აღსანიშნავად ჩემი მრავალი წლის შრომის ნაყოფი — ჩემი თარგმანები აფხაზი მკითხველისთვის წარმედგინა. თუ ჩემი თარგმანები, გ. ტაბიძის არაჩვეულებრივი პოქისადმი ინტერესის გაადვილებს, მაშინ მე ჩავთვლი, რომ ჩემს მორიდებულ შრომას უნაყოფოდ არ ჩაუვლია“ — წერს ნიკოლოზ კვინია კრებულ „ზღვა ახმურდას“ წინასიტყვაობაში.

გალაკტიონ ტაბიძის შემოქმედებაში ერო-

ერთი უმნიშვნელოვანესი ადგილი ხალხთა მე-
გობრობის თემას უყავია და, როცა ჩვენ ამ
თემაზე ვსაუბრობთ, განსაკუთრებული ყურა-
დღება უნდა შევამყარო აფხაზურ ციკლს, ის-
ტორიული ბედით ახლოობაში, კულტურულ-
ლიტერატურული ურთიერთობები, უძველესი
დროიდან აფხაზი და ქართველი ერის არაჩვე-
ულებრივი ტრადიციები — ყოველივე ეს ყვე-
ლაზე საჭირო დროს წამოსწია გალაკტიონმა
წინა პლანზე. სავსებით სწორად წერს. რ. თვა-
რადე, რომ: „აფხაზური ციკლი გალაკტიონს ტა-
ბიძის პოეზიის მოუყვებელი ნაწილია, ამ პოე-
ზიის მშვენიერებადანი, მასავით გაუხუნარი, მა-
რად მომხიბვლელი, დაუვიწყარი და არდასა-
ვიწყი. ამასთან, ეს არ არის ციკლი იმ გავებით,
როგორითაც არაერთი პოეტი ქმნის ციკლებს
ამა თუ იმ კუთხეში მოგზაურობის თუ ორი-
სამი თვის იქ ცხოვრების შედეგად, ამგვარი
ტურისტული, ზერელე ხედვა უცხო იყო გა-
ლაკტიონს ტაბიძისათვის.. ეს პეიზაჟებისა და
პეიზაჟთა ხილვით აღძრული განწყობილებე-
ბის ჯამი კი არ არის, შემოქმედის მთლიან
მსოფლმხედველობას შერწყმულ უღრმეს ბილ-
ვათა საგანძურია“.

ეპოქის დიდ პოეტს აფხაზეთში უპირველეს
ყოვლისა იზიდავდა აფხაზი კაცის ცხოვრება,
მისი წარსული და მომავალი, დღევანდელი
დღე, მისი ფიქრი და ღირსი ზვლინდელ
დღეზე, აფხაზი კაცის ვუჟაცობა, ღირსება,
პატიოსნება, მისი ღამაში სამშობლო; იცოდა
მისი ისტორია, კულტურა, ქართულ-აფხაზური
კულტურული ურთიერთობები, აი, რატომ
უყვარდა გალაკტიონს აფხაზეთი, რატომ უძ-
ღვნიდა მას თავის საუკეთესო ლირიკულ ლე-
ქსებს.

გამარჯობა, აფხაზეთო, შენი,
ლურჯო მთებო, თეთრო სანატორია.
შეეპარა გულს რაღაცა სენი,
მომენატრა ზღვა, რომელიც შორია.
მომაგებე შენ იგივე პალმა,
სად ოდესმე მშვენიერმა ქალმა,
გადიწერა ზღვაზე ლექსი ჩემი;
მომაგებე, მშობლიური მიწა,
შენი ძველი მეგობარი მიკან.

გ ტაბიძის თანამედროვენი იგონებენ, რომ
მას მართლაც უსაზღვროდ უყვარდა აფხაზე-
თი. ყველა მისი ნაწარმოები, რომელიც აფ-
ხაზეთს ეძღვნება, იმის დადასტურებაა, რომ
ეს ლექსები შექმნილია უწინდესი და დიდი
სიყვარულით. იგი უმღეროდა აფხაზეთის ბუ-
ნებას, ზღვას, მთებს, მთვარეს, მდინარეებს,
კოლმეურნე გოგონას, მთიდან დაბრუნებულ
აფხაზ ჯაბუკს.

ყველა ერს თავისი ნაციონალური მუსიკა-
ლური საკრავი აქვს: აფხაზი ხალხის ნაციონ-
ალურ საკრავს აფხიარცა ჰქვია. ეს მუსიკალუ-

რი ინსტრუმენტი ლხინშიც და ქირშიც მუდამ
აფხაზთან ერთად არის. ეს რომ ასეა, კარგად
იცინა ქართველმა პოეტებმა. აფხიარცაზე
ჩვეულებრივი ლექსი აქვს შექმნილი გიორგი
ლეონიძის, აფხიარცას უძველესი ლექსს გალა-
კტიონი. მისი აზრით აფხიარცა უბრალო სა-
კრავი კი არ არის, მას ისეთი შინაგანი ძალა
აქვს, რომელსაც შეუძლია აამეტყველოს აფ-
ხაზი კაცის შინაგანი სამყარო, უძველესი
დროიდან გაისმის აფხიარცას ხმა ფაცაში,
სახლში, ქორწილებში, თავისუფლებისათვის
ბრძოლაში, ტაძრებში, შრომაში, ერთი სიტ-
ყვით, აფხაზი კაცი მუდამ თავის ღვთებად
თვლიდა აფხიარცას:

აფხიარცა, როგორ ეღერდი,
როგორ ეღერდი, აფხიარცა.
დამპარცეული ქულზე კაცის,
მსგავსი შენი იყო არცა.
როცა მტერი ზღვას გაღმოსცდა,
მოიწია და ვითარცა
ნიაღვარმა ინაცვლა გზა:
შენ ზარს სცემდი, აფხიარცა!

მაშინ, როცა სამშობლოს უპირდა, საფრთხ-
ეში იყო, მისი ყოფნა-არყოფნის საკითხი იდ-
გა, აფხიარცას ომანიანი ხმა აერთიანებდა
ხალხს, უხმოზდა სამშობლოსა და თავისუფ-
ლების დასაცავად:

ოღეს გმირმა არ ისურვა
და თაყვანი მტერს არა სცა,
როგორ თრთოდი, როგორ ეღერდი,
როგორ ჰქუხდი, აფხიარცა!

გალაკტიონ ტაბიძეს უყვარდა აფხაზური ხა-
ლხური სიმღერები, ესმოდა აფხაზური მელო-
დიის სიტყბო, იცოდა, რომ სიმღერა შინაგანი
ბუნების გამომხატველია. პოეტმა აფხაზურ სი-
მღერას „შარდა ამთას“ უძღვნა საოცრად კო-
ლორიტული ლექსი, რომელიც ნაციონალური
ხულით სუნთქავს. „შარდა ამთა“ სიუჟეტ-
ური ლექსია. პოეტს აფხაზურ ქორწილში ყო-
ფნისას სიტყვა უთხოვია თამაშისათვის და ეს
ლექსი წარმოუთქვამს; ლექსში ავტორი ასახავს
აფხაზური ქორწილის სილამაზეს და განსაკუთრ-
ებებით კი — „შარდა ამთას“ ტკბილ მანგებს;
აფხაზი ქალის სილამაზეს, ქალისა, რომელსაც
შეუძლია თავი შესწიროს სამშობლოს, ვის ხე-
ლთაც არის სამშობლოს ზვლინდელი დღე:

მტერზე მიმსვლილი მენახოს
ქალი იძახდეს: „ჰეა მათა“
აფხაზი ქალნი გმირთ ზრდიდნენ,
შემესუსტებოდა არამზადათა..
მაშ, ერთი ძველი სუფრული
სთქვი „შარდა ამთა“ — თამადა.

აფხაზი ქალის პორტრეტი — მისი სახე,
სილამაზე, გალაკტიონს მრავალ ლექსში გან-
უღიღებია. „ისტუმრად“ — ამ ლექსის ლირ-
იკული გმირი თავისი ოჯახის ერთგული აფხა-

ზი ქალია, ქალი, რომელიც აფასებს ძმობას, მეგობრობას. გალაკტიონი აღფრთოვანებით უმღეროდა აფხაზეთის ბუნებას, ყველაზე მეტად კი კოდორი უყვარდა: „დიდი ხნის წინათ ვიყავი აფხაზეთში, მაშინ კოდორმა დამატყვევა თავისი წყლის სიხვეთი და ტივებით. ორი დღე სულ მის ნაპირას დავდიოდი, იქაურ თევზებსაც გვახელით. კოდორის ნაპირას გატარებულმა დღეებმა ორი ლექსი დამაწერინა „ჩვენი კოდორი“ და „ფიჭრი კოდორთან“.

აფხაზეთის სილამაზეს გვიშლის თვალწინ გალაკტიონი ლექსში „რიცა“. ამ ლექსში გალაკტიონი გვიხატავს რიწას, მის ბუნებას, რომელიც შთაგონებს პოეტს:

აფხაზეთს არის
ერთი ტბა რიცა
და იქ ხომ გვახსოვს
შენცა და მეცა:
ზეცა ვით ზეცა
და არა მიწა,
მიწა ვით მიწა
და არა ზეცა.

გალაკტიონის აფხაზეთისადმი დამოყიდებულების გვიხატავს ლექსი „მადლობა აფხაზეთს“:

მადლობა აფხაზეთს,
მის მზეს და ზღვის ძალას,
მის წინ მოწიწებით
მე ვიხდი ჩაბალასს,
მადლობა ასწლოვან მოხუცებს,
მის მგონებს, სულს წმინდას, ხმაღს
უცებს,

მადლობა უღარებელ
აფხაზის ზრდილობას
და გვიარსებლობას.

შეუძლებელია ბოლომდე შეიყვარო ერი, თუ არ იცი მისი ისტორია. აფხაზი ერის ისტორიაში ყველაზე მძიმე მოვლენა მაჰაჯირობა იყო. გახულ საუკუნეში ეს იყო ყველაზე მძიმე ნაციონალური უბედურება. ეროვნულ ტრაგიდიად იქცა ათასობით აფხაზის ზღვის გაღმა გასახლება, დევნა. მათი განადგურება, ელღება. საქართველოს საუკეთესო შვილები დიდი გულისტკივლით აღდგნენ აფხაზი ხალხის ინტერესების დასაცავად. ესენი იყვნენ ი. ჭავჭავაძე, ა. წერეთელი, ი. გოგებაშვილი, გ. წერეთელი, ს. მესხი და სხვები.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ ტრაგიკული მოვლენის შემდეგ მრავალმა წელმა ჩაიარა, არ შეიძლებოდა ეს ამბავი არ შეხებოდა აფხაზი ხალხის აზრობელი პოეტის გ. ტაბიძის გულს და არ გამოხმაურებოდა მას:

დაგვსაჯა ბედმა, იმ შავებდმა
და გასაჭირი
გაუღენთა ნისლის, ცრემლებისა
და სისხლის გუბით.

ფიხას-ღიხაშხოს, თუ ფხვიერსა
ვეგრძნობ, მაჰაჯირი
მშობლიურ მიწის ერთი მუტა
თან მომაქვს უბით.

მართალია, მაჰაჯირი შორდებოდა სამშობლოს, ტოვებს მას, მაგრამ მას არ ტოვებს იმედი, რომ როდენმე მაინც დაბრუნდება უკან, ისევ გაახლებებს თავის კერას. თუ ეს არ მოხდება, მაშინ თავისი ქვეყნის ერთ მუტა მიწას მაინც დააყრიან გულზე. შეუძლებელია ბოლომდე გიყვარდეს ერი, თუ არ იცი მისი აწმყო, თუ არ შეგიძლია გაიზარო მისი სიხარული და ტკივილი, თუ არ გჯერა მისი ბედნიერი ხვალისდელი დღის. ყოველივე ამას გადმოგვიცემს მოცულობით პატარა, მაგრამ წმინდა გრძნობებით აღსავსე ლექსი „აფხაზეთო, აფხაზეთო“:

მრავალ მხარეთ მოგზაური,
მისავალზე ძველი ცხუმის,
მიდის წყნარად მეზღვაური,
მღერის და ბედს არ ემღერის.
მეც გემზე ვარ უამინდო
„ნისლი“ არის ჩემთვის მღელო,
აფხაზეთო, აფხაზეთო,
სულზე უფრო საყვარელო!

ქარგი იქნებოდა, კრებულში „ზღვა ახმაურდა“ გალაკტიონ ტაბიძის სხვა ლექსებიც შესულიყო რომლებიც აფხაზეთსა და აფხაზ ხალხს ეძღვნება. რა თქმა უნდა, სასურველია, მთარგმნელმა დიდხანს არ დაეყოვნოს, რადგან აუცილებელია, რომ ჩვენ, აფხაზ მკითხველს, ერთ მთლიან წიგნად გვქონდეს ყველა ის ლექსი, რომელიც გალაკტიონმა აფხაზეთის უძღვნა. ეს სულიერი სიმდიდრეც არის და თანაც იმ სიყვარულის პასუხიც იქნება, რომლითაც პოეტი აფხაზეთის მიმართ იყო განმსჭვალული.

ორი ერის ორი დიდი შვილი დიმიტრი გუღია და გალაკტიონ ტაბიძე პატივს სცემდნენ და უყვარდათ ერთმანეთი. აფხაზური ლიტერატურის პატრიარქი დიმიტრი გუღია ახლოს იცნობდა და მეგობრობდა ქართველ მწერლებთან, მეცნიერებთან, საზოგადო და სახელმწიფო მოღვაწეებთან.

გალაკტიონ ტაბიძე დიდად აფასებდა დიმიტრი გუღიას შემოქმედებით საქმიანობას, აფხაზთა სიამაყედ თვლიდა მას და სიხარულით აღნიშნავდა: „შენ შენი სამშობლო გიყვარს, გიყვარს შენი ერი და მშობლიური დროშის ფერი“.

ლექსში „დიმიტრი გუღია“ ჩანს, თუ როგორ აფასებდა გალაკტიონი მის პოეზიას:

ხან უმძაფრესი, ხან კი
ტკბილი, ვით ზეცის ბანგი —
მხნე, აფხაზური ჩანგი —
შენ შენი გრძნობის ნიჭი
და შენი საქმე გაქმბს.

გალაქტიონს კიდეც მრავალი ლექსი აქვს დაწერილი აფხაზეთსა და აფხაზ ხალხზე, რომელშიც ჩაქსოვილია მთელი მისი სული და გული. ნ. კვიწინამ, როგორც პოეტმა — მთარგმნელმა, პროზაიკოსმა — მთარგმნელმა ბევრი გააკეთა ლიტერატურისთვის;

თუ კრებულში „ზღვა ახმაურდა“ შემავალი თარგმნილი ლექსების საერთო ხასიათზე ვიმსჯელებთ, შეიძლება ითქვას, რომ თუ იშვიათ ხარვეზებს არ ჩავთვლით წარმატება თან ახლავს მთარგმნელს; მან აფხაზ მკითხველს გააცნო, თუ რა აღმღებდა პოეტს მშ. იან წლებში, შეაყვარა მკითხველს გალაქტიონ ტაბიძის პოეზია. რადგან მთარგმნელმა ამდენი შესძლო, მაშინ სავსებით დასაშვებია, ვაპატიოთ მას უმნიშვნელო შეცდომები. მთავარია, რომ მთარგმნელმა მიზანს მიაღწია. თარგმანებში გვხვდება სუსტი სტრიქონები, მაგრამ აქ უნდა გავითვალისწინოთ ისიც, რომ გ. ტაბიძის პოეზიის თარგმნა მეტად ძნელია, საჭიროა დიდი ოსტატობა. მაგრამ რამდენადაც რთული უნდა იყოს გალაქტიონის შედევრების თარგმნა, აფხაზურ ენაზე მათი ამეტყველება, თარგმნა მაინც შესაძლებელია, თუ ისინი კარგ ოსტატს ჩაუვარდა ხელში. ბაგრატ შინკუბას თარგმანები ამტკიცებენ ამ აზრის ჭეშმარიტებას („შარდა ამთა“, „ჩემი სიმღერა“, „გამარჯობა, აფხაზეთო, შენი“, „აფხაზეთო, აფხაზეთო“, „უქანასკნელი დილიქანის“). ეს აზრი კიდეც ერთხელ გამართლდა ნ. კვიწინას მიერ თარგმნილმა „ზღვა ღელავს“. ოსტატურად აქვს

პოეტს თარგმნილი ლექსები „გაზა“, „გულთბილის მთები“, „ბრძოლის უინი“, „მთაწმინდის მთვარე“, „ჩვენ პოეტები საქართველოსი“.

მიუხედავად ყოველივე ამისა, ნ. კვიწინას თარგმანებს მაინც აქვთ ხარვეზი, მკითხველის თვალს ხშირად ხვდება არაორიგინალისეული სტრიქონები. მართალია, ისინი ცოტაა, მაგრამ მათი არსებობის უარყოფა შეუძლებელია. ზოგჯერ კვიწინა არ იცავს ორიგინალის სახუმარს, ლექსს სხვა ფორმას აძლევს, იცვლება ლექსის რიტმიც, თარგმანში ხშირად ვერ ვპოულობთ ისეთი სიტყვების სიტყვა-ექვივალენტს, რომელიც ხაზგასმულია ორიგინალში. ასეთი რამ ხშირად ხდება, როცა ლექსს არაორიგინალის ენიდან თარგმნი (მაგალითად, ქართულ ლექსს რუსული ენიდან), მაგრამ ნ. კვიწინამ კარგად იცის ქართული და გალაქტიონის ლექსები ორიგინალიდან თარგმნა, „ბწკარდის“ გარეშე, ამიტომ ასეთ შეცდომებს თარგმანში ადგილი არ უნდა ჰქონდეს.

ზემოთ აღნიშნულ მცირე ხარვეზებს, ვფიქრობ, არ შეუძლიათ შეასუსტონ თარგმანების ღირსება, ჩემი აზრით, თარგმანი ორმაგ სამსახურს გვიწევს. უპირველეს ყოვლისა, გვაცნობს გალაქტიონ ტაბიძის შემოქმედებას, განსაკუთრებით კი აფხაზეთისა და აფხაზი ხალხისადმი მიძღვნილ ლექსებს, მეორეს მხრივ, კი, იგი აძლიერებს და ამტკიცებს ქართულ-აფხაზურ ლიტერატურულ ურთიერთობებს, რომელსაც საფუძველი ჯერ კიდევ ჩვენმა კლასიკოსებმა ჩაუყარეს.

თარგმნა მანანა ღუმბაძემ

ჩვენნი მისამართი: თბილისი, 850007, დადიანის ქ. № 2.
 ტელეფონები: მთავარი რედაქტორი — 89-85-81, მთ. რედაქტორის მოადგილე — 72-26-82, პასუხისმგებელი მდივანი 72-43-75, მდივანი — 72-44-78, განყოფილებათა გამგეები — 72-26-85, პრისი — 72-26-80, „ცისკრის“ დამატება — 72-17-01, საკორექტორო — 72-47-82.

გადაცეა ისაწყობად 6. 06. 86 წ. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 6. 08. 86 წ. ქალაქის ზომა 70x108, ფიზიკურ ფორმათა რაოდენობა 10. პირობით ფორმათა რაოდენობა 11. სააღრ.საგ. თბახი 15,85. შეკვ. 1403. უე 04755 ტირაჟი 60 000.

საქართველოს კპ ცკ-ის გამომცემლობის სტამბა, თბილისი, ლენინის 14.
 Типография издательства ЦК КП Грузии, Тбилиси, ул. Ленина. 14.

ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-
ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ И
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ
ЖУРНАЛ

«ЦИСКАРИ»

ИЗДАТЕЛЬСТВО
ЦК КП ГРУЗИИ